



စာပေဗိမာန်စာမူဆု စာပဒေသာ ဒုတိယဆုရ

မောင်ယဉ်လှိုင်း  
၊ ပျဉ်းမမြိုင် ၊

**ဘုရင့်နောင်မင်းကြီး**

**နှင့်**

ဟံသာဝတီမြို့တော်ဟောင်းကို

တူးဆွကြည့်ခြင်း



၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ စာပေဗိမာန်စာမူဆု၊  
စာပဒေသာ၊ ဒုတိယဆု

# ဘူရင့်နောင်မင်းကြီးနှင့်

ဟံသာဝတီ မြို့တော်ဟောင်းကို တူးဆွကြည့်ခြင်း

မောင်ယဉ်လှိုင် (မျိုးမမြိုင်)

တည်းဖြတ်သူ - ဒေါ်ခင်ဝါဆွေ (ဝါဝါ-အင်းစိန်)  
စာတည်း (တာဝန်ခံ)  
အဖုံးပန်းချီ - H.Lwin



စာပေဗိမာန်ထုတ် ပြည်သူ့လက်စွဲစာစဉ်

တန်ဖိုး (၁၉၀၀) ကျပ်

**ဒို့တာဝန်အရေးသုံးပါး**

- \* ပြည်ထောင်စု မပြိုကွဲရေး ဒို့အရေး
- \* တိုင်းရင်းသား စည်းလုံးညီညွတ်မှု မပြိုကွဲရေး ဒို့အရေး
- \* အချုပ်အခြာအာဏာ တည်တံ့ခိုင်မြဲရေး ဒို့အရေး

ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း  
 စာပေဗိမာန် စာတည်းမှူးချုပ်  
 ဦးအောင်သန်း (မင်းခန့်ရွှေ)က  
 မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၀၉၆၁ ဖြင့် ပုံနှိပ်၍  
 မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၃၉၁၁ ဖြင့်ထုတ်ဝေသည်။

## မာတိကာ

| စဉ် | အကြောင်းအရာ                                   | စာမျက်နှာ |
|-----|---|-----------|
|     | - မိတ်ဆက်စကား                                 |           |
| ၁။  | ဆင်ဖြူများရှင် ဘုရင့်နောင်<br>ကျော်ထင်နော်ရထာ | . . . ၁   |
| ၂။  | ဘုရင့်နောင်၏ဇာတာတော်                          | . . . ၁၀  |
| ၃။  | လောကီပညာကို ယုံကြည်သူ                         | . . . ၂၅  |
| ၄။  | ကြီးကျယ်သည့် စစ်ဘုရင်ကြီး                     | . . . ၃၇  |
| ၅။  | ဟံသာဝတီနိုင်ငံတော်                            | . . . ၄၇  |
| ၆။  | ဘုရင့်နောင်၏ဟံသာဝတီမြို့တော်                  | . . . ၆၅  |
| ၇။  | ဘုရင့်နောင်၏ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်               | . . . ၉၁  |
| ၈။  | ဘုရင့်နောင်၏ချမ်းသာကြွယ်ဝမှု                  | . . . ၁၁၉ |
| ၉။  | သာသနာပြုမင်း                                  | . . . ၁၂၉ |
| ၁၀။ | ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီ                          | . . . ၁၃၉ |
| ၁၁။ | ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီ                     | . . . ၁၅၃ |
| ၁၂။ | ဘုရားကြီးလေးဆူ                                | . . . ၁၆၈ |
| ၁၃။ | ဘုရင့်နောင်နှင့် ကျိုက်ထိုစေတီ                | . . . ၁၇၉ |

| စဉ် | အကြောင်းအရာ   | စာမျက်နှာ |
|-----|---|-----------|
| ၁၄။ | ဘုရင့်နောင်၏ ကုသိုလ်တော်<br>ရွှေသာလျောင်းဘုရား                    | . . . ၁၈၇ |
| ၁၅။ | ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး<br>ကိုးကွယ်တော်မူခဲ့သော ဗုဒ္ဓမြတ်စွယ်တော် | . . . ၁၉၃ |
| ၁၆။ | မြို့ထောင့်စေတီလေးဆူ  | . . . ၂၀၄ |
| ၁၇။ | ဘုရင့်နောင်နှင့် ရွှေမော်ခေမေတီ                                   | . . . ၂၀၉ |
| ၁၈။ | ဘုရင့်နောင်နှင့် စူဠာမဏိစေတီ                                      | . . . ၂၁၂ |
| ၁၉။ | ဘုရင့်နောင်၏ဥယျာဉ်နှင့်ရေကန်                                      | . . . ၂၁၇ |
| ၂၀။ | ဘုရင့်နောင်၏လှေသင်္ဘောကျင်း                                       | . . . ၂၂၃ |
| ၂၁။ | ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဆင်ကျုံးကို<br>ရှာဖွေလေ့လာခြင်း          | . . . ၂၃၇ |



## ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤစာစုရေးသားဖြစ်အောင် မော်တော်ယာဉ်၊ မော်တော်ဆိုင်ကယ်ဖြင့် သင့်လျော်သလို လိုက်ပါပို့ဆောင်ကူညီပေးသော ဓမ္မစာပေဆောင်းပါးများရေးသားနေသည့် စာရေးဆရာ ကိုအေးမင်း (ပဲခူး)၊ ပဲခူးဆည်မြောင်းသင်တန်းကျောင်းမှ စာရင်းကိုင် ကိုဌေးလွင်၊ စာပေရဲဘော်ကြီး ဦးနေအောင် (ထွက်နေအောင်-ပဲခူး)၊ ကျွန်တော်နှင့်အတူ အဖော်ပြု လိုက်ပါလေ့လာပေးသော ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန(ခွဲ)ပဲခူးမှ ဦးစီးအရာရှိ ဦးထွန်းထွန်းအေး၊ ဒု-ဦးစီးမှူး ကိုဇော်လင်း၊ သုတေသနလက်ထောက် အောင်မြတ်ဦး၊ ကျွန်တော်လိုအပ်သော စာအုပ်စာတမ်းများ ငှားရမ်းကူညီပေးသော ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန(ခွဲ) ပဲခူးမှ ဦးစီးအရာရှိ ဒေါ်ယဉ်ယဉ်မွန် (ယဉ်ယဉ်မွန်-ရှေးဟောင်းသုတေသန)၊ ပဲခူးတက္ကသိုလ် ငွေစာရင်းဌာနမှ ဒေါ်ခင်လှမော်၊ စာရေးဆရာ မောင်စေတနာ၊ ဦးလှမြင့် (ဆည်မြောင်းဦးစီးအရာရှိ-ငြိမ်း)၊ ကျွန်တော်သိလိုသမျှကို ဆွေးနွေး၊ ဖြေကြား၊ စာရွက်စာတမ်းများဖြင့် ကူညီပေးသည့် ပဲခူးမြို့ စွယ်တော်သျှောင်ကျောင်းမှ ပဓာနနာယကဆရာတော် ဦးနန္ဒာစရိယ၊ ဘုရားကြီးမြို့၊ ဒက္ခိဏာရာမတိုက်ကျောင်း ဆရာတော် အရှင်ပညောဘာသာ၊ သာသနာလင်္ကာရကျောင်း ဆရာတော် ဦးဝဏ္ဏိတ၊ သမိုင်းဝင်နေရာများကို လိုက်လံပြသပေးသော ရုပ်ကွက်အတွင်းရေးမှူးဟောင်း၊ ကိုတင်ဝင်းထွန်း၊ ၁၉၂၂၊ ဘိုးဘွားရိပ်သာလမ်း၊ မဇင်းရပ်ကွက်၊ မြန်မာဗိသုကာ ဦးမောအေး (မြသာလျောင်း) တို့အား အထူးကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

## မိတ်ဆက်စကားဦး

ကျွန်တော်စိတ်ကူးအမှန်ကို အရင်းခံအတိုင်း ပြောလိုက်ပါက “မအပ်မရာကွာ” ဟု ခန့်တွဲတဲ့ပြုံးကြပေလိမ့်မည်။ ရာသည်- မရာသည် ကျွန်တော်မသိ။ သေချာသည်ကတော့ ကျွန်တော်စိတ်ကူးရှိခဲ့ဖူးသည်မှာ အမှန်ဖြစ်သည်။

အမှန်အတိုင်း ဝန်ခံရလျှင် ဆရာအိုးဝေဦးညိုမြ၏ “ကုန်းဘောင် ရှာပုံတော်” ကို ဖတ်မိပြီးကတည်းက “ဟံသာဝတီရှာပုံတော်” ဖွင့်ဖို့ စိတ်ကူးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒါကလည်း အဆန်းတော့မဟုတ်လှ။ ကျွန်တော်တို့စာပေလောက၌ ဟံသာဝတီ (ပဲခူး) နှင့်ပတ်သက်၍ သမိုင်း တစ်စောင်၊ မှတ်တမ်းတစ်ဆူ ခိုင်ခိုင်မာမာမရှိဘဲ လစ်ဟာချို့တဲ့နေ သည်မဟုတ်လား။

ဟံသာဝတီ (ပဲခူး) အကြောင်းပြောချင်လျှင် ကျွန်တော်တို့သည် ပဲခူးဘုရားသမိုင်းများကိုသာ ကိုင်ပြီးပြောနေကြရသည်။ ပဲခူးဘုရား သမိုင်းမှာပင်လျှင် ရွှေမော်စောဘုရားသမိုင်းသာ ပြောစရာ၊ ဆိုစရာ ရှိသည်။ အခြားဘုရားသမိုင်းများက ကိုင်းဖျားကိုင်းနားအကြောင်းများ လောက်သာပါသည်။ ထိုဘုရားသမိုင်းများကိုပင် အခြေခံပြီး ကိုလိုနီခေတ် နိုင်ငံခြားသားများက ပဲခူးအကြောင်းရနိုင်သမျှ စုဆောင်းကာ မှတ်တမ်းရေးထုတ်သွားကြသည်။ ထို့ကြောင့် ပဲခူး အကြောင်းပြောလျှင် ကိုလိုနီနယ်ခွဲအဖွဲ့၏ Settlement Officer Rangon, 1917 Mr. Page I.C.S ပြုစုခဲ့သည့် Burma Gazetter Pegu District Volume A, B နှစ်အုပ်သာ ကိုင်ပြစရာရှိသည်။ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) နှင့်ပတ်သက်၍ အပြည့်စုံဆုံးသော ကျမ်းစာအုပ်ဟုပင် ဆိုနိုင်သည်။

ထိုစာအုပ်မှာပင်လျှင် ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) သမိုင်းကို ပြည့်စုံအောင် မပြောထားနိုင်ပေ။ ဟံသာဝတီ ပထမခေတ်၊ သမလ၊ ဝိမလမင်းဆက်၊ ဟံသာဝတီ ဒုတိယခေတ်၊ ဗညားဦးမင်းဆက်များအထိသာ အစောဆုံးပါရှိသည်။ ထို့ထက်စောသော ခေတ်သမိုင်းအခြေအနေကို မတွေ့ရပေ။

တကယ်တော့ ပဲခူးသမိုင်းသည် ရှည်ကြာလှပြီဖြစ်သည်။ မည်မျှ ရှည်ကြာသနည်းဟုဆိုသော် ပဲခူးအစကို အစကောက်၍မရနိုင်လောက်သည်အထိ စောပြီးတည်ရှိခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုကာလအတွင်း ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) မှာ လူနေဒေသရပ်ဝန်းကြီးဖြစ်ခဲ့သည်။ အုပ်ချုပ်သူများနှင့် အုပ်ချုပ်ခံပြည်သူများ ရှိခဲ့သည်။ သူတို့ တည်ဆောက်သွားသည့် ယဉ်ကျေးမှုလက်ရာ အမွေအနှစ်များရှိခဲ့သည်။ မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ မကျန်တော့၍ တိတိကျကျမသိနိုင်၊ မပြောနိုင်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ရှေးအလွန်ကျသည့် မြန်မာ့အခြားရပ်ဝန်းများကဲ့သို့ပင် ခေတ်များ၊ စနစ်များ မင်းစဉ်မင်းဆက်အပြောင်းအလဲများရှိခဲ့ပြီး သမိုင်းတင်နိုင်သည့် ဟံသာဝတီပထမခေတ်အထိ သယ်ဆောင်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

တိမ်မြုပ်နေသော ထိုဟံသာဝတီ (ပဲခူး) ကို ပြန်၍ တူးဆွဖော်ထုတ်ရသော် ကောင်းမည်။ အမျိုးဂုဏ်၊ ဇာတိဂုဏ်အတွက် များစွာ အထောက်အပံ့ပေးနိုင်မည်။ ဤသို့ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်ပြီး “ဟံသာဝတီ ရှာပုံတော်” ဖွင့်ဖို့ စိတ်ကူးမိခြင်းဖြစ်သည်။ ခက်ခဲမှန်းတော့ သိသည်။ မိမိ၏တတ်ကျွမ်းမှု၊ လေ့လာမှုနှင့် မလွယ်ကူနိုင်မှန်းလည်း နားလည်သည်။ သို့သော် မိုင်ပေါင်းများစွာရှည်လျားသော ခရီး၏အစသည် ပထမ ဦးဆုံး လှမ်းခဲ့သည့်ခြေလှမ်းပင်ဖြစ်သည် မဟုတ်လော။

ခြံတောင်ပို့ ဖို့သည့်အခြင်းအရာကိုလည်း နမူနာယူထားသည်။ “တစ် နေ့ တစ် လံ ပုဂံ ဘယ် ပြေးမလဲ” ဆိုသည့် စိတ်ဓာတ်ခွန်အားမျိုးလည်း မိမိမှာ အခိုင် အမာ မွေးမြူထားရှိပြီး ဖြစ်သည်။

ဤသို့သောဆန္ဒ၊ စိတ်ဓာတ်အရင်းခံများဖြင့် “ဟံသာဝတီရှာပုံတော်” ဖွင့်ဖို့ စိတ်ကူးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် ကျွန်တော် လိုပင် စိတ်ကူးပုံဖော်ခဲ့သူတစ်ဦး ရှိနေပြန်သည်။ သူကား ဦးအောင်သန်း၊ လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေးဦးစီးဌာနအရာရှိလည်းဖြစ်၊ သမိုင်းသုတေသီလည်း ဖြစ်သည်။ လက် ရှိလည်း မောင်စေတနာဟူသော ကလောင်အမည် ဖြင့် သုတေသနသမိုင်းဆိုင်ရာဆောင်းပါးများကို ရေးသားနေသူ ဖြစ်သည်။ “ဟံသာဝတီ မော်ကွန်းတင်စာတမ်းများ” ကို သူတို့ မြန်မာစာပြန့်ပွားရေးအသင်းကြီးမှ ထုတ်ဝေခဲ့ပြီးနောက်ပိုင်း “ဟံသာဝတီ ရှာပုံတော်” ဖွင့်ဖို့ ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ပဲခူးကို တောင်းယူပြောင်းရွှေ့လာခဲ့သူ ဖြစ်သည်။

စိတ်တူကိုယ်တူ ဝါသနာတူဖြစ်သဖြင့် သူနှင့်ကျွန်တော် တွဲမိသည်။ နှစ်ဦးစလုံး နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းများဖြစ်ကြသဖြင့် တာဝန်ချိန်ပြင်ပစနေ၊ တနင်္ဂနွေနေ့ရက်မျိုးတွင် သူနှင့်ကျွန်တော် လေ့လာရေးခရီးထွက်ဖြစ်ကြသည်။ သူသွားလိုရာနောက် ကျွန်တော်လိုက်သလို ကျွန်တော်သွားလိုရာနောက် သူလိုက်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ခြေကျင့်၊ တစ်ခါတစ်ရံ စက်ဘီးကိုယ်စီနှင့်။

သူက အမေးအမြန်းသန်သည်။ မေးလည်းမေးတတ်သည်။ ဖတ်အားမှတ်အားလည်းကောင်းသည်။ မှတ်စုစာအုပ်အမြဲပါပြီး ရေးမှတ်



လေ့ရှိသည်။ သွားလေရာ၊ လာလေရာ တွေ့သမျှ မြင်သမျှကို မေးမြန်းလိုက်၊ ဆွေးနွေးလိုက်၊ မှတ်စုစာအုပ်ထဲ ရေးမှတ်လိုက်ဖြင့် မှတ်စုစာအုပ်များ တစ်အုပ်ပြီးတစ်အုပ် ထပ်လာ၊ ပုံလာသည်။ ထိုအထဲမှ သင့်နီးရာရာကို ထုတ်နုတ်ပြီး သုတေသနဆောင်းပါးတွေ ရေးလေ့ရှိသည်။

နောက်ပိုင်း သူ ဟံသာဝတီ ရှာပုံတော်ဖွင့်ရသည်ကို စိတ်ပျက်လက်လျော့သွားပုံရသည်။ ပဲခူးတွင်ပင် သိပ်မနေတော့ဘဲ ရန်ကုန်တက်ပြီး မဂ္ဂဇင်းထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကို ဇောင်းပေးလုပ်နေတော့သည်။ ကျွန်တော်ကား “တစ်ယောက်တည်းကျန်၊ အလံမလှဲစတမ်း” စိတ်ဓာတ်ဖြင့် ဟံသာဝတီ ရှာပုံတော်ကို တစ်ကိုယ်တော် ဆက်ဖွင့်နေရသည်။ ရသမျှကို အဖြူပေါ်အနက်တင်ဖြစ်အောင် ကြိုးစားခဲ့သည်။

ဤသို့ဖြင့် ကျွန်တော့်မှာ “ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဟံသာဝတီခေတ် ယဉ်ကျေးမှု” ဟူသော စာမူတစ်ခုကို ပြုစုနိုင်ခဲ့သည်။ ကိုယ်တိုင် ကိုယ်ပိုင် ထုတ်ဝေနိုင်စွမ်းမရှိသဖြင့် ပခုက္ကူဦးအုံးဖေ စာမူဆု ပြိုင်ပွဲတင်လိုက်သည်။ ကံကောင်းထောက်မစွာဖြင့် တတိယဆုရလိုက်သည်။ စာပေဗိမာန်မှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေပေး၍ စာအုပ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) အကြောင်း အစိတ်အပိုင်းအနည်းအကျဉ်းမျှ ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။

ဒုတိယအကြိမ် ကြိုးပမ်းမှုအနေဖြင့် “ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) တစ်ခွင်မှာ လေ့လာစရာ” ဟူသော စာမူတစ်ခုကို ပြုစုခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီ ဒုတိယခေတ် ဗညားဦးမင်းဆက်၏ သမိုင်းဝင်ဘုရားပုထိုးများ၊ ကျောင်းများ၊ သိမ်များအကြောင်း အများဆုံးသိမ်းရုံး၍ ပြုစုထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထွန်းဖောင်ဒေးရှင်းစာပေဆု စာမူပြိုင်ပွဲတင်ခဲ့သည်။

ဆုရသည်။

တတိယအကြိမ် အားထုတ်မှုအနေဖြင့် “ပဲခူးမြို့ဝန်းကျင် သမိုင်းဝင်နေရာများ” စာမူကို ပြုစုခဲ့သည်။ သမိုင်းဝင်မြို့တွင်းနေရာတော်များ၊ မြို့ပြင်နေရာတော်များ၊ မြို့နှင့်လက်တစ်ကမ်းအကွာ နေရာတော်များကို သွားရောက်လေ့လာပြီး ရေးသားပြုစုခဲ့သည့် မှတ်တမ်းစာစုများ ဖြစ်သည်။ သမိုင်းခေတ် တစ်ခေတ်ထဲက အကြောင်းအရာများချည်းမဟုတ်၊ ခေတ်အဆက်ဆက်က အကြောင်းအရာများ၊ သမိုင်းဝင်နေရာများ အကြောင်းပါသည်။ စာပေဗိမာန် စာမူဆုပြိုင်ပွဲတင်လိုက်သည်။ ဆုရခဲ့သည်။

စတုတ္ထမြောက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုက မြန်မာစာပါမောက္ခ ဒေါက်တာချိုချိုတင့်နှင့်တွဲပြီး ပဲခူး၏သမိုင်းဦးကာလအကြောင်းကို ရနိုင်သမျှ တူးဆွလေ့လာထားသည့် “ပဲခူးတိန်မယ်ပျူ” စာတမ်းဖြစ်သည်။ လုံးဝတိမ်မြုပ်နေသော ခေတ်ကာလတစ်ခု ရှိခဲ့ကြောင်း အစဆွဲထုတ်ပြထားသည့် သုတေသနစာတမ်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ့ဂုဏ်ရည်စာပေတိုက်က ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် စာအုပ်အဖြစ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

ယခု ပဉ္စမမြောက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုအနေဖြင့် ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) ၏ သမိုင်းတစ်လျှောက် အရေးပါလှသည့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးခေတ်ဆိုင်ရာ လက်ရာခြေရာများကို တူးဆွဖော်ထုတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးမှာ မြန်မာတစ်မျိုးသားလုံးအလေးထားရာ၊ ဂုဏ်ယူရသည့် မင်းတစ်ပါး၊ လက်ရုံးရည်၊ နှလုံးရည်ပြည့်ဝစွာဖြင့် ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီးကို တည်ထောင်ပြုစုခဲ့သည့်မင်း၊ “ဇေယျမှာ တစ်လူ” ဟု ရာဇဝင်မော်ကွန်းထိုးခံရသည့်မင်း၊ မြန်မာသာမက ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများကပါ တလေးတစား မော့ကြည့်ခဲ့ရသည့်မင်း၊ ထိုခေတ် ထိုအခါက ပြိုင်စံရားလောက်သော ကမ္ဘာ့အံ့ဖွယ်

နန်းတော်ကြီးကို တည်ဆောက်ပြီး စိုးစံခဲ့သည့်မင်း၊ ထိုမင်းက ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) ဗဟိုပြုပြီး တစ်နိုင်ငံလုံးကို စိုးပိုင်လွှမ်းမိုးအုပ်ချုပ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နန်းစံသက် နှစ်ပေါင်း ၃၀ အတွင်း ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) သမိုင်းကို ထူးကဲစွာ ရေးသားခဲ့သည်။ သမိုင်းဝင်နေရာများစွာ ချတော်မူခဲ့သည်။ လက်ရာခြေရာများစွာ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) မြေမှာ ခတ်နှိပ်ခဲ့သည်။ သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် များစွာ တွေ့မြင်လေ့လာနိုင်သည်။ ထိုကာလမှတွက်သော် နှစ်ပေါင်း ၄၅၀ ကျော် ၅၀၀ အတွင်း၌ မင်းတရားကြီး၏လက်ရာခြေရာများ မည်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ရှိနေသည်။ နဂိုအနေအထားအတိုင်း ရှိနေသေးသလော၊ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များစွာဖြင့် ရုပ်ပျက်ဆင်းပျက် အနေမျိုး ဖြစ်သွားပြီလော၊ သို့တည်းမဟုတ် မြေပြင်ပေါ်မှ လုံးဝ တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်သွားပြီလော သုတေသနလုပ်ဖို့ ကောင်းသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးနှင့်ပတ်သက်၍ စာအုပ်စာတမ်းများစွာ ထွက်ရှိပြီးဖြစ်သည်။ အချို့လည်း သမိုင်းကျမ်းဆန်ဆန်၊ အချို့လည်း မင်းတရားကြီး၏ဘဝ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ အချို့လည်း မင်းတရားကြီး အကြောင်း နောက်ခံထားသည့် ရာဇဝင်ဝတ္ထုပုံစံ စာပေပုံသဏ္ဍာန်မျိုးစုံ ဖြစ်သည်။ ရာဇဝင်သမိုင်းစာမျက်နှာများကို အခြေခံထားကာ ကျမ်းပြုသူ စာရေးသူတစ်ဦးချင်းစီ၏အမြင်၊ သဘောထား၊ မှတ်ချက်များ ထုံမွမ်း ထားသည့် စာအုပ်စာပေများ ဖြစ်သည်။ မိမိတို့သန်ရာ၊ ကျွမ်းကျင် ပိုင်နိုင်ရာအမြင်ဖြင့် ချဉ်းကပ်လေ့လာပြုစုထားခြင်းများ ဖြစ်သည်။ ထိုထို သောကျမ်းစာအုပ်များ၊ စာတမ်းများ၊ ဆောင်းပါးများသည် ဘုရင့် နောင် မင်းတရားကြီးအကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ပြည့်လည်းပြည့်စုံ။

ကောင်းလည်းကောင်းမွန်ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသားတိုင်း အလေးထား စံပြုဖတ်ရှုလေ့လာရမည့် စာအုပ်ကောင်းများ ဖြစ်သည်။

သို့သော် ကျွန်တော်အာသာမပြေသေးပါ။ ကျွန်တော်သိချင် နေသော အကြောင်းများ များစွာမတွေ့ရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် ရှာဖွေလေ့လာမှသိရတော့မည်ဟု ခံစားမိ လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးခေတ်ကာလ အခြေအနေကို မိမိဘာသာမိမိ ချဉ်းကပ်လေ့လာဖို့ ဆုံးဖြတ်လိုက် သည်။ မည်သူမျှပေးသည့် တာဝန်မဟုတ်၊ မိမိဘာသာပေး၍ မိမိ ဘာသာယူလိုက်သည့် တာဝန်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ပဲခူး (ဟံသာဝတီ)၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ထီးနန်းစိုက် စိုးစံသည့်ကာလကို အမြင် နှစ်မျိုး၊ ချဉ်းကပ်နည်းနှစ်မျိုးဖြင့် ချဉ်းကပ်လေ့လာမိသည်။

တစ်နည်းကား ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ဘဝကို မတောက် တခေါက် လေ့လာတတ်သိထားသည့် ဗေဒင်ပညာအမြင်ဖြင့် ချဉ်းကပ် ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဗေဒင်ပညာဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုနေသူ မဟုတ်သည့်အတွက် ဗေဒင်ဟောစာတမ်းဆန်သော သမားဂုဏ်ပြု ဟောကွက်၊ ဟောချက်မျိုး တွေ့ရမည်မဟုတ်ပါ။ သမိုင်းစာမျက်နှာများ အပေါ် ခေါက်တုံ့ခေါက်ပြန်လျှောက်ပြီး အချက်အလက်ယူကာ ဇာတာခွင်နှင့် တိုက်ဆိုင်ညှိနှိုင်းစစ်ဆေးပြခြင်းမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယချဉ်းကပ်နည်းတစ်မျိုးကား ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) တွင် မင်းတရားကြီး ချခဲ့သော ခြေရာလက်ရာများကို သန်၍မစွမ်းသော ခြေထောက်နှစ်ချောင်း၊ စက်ဘီးအိုလေးတစ်စီး၊ ကင်မရာအစုတ်ကလေး တစ်လုံးဖြင့် ကွင်းဆင်းလေ့လာခြင်းဖြစ်သည်။ ကျွန်တော့်အား ချစ်ခင်၍

ကြည်ညို၍၊ လေးစား၍၊ သနား၍၊ အခကြေးငွေမယူ စေတနာ့  
ဝန်ထမ်းလိုက်ပါပို့ဆောင်ပေးသော မော်တော်ဆိုင်ကယ်လေးနှစ်စီးနှင့်  
ကြုံကြိုက်သည့်အခါ စိတ်သွားတိုင်းကိုယ်ပါ လေ့လာခွင့်ရခဲ့ပြီး  
စက်ဘီးအိုလေးနှင့်ကား အဖော်မပါ တစ်ကိုယ်တော်လေ့လာရသည့်  
အခါမျိုးတွင် ချွေးဒီးဒီးကျ မောဟိုက်ပင်ပန်းမှုကိုသည်းခံရင်း အထောက်  
အထား ရနိုင်သမျှရအောင်၊ ပြည့်စုံနိုင်သမျှ ပြည့်စုံ၊ ခိုင်မာသည်ထက်  
ခိုင်မာအောင် ချဉ်းကပ်ရှာဖွေလေ့လာထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

စာစုအမည်ကိုမူ “ဘုရင့်နောင်မင်းကြီးနှင့် ဟံသာဝတီမြို့တော်  
ဟောင်းကို တူးဆွကြည့်ခြင်း” ဟု ပေးထားပါသည်။ ကျွန်တော်၏  
“ဟံသာဝတီ ရှာပုံတော်” တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဖြစ်သည်နှင့်အမျှ  
ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးအပေါ် စိတ်ဝင်တစားလေ့လာနေကြသော  
သမိုင်းသုတေသီ၊ စာပေပညာရှင်များအတွက်လည်း အကျိုးများနိုင်  
သည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

မောင်ယဉ်လှိုင်း (ပျဉ်းမမြိုင်)

**အခန်း-၁**

**ဆင်ဖြူများရှင် ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ**

မြန်မာ့သမိုင်းခေတ်တစ်လျှောက်တွင် အထင်ရှား၊ အကျော်ကြားဆုံးသော မင်းတစ်ပါးကိုပြုပါဆိုလျှင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး (အေဒီ ၁၅၅၁-၁၅၈၁)ကိုသာ ပြကြပေမည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကို ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီး တည်ထောင်သူအဖြစ် သမိုင်းဆရာများက မှတ်တမ်းတင်ကြသည်။ ဘွဲ့တော်မှာ “သီရိတြိဘဝနာဒိတျာပဝရ ပဏ္ဍိတ သုဓမ္မရာဇာ မဟာဓိပတိ” ဖြစ်သည်။ ဆင်ဖြူများစွာ ပိုင်ဆိုင်သောကြောင့် “ဆင်ဖြူများရှင်” ဟုလည်း သမုတ်ကြသေးသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ငယ်မည်မှာ ရှင်ရဲထွတ်ဖြစ်သည်။ သက်တော် ၁၉ နှစ်၊ သက္ကရာဇ် ၈၉၆ ခုနှစ် (အေဒီ- ၁၅၃၄) တွင် မင်းတရားရွှေထီးနှုမတော် ခင်ခင်ကြီးနှင့် စုံဖက်တော်မူ၍ “ကျော်ထင်နော်ရထာ” ဟူသောအမည်ကို ခံရသည်။ သက်တော် ၂၃ နှစ်၊ သက္ကရာဇ် ၉၀၀ (အေဒီ-၁၅၃၈) ခုနှစ်တွင် ဘုရင့်နောင်အမည်ကို ခံသည်။ သက်တော် ၃၄ နှစ်၊ သက္ကရာဇ် ၉၁၁ ခုနှစ် (အေဒီ- ၁၅၅၀) တွင် ယောက်ဖတော် တပင်ရွှေထီးမရှိလျှင် ဧကတုမတီကို အလိုတော်

ပြည့်၍ မင်းပြုတော်မူသည်။ သက်တော် ၃၉ နှစ်၊ သက္ကရာဇ် ၉၁၃ (အေဒီ- ၁၅၅၁)တွင် ဟံသာဝတီပြည်ကြီးကို အလိုတော်ပြည့်၍ ရွှေနန်းတက် မင်းပြုတော်မူသည်။ မင်းစည်းစိမ် ကေတုမတီ ၂ နှစ်၊ ဟံသာဝတီတွင် ၃၀ နှစ်၊ စုစုပေါင်း ၃၂ နှစ်၊ သက်တော် ၆၈ နှစ်ပတ်လုံး သာသနာတော်မြတ် စီးပွား၊ ကိုယ်တော်မြတ် စီးပွား၊ သားတော်အစဉ် မြေးတော်အဆက်၊ မြစ်တော်အညွန့်တို့၏ စီးပွား၊ ပြည်သူလူရဟန်း တို့၏ စီးပွားကို ဆောင်တော်မူပြီး သက္ကရာဇ် ၉၄၃ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်း လပြည့်ကျော် ၃ ရက် (၁၀ အောက်တိုဘာ ၁၅၈၁) တွင် ချက်တဖြုတ် နှာတော်မူပြီး နတ်ရွာစံတော်မူခဲ့သည်။

ဆင်ဖြူများရှင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားအကြောင်း သမိုင်း စာမျက်နှာများတွင် ရတနာသုံးပါး၌ ယုံကြည်တော်မူ၍ ကုသိုလ် ကောင်းမှု၌ မွေ့လျော်တော်မူကြောင်း၊ ကုသိုလ်ကောင်းမှုပြုသော သူတို့ကိုလည်း ချစ်နှစ်သက်တော်မူကြောင်း၊ ပညာရှိတို့ကိုလည်း ချစ်မြတ်နိုးတော်မူကြောင်း၊ ပညာရှိတို့ လျှောက်သောစကားကို ယူတော်မူ၍ အရေးတော်ပြီးသည်လည်းများကြောင်း၊ သူ့ကျေးဇူးကို သိတော်မူသောကြောင့် မျှူးကောင်း၊ မတ်ကောင်း၊ သူ့ရဲကောင်းများ၏ သစ္စာတည်မတ်တော်မူကြောင်း၊ ရာဇမာယာ၌ အလွန် လိမ္မာသည် ဖြစ်၍ ဆောင်တော်မူသောအမှုတို့သည် အောင်တော်မူဖန်များကြောင်း ချီးကျူးဖွင့်ဆို ရေးထိုးကြသည်။

ပုဂံရွှေစည်းခုံစေတီတော် အရှေ့မုခ်အနီး အုတ်တိုက်အတွင်းရှိ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လှူဒါန်းထားသော ကြေးခေါင်းလောင်း ကြီး၏ ကမ္ပည်းစာ၌ပင် -

“အသရေရှိသော၊ နေမင်းတူသော၊ ဘုန်းတော်၌ လွန်ထသော မြတ်လွန်စွာသော၊ အကြံတော်လည်း ရှိထသော၊ လွန်စွာသော

ဝီရိယတော်လည်းရှိထသော၊ ဘုန်းတော်လည်း အလွန်ကြီးထသော၊ အလွန်အစိုးရတော်မူသော၊ ကျေးဇူးကြီးသုံးပါးနှင့်ပြည့်စုံစွာထသော၊ ဥပါယ်လေးပါးနှင့် စည်းချီတော်မူထသော၊ အာဝတပါးနှင့်ပြည့်စုံ စွာထသော၊ သဒ္ဓါသီလသမာဓိနှင့်လည်း ပြည့်စုံစွာထသော၊ ရာဇဝတ် ဓမ္မဝတ်နှင့် စည်းချည်တော်မူထသော၊ ကာလဒေသကိုလည်း စိစစ်တော်မူထသော၊ အလုပ်အကြံ၌လည်း သိမြင်နိုင်တော်မူထသော၊ တရား ၁၀ ပါးနှင့်လည်း ပြည့်စုံစွာထသော၊ မြတ်သော မင်းထက် မင်းမြတ်လည်းဖြစ်ထသော၊ အရပ် ၁၀ မျက်နှာ၌ ထင်ရှားစွာထသော၊ အောင်တံခွန်လည်းဖြစ်ထသော” မင်းကြီးဖြစ်ကြောင်း ဂုဏ်ပုဒ် တစ်ခုချင်း ရေးထိုးထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထိုသို့သော ဂုဏ်အပေါင်း ခပေသော်လည်း ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ မျိုးရိုးဇာတိကား အမြင့်အမြတ်စားထဲက မဟုတ်ပေ။ သူ၏ဖခမည်းတော်မှာ တပင်ရွှေထီးမင်းက ခမည်းတော်အရင်းကဲ့သို့ အလေးအမြတ်ပြုတော်မူသော နောက်ပိုင်း၌ “မင်းရဲသင်္ခံသူ” ဘွဲ့ခံ မင်းကြီးဆွေ ဖြစ်သည်။ မယ်တော်မှာ ရှင်မျိုးမြတ် ဖြစ်သည်။ ညီတော် မုတ္တမဘုရင် မင်းရဲစည်သူ၊ ပြည်ဘုရင် သတိုးဓမ္မရာဇာတို့ကို ဖွားတော်မူသည်။ မယ်တော်လွန်သည့်အခါ မယ်တော်ညီမတော်ကို မင်းကြီးဆွေ မိဖုရားမြှောက်ပြန်သည်။ ထိုမှ ညီတော် တောင်ငူ ဘုရင်မင်းခေါင်နှင့် အင်းဝဘုရင် သတိုးမင်းစောတို့ကို မြင်တော် မူသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ငယ်စဉ်ရှင်ရဲထွတ်ဘဝက မင်း တရားရွှေထီးနှင့် နို့စို့ဖက်ဖြစ်သည်။

တောင်ငူဘုရင် မင်းကြီးညို (အေဒီ ၁၄၈၅-၁၅၃၀) သားတော် တပင်ရွှေထီးကို ဖွားမြင်တော်မူသည့်အခါ ဘုရင်မင်းမြတ်တို့၏

သားတော်တို့အား အထိန်းတော်တို့ကို ခန့်အပ်ရပြန်ရာ မင်းကြီးညိုလည်း သားတော်တပင်ရွှေထီးအတွက် အမအစ အထိန်းအချီတော် ခန့်ခဲ့သည်။ ထိုအထိန်းအချီတော်များတွင် မင်းကြီးဆွေလည်းပါသည်။ မင်းကြီးဆွေကတော် ရှင်မျိုးမြတ်က နို့ထိန်းကြီးအရာဖြင့် ချီးမြှင့်တော်မူခံရသည်။

တကယ်တော့ နန်းခလေ့ထုံးတမ်း၌ ဘုရင့်သားတော်များ အတွက် နို့ထိန်းတော်ခန့်အပ်ရန် ရွေးချယ်ရာ၌ စည်းကမ်းအလွန်ကြီးသည်။ နို့ထိန်းတော်သည် မဖြူ မညို၊ မဆူမကြုံ၊ မနိမ့် မမြင့်၊ နို့ပျဉ်းမကျ၊ နို့မကပ်ဟူ၍ အပြစ်ရှစ်ပါးနှင့် ကင်းလွတ်ရသည်။ အကြောင်းမူကား ဖြူလွန်းသောမိန်းမ၏ နို့ရည်မှာပူ၍ သူငယ်သလိပ်ခြောက်တတ်သည်။ မည်းလွန်းသောမိန်းမ၏ နို့ရည်မှာ အေးလွန်း၍ သူငယ် သလိပ်ကျပ်တတ်သည်။ ဆူလွန်းသောမိန်းမ၏ ကိုယ်ပေါ်၌ နေရသော် သူငယ်တင်ပါးသက်သာသည်နှင့် တစ်ပါးသော အထိန်းတော်တို့နှင့် မနေလို၊ ကျုံ့လွန်းသောမိန်းမကလည်း အရိုးများသောကြောင့် သူငယ်တင်ပါးနာသည်။ မြင့်လွန်းသော မိန်းမမှာ နို့ကပ်သောကြောင့် သူငယ်လည်မော့၍စို့ရသဖြင့် သူငယ်၏လည်ဆွဲတတ်သည်။ နိမ့်လွန်းသော မိန်းမမှာ နို့ပျဉ်းကျတတ်သဖြင့် သူငယ်နှာတံပေါ်သို့ အဖိများ၍ သူငယ်နှာပိတ်တတ်သည်။<sup>၁</sup>

(၁) ကထိက ဦးစိန်လွင်လေး (ဝိဇ္ဇာ)ဂုဏ်ထူး၊ ဒီဂျေ၏ မင်းတရား ရွှေထီးနှင့် ဘုရင့်နောင်၊ ကေတုမတီတောင်ငူ ရာဇဝင်အစအဆုံး၊ ရန်အောင်စာပေ၊ ၂။ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ၈-၁၀၀။

သူတေသန သရုပ်ပြအဘိဓာန်ကမူ နို့ထိန်းအင်္ဂါ (၉) ရပ်ပြသည်။ မဖြူ မညို၊ မဆူ မကြုံ၊ မမြင့်မနိမ့်၊ ရင်သားမရှည်လွန်း မတိုလွန်း၊ ချောင်းဆိုးပန်းနာမရှိသူ ဟူ၍ဖြစ်သည်။<sup>၂</sup>

ထိုအပြစ် (၉) ပါး လွတ်ကင်းမှသာ နို့ထိန်းတော်ခန့်ထားရရာ ရှင်ရဲထွတ်၏မယ်တော်ရှင်မျိုးမြတ်မှာ ထိုအပြစ် (၈) ပါး သို့မဟုတ် (၉) ပါးမှ လွတ်ကင်းသောကြောင့်သာ နို့ထိန်းကြီးအရာရသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ဘုရင့်နောင်၏မျိုးရိုးနှင့်ပတ်သက်၍ ရာဇဝင်ကြီးများတွင် တောင်ငူမင်းမျိုးဟု ရေးကြသည်။ ရာဇဝင်ကြပ်မှာမူ ပုဂံသားဟု ရေးသည်။ အတ္ထုပ္ပတ္တိထူးတွင် မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီးအလို၌ အဘဘက် တောင်ငူမင်းမျိုး၊ အမိဘက် ပင်းယ တစ်စီးရှင်အနွယ်ဟု တွေ့ရသည်။ တောင်ငူ တောင်ခမင်းကြီး၏သားတော် မင်းကြီးဆွေနှင့် တုရင်းတိုင်သူ ရှင်မျိုးမြတ်သင့်ရာမှ ဖွားမြင်သည်ဟု ရေးသည်။ ပိဋကတ်တော်အုပ်၊ မိုင်းခိုင်းမြို့စားအတွင်းဝန်မင်း ဦးရန် အမှတ်အသားစာတွင် ပုဂံမြို့၊ ရွှေအုန်းသီးမင်း သွေးသောက် ၄၀ တော်အဝင် တောင်ခမင်းကြီး၏သားတော် မင်းဆွေနှင့် ပုဂံစီရင်စုရွာစိုက်ရွာ သူကြွယ်သမီး ရှင်မျိုးမြတ်တို့ သင့်ရာမှ ဖွားမြင်သည်ဟု ပါရှိသည်။ ဂျီအီးဟာဘေး၏ History to Burma (Myanmar) from the Earliest Times to 10 March 1824 တွင် ဘုရင့်နောင်မိခင်မှာ ပုပွားတောင်ဆင်းရွာသူ (ယခု ပုဂံညောင်ဦးမြို့နယ်) ဟု ဆိုထားသည်။ မစ္စတာတော်စိန်ခိုနှင့် အချို့ပညာရှင်များကမူ ဆင်းရဲသား မိဘနှစ်ပါးမှ ဖွားမြင်တော်မူခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆယုံကြည်နေကြသည်။

(၂) သုတေသန သရုပ်ပြအဘိဓာန်၊ ၈-၃၀၃။

ရှေးရှေးမြန်မာမင်းများကဲ့သို့ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးမှာလည်း မိဖုရားနှင့် ကိုယ်လုပ်တော်များစွာရှိသည်။ ထင်ရှားသော မိဖုရားများမှာ -

- (၁) တပင်ရွှေထီးနှုမတော် ခင်ခင်ကြီး အတုလသီရိမဟာရာဇဒေဝီ၊
- (၂) အဝရွှေနန်းကြော့ရှင် သမီးတော် သီရိသူဘုန်းထွဋ် (ခ) စန္ဒာဒေဝီ၊
- (၃) ဒီပဲရင်း စတုဂါမဏိ သမီးရှင်ထွေးလှ (ခ) ရာဇဒေဝီ တို့ဖြစ်ကြသည်။

ထိုမိဖုရားကြီးသုံးပါးအပြင် ထီးဆောင်းမင်းတကာတို့၏ သမီးတော်များကို မိဖုရားငယ်အရာ ကိုယ်လုပ်တော်များလည်း ရှိသေးသည်။ မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၆၈-၇၃ တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။ ထိုသူတို့မှာ -

- (၁) ခင်ပြည့်စုံ၊
- (၂) လက်ဝဲခုန်သူ သမီးရှင်လပ်၊
- (၃) တောင်ထောင်မှူးသမီး ရှင်လပ်၊
- (၄) တောင်ထောင်မှူးလက်ရာနန်သူ သမီးခင်ထွေး၊
- (၅) ခင်စော၊
- (၆) သုခဆာယာအမခင်ပု၊
- (၇) စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားနှင့် ပြည်ကပါလာသည့် ခင်မျိုးထွတ်၊
- (၈) စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားနှင့် ပြည်ကပါလာသည့် ခင်ချမ်း၊
- (၉) မိုးကောင်းစော်ဘွား သမီးခင်ထွေး၊
- (၁၀) ရှင်မိမြတ် (သိကြားသမီး)၊

- (၁၁) သိကြားစက်ညီမ ခင်မင်းဖြူ၊
- (၁၂) ရမည်းသင်းမဟာသမီး ခင်ကြီး၊
- (၁၃) ဇင်းရုံး မင်းသမီး၊
- (၁၄) မကံသကိုမင်းသမီး ကြီးခင်နဲ၊
- (၁၅) မကံသကိုမင်းသမီး အငယ်ခင်နဲထွန်း (မဏိသာရီ)၊
- (၁၆) အောင်နိုင်လူကျော်သမီး ခင်ကြီးမင်း၊
- (၁၇) ဘက်စုံထွေကြိုင် အောင်ပန်းကြီး လက်ယာသူရသမီး ခင်ကြီးစစ်၊
- (၁၈) လင်းဇင်းသူ သုဓမ္မ၊
- (၁၉) ခင်လပ်၊
- (၂၀) ခင်နဲ့သောက်၊
- (၂၁) ရဝေမင်းသမီးခင်ဘုန်းကြီး၊
- (၂၂) မိုးပြန်ရပတိသမီး ခင်အောင်ခန်း၊
- (၂၃) မိုးကောင်းစော်ဘွားသမီး ခင်မြတ်စံ၊
- (၂၄) လင်းဇင်းသူ ခင်နှင်းနွယ်၊
- (၂၅) ဗန်းမော်စော်ဘွားသမီး ခင်ရွှေပန်း၊
- (၂၆) ခင်ထွေးညို၊
- (၂၇) မင်းမဟာကြီးသမီး ခင်စော၊
- (၂၈) ညောင်ရွှေစော်ဘွားမြေး၊
- (၂၉) လင်းဇင်းသူရီအရုံရုံ၊
- (၃၀) ဇင်းရုံးမင်းသမီးအငယ်၊
- (၃၁) ခုံ (ဝုံ) မင်းသမီး၊
- (၃၂) အကျော်မင်းသမီး၊



- (၃၃) သုခဆာယာ၊
- (၃၄) မောင်ရှမ်းပိုက်ထောင်မှူးသမီး၊
- (၃၅) ပြည်သတိုးသူတူမ ခင်ထွေးလှ၊
- (၃၆) မင်းတရားရွှေထီးမယ်တော်မောင် ကြင်ရုံမြတ်တူ၏ သမီး၊
- (၃၇) ရာဇသိဉ္ဇည်းသမီး ခင်ထွေးဖြူ၊
- (၃၈) ယိုးဒယားမင်းပြနရာဇ်၏နှမ အမျိုးရုံ၊
- (၃၉) ခင်စန်းပေါ်၊
- (၄၀) ဇင်းမယ်သူ ခင်ကောက်၊
- (၄၁) ရာဇသင်္ကြန်၏သမီး ခင်ဘုန်းထွတ်၊
- (၄၂) ခင်စော (ပဲခူးပျက်ရာတွင် ရခိုင်မင်းသို့ပါသည်။)

ဖော်ပြပါ မိဖုရားငယ်၊ ကိုယ်လုပ်တော် (၄၂) ပါးမှာ သားသမီးများ ထွန်းကားသော မိဖုရားငယ်၊ ကိုယ်လုပ်တော်များသာဖြစ်သည်။ သားသမီး မထွန်းကားသော မိဖုရားငယ်၊ ကိုယ်လုပ်တော် များလည်း ရှိနိုင်သေးသည်။

မင်းတရားကြီး၏ သားတော်၊ သမီးတော်အရေအတွက်မှာ လည်း မိဖုရားကြီးသုံးပါးမှ သားတော် သုံးပါး၊ သမီးတော် သုံးပါး၊ စုစုပေါင်းခြောက်ပါး၊ မိဖုရားငယ်၊ ကိုယ်လုပ်တော်များမှ မြင်သည်မှာ သားတော် (၃၅) ပါး၊ သမီးတော် (၅၆) ပါး၊ စုစုပေါင်း (၉၁) ပါး ဖြစ်သည်။

သားတော် သမီးတော်များအနက် ထင်ရှားသော သားတော် သမီးတော်များကား -

- (၁) တပင်ရွှေထီးနှမတော် ခင်ခင်ကြီးမှမြင်သည့် သမီးတော်၊ အင်းဝဘုရင် သတိုးမင်းစော၏ မိဖုရား၊

- (၂) မိဖုရား စန္ဒာဒေဝီမှမြင်သည့် သမီးတော် တောင်ငူရွှေနန်းတည်၊ မင်းရဲသီဟသူ၏မိဖုရား မင်းခင်စော၊ နောင်တွင် တောင်ငူဘုရင် နတ်ရှင်နောင်၏မယ်တော်၊
  - (၃) မိဖုရားရာဇဒေဝီမှ မြင်သည့် သမီးတော် ရာဇဇာတုကလျာ ဖြစ်ကြသည်။
- သားတော်များတွင် -
- (၁) မင်းတရား ရွှေထီးနှမတော် သခင်ကြီးမှမြင်သည့် ငါးဆူဒါယကာ နန္ဒဘုရင်၊
  - (၂) မိဖုရားရာဇဒေဝီမှမြင်သည့် သားတော် ဇင်းမယ်ဘုရင် နော်ရထာ၊
  - (၃) သီရိဓမ္မရာဇာဘွဲ့ခံ မုတ္တမမင်းနှင့်
  - (၄) မိဖုရားငယ် ခင်ပြည့်စုံမှမြင်သည့် သားတော်ညောင်ရမ်းစား (နောင်တွင် ညောင်ရမ်းမင်းဆက်ကို ထူထောင်သူ ညောင်ရမ်းမင်းတရားကြီး)

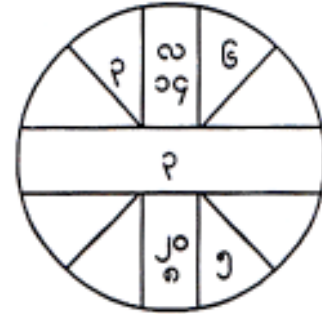
တို့သည် ထင်ရှားကြသည်။





ဇာတာတော်ပုံရာဇဝင်ပါ ဘုရင့်နောင်၏ ဇာတာခွင်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

**အခန်း-၂**  
**ဘုရင့်နောင်၏ဇာတာတော်**



ဘုရင့်နောင်အား သက္ကရာဇ် ၈၇၇ ခုနှစ်၊ တပို့တွဲလဆန်း ၁၂ ရက်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် ဖွားမြင်သည်။ ငယ်မည်မှာ ရှင်ရဲထွတ် ဖြစ်သည်။ တပင်ရွှေထီးက သက္ကရာဇ် ၈၇၈ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လပြည့် ကျော် ၁ ရက်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် ဖွားသဖြင့် ရှင်ရဲထွတ်က တပင်ရွှေထီး ထက် အသက် သုံးလကျော်မျှ ကြီးသည်။

ဘုရင့်နောင်၏မေးသက္ကရာဇ်နှင့်ပတ်သက်၍ ဦးကုလား၊ မဟာရာဇဝင်ကြီး တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၇၅ ၌ “သက္ကရာဇ် ၈၇၇၊ တပို့တွဲလဆန်း ၁၂ ရက်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့၊ နေတက်ခုနစ်ဖဝါး၊ မိဿလင်၊ မေထုံစန်းတွင် ဖွားတော်မူသည်” ဟု ဆိုသည်။ ခရစ်နှစ် နှင့်တွက်ပါက ၁၅၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၅ ရက် ဖြစ်သည်။ မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး တွင်လည်း အလားတူပင် ပါရှိသည်။

ဇာတာတော်ပုံရာဇဝင်၌ ၈၇၇ ခုနှစ်၊ ဗုဒ္ဓဟူးသား၊ နက္ခတ် ၁၄ လုံးတွင် ဖွား၏ဟုဆိုပြီး ဇာတာခွင်ကို ပြထားရာ စန်းသည် မေထုံနရာသီမှာမဟုတ်ဘဲ တူရာသီမှာ ရှိနေသည်။

ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်အလိုအရ စန်းသည် မေထုံနရာသီ တွင် ဖြစ်သဖြင့် ဇာတာခွင်ဂြိုဟ်နေ ဂြိုဟ်တိုင် အနည်းငယ်ပြောင်း သွားသည်။ ဇာတာခွင်အကြောင်း မဆွေးနွေးမီ ဇာတာတော်နှင့် ဆက်စပ်နေသော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ငယ်ဘဝအဖြစ် အပျက်ကို ဖော်ပြလိုပေသေးသည်။

ရှင်ရဲထွတ်၏ခမည်းတော်က တောင်ငူဘုရင်မင်းကြီးညို၏ သားတော် တပင်ရွှေထီး၏အထိန်းတော်ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင် (ရှင်ရဲထွတ်)ကို ဖွားမြင်ပြီးသုံးလကျော်ကြာမှ တပင်ရွှေထီးကို ဖွား မြင်တော်မူခဲ့ရာ ရှင်ရဲထွတ်နှင့် တပင်ရွှေထီးသည် နို့စို့ဖော် နို့စို့ဖက်၊ ကစားဖော်ကစားဖက်များအဖြစ် ငယ်စဉ်ကတည်းက ချစ်ခင်ကျွမ်း ဝင်ခဲ့ကြသည်။ တပင်ရွှေထီးကလည်း ရှင်ရဲထွတ်ကို နောင်တော် ကဲ့သို့ ချစ်ခင်ရင်းစွဲရှိခဲ့သည်။

တပင်ရွှေထီးကြီးလာသည့်အခါ နန်းတော်မြောက်တွင် အိမ်တော်နှင့်နေရသည်။ ရှင်ရဲထွတ်က နန်းတော်သို့ ကွမ်းယူသွား ရသည့် ကာလ သွားဖန်ရောက်ဖန်များလာသည့်အခါ တပင်ရွှေထီး၏ နှမ သခင်ကြီးနှင့် ယဉ်ပါးမိကြသည်။

တစ်ခါသော် သခင်ကြီးက “ငါက မိဘများကို မပြောလိုသာ မင်းအသက်ရှည်ရသည်” ဟု ဆိုမိသည်။ ရှင်ရဲထွတ်ကလည်း ကြက် ခေါင်းဆိတ်မခံ “ငါ့ဘုန်းရှိလို့ မပြောဝံ့ဘဲနေရတာ” ဟု ပြန်ဆိုသည်။

“ဘုန်းရှိတာကို မယုံနိုင်” ဟု သခင်ကြီးက ဆိုသည်။

“မယုံလျှင် မင်းဧကရာဇ်ဇာတာ၊ မောင်တော် တပင်ရွှေထီး ဇာတာ၊ ငါ့ဇာတာသုံးစောင်ကို ဆရာတော်ထံ ပြကြည့်လျှင် သိလိမ့် မည်” ဟု ပြန်ဆိုသည်။

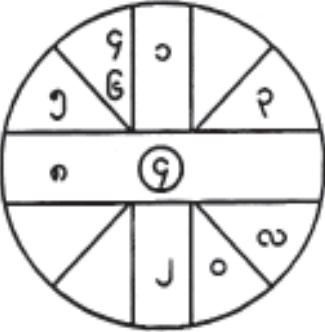
သခင်ကြီးလည်း လက်ပါးစေမိန်းမကို စေလွှတ်ပြီး ဆရာတော် ထံ ဇာတာသုံးစောင်ကို ပြစေသည်။ ဆရာတော်က ဇာတာတစ်ခုချင်း ကိုကြည့်ပြီး “သည်ဇာတာက မင်းဧကရာဇ်ဖြစ်ပြီးသည့် ဇာတာ ဖြစ်သည်၊ သည်ဇာတာကား တန်ခိုးကြီးသော်လည်း လက်နက်ထိပါး တတ်သည့် ဇာတာဖြစ်သည်၊ သည်ဇာတာကား ဆိုခဲ့ပြီးသောဇာတာ နှစ်စောင်ထက် သာလွန်ကောင်းမွန်သည်၊ အပြည်ပြည်အထောင် ထောင်သော မင်းတို့ကို စိုးပိုင်မည့်ဇာတာဖြစ်သည်” ဟု ဟောလိုက် သည်။ ဇာတာပြသော လက်ပါးစေမိန်းမလည်း ထိုဇာတာကို ထုံးတူ၍ အမှတ်အသားပြုပြီး ယူခဲ့သည်။

သခင်ကြီးလည်း ဆရာတော်မိန့်ဆိုလိုက်သောစကားကို ကြား ပြီးနောက် ဇာတာပြသော လက်ပါးစေမိန်းမကို နှုတ်ပိတ်ပေးကမ်း ထားလိုက်သည်။ ရှင်ရဲထွတ်အပေါ်လည်း မခံမညားစကား မဆိုတော့။

မည်သူတွေ့၏ဇာတာမှန်းမသိဘဲ ဤကား ရှင်ဘုရင်ဇာတာ၊ ဤကား ရှင်ဘုရင်ဖြစ်မည့်ဇာတာ၊ သို့သော် အသက်မရှည်၊ ဤကား ဘုန်းအလွန်ကြီးမည့်ဇာတာ၊ အပြည်ပြည်အထောင်ထောင်သော မင်းတို့ကို စိုးပိုင်မည့်ဇာတာဟု အဟောထွက်လောက်အောင် ရှင်ရဲထွတ်၏ဇာတာက ဇာတာဖတ်ဆရာတော်အတွက် ထူးခြား နေပေလိမ့်မည်။

ဗေဒင်ပညာရှင်များအတွက် စိတ်ဝင်စားစရာဖြစ်သည်။ ဇာတာချင်းနှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန် ရှာဖွေသည့်အခါ မင်းကြီးညို၏ ဇာတာကို မတွေ့ရ။ တပင်ရွှေထီး၏ဇာတာကိုမူ တွေ့ရသည်။

ကထိက ဦးစိန်လွင်လေး၏ မင်းတရားရွှေထီးနှင့် ဘုရင့်နောင်၊ ကေတုမတီ တောင်ငူရာဇဝင်အစအဆုံးစာအုပ် စာမျက်နှာ ၉၅ ၌ မွေးသက္ကရာဇ်ကို “သက္ကရာဇ် ၈၇၈ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လပြည့်ကျော် ၁ ရက်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့ ညအဝင် လေးချက်တီးကျော်အချိန်၊ ဓနုလင်္ဂ၊ တူစန်း၊ မိဿ-တနင်္ဂနွေ၊ ပြိဿ-ဗုဒ္ဓဟူး၊ သောကြာ၊ မေထုန်- ကြာသပတေး၊ ကရကဋ်- ရာဟု၊ ဗြိစ္ဆာ-စနေ၊ ကို-အင်္ဂါ” ဟု ပြထားသည်။ ဇာတာခွင်ကိုလည်း အောက်ပါအတိုင်း ပြထားသည်။



လောကီဗေဒင်ကျမ်းများအလိုအရဆိုရသော် ဘုန်းတန်ခိုး၊  
 သြဇာအာဏာကို ပေးတတ်သော တနင်္ဂနွေဂြိုဟ်သည် ဥစ်ရသည်။  
 တေဇောဓာတ်မိသည်။ မီးတောက်မီးလျှံကဲ့သို့ ဘုန်းကြီးမည်။  
 လင်သည်လည်း တေဇောဓာတ်အိမ်တွင်ရှိသည်။ ဘုန်းတန်ခိုး  
 သြဇာအာဏာ လွန်စွာကြီးမားမည်။ အလိုတော်ပြည့်သည်ချည်း  
 ဖြစ်မည်။ စန်းကလည်း ဝါယောအိမ်၌တည်ပြီး လင်မှရေတွက်လျှင်  
 ၁၁ တန့် လာဘအိမ်၌ရှိနေသည်။ ရန်အပေါင်းကို လျင်မြန်စွာ  
 အောင်မြင်မည့် မင်းဧကရာဇ်ဇာတာမျိုး ဖြစ်သည်။

ဧကရာဇ်သိ၍ရှိသော လင်ကို မည်သည့်ပါပဂြိုဟ်မျှမမြင်၊ လင်သခင်  
 ဂြိုဟ် ကြာသပတေးကိုလည်း ပါပဂြိုဟ်အမြင်မရှိ လင်ကို လင်သခင်  
 ကြာသပတေးဂြိုဟ်က မေထုန်ရာသီမှာရပ်ပြီး သမသတ်မြင်ထားသဖြင့်  
 လင်အားကောင်းလှသည်။ အလိုတော်ရှိတိုင်း အခက်အခဲမရှိ အကြန့်  
 အကြာမရှိ အလိုလိုပြည့်စေသော ဘုန်းကံ အလွန်ကြီးမားသည့်  
 ဂြိုဟ်နေဂြိုဟ်ထိုင် ဖြစ်သည်။

မင်းဖြစ်ခြင်း၊ အစိုးရခြင်း၊ တန်ခိုးသြဇာအာဏာရှိခြင်းသည်  
 ရာဇယုဂ်၏အကျိုးပေးဖြစ်သည်။ ရာဇယုဂ်ပါမှ ရာဇမင်းဖြစ်မည်ဆို  
 သော စကားလည်းရှိသည်။ တပင်ရွှေထီး၏ ဤဇာတာခွင်၌ မဟာ  
 ရာဇယုဂ်ကြီးပါနေသည်။

မူလလင်မှထောက်သော် ၁၀ တန့်ဘာဝမှ ၉ တန့်ဘာဝသခင်  
 သောကြာနှင့် ၁၀ တန့်ဘာဝသခင် ဗုဒ္ဓဟူးတို့ သောကြာအိမ်တွင်  
 ပူးယှဉ်နေခြင်းက ရာဇယုဂ်ခြင်းတစ်ချက်၊ မူလလင်မှ ထောက်သော်  
 ၉ တန့် ဘာဝမှ ၉ တန့်ဘာဝ သခင်အင်္ဂါနှင့် ၁၀ တန့် ဘာဝသခင်  
 သောကြာတို့ သမ္ပန္နဖြစ်နေခြင်းက ရာဇယုဂ်ဖြစ်စေသည့်အချက်၊

ဤနှစ်ချက်က မဟာရာဇယုဂ်ကြီးကို ဖြစ်စေပြီး မင်းအဖြစ်ကို  
 ပေးနေခြင်းဖြစ်သည်။

ဇာတာတော်ဖတ်ဆရာတော်က ဤတပင်ရွှေထီး၏ ဇာတာ  
 တော်ထက် ရှင်ရဲထွတ် (ဘုရင့်နောင်)၏ ဇာတာက သာလွန်  
 ကောင်းမွန်ပြီး ဘုန်းကြီးမည်။ မင်းတကာတို့၏ မင်းဖြစ်မည်ဟု  
 ဆိုထားသည်။

သခင်ကြီးတွင် ရှင်ရဲထွတ်နှင့်ရသော ပဋိသန္ဓေတည်ရှိလာသည်။  
 မယ်တော်ကြီးသိသွား၍ မေးစစ်သည့်အခါ ရှင်ရဲထွတ်နှင့် ယဉ်ပါးမိ  
 ခဲ့ကြောင်း အမှန်အတိုင်း ထွက်ဆိုလိုက်သည်။

မယ်တော်ကြီးက ယခုမပေါက်ကြားစေနှင့်ဦး၊ မင်းကြီး ဥပုသ်  
 ဆောက်တည်သည့် ဥပုသ်နေ့ ဆရာတော်တို့နှင့် စကားပြောနေစဉ်  
 အပါးတော်ရောက်အောင် ထွက်ခဲ့ဟု အမှာအထားပြုသည်။

မယ်တော်မှာထားသည့်အတိုင်း သခင်ကြီးလည်း ဆရာတော်  
 များရှေ့တွင်ရှိနေသည့် ခမည်းတော်အပါးသို့ ရောက်လာသည်။  
 မင်းကြီးက သမီးတော်၏ကိုယ်ဝန်ကို သတိပြုမိပြီး မည်သူ့သန္ဓေ  
 နည်းဟု မေးတော်မူသည်။ “ရှင်ရဲထွတ်နှင့်ယဉ်ပါးမိသည့်သန္ဓေပါ” ဟု  
 မယ်တော်ကြီးက ဝင်ပြီးလျှောက်ထားလိုက်သည်။ မင်းကြီးလည်း  
 ဒေါသဖြစ်ပြီး “ငရဲထွတ်ကို ယခုပင်သတ်”ဟု မိန့်လိုက်သည်။

ဆရာတော်များက “ဤမျှလောက်သောအမှုကို မခံသော်  
 သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကိုရဖို့ ဆုပန်ခြင်းသည် ခဲယဉ်းလှသည်” ဟု ဟောကြား  
 ကြသည်။ မင်းကြီးလည်း တရားနာပြီး ဆိတ်ဆိတ်နေလိုက်သည်။

ထိုအချိန်က ရှင်ရဲထွတ်မှာ ကြက်တိုက်ညောင်ပင်မှာ ကြက်  
 တိုက်နေချိန်ဖြစ်သည်။ မင်းကြီးအမိန့်တော်ရှိသောစကားကို ကြားခဲ့

သူတို့က ရှင်ရဲထွတ်အား နက်ဖြန်နံနက် အသက်ရဖို့ခဲယဉ်းသည်ဟု ဆိုကြသည်။

ရှင်ရဲထွတ်ကမူ “မသေမည့်သူမရှိ၊ ကံသာလျှင် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း ရှိသည်” ဟုဆိုပြီး ကြက်တိုက်မြဲတိုက်နေသည်။

နောက်နေ့နံနက်မိုးသောက်၍ အလင်းရောက်သည့်အခါ ရှင်ရဲထွတ်သည် “အပြစ်ရှိသည်ကိုမရှိဟု ကွယ်၍မသင့်၊ ပြေးလျှင် လည်း လွတ်မည်မဟုတ်၊ သတ်လိုလျှင် သတ်စေတော့၊ ဇာတာကို ဝင်၍ ဆက်မည်” ဟု နှလုံးသွင်းပြီး မင်းကြီးဥပုသ်တော်မှအထွက် နံနက်မျက်နှာသစ်တော်ရေအကျတွင် မင်းကြီးထံ ဇာတာကိုဝင်၍ ဆက်သည်။

မင်းကြီးကလည်း လောကီပညာပေးဒင်အရာတွင် တတ်ကျွမ်း လိမ္မာသူဖြစ်ရကား ရှင်ရဲထွတ်၏ဇာတာတော်ကိုမြင်သည်နှင့် အလွန်ကောင်းသော ဇာတာမှန်းသိတော်မူသည်။ တစ်နေ့တွင် ထူးကဲစွာအကျိုးပြုမည့်ဇာတာ၊ မင်းဧကရာဇ်ပင်ဖြစ်မည့်ဇာတာဟု သိတော်မူသည်။

သားတော်ကို တပင်ရွှေထီးဟု အမည်ပေးခဲ့စဉ်က ဆရာတော် ဘုရားက မင်းဆက်ပြတ်ပြီဟု နိမိတ်ဖတ်သည်ကိုလည်း သတိရ တော်မူသည်။

တောင်ငူသိုက်စာဟောင်း အဆိုကလည်း ရှိသည်။

“ဆင်ဖြူသုံးစီး၊ ဘုန်းတန်းကြီး၊ နေမီးတန်ဆောင်ထွန်းလတ္တံ့၊ နောက်ဆုံးဆင်ကြီး၊ စွယ်ရောင်ညီး၊ အမြီးရှည်သွယ် ဖားလတ္တံ့” ဟု ပါသည်။ ဆင်ဖြူသုံးစီးဆိုသည်ကား ဗုဒ္ဓဟူးနံ မင်းသုံးပါးတို့ ကေတုမတီ ထီးနန်းကို စိုးစံမည်ဟု ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ မင်းကြီးညိုလည်း ဗုဒ္ဓဟူးသား၊

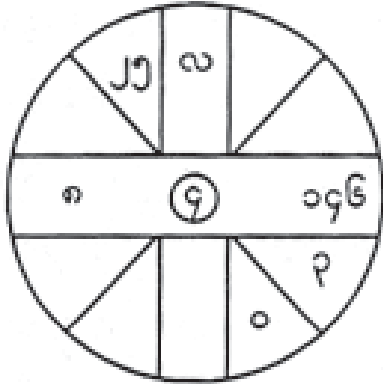
သားတော် တပင်ရွှေထီးလည်း ဗုဒ္ဓဟူးသား၊ ရှင်ရဲထွတ်သည်လည်း ဗုဒ္ဓဟူးသား ဤသုံးဦးကိုရည်ရွယ်ပြီး ဆင်ဖြူသုံးစီးဟူ၍ သိုက်စာ ထွက်ခြင်း ဖြစ်မည်။ ဤသိုက်စာအလိုအရဆိုလျှင် ရှင်ရဲထွတ်မှာ နောက်ဆုံးဆင်ကြီး၊ စွယ်ရောင်ညီး” ဟု အတိတ်နိမိတ်ရသူ ဖြစ်သည်။ ရှင်ရဲထွတ် ရှင်ဘုရင်ဖြစ်လျှင် သမီးတော် သခင်ကြီးက မိဖုရားခေါင် ဖြစ်ပြီး “အမြီးရှည်သွယ်ဖား” နိုင်သည်။

မင်းကြီးလည်း ဇာတာကိုကြည့်ရင်း ရှေ့ရေးနောက်ရေး သုံးသပ်ကာ “ငါလည်း မကောင်းမှုမဖြစ်စေနှင့်တော့၊ ငါ့သမီးလည်း ကြီးပွားစေတော့” ဟု နှလုံးသွင်းပြီး ဇာတာကို ရှင်ရဲထွတ်အား ပြန်ပေးလိုက်သည်။ “ချမ်းသာလေတော့” ဟုလည်း ခွင့်ပြုလိုက်သည်။

ဂြိုဟ်နေ၊ ဂြိုဟ်ထိုင်၊ ဂြိုဟ်နေအရပ်အတည်၊ ဂြိုဟ်အချင်းချင်း သမ္ပန္န ဆက်သွယ်မှုအရ တပင်ရွှေထီး၏ဇာတာမှာ လွန်စွာ ကောင်း မွန်ကြောင်း ကောက်ချက်ချနိုင်သော်လည်း တပင်ရွှေထီး၏ဇာတာ ထက်ပင် သာလွန်ကောင်းမွန်သည်ဆိုသော ဇာတာတော်ပုံရာဇဝင် ပါ ဘုရင့်နောင်၏ဇာတာကို အားမရ။ တစ်ခုခု လွဲချော်မှုရှိနေသည် ဟုလည်း ထင်မိသည်။

ကိုဝင်းမောင် (တမ္ပဝတီ)၏ “ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်ဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းများ (၁၁)၊ ဆင်ဖြူရှင်၏ဇာတာတော်နှစ်စောင်” ၁-၉-၉၃ နေ့ထုတ် မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာပါ ဆောင်းပါး၌ ဇာတာတော်ပုံ ရာဇဝင်မူ ဇာတာတော်နှင့်အတူ သက္ကရာဇ် ၈၇၇ ခုနှစ်၊ ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရားကြီးဇာတာဟူ၍ ရှေးပေမူမှတ်တမ်းပါ ဇာတာ ကို ဖော်ပြထားသည်။ ထိုဆောင်းပါး၌ပါရှိသော ရှေးပေမူမှတ်တမ်း မှာ ဦးဝင်းမောင် (တမ္ပဝတီ)၏ ကိုယ်ပိုင်ပေစာဖြစ်ကြောင်း၊ ပေစာ

မှာ အပြည့်အစုံမဟုတ်ကြောင်း၊ မင်းမိဖုရားမြို့တည်ဇာတာပေါင်း ၂၉ ခုမျှသာပါရှိတော့ကြောင်းလည်း ဖော်ပြထားသည်။ ယင်း ၂၉ စောင်အနက် သက္ကရာဇ် ၈၀၀ ကျော်မှ ဇာတာငါးစောင်ပါကြောင်း၊ ၎င်းတို့မှာ မင်းရဲကျော်စွာ၊ တောင်ငူမြို့တည်၊ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်၊ ညီတော်ပြည်မင်း၊ တောင်ငူရောက်မင်းတို့၏ ဇာတာများဖြစ်ကြောင်းလည်း ဆိုထားသည်။ ဤဆောင်းပါးပါ မင်းတရားကြီး၏ ဇာတာနှစ်စောင်ကို တက္ကသိုလ်မောင်ယုန်လှိုင်း၏ “ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ” (ရာဇဝင်ဝတ္ထုတော်ကြီး) စာမျက်နှာ ၂၆၀ ၌ ဖော်ပြထားသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ “ရှေးပေမူမှတ်တမ်း” ပါ ဇာတာမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။



ရာဇယုန်အဆင့်ဆင့်ရသော ဇာတာဖြစ်သည်။ ရာဇယုန်၏ အကျိုးပေးကို ဖလဒိပိကာဗေဒင်ကျမ်း၌ “မင်းဖြစ်မည်၊ ဆင်များ၊ မြင်းများ၊ ဝေါယာဉ်များ စီးနင်းပြီး ထီးဖြူဆောင်း၍ ထွက်တော်မူလိမ့်မည်၊ ငြောသံ၊ စည်သံ၊ ခရသင်းသံတို့ဖြင့် စာဆိုတော်များ၊

မျှူးမတ်များ ဂုဏ်ဒြပ်ရှိသူများသည် လက်ထဲတွင် လက်ဆောင်အမျိုးမျိုးကို ကိုင်ဆောင်လျက် လိုက်ပါကြလိမ့်မည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

“စန်းနှင့်ကြာသပတေးက စန်း၏ဥရုရာသီတွင် ပူးယှဉ်နေခြင်းက ကေသရီယုန်ကို ပေးနေသည်၊ ကေသရီယုန်ရသူသည် ခြင်္သေ့ကဲ့သို့ သူ၏ရန်သူအားလုံးကို ချေမှုန်းပစ်လိမ့်မည်။ ပရိသတ်ရှေ့တွင် ယဉ်ကျေးသိမ်မွေ့စွာ စကားပြောဆိုလိမ့်မည်။ သူ၏အမူအရာမှာ ဒေါသကြီး၍ စိတ်ထိခိုက်လှုပ်ရှားလွယ်၏။ သူသည် အသက်ရှည်လိမ့်မည်၊ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလိမ့်မည်။ အလွန် အသိဉာဏ်ရှိလိမ့်မည်။ သူ၏ကိုယ်ပိုင်ရဲစွမ်းသတ္တိဖြင့် အရာရာကို အောင်နိုင်လိမ့်မည်” ဟု ဆိုထားသည်။

ရန်ကိုအောင်ရာ၌ သမိုင်းတွင်လောက်သလို ရန်သူအပေါ် ခွင့်လွှတ်သည်းခံသည့်စိတ်သဘောထားနိုင်ပုံကလည်း တော်ရုံလုပ်နိုင်ခဲ့လှသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဇင်းမယ်ကို လက်ဦးချီတက် တိုက်ခိုက်ရာ ဇင်းမယ်ကို မင်းနှင့်တကွ ရသသည်။ ဇင်းမယ်ဘုရင်ကို ဇင်းမယ်တွင်ပင် ထားမြဲထားခဲ့သည်။ နောက်တစ်ကြိမ် ဇင်းမယ်မင်းသည် ပုန်ကန်နှောင့်ယှက်ပြန်သည်။ ထပ်မံချီတက်သိမ်းယူရပြန်သည်။ ဇင်းမယ်မင်းကို ရပြန်သည်။ ဇင်းမယ်မင်းကို ရသော်လည်း မသတ်၊ အသက်ကို ချမ်းသာပေးပြီး ဟံသာဝတီကို ခေါ်လာခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီမှာ ကောင်းစွာထားသည်။ ဇင်းမယ်မင်းကဲ့သို့ပင် တစ်ကြိမ်နိုင်ပြီးမှ တစ်ဖန်ထပ်မံပုန်ကန်နှောင့်ယှက်သော မိုးကောင်း၊ မိုးနဲ၊ ညောင်ရွှေ၊ ရပ်စောက် စသော ဇော်ဘွားများကိုလည်း မသတ်၊ အသက်ကို ချမ်းသာပေးပြီး ဟံသာဝတီကို ခေါ်လာခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီမှာ ကောင်းစွာထားသည်။

ဒုတိယအကြိမ် ဇင်းမယ်ကို ချီဆဲအခါက ဟံသာဝတီတွင် ပုန်ကန်မှုတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီတွင် ခေါ်ထားသည့် အဝ ဘုရင်ဟောင်း နရပတိစည်သူက သူပုန်တို့ကို ခုခံတိုက်ခိုက်နှင့်၍ သူပုန်တို့ဆုတ်ခွာရသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော် ဖြစ်သော ဘုရားကျောင်းကန်များကို သူပုန်တို့ မီးရှို့ဖျက်ဆီးကြသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကြားသိရပြီး ဇင်းမယ်က ပြန်လာရသည်။ သူပုန်တို့က ဟံသာဝတီကို မသိမ်းယူနိုင်သော်လည်း အစည်းအရုံးနှင့် ဒလတွင် ရှိကြသေးသည်။

ကုသိုလ်တော်အဆောက်အအုံများကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးပစ်သည်ကို မြင်တော်မူသည့်အခါ အမျက်တော်ပြင်းစွာထွက်ပြီး နန်းတော်သို့ မဝင်ဘဲ ဒလသို့ဆက်ချီခဲ့သည်။ ဒလရေဆိပ်သို့ရောက်လျှင် သူပုန် သူကန်တို့ကို ဖမ်းဆီးရန် မင်းကြီးကိုယ်တိုင် စီရင်သည်။ မခုမခံလျှင် လက်မလွန်ကြစေနှင့်ဟူ၍လည်း မှာလိုက်သည်။ သူပုန်တစ်သောင်းနှင့် ခေါင်းအကြီး ၇၀ ကျော် ရတော်မူသည်။

သူပုန်ငယ်သားတို့မှာ အားလုံးသူပုန်အစစ်မဖြစ်သင့်။ ဓားလှံ မိုး၍ သွေးဆောင်သည့်အလျောက် သေမည်ကိုကြောက်၍ လိုက်ပါ ရမည့်သူများလည်းရှိသည်။ ဤကဲ့သို့ လူများအားလုံးကို မီးတိုက် မည့်အဟန့် စီမံသည့်အခါ ဆရာတော် သံဃာတော်များက သူတို့ အသက်ကို နုတ်ယူပေးပါဟု စကားချိတ်ဆက်ထားခဲ့သည့်အတိုင်း ငယ်သား သူပုန်တစ်သောင်းကျော်မှာ ဆရာတော်တို့ နုတ်ယူချမ်းသာ ကြသည်။ မြို့စားရွာစားဘွဲ့ခံ၍ စီမံဦးဆောင်တိုက်ခိုက်သူ လူ ၇၀ ကိုသာ ထုံးစံနှင့်အညီ စီရင်ကွပ်မျက်တော်မူခဲ့သည်။

နှလုံးရည်၊ လက်ရုံးရည်နှင့်ပြည့်စုံသော ရာမညတိုင်းသား ဗညားဒလဘွဲ့ခံ မွန်အမတ်ကြီးသည် ဟံသာဝတီမှလာ၍ မြန်မာမင်း

အုပ်စိုးသည်ကို မခံလိုသဖြင့် အချက်အကွက်ဝင်သည်နှင့် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ရန် ကြံစည်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ သုံးကြိမ်သုံးခါပင် ကြံခဲ့သည်။ သုံးကြိမ်သုံးခါစလုံး မအောင်မြင် ခဲ့ချေ။

ပထမအကြိမ်က ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ဟံသာဝတီကို အလိုတော်ပြည့်၍ မြို့လည်တော်မူသည့်အခါ ဝေါတော်ထမ်း မွန်တို့နှင့် တိုင်ပင်ပြီး ဓားကိုမြေတွင် မြှုပ်ထားသည်။ ဘုန်းတော်ကြောင့် ဓားကို မြှုပ်ထားသောအရပ်သို့ ရောက်သည့်အခါ ရဲမက်တော်တို့နင်းမိ၍ ဓားပေါ်သည်။ ဝေါတော်သားတို့ မရပ်မတည်နိုင်ရှိသည်ကို မြင်တော် မူ၍ စစ်မေးသည့်အခါ ဗညားဒလ၏အကြံအစည်ဖြစ်ကြောင်း လျှောက်ကြသည်။ ဗညားဒလကိုခေါ်တော်မူ၍ ဝေါတော်သားတို့ ထွက်ဆိုသည့်အတိုင်း မှန်၊ မမှန် စစ်မေးတော်မူသည်။ မှန်နေ သောကြောင့် ဗညားဒလလည်း မလျှောက်ဝံ့ဘဲ ဆိတ်ဆိတ်နေလေ သည်။ မင်းတရားကြီးလည်း အကြောင်းရင်းမှန်ကိုသိပြီး ဗညားဒလ သည် ငါ့ကိုကြံခံမည်မဟုတ်။ ကြံပေမယ့်လည်း ငါသို့သောမင်းကို ဖြစ်နိုင်မည်မဟုတ်ဟု မိန့်တော်မူသည်။ ဗညားဒလကို အပြစ်မယူ။

တစ်ကြိမ်လည်း ရွှေမော်ဓောဘုရားကို တက်တော်မူရာတွင် လုပ်ကြံစေခဲ့ဖူးသည်။ မင်းတရားကြီးဘုရားသို့အတက် လုပ်ကြံလေဟု မဟာရံစောင်းတန်း အထက်မုခ်ဦးတွင် မွန်တစ်ကျိပ်တို့ကို နေစေ သည်။ မင်းတရားကြီးဘုရားသို့ တက်တော်မူ၍ မဟာရံမုခ်ဦးသို့ ရောက်တော်မူလျှင် တံခါးအထက်မှာနေနှင့်သော မွန်တို့သည် မရပ် မတည်နိုင်၍ မြေသို့ ချည်းကျကြကုန်သည်။ ထိုမွန်တို့ကို စစ်မေးသည့် အခါ ဗညားဒလအကြံအစည်ဟူ၍ လျှောက်ကြသည်။ ဗညားဒလ



ကိုခေါ်၍ စစ်မေးသည့်အခါ မှန်နေသောကြောင့် မလျှောက်ဝံ့ဘဲ ဆိတ်ဆိတ်သာနေသည်။ မင်းတရားကြီးလည်း အကြောင်းရင်းမှန်ကို သိပြီး ဗညားဒလသည် မကြံ့ခံရာ၊ ကြံသည့်တိုင်အောင်လည်း ငါသို့သောမင်းကို မဖြစ်နိုင်ရာဟု မိန့်တော်မူပြီး ဗညားဒလကို အပြစ် မယူ။

တစ်ကြိမ်လည်း ရွှေတိဂုံဘုရားသို့ ရွှေဖောင်တော်နှင့် ကြွတော် မူရာတွင် ရေထဲ၌ အချိန်ကြာကြာငုပ်၍ နေနိုင်သော မွန်နှစ်ယောက် ကို မင်းတရားကြီး ရွှေဖောင်တော်အတက် လုပ်ကြံစေခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီးလည်း ဝေါတော်က ဖောင်တော်သို့အတက်တွင် ရေပလုံ ထိုးသည်ကိုမြင်၍ ငုပ်၍ စမ်းစေသည့်အခါ မွန်နှစ်ယောက်ကို ဓား ကိုင်လျက်တွေ့ရသည်။ အကြောင်းကို စစ်မေးသည့်အခါ ဗညားဒလ အစီအရင်ဟု လျှောက်ကြသည်။ ဗညားဒလကိုခေါ်ပြီး စစ်မေး သည့်အခါ မှန်နေသောကြောင့် မလျှောက်ဝံ့ဘဲ ဆိတ်ဆိတ်နေလေ သည်။ အကြောင်းရင်းမှန်ကို သိပြီးနောက် ဗညားဒလသည် ငါ့ကို မကြံ့ခံရာ၊ ကြံသည့်တိုင်အောင်လည်း ငါသို့သောမင်းကိုမဖြစ်နိုင်ဟု မိန့်တော်မူပြီး ဗညားဒလကို သည်းခံခွင့်လွှတ်ခဲ့သည်။ မင်းဧကရာဇ် တကာတို့ သည်းမခံနိုင်သောအရာကို သုံးကြိမ်သုံးခါတိုင်အောင် သည်းခံခွင့်လွှတ်ခဲ့ကြောင်း မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်ကြီး တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၇ နှင့် ၈ တို့တွင် တွေ့မြင်နိုင်သည်။

သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် မပါသေးသောအကြောင်းများလည်း ရှိသေးသည်။

မင်းတရားကြီး တောကစားသွားသည့်အခါ အရိပ်ခိုနေကျဖြစ် သော ညောင်ပင်ကြီးတွင် မင်းတရားကြီးဝင်လာလျှင် ဆီးဆို့ထိုး

သတ်ရန် လှံထိုးကောင်းသူ မွန်သုံးဦးကို ညောင်ပင်တွင် ဗညားဒလက တင်ထားသည်။ မင်းတရားကြီး ညောင်ပင်အနီးသို့ရောက်လျှင် ညောင်ပင်အောက်သို့မဝင်ခင် အရိပ်အယောင်မြင်၍ စုံစမ်းစေသည့် အခါ မွန်သုံးယောက်လှံကိုယ်စီနှင့် ဖမ်းဆီးရမိသည်။ ဗညားဒလ ထားကြောင်း အစစ်ခံကြသည်။

ထိုအကြောင်းကို မိဖုရားကြီးသိလျှင် အကြိမ်ပေါင်းများစွာ မကောင်းကြံလေ့ရှိသော ရန်သူကို အရှင်မထားသင့်ဟု တိုက်တွန်း နှိုးဆော်သည်။ မင်းတရားကြီးကမူ မသတ်။ ငါသို့သော ဘုန်းကံ ပြည့်စုံပြီး ကြီးပွားဆဲ ကုသိုလ်ရှင်ကို ရန်သူအပေါင်း မကောင်းကြံ ၍ ဖြစ်နိုင်ရန်မရှိသည်ကို မိဖုရားကြီးသိသည်တစ်ကြောင်း၊ နိုင်ငံ အုပ်ချုပ်သော မင်းတို့ထုံးစံမှာ ပညာလက်ရုံးပြည့်စုံသူများကို လိုလားအပ်သည်တစ်ကြောင်း၊ ထိုအကြောင်းများကြောင့် မှားယွင်း သော ဗညားဒလအပြစ်ကြီးများကို သည်းခံရမည်ဆိုတော်မူသည်။ မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင်က သူ့မှာ ဥပစ္စေဒကံ မရှိ။ သူတစ်ပါး လက်ချက်ဖြင့် အသက်မသေနိုင်ဟု ယုံကြည်ထားပေလိမ့်မည်။ သူ၏ဇာတာ၌ လက်ကိုမည်သည့် ပါပဂြိုဟ်မျှ မပူး၊ မယှဉ်၊ မမြင်၊ ပါပကတ္တရိယုဂ်လည်းမသင့်ဟု ထမင်းစားရေသောက် ဗေဒင်တတ် သူပင် မြင်နိုင်သည်မဟုတ်လား။ မင်းတရားကြီး မမြင်ဘဲမရှိ။

ရာဇယုဂ်၊ ကေသရိယုဂ်၏ အကျိုးပေးနှင့် ဇာတာတွင် မွန်းတည့် ကောင်းကင်၌ တနင်္ဂနွေ၊ ဗုဒ္ဓဟူး၊ သောကြာ၊ ဂြိုဟ်သုံးလုံးတို့ ရပ်တည်နေသည်ကို မူလလက်မှ ၂ တန့်ဘာဝရှိ ကြာသပတေးဂြိုဟ် ကြီးက ၉ တန့် အမြင့်ဖြင့် မြင့်ထားသဖြင့် ဘုန်းကံအရမ်းကြီးမည်။ ထင်ပေါ်ကျော်စော၍ ဂုဏ်သတင်းကြီးမည်ကို ကောင်းစွာသိတော်

မြင်တော်မူသဖြင့် ဤဇာတာကသာလွန်၍ ကောင်းကြောင်း နိမိတ်ဖတ်  
ဆရာတော်က ဇာတာဖတ်ခဲ့ခြင်းကိုလည်း မင်းတရားကြီး မသိမဟုတ်  
သိပေလိမ့်မည်။



### အခန်း-၃ လောကီပညာကို ယုံကြည်သူ

သမိုင်းစာမျက်နှာများအလိုအရ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည်  
ဓမ္မဝတ်၊ လောကဝတ်၊ ရာဇဝတ်တို့၌ အလွန်တတ်ကျွမ်းတော်  
မူကြောင်း၊ ရှေးမင်းတကာတို့ ကျင့်ရိုးသုံးစွဲရိုးကိုလည်း သိမ်မွေ့  
တတ်တော်မူကြောင်း အထူးထူးသော ကျမ်းဂန်တို့၌လည်း အလွန်  
သိကျွမ်းတော်မူကြောင်း လေ့လာသိရှိရသည်။ ထို့ပြင် ဗေဒင်ကျမ်းဂန်  
များလည်း အလွန်တတ်ကြောင်းဆိုသည်။

ထို့ကြောင့်လည်း ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ရှေးမင်း  
တကာတို့ကဲ့သို့ အတိတ် နိမိတ် တဘောင် စနည်း စသည့် လောကီ  
ပညာကို ယုံကြည်လက်ခံကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဤတွင် အတိတ်  
နိမိတ် တဘောင် စနည်း စသည့်လောကီပညာတို့၏သဘောကို  
သဘောမျှ ဖော်ပြလိုပေသေးသည်။

နိမိတ်မှာ ကမ္ဘာပေါ်စအခါ ဗောဓိပင်ပေါက်ရောက်ရာ မြေ  
အရပ်၌ ဘုရားပွင့် မပွင့်သိရာဖြစ်သော သတ္တပါတ်ရွှေကြာပေါက်ခြင်း၊  
မြေလှုပ်ခြင်း၊ တော်လဲခြင်း၊ ဥက္ကာကျခြင်း စသည်တို့ကို နိမိတ်  
ဆိုသည်။ နိမိတ်သည် ပါဠိစကား နိမိတ္တမှ လာခြင်းဖြစ်သည်။



နောင်တွင် မည်သို့ဖြစ်မည်ကို ကြိုတင်သိစေနိုင်သော အရိပ်အခြည်ကို ဆိုလိုသည်။

တဘောင်မှာ သူငယ်တို့ကြွေးကြော်မြည်တမ်းသော စကားကို ဆိုလိုသည်။ တစ်စုံတစ်ရာသောအကြောင်းကို တွေ့မြင်ကြားသိရ သည့်အခါ အနာဂတ်၌ မည်သို့ဖြစ်လာနိုင်သည်ကို အဓိပ္ပာယ် ကောက်ယူခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ နောင်မှာဖြစ်လတ္တံ့သော အကြောင်း ကိစ္စကိုစွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သီချင်းကို တဘောင်ဆိုကြောင်းလည်း သိရသည်။ စနည်းကိုတောင် တဘောင်ကိုမြောက်ဟူသော အဆို ရှိသည်။ စနည်းကြားလိုသော် တောင်အရပ်သို့သွားရမည်။ တဘောင်ကြားလိုသော် မြောက်အရပ်သို့သွားရမည်ဖြစ်ကြောင်း မန္တလေးမြို့တည်၊ နန်းတည်စာတမ်းမှာလာသည်။ စနည်းမှာ ကိုယ် စောင့်နတ်၊ ရွာစောင့်နတ်၊ လောကစောင့်နတ်၊ သာသနာစောင့် နတ်များကို မိဋ္ဌာန်တိုင်တန်း၍ ဤသို့ဤမျှဖြစ်မည်၊ မဖြစ်မည်ကို ထင်ရှားသိပါစေ ရည်မှတ်လျက် သူတစ်ထူးတို့ထံ မထင်မရှား စကား ကို နာခံရာ နတ်တို့ ပဲ့ပြင်သဖြင့် ကြားသိရသောစကားကို စနည်း ဆိုသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ရှေ့ပြေးနိမိတ်အနေဖြင့် ကြားရသော အသံကိုဆိုသည်။ ရွှေဘုံနိဒါန်းဆရာက ညဉ့်၌ပြောသံ ဆိုသံ နာစေ၍ မှတ်သားစေသည်ကို စနည်းဆိုကြောင်း ရေးသားထားသည်။

သိုက်မှာ နတ်ဗြဟ္မာတို့ ကြွေးကြော်၍ အနှစ် ၁၀၀ ကပင် စကြာမင်းဖြစ်မည်။ အနှစ် ၁၀၀၀ ကပင် ဘုရားဖြစ်မည်များကို အဆင့်ဆင့်မှတ်သားကြသကဲ့သို့ မည်သည့်ကာလ၊ မည်သူမည်သို့ ဖြစ်မည် အဆင့်ဆင့်မှတ်သားကြသောစကားကို သိုက်ခေါ်သည်။ သိုက်သည် ပါဠိစကားဖြစ်သည်။ သုတိမှလာခြင်းဖြစ်သည်။ နောင်တွင် မည်သို့မည်ပုံဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ကြိုတင်ထွက်ပေါ်လာသော စကားကို

ဆိုလိုသည်။ “သိုက်စာ” ဆိုရာ၌ နောင်တွင် မည်သို့မည်ပုံ ဖြစ်လိမ့် မည်ဟု ကြိုတင်ရေးသားခဲ့သောစာကို သိုက်စာ ဆိုသည်။

ဓာတ်မှာ ဓာတ်ဆန်း၊ စုတ်ဆန်း၊ ဥပဒ်ဆန်းများကို ဆိုသော ဓာတ်စာကိုပင် ဓာတ်ဆိုသည်။ “ကြက်ရိုးထိုး” မှာ ပေစာကို ကြက်ရိုး ဖြင့်ထိုးလှုပ်၍ ကောင်းကျိုးဆိုးပြစ်တို့ကို နိမိတ်ကောက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ရှေးမြန်မာမင်းအဆက်ဆက်ကို လေ့လာသည့်အခါ မြန်မာ မင်းတိုင်းလိုလိုပင် ဘုန်းကံကြီးမားသူရော၊ ဘုန်းကံပါရမီနည်းပါး သူပါမကျန် ဗေဒင်ယတြာလောကီပညာများကို အလေးထား ယုံကြည်ကြကြောင်း တွေ့ရသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် လည်း လက်ရုံးရည်၊ နှလုံးရည်နှင့်ပြည့်စုံပြီး ဘုန်းကံအလွန်ကြီးမား သောမင်းဖြစ်သော်လည်း ရှေးမင်းတကာတို့က ကျင့်ရိုးသုံးစွဲရိုးအတိုင်း လောကီပညာကို အလေးထားကြောင်းတွေ့ရသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၅၄၉ က ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ရာမညတိုင်းဖြစ်သော ဒလမြို့တွင် သူပုန်သူကန်တို့ထ၍ သောင်းကျန်း သောကြောင့် ကိုယ်တော်တိုင်ချီ၍ လုပ်ကြံရသည်။ ထိုအခါ ဟံသာဝတီ ၌ရှိသော ညီတော်ဘလတ် (ဘုရင်မင်းခေါင်ဘွဲ့ခံ) က ရှိသမျှ ဆင်လုံး မြင်းရင်းနှင့် ဗမာ၊ မွန်၊ ဒေါဗညားများကို လိုက်သရွေ့ခေါ်ပြီး တောင်ငူသို့သွားကာ မြို့ပြကျုံးမြောင်းများ အခိုင်အမာပြုလျက် ထောင်ထားခဲ့သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း ဤအရေးမည်ကဲ့သို့ ဖြေရှင်း ရမည်ကို နောက်ပါလူများနှင့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်သည့်အခါ အခြေအနေက ဝါးအစည်းပြေသကဲ့သို့ မညီမညွတ်ဖြစ်နေကြကြောင်း တညီ တညွတ်တည်း လျှောက်ထားကြသည်။

ရန်အောင်ဘီလူးကမူ “ယခုအရပ်သည် မွန်တို့အရပ်အကွက်လည်း ဖြစ်ချေသည်။ မွန်ဟူသမျှသည် ပျားအုံကို လက် မတို့ကောင်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ချေသည်။ များလည်းများလှသည်။ အကျွန်ုပ်တို့မြန်မာမူကား နည်းချေသည်။ မြန်မာတို့၏အရပ်အကွက်လည်း မဟုတ်ချေ ဖြစ်သောကြောင့် သည်အရေးကို မွန်များ အလျဉ်းမသိစေလိုသေး။ မွန်ဟူသမျှကို အစုခွဲ၍ စေတော်မူမှ အသူရိန်လက်မှလွတ်သော နေကဲ့သို့ တဖြည်းဖြည်း အကျွန်ုပ်တို့ထွက်နိုင်ခြိမ့်မည်။ သည်အရေးသည် အနှေးမလို၊ အလျင်လိုသည်” ဟု လျှောက်သည်။

မင်းတရားကြီးကလည်း “သည်အရေးသည် ငါကြံတော်မူသော အရေးနှင့် ညီလှသည်”ဟူ၍ မိန့်တော်မူပြီး စီရင်ခန့်ထားစရာ ရှိသည်များကို ခန့်ထားစီရင်စဉ် “လင်းခွင်းရှင်းလင်းခွင်း တီရုပ်၊ အရှုပ်ရှုပ်ကို မှီနှုတ်၏သို့ သွားစလေတို့၊ အိုလွယ်ကား၊ ယူပေးကား” ဟူ၍ ကိုယ်ရံတော်မင်းကျွန် လူရစ်က သီချင်းသီ၍ ကသည်ကို ကြားလိုက်မြင်လိုက်တော်မူသည်တွင် “သည်နိမိတ်သည် နိမိတ်မှန်လှ၏”ဟု နိမိတ်ဖတ်ပြီး စီရင်စရာရှိသည်များကို စီရင်ကြောင်း ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ “ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်အရေးတော်ပုံ”တွင် ဖတ်ရှုလေ့လာရသည်။ ဤအချက်အရ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိမိတ်ကိုယုံကြည်သလို ကြားရမြင်ရသမျှကို နိမိတ်ကောက်တတ်ကြောင်း သိနိုင်ရာသည်။

ကေတုမတီမည်သော တောင်ငူကို အောင်မြင်သည့်အရေးတော်ပုံအခန်းတွင်လည်း ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ယုံကြည်မှုသဘောကို တွေ့ရသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၅၅၀ က ဖြစ်သည်။ ညီတော်ဘုရင်မင်းခေါင် မြို့ပြကျုံးမြောင်းပြုပြင်၍ ပုန်ကန်သည်ကို ဆုံးမရန် တောင်ငူသို့

ချီတော်မူစဉ် ရွာသစ်ကြီးမြို့သစ်တပ်တော်ရာတွင် တပ်ချနေတော်မူခိုက်ဖြစ်သည်။ မြို့သစ်တပ်တော်ကို “ဇေယျဝတီ”ဟု သမုတ်တော်မူပြီး ကင်းတို၊ ကင်းရှည်ထားကာ ဗမာ၊ မွန်၊ ရှမ်း အမျိုးအမတ်များနှင့် ရုံးစုပြီး တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းတော်မူသည်။

“ယခုအခါ ဟံသာဝတီသို့ပင်တည်း ပြန်၍ အရုံးအစုမညီခင် တိုက်ပြန်ရသော်လည်း သင့်မည်လော၊ သည်တွင်ရုံးစု၍ အနေကျမှပင် တောင်ငူမြို့သို့ချီရသော်လည်း သင့်မည်လော”ဟု တိုင်ပင်တော်မူခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့က ဟံသာဝတီသို့ပြန်၍ တိုက်ဖို့ လျှောက်ကြသည်။ အချို့ကမူ သည်တွင် အနေကျမှ ပြေးပုန်းလာသော ဗမာ၊ မွန်၊ ရှမ်းတို့ကို ခေါ်ဝေါ်ရုံးစု၍ တောင်ငူကိုချီသင့်ကြောင်း လျှောက်ထားကြသည်။

သီရိဇေယျနော်ရထာဟူသော အမတ်ကမူ “ယခုသည် နှေးနှေးဖြည်းဖြည်း လုပ်ကြမည့်အရေးနှင့် အလျင်လုပ်ကြမည့်အရေး နှစ်ခုတွင် နှေးနှေးဖြည်းဖြည်းလုပ်ကြမည့်အရေးကို မလိုသေးပါ။ လျင်လျင်လျားလျား စစ်ဦးဘီလူးပါဟူသော အရေးသာ လိုပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်နည်းဟူမူကား မင်းခေါင်လည်း တောင်ငူနေရမြဲ မဟုတ်၊ ယာယီသမားဧည့်သည်သာ ဖြစ်သည်။ သူ၏ အရေးမညီညွတ်ခင် တစ်နေ့တစ်ညခွဲမျှပင် မကြာခင် အလျင်ချီတော်မူသော် သင့်၏” ဟု နားတော်လျှောက်သည်။

ထိုစကားကိုကြားလျှင် မင်းတရားကြီးလည်း “ယခု လျှောက်သောအရေးနှင့် ငါကြံတော်မူသောအရေးသည် ညီလှသည်”ဟူ၍ မိန့်တော်မူသည်။ ထိုည၌တွင်ပင် မင်းကြီးသည် အိပ်မက်မြင်မက်သည်။

“သပြေတစ်ခိုင်တည်းတွင် ငါးလုံးသီးသည်၊ အခေါင်ဆုံးမှ အသီးကိုဆွတ်၍ စားတော်ခေါ်ရသည်”ဟူ၍ မက်ခြင်းဖြစ်သည်။ (တွင်းသင်းရာဇဝင်၌ သရက်သီးဟုပြသည်) သည်အိပ်မက်အလိုကို ဖတ်သည့်အခါ အမည်လည်းမင်းခေါင်ဖြစ်သည်။ အခေါင်မှ အသီးကို ငါဆွတ်၍စားတော်ခေါ်မက်သည်။ သည်အလိုသော် ဇမ္ဗူလုံးနှင့် တကွကို ငါအောင်တော်မူမည်မချွတ်”ဟု ဖတ်တော်မူသည်။

ထိုအခါတွင် ကိန်းခန်းတာရာတွက်ချက်၍ ပညာရှိများနှင့် ကြည့်တော်မူသည့်အခါ အထက်ငါးစီးရှင် ရှမ်းပြည်နယ်တိုင်အောင် ရဖူးသောအခါ စန်း၊ လင်၊ ဂြိုဟ်နေဂြိုဟ်ထိုင်နှင့် တစ်ချက်တည်း ထပ်တူကြိုက်သည်။ နိမိတ်နာရာမှာလည်း လင်းဆင်ငှက်သည် မြွေ ကိုချီ၍ တပ်တော်ဦးတွင် ချလာသောနိမိတ်နှင့် ကြိုက်သည်။ တဘောင်နာရာမှာလည်း “စားမည်၊ သောက်မည်၊ ကြီးကြပ်စည်၍ လာသတည်းလေဖော်ချင်းတို့”ဟူ၍ဆိုသော တဘောင်များနှင့် ကြိုက်သည်။ ကြက်ရိုးထိုးရာမှာလည်း “ခုံမိုင်းကြီးစော်ဘွားသည် မြန်မာပြည်သို့အောင်ဖူးလေသည့် ကြက်ရိုးနှင့်” တစ်ချက်တည်း ကြိုက်သည်။ တမျဉ်းချိုးရာမှာလည်း “ရှေ့နောက်ရှင်းရှင်း၊ ဝန်းတမျဉ်းနှင့်” ကြိုက်သည်။ စာရေးကောက်ရာမှာလည်း “ပျက်ငေး အသူရိန်၊ အောင်လေဖြားပညာ”ဟူသော စာရေးနှင့် ကြိုက်သည်။ နတ်ဆိုနားထောင်ရာမှာလည်း “အောင်၏သွားလေ၊ ရက်စနေနှင့် ဗုဒ္ဓဟူးကိုချီလေ”ဟူ၍ဆိုသော နတ်စစ်ချသည့်စကားနှင့် ကြိုက်သည်။ သိုက်စာနာရာမှာလည်း “ဆင်မည်းခံတွင်၊ ဆင်ဖြူနင်း၍ ပွင့်လင်း တိုင်းကားများလတ္တံ့၊ သာသနာလည်း ရောင်ဝါရှေးထက် တိုးလတ္တံ့” ဟူသော သိုက်စာနှင့် ကြိုက်သည်ဟူ၍ ဆိုသည်။

ထိုကိန်းခန်းတို့ကိုရယူပြီးမှ တောင်ငူကိုချီဖို့ စီရင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ တောင်ငူကိုသိမ်းရုံးပြီးနောက် ပြည် (သရေခေတ္တရာ) ကိုချီရန် စီရင်စဉ် ကလည်း -

“ယခုသည် ဟံသာဝတီသို့ချီ၍ ရိုင်းပျလေသော လူသူပျက်တို့ ကို ရုံးစုရသော်လည်း ကောင်းမည်လော၊ ငါ သည်တွင်နေတော်မူ၍ များတကာ မတ်တကာတို့နှင့် မည်သည်ကို ချီလေစေသော်လည်း ကောင်းမည်လော”ဟု တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းခဲ့သည်။ ထိုအခါ အချို့က ကေတုမတီတွင်နေတော်မူ၍ အဝသို့အရေးအရာကို စမ်းချေ စိမ့်မည့်အရေးကို လျှောက်ကြသည်။ တချို့လည်း ဟံသာဝတီသို့ ချီတော်မူမည့်အရေးကို လျှောက်ကြသည်။

နန္ဒစည်သူခံသော အမတ်ကမူ “ယခုသည် ကေတုမတီ ရာဇဌာနီကို အောင်တော်မူကြလေပြီ၊ မွန်ပြည်ဝယ် မွန်တို့သည် နွားမွေးနှင့်အတူ များလှသည်၊ ငါတို့ မြန်မာမူကား နွားချိုနှင့်အတူ နည်းလှ သည်ဖြစ်သောကြောင့် ဟံသာဝတီသို့မချီလိုသေး၊ မြန်မာ တို့များအောင် ဆည်းပူရချိမ့်မည့်အခါကာလ ဖြစ်ချေသည်၊ ယင်းသို့ ဖြစ်သောကြောင့် အကျွန်ုပ်အလိုသော် သရေခေတ္တရာသို့ အလျင်ချီ လိုသည်၊ ကြာချေသော် သူအကြံအစည်ရချိမ့်မည်၊ သရေခေတ္တရာ သတိုးသူ အကြံအစည်မပြည့်ခင် ချီတော်မူမှသင့်မည်” ဟု လျှောက် ထားသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကလည်း “နန္ဒစည်သူလျှောက်သော အရေးသည် ဟုတ်မြတ်လှ၏” ထိုအခါဝယ် ကိန်းခန်းတာရာ တွက်ချက်စေသော်၊ အနော်ရထာစော နတ်မြင်းသည်လေးဦးနှင့် တကွ ဥဿာဖြစ်သော သထုံမင်းကို ဆောင်ဖူးလေသောအခါ စန်း၊ လင်၊ ဂြိုဟ်နေ၊ ဂြိုဟ်ထိုင်နှင့် တစ်ချက်တည်း ညီသောအခါနှင့် ကြိုက်သည်။

နိမိတ်ကြည့်ရာမှာလည်း “ကျွဲကြီးကိုသတ်၍ သေလေသော နိမိတ်ကိုမြင်သည်နှင့်ကြိုက်သည်”။

တဘောင်နာရာမှာလည်း “ဆင်မြင်းလာ၏။ ယူပါလေ”ဟူ၍ မိန်းမကြီးသည် သားကိုပေးလိုက်သော တဘောင်ကိုကြားခဲ့သည်။ ကြက်ရိုးထိုးရာမှာလည်း စော်ဘွားဇောသည် ဥတည်ဘွားတိုင်အောင် နိုင်ဖူးသော စော်ဘွားကြက်ရိုးနှင့် ကြိုက်သည်။ တမုန်းချီးရာ မှာလည်း “တို့ကဝန်နှင့်တကွ ယူကရှင်သော” တမုန်းနှင့် ကြိုက်သည်။ စာရေးကောက်ရာမှာလည်း “မာရ်ငါးပါးကို အောင်တော်မူသော” စာရေးကောက်နှင့်ကြိုက်ညီသည်။ နတ်စစ်ချ၍မေးရာမှာလည်း “အောင်၏သွားလေ၊ လျင်လေစေ”ဟူ၍ နတ်ဆိုသောစကားနှင့် ကြိုက်သည်။ သိုက်စာကိုနာရာမှာလည်း “အနောက်တလွှား၊ ရန်စစ် များကို၊ မင်းဖျားရှင်ရှင်ယူလတ္တံ့ဟူသော သိုက်စာနှင့်ကြိုက်ညီသည်” ဟူ၍ အလုံးစုံတွက်ချက် ကိန်းခန်းရပြီးမှ သရေခေတ္တရာ သို့ နေ့ညမသိချီရန် စီရင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရသည်။

သရေခေတ္တရာကို အောင်တော်မူပြီးနောက် အောက်မွန်ပြည်သို့ စေမည့်အရေး၊ စူးစမ်းမည့်အရေး၊ အထက်အင်းဝသို့ စူးစမ်းမည့် အရေးကို တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းပြန်သည့်အခါ အချို့လည်းရေကြောင်း၊ ကြည်းကြောင်း ဟံသာဝတီသို့ ချီရန် လျှောက်ထားကြသည်။ အချို့ ကလည်း တောင်ငူမင်းနှင့် တောင်ငူအားကို ကြည်းကြောင်း၊ မင်းတရား ကြီးက ရေကြောင်း၊ နှစ်ဖက်ညှပ်၍ ချီရန်သင့်ကြောင်းလျှောက် ထားကြသည်။

“စည်သူကျော်ထင်”ဟူသော အမတ်ကမူ -

“မခုသည် ဟံသာဝတီ မွန်ပြည်ကို ရှိနှင့်စေဦး၊ သရေခေတ္တရာ တွင် နေတော်မူ၍ စကု၊ စလင်း၊ ဘောင်းလင်း၊ လယ်ကိုင်းတို့ပါ။

စဉ့်ကူး ရွာသာ၊ ပုဂံတိုင်အောင် သိမ်းယူကြပြီးလျှင် အင်းဝတိုင်အောင် စစ်စမ်းချီ ချီရသော် သင့်မည်ထင်သည်။ တစ်နွယ်ငင်၊ တစ်စင်ပါ စစ်ဦးဘီလူးပါ ဟူသော အရေးသာကောင်းလှသည်” ဟုလျှောက်သည်။

မင်းတရားကြီးကလည်း “သိကြားနတ်တို့စီရင်၍ စည်သူ ကျော်ထင်လျှောက်သောအရေးသည် ဟုတ်လှ၏” ဟူ၍ နိမိတ်၊ တဘောင် စနည်းနာရ၏။ ကြက်ရိုးတမုန်းလည်းထိုးရ၏။ ဟူးရား တတ်ပညာရှိတို့နှင့်လည်း ကိန်းခန်းတာရာတွက်စေ၏။ ထိုအခါ ရဟန်းတစ်ပါးသည် “ဇမ္ဗူလုံးကို၊ လက်ရုံးတန်း၍၊ မြစ်သာတံငါ၊ ယူမည်လာသည် တကာတော်မင်း၊ လူ့မွန်ကင်း” ဟူ၍ ဆိုသည်။ တစ်ယောက်သူထံ နာရာမှာလည်း “မြစ်ကတိုင် အောက်ကစင်း၊ ငရိုးအင်းနှင့် မြူဟင်းကစ မလွတ်ရနှင့်၊ စားရလေတော့မည်” ဟူ၍ သူငယ်တို့ဆိုသည်ကို ကြားတော်မူသော် “သည်နိမိတ်နှင့် ငါ့နိမိတ် မှန်လှ၏” ဟု ဆိုတော်မူပြီး ဆုလာဘ်လည်း ပေးတော်မူသည်။ ဆိုရ ပါက စစ်ချီမည့်အရေးကောင်း မကောင်း၊ သင့် မသင့်၊ ရာ မရာ လောကီပညာနှင့် ချိန်စက်လေ့ရှိကြောင်း သိရသည့် သာဓကများ ဖြစ်သည်။

ဟံသာဝတီကို တိုက်သိမ်းစဉ်ကလည်း နက္ခတ်တာရာ ကိန်းခန်း များ တွက်ချက်စေသလို နိမိတ်၊ တဘောင်နာခြင်းများလည်း ပြုခဲ့ သည်။ အနော်ရထာစော တရုတ်ပြည်နှင့် သိန်းခုံကျွန်းမင်းတို့ကို နှိမ်နင်းရမည်ဟု ဟူးရားဖြူ၊ ဟူးရားညိုတို့ ပေးသောအခါ စန်း၊ လင်၊ ဂြိုဟ်နေ၊ ဂြိုဟ်ထိုင်များနှင့် တိုက်ဆိုင်ကြောင်း တွေ့ရသလို နိမိတ်ကောက်သည့်အခါလည်း “လူ့အရှင်ကို လင်းတကိုက်သည်” ဟူသော နိမိတ်ကိုမြင်သည်။ တဘောင်နာရာမှာလည်း “အောင်ပြီလေ၊

အောင်ပြီလေ၊ သာလှလေ၊ သာလှလေ” ဟူ၍ ဆိုသော တဘောင်ကို ရသည်။ စနည်းနာသည့်အခါလည်း “ရေနှင့်မြေကို အစိုးရလေသည် တကား၊ ထိုမင်းသားတို့” ဟူ၍ ညဉ့်ကိုဆိုသော စကားကြားရသည်။

ကြက်ရိုးထိုးပြန်သည့်အခါ အနော်ရထာစော တိုင်းခွင်လှည့်၍ အကျွန်းကျွန်းကို အောင်မြင်တော်မူသော ကြက်ရိုးနှင့် ကြိုက်ညီသည်။ တမျဉ်းချိုးရာမှာလည်း “သူကအိပ်၍ တို့ကရှင်းရှင်းရသော” တမျဉ်းနှင့် ကြိုက်သည်။ စာရေးကောက်ရာမှာလည်း “ဗောဓိပင်နှင့် ရွှေပလ္လင် ကိုအောင်မြင်သော စာရေးကောက်နှင့်ကြိုက်သည်။ နတ်ဆို နားထောင်ရာမှာလည်း “ဗုဒ္ဓဟူးသားနှင့် စနေသားကို ဆောင်လေ၊ အောင်၏” ဟုဆိုသော နတ်ချစကားနှင့် ကြိုက်သည်။ သိုက်စာ နာရာမှာလည်း “တဆင်တဆန်း၊ နေဆန်းနေကာ၊ ကပ်လာရွှေနန်း၊ ဘုရားမြန်း၍ ရွှန်းရွှန်းပေါက်မည်ပြင်တော့ ပြင်လေပြင်တော့မည်၊ မွန်မင်းနှင့် ရှမ်းမင်းမိ၍ နောက်အရပ်ကို နန်းတင်မည်” ဟူသော သိုက်စာနှင့် ကြိုက်သည်။ ဤသို့ အတိတ် နိမိတ် စနည်း တဘောင် များကို ကြားနာတော်မူပြီးမှ ဟံသာဝတီကို ချီတက်လုပ်ကြံကြောင်း သိရသည်။

ဤသို့ဖြင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံတော်ကြီး တစ်ခုလုံးကို တစည်းတလုံးတည်းဖြစ်အောင် စည်းရုံးသိမ်းသွင်းခဲ့ သည့်ကာလ၌ အရေးတကြီးထား စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ရမည့်အခါတိုင်း အတိတ် နိမိတ် တဘောင် စနည်း စသည့် လောကီပညာနှင့် မိမိ၏ ဆန္ဒအကြိုက်၊ များမတ်တို့၏လျှောက်တင်ချက်တို့ကို အကျေအလည် ညှိနှိုင်းရယူစိစစ်တိုက်ဆိုင်ပြီးမှ ပြုတော်မူသင့်သည့်အရေးတော်ကို ပြုတော်မူကြောင်း လေ့လာရသည်။ ဥဿရော အမတ်ကြီး၏ “ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်” အရေးတော်ပုံတွင် အသေးစိတ်ပါရှိသည်။

အင်းဝကို အောင်မြင်သည့်အရေးတော်ပုံ၊ သီပေါ၊ မိုးမိတ် ရှမ်းပြည်နယ်များကို အောင်မြင်သည့်အရေးတော်ပုံ၊ မိုးကောင်း မိုးညှင်းစသော ရှမ်းပြည်နယ်များကို အောင်မြင်သော အရေးတော်ပုံ၊ မိုးနဲစော်ဘွား၊ ညောင်ရွှေစော်ဘွား တို့ကိုအောင်မြင်သည့် အရေးတော်ပုံ များနှင့် ဇင်းမယ်၊ ကသည်းပြည်၊ မိုင်းနား၊ မိုးဝန်း၊ စန္ဒာပြည်များနှင့် ဘလောင်း၊ အင်တရော်၊ လဝကချင်တို့ကို သွားရောက်လုပ်ကြံစဉ် စသည်ဖြင့် အရေးတော်ပုံတိုင်းလိုလိုပင် လောကီပညာနှင့် တိုက်ဆိုင် ညှိနှိုင်းစိစစ်ပြီးမှ ဆုံးဖြတ်လုပ်ကြံလေ့ရှိကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

ဤတွင် ပဉ္စဂံစာတည်းအဖွဲ့မှ စီစဉ်ထုတ်ဝေသည့် မြို့တည်၊ နန်းတည် မန္တလေး၊ (၁၅၂) နှစ်ပြည့် အထိမ်းအမှတ်၊ သမိုင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုစာစဉ် (၁) ပါ ဆောင်းပါးရှင် ကံလူငွေ၏ “နိမိတ်၊ အိပ်မက် တိတ္ထံ၊ စနည်း၊ တဘောင်” ဆောင်းပါးပါ သုံးသပ်ချက်ကိုလည်း သတိပြုရာသည်။ ထိုဆောင်းပါး၌ -

ဘုရင့်နောင် (အေဒီ ၁၅၅၁-၁၅၈၁) ၏ အမတ်ကြီး ဥဿရော ပြုစုသည့် ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် အရေးတော်ပုံ၌ ဘုရင့်နောင်၏ ကိစ္စတစ်ခုလုပ်ဆောင်လိုတိုင်း တဘောင်နာမှု၊ စနည်းနာမှု တစ်ခုချင်း သီးခြားစီပြုသော လောကီမူအတွဲပေါင်း ခုနစ်ခုဖတ်ရှုရကြောင်း၊ ထိုအရေးတော်ပုံ၌ တဘောင်၊ စနည်း အတွဲခုနစ်ခုပင် ပါရှိသော် လည်း ဦးကုလား၊ တွင်းသင်း၊ မှန်နန်းရာဇဝင်သုံးမျိုးလုံးတွင် ဘုရင့်နောင်ခေတ်ဆိုင်ရာ၌ မည်သည့်တဘောင် စနည်းမျှ မတွေ့ ရှိရကြောင်း၊ တွင်းသင်းနှင့် မှန်နန်း၌ တပင်ရွှေထီးနတ်ပြည်စံပြီး ဘုရင့်နောင် တောင်ငူကို မလုပ်ကြံမီ “သရက်သီးငါးလုံးတွင် အခေါင် အဖျားအသီးကို ဆွတ်စားသည်” မက်သည့် အိပ်မက်၌ လောကီမူသာ



ပါကြောင်း၊ ဘုရင့်နောင်၏အမတ်ကြီးသာ ရေးရိုးမှန်၍ ခိုင်မာမှု ရှိသော ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်လျှင် ထိုအရေးတော်ပုံပါ တဘောင် စနည်း တချို့ကို ဦးကုလား၊ တွင်းသင်းမင်းကြီး၊ မှန်နန်းသမိုင်းအဖွဲ့တို့က ကိုးကားကာ ရေးသားခဲ့မည်ဟု ယူဆကြောင်း၊ ခေတ်ပြိုင် မှတ်တမ်း မှတ်ရာမြောက်မြားစွာကို ကိုးကားရေးသားလေဟန် လုပ်ထားသော နှောင်းခေတ်ဖြစ် စာတမ်းလက်သစ်များ ဖြစ်နေသလော မသိနိုင်ပြီဟု သုံးသပ်ရေးသားထားသည်။

လောကီဗေဒင်ကျမ်းများ၌ ဇာတာတစ်ခုတွင် မူလလင်မု ၁၀ တန်း၊ မွန်းတည့်ကောင်းကင်တွင် တနင်္ဂနွေ၊ ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်တို့ တည်ပါက လောကီပညာကို ယုံကြည်လိုက်စားမည်။ ပေါက်ပေါက်ရောက်ရောက် ရှိမည်။ လောကီပညာနှင့်ပတ်သက်၍ ဆရာတကာတို့တွင် ဆရာထက် ဆရာပင် ဖြစ်နိုင်ကြောင်း ဆိုကြသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ ဇာတာတော်၌ မူလလင်မု ၁၀ တန်း ကိန်းအိမ်တွင် တနင်္ဂနွေ၊ ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်တို့အပြင် သောကြာဂြိုဟ်ပါ ဂြိုဟ်သုံးလုံး ပူးယှဉ်ရပ်တည် နေသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။



အခန်း-၄

ကြီးကျယ်သည့် ခစ်ဘူရင်ကြီး

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဘဝတစ်ခုလုံးကို ခြေရာ ကောက်ကြည့်သည့်အခါ တပင်ရွှေထီး (အေဒီ ၁၅၃၀-၁၅၅၁) လက်ထက်တစ်လျှောက်လုံး အသက် (၁၇)နှစ်အရွယ်ကတည်းက စစ်တိုက်ခဲ့ရာ သက်တော်ခြောက်ဆယ်ကျော်တိုင်အောင် ဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

မင်းတရားရွှေထီးနတ်ရွာစံလျှင် ထုံးစံအားဖြင့် အိမ်ရှေ့မင်း ဖြစ်သော ဘုရင့်နောင်သည် ထီးနန်းတက်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုစဉ်က ဘုရင့်နောင်သည် မင်းနေပြည် ဟံသာဝတီပြင်ပ ဒလတွင် သူပုန်သူကန်တို့အား နှိမ်နင်းရင်းရောက်ရှိနေသည်။ ဘိသိက်ခံစရာ နန်းမရှိ၊ မှူးမတ်သေနာပတိများလည်းမရှိ၊ မိဖုရားကြီးပင်လျှင် ဟံသာဝတီတွင်ရှိနေပြီး လက်အောက်ခံ စစ်သားတွေသာ အနားမှာ ရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီးအခြေအနေကလည်း တစ်နယ်တစ်မင်း ဆိုသလို ပုန်ကန်ခြားနားနေကြသည်။ မွန်ဒေသအကြီးအကဲများ

ကလည်း ပုန်ကန်ထကြွပြီး ဟံသာဝတီ၊ မုတ္တမ၊ ပုသိမ်၊ မြောင်းမြ အစရှိသော မြို့ကြီးများကို သိမ်းယူထားကြသည်။ မြန်မာလူမျိုး အကြီးအကဲများကလည်း အလားတူပင် ခြားနားကာ ပြည်၊ တောင်ငူ စသောမြို့ကြီးများကို သိမ်းယူထားကြသည်။ ပြီးလျှင် မိမိတို့ဆိုင်ရာ မြို့တံခါးများကိုပိတ်ကာ ထောင်ထားခြားနားကြသည်။ မြေလတ်ပိုင်းရှိ မြို့ရွာအားလုံးကလည်း မိမိတို့မြို့ရွာများကို အခိုင်အလုံပြု၍ အာခံ နေကြသည်။

ကျောက်ပန်းတောင်း၊ သရောက် (ညောင်ဦးနယ်)၊ စကု၊ စလေ၊ စလင်း၊ စဉ့်ကူး၊ တူရွင်းတိုင် (ညောင်ဦးနယ်)၊ တောင်တွင်း၊ ပဋ္ဌနဂို၊ ပုခန်းငယ်၊ ပုဂံပေါင်းလင်း၊ မြေထဲ (အောင်လံ)၊ လယ်ကိုင်း၊ သရက် စသည်တို့သည် တစ်ရွာတစ်မင်းထောင်ထားလာကြသည်။

ဤကဲ့သို့ တပင်ရွှေထီးလက်ထက် သိမ်းရုံးခဲ့သော နိုင်ငံတစ်ခုလုံး ဖရိုဖရဲပြိုကွဲလာနေသည့် အခြေအနေက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကို စစ်ဘုရင်ဖြစ်အောင် တွန်းပို့လိုက်သလိုရှိသည်။ နိုင်ငံတစ်ခုလုံးကို ပြန်လည်သိမ်းရုံးဖို့တာဝန်သည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးပေါ် ပုံကျလာသည်။

ထို့ကြောင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း မိမိအနားမှာ ရှိသည့် တပ်မှူးများနှင့်တိုင်ပင်ပြီး မိမိ၏တပ် အင်အားကောင်းလာရန် သိမ်းသွင်းနိုင်သမျှ မွန်မြို့ရွာများကို ပရိယာယ်ဖြင့် သိမ်းသွင်း လူသူ စုရုံးရသည်။ ထို့ကြောင့် မွန်မြန်မာအများ ဘုရင့်နောင်မင်းတရား၏ ဘုန်းရိပ်ကို ခိုလှုံလာကြသည်။ ပေါ်တူဂီလူမျိုးတပ်မှူး တစ်ဦးကလည်း သူ၏ပေါ်တူဂီတပ်နှင့်အတူ ဘုရင့်နောင်ထံ ဝင်လာသည်။

ထိုသို့ တပ်အင်အားကို စုစည်းရရှိပြီးနောက် တောင်ငူကို ရှေးဦးစွာတိုက်သိမ်းသည်။ တောင်ငူကိုရပြီးနောက် မွန်မြန်မာ

မြို့စား၊ ရွာစားတို့ ခိုင်အမှုထမ်းလာကြသည်။ တောင်ငူကိုရလျှင် ညီတော်ဘုရင်မင်းခေါင်ကို အပြစ်မယူဘဲ ထမ်းရွက်မြဲ ထမ်းရွက် စေသည်။ ထိုနှစ်တွင်ပင် ပြည်မြို့ကို တိုက်သည်။ မြို့စည်း၊ ပြစည်း ထူထပ်သဖြင့်မရချေ။ မြေထဲ၊ သရက်စသော အညာတစ်လွှားမြို့ တို့ကိုသာ သိမ်းယူပြီး အလုံးအရင်း ဆင်မြင်းနှင့် ထားတော်မူခဲ့သည်။

နောက်နှစ် သက္ကရာဇ် ၉၁၃ ခုနှစ်တွင် ပြည်မြို့ကို ဒုတိယ အကြိမ်ချီတော်မူသည်။ ညီတော် ဘုရင်မင်းခေါင်တပ်ပါသည်။ ထိုတပ်က ညဉ့်အချိန် ဆင်နှင့်တံခါးကို တိုက်ဖောက်၍ မြို့ပေါက် ပြီး ပြည်ကိုရသည်။ မင်းတရားကြီးထံတွင် ကျွန်မခံ၊ ရခိုင်သို့ပြေးဝင် ပြီး ရခိုင်မင်းထံ ကျွန်ခံမည်ကြံသဖြင့် ပြည်စားကို ကွပ်မျက်လိုက်သည်။ ပြည်ကိုရလျှင် အညာသို့ဆန်ပြီး စလေ၊ ပုခန်းငယ်၊ ပုဂံ စသော မြို့များကို သိမ်းယူတော်မူသည်။

ထိုနှစ်တွင်ပင် တောင်ငူမှ ဟံသာဝတီကို တိုက်သိမ်းရန် ချီတော်မူသည်။ ဟံသာဝတီမင်း သမိန်ထောရာမနှင့် စီးချင်းထိုး တိုက်ရသည်။ သမိန်ထောရာမ၏ မွန်တပ်အလုံးပျက်ပြီး သမိန် ထောရာမလည်း ဟံသာဝတီကိုပင် မဝင်ဝံ့တော့ဘဲ အနောက်ဘက် သို့ ပြေးသည်။ ဓနုဖြူမှ ပုသိမ်၊ ပုသိမ်မှ ဒလ၊ ဒလမှ မုတ္တမ၊ မုတ္တမမှ တိုက်ကုလားသို့ပြေးလေရာ နောက်မင်းတရားကြီး၏စစ်တပ် အမှု ထမ်းများက မနားတမ်းလိုက်လံဖမ်းဆီးကြသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၁၄ ခုနှစ်တွင် သမိန်ထောရာမကို တစ်လခွာကျေးရွာ အမှုထမ်းတို့ ဖမ်းလာပြီး မင်းတရားကြီးကို ဆက်သလာသည်တွင် မင်းတရား ကြီးလည်း မကောင်းသောအကြံအစည်ကို ကြံစည်သူဆိုပြီး ကွပ်မျက် တော်မူလိုက်သည်။

ဟံသာဝတီကိုရလျှင် ပုသိမ်၊ မြောင်းမြ၊ မုတ္တမ စသောမြို့စား တို့လည်း ကျွန်တော်ခံလာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် တပင်ရွှေထီးမင်း ပြုစုတော်မူခဲ့သည့် လက်နက် နိုင်ငံတော်အားလုံးကို ရတော်မူသည်။ ဤမျှအထိကား ဘုရင့်နောင် ၏ စစ်ရေးအားထုတ်မှုသည် မိမိ၏မူလပိုင်နက်နိုင်ငံတော်ကို ကာကွယ်သည့်သဘောဟု ဆိုနိုင်သည်။

တပင်ရွှေထီးလက်ထက် သိမ်းရုံးခဲ့သည့် လက်နက်နိုင်ငံတော် ကြီးကိုရပြီးချိန်တွင်တော့ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးမှာ စစ်တပ် အင်အားလည်း တောင့်တင်းခိုင်မာလာပြီဖြစ်သည်။ စစ်သည်တော် များကလည်း မင်းတရားကြီးအပေါ် သစ္စာစောင့်သိပြီး ရွပ်ရွပ်ချွံချွံ အသက်စွန့်ရသူတွေ၊ ဆင်းရဲဒုက္ခခံနိုင်သူတွေချည်းဖြစ်သည်။ မိမိ၏ ပိုင်နက်အင်အား စုစည်းထားမိသော တပ်မတော်ကြီး၏ အင်အားဖြင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း စစ်စိတ်၊ စစ်သွေး၊ စစ်မာန်အရှိန် မြင့်နေပြီ ဖြစ်သည်။ ထိုအခါ နိုင်ငံချဲ့ထွင်သိမ်းသွင်းသည့် စစ်ရေး အားထုတ်မှုများကို အဆက်မပြတ်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့်လည်း လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံ နယ်နိမိတ်ထက် ကျော်လွန်ပြီး နိုင်ငံတော်ကြီး ကျယ်ဝန်းလာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

သို့သော် ထိုမျှကျယ်ဝန်းသော နိုင်ငံပိုင်နက်ကို ရယူရာ၌ လွယ်ကူလှသည်တော့မဟုတ်ပေ။ တချို့တိုက်ပွဲများ၌ ဆင်လုံး၊ မြင်းရင်း၊ စစ်သည်အင်အားများစွာ အလုံးအရင်းနှင့် ချီတက်လုပ်ကြံ ရသည်။ အချို့တိုက်ပွဲများ၌ ရန်သူဘက်မှ မြို့ရိုး၊ မြို့တာအခိုင်အလုံ နှင့်နေပြီး ကြံ့ကြံ့ခံ၍ ခုခံနေသဖြင့် လနှင့်ချီအောင် ပိုင်းဝန်းပိတ်ဆို့ လုပ်ကြံရသည်များလည်း ရှိခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် ၉၂၅ ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယားကို ချီတက်လုပ်ကြံစဉ်က စစ်ဦးချီသော သားတော်အိမ်ရှေ့မင်းတပ်တွင် အဝမင်းတစ်တပ်၊ မိုးမိတ်စော်ဘွားတစ်တပ်၊ မိုးကောင်းစော်ဘွားတစ်တပ်၊ သီပေါ စော်ဘွားတစ်တပ်၊ ကလေးစော်ဘွားတစ်တပ်၊ ဗန်းမော်စော်ဘွား တစ်တပ်၊ မိုးနဲစော်ဘွားတစ်တပ်၊ ညောင်ရွှေစော်ဘွားတစ်တပ်၊ မိုးညှင်းစော်ဘွားတစ်တပ်၊ ကုန်းဘောင်စော်ဘွားတစ်တပ်၊ စော်ဘွား များအပေါင်းတစ်တပ်၊ ပုဂံတစ်တပ်၊ ပခန်းတစ်တပ်၊ ပြည်တစ်တပ်၊ တောင်ငူတစ်တပ်၊ ဟံသာဝတီဗညားဒလတစ်တပ်၊ ဗညားကျန်း တစ်တပ်၊ ဗညားပရမ်တစ်တပ်၊ ဗညားလောတစ်တပ်၊ ဗညားစက် တစ်တပ်၊ မင်းရဲရန္တမိတ်တစ်တပ်၊ သီရိဓမ္မာသောကတစ်တပ်၊ စလင်း မင်းကျော်ထင်တစ်တပ်၊ မင်းမဟာ တစ်တပ်၊ သာယာဝတီမင်း တစ်တပ် ဤသို့တစ်တပ်လျှင် ဆင် ငါးဆယ်၊ မြင်း ငါးရာ၊ လူတစ်သောင်း စီဖြင့် တပ်ကြီးသုံးဆယ့်လေးတပ် ချီသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးက ဝင်းတော် လေးထောင့် လေးတပ် က ဆင်တစ်ရာစီ၊ မြင်းတစ်ထောင်စီ၊ လူတစ်သောင်းစီ ခန့်တော်မူပြီး ဝင်းတော်သားများနှင့် နောက်တပ်မ ပြု၍ ချီခြင်းဖြစ်သည်။ ကြည်းကြောင်းက ဤသို့ ချီသလို ရေကြောင်းလည်း ပါသေးသည်။

စစ်မချီခင်ကတည်းက ဇင်းမယ်ပြည်တွင် လှေတက်ရှိသ၍ အကြီး၊ အငယ် ရဲလှေ၊ လှော်ကားများကို ပြင်ဆင်လုပ်ထားစေသည်။ လှေတက်အသစ်များလည်း လုပ်ထားနှင့်စေသည်။

ဤသို့ဖြင့် ဇင်းမယ်တွင် ရှိသမျှ သံလှေ၊ လှော်ကား၊ ရဲလှေ၊ စစ်တပ်ဟူသမျှကို ဆန်အပြည့်စီ တင်ခဲ့စေ၍ ဖောင်ပန်းအများနှင့် ဆန်ချခဲ့စေရ၏။ ကမန်ပိုက်တွင် ကျီကျအများနှင့် ဆန်ကိုထားမှ လှေကြောင်းလည်း ဇင်းမယ်သားနှင့် အရှေ့ဘက်သားများကိုလည်း



ကမန်ပိုက်တွင် လှေတက်အများလုပ်စေ၍ ကမန်ပိုက်ချောင်းပြည့်မှု စစ်လက်နက်ကိရိယာအပြည့်တင်ကာ များစွာသော လှေတက်နှင့် မြစ်တွင်းပိတ်မှု ချိခြင်းဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားမင်းကလည်း ဆင်လုံးမြင်းရင်းဖြင့် ကြည်းကြောင်း ကိုကြို၍ တိုက်သလို မြစ်တွင်းပိတ်မှု လှေတက်အပေါင်းနှင့်လည်း ဆီးကြို၍တိုက်သည်။ မြန်မာတို့ဘက်က ရှေ့ဖျားချိခြင်းတပ်နှင့်တွေ့ ကြသည်။ ယိုးဒယားမင်းတပ်များ မခံနိုင်တော့၍ မြို့တွင်းသို့ ပြေးဝင်ကုန်ကြသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးက မြို့အလုံးကို အထပ်ထပ်ဝန်းရံထားပြီး မြို့ရိုးကိုပါ တူးဖြိုစေသည်။ နောက်ဆုံး၌ ယိုးဒယားမင်း ဆင်ဖြူလေးစီးနှင့်တကွ တိုက်ဆင်ကျော်သည်များနှင့် သမီးသမက်ကိုလက်ဆောင်ပြုပြီး မင်းတရားကြီး ရွှေဖဝါးတော် အောက် ဝင်လာသဖြင့် စစ်ပွဲအပြီးသတ်ခဲ့သည်။

ဤယိုးဒယားစစ်ပွဲကား မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင် ဦးစီးကွပ်ကဲ သောပွဲဖြစ်သည်။ ယိုးဒယား၊ ဇင်းမယ်၊ လင်းဇင်း စသော ပြည်တို့ မငြိမ်မဝပ်သဖြင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် အကြိမ်ကြိမ် ချီတက်လုပ်ကြံရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၂၆၊ ၉၂၇၊ ၉၃၀၊ ၉၃၁၊ ၉၃၂၊ ၉၃၆၊ ၉၃၇၊ ၉၄၁ ခုနှစ်များတွင် မင်းတရားကြီးကိုယ်တော်တိုင် အုပ်ချုပ်ကွပ်ကဲ၍ သော်လည်းကောင်း၊ သားတော်ညီတော်တို့ အုပ်ချုပ် ကွပ်ကဲ၍ သော်လည်းကောင်း ချီတက်လုပ်ကြံခဲ့သည်။ ဘုန်းလက်ရုံး ဆန့်လိုသဖြင့် ဆင်နွဲ့ရသည့်စစ်ပွဲ၊ ပိုက်နက်နိုင်ငံဖြစ်ပြီးမှ မငြိမ်ဝပ်၍ သွားရောက်နှိမ်နင်းရသည့် စစ်ပွဲစသသည်ဖြင့် ဘုရင့်နောင် မင်းတရား ကြီး၏ ဘဝတစ်လျှောက်လုံး ပတ်သက်ခဲ့ရသည်။

မင်းတရားကြီး၏စစ်ဘုရင်အဖြစ် မြင်သာသိသာရန်အတွက် အောင်ပွဲပြန်မင်းတရားကြီး၏ ပုံရိပ်ကို ဖော်ပြလိုပေသည်။

ဘုရင့်နောင်စစ်အောင်၍ ပဲခူးသို့ပြန်လာသောအခါ ပဲခူးမြို့ တွင်းသို့ အောင်တပ်ခင်းကျင်း၍ ဝင်တော်မူသည်။ ရှေးကရုပ်တု များနှင့် ရေတွက်ခန့်မှန်းခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းသော ပစ္စည်း ဘဏ္ဍာတို့ကို တင်ဆောင်လာသော ဝန်တင်လှည်းပေါင်းများစွာတို့ လာကြသည်။ ထို့နောက်မှ မင်းတရားကြီးမှာ ရထားတော်ကို စီးလျက်၊ ခြေတော် ရင်းက ရတနာကျောက် မျက် များဆင် ယင် သော မိဖုရားများစားလျက်၊ ရထားတော်ကို သုံ့ပန်းမင်းသားများနှင့် မြို့စားမှူးမတ်တို့ ဆွဲလျက်လာကြရသည်။ ရထားတော်ရှေ့က အဖိုး ထိုက်တန်သော တန်ဆာဆင်ထားသည့် ဆင်ပေါင်းနှစ်ထောင်၊ ရထားတော်နောက်က အောင်တပ်တော်များ ခင်းကျင်း၍ လိုက် ရသည်။ (၁)

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးအား ကြီးကျယ်သည့် စစ်ဘုရင်အဖြစ် မြင်တွေ့ခွင့်ရသွားသည့် အီတလီနိုင်ငံ ဗင်းနစ်မြို့သား ကုန်သည် ဆီဇာဖရက်ဒ်ရိတ်က သူ၏ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းတွင် မင်းတရားကြီးအပေါ် များစွာအထင်ကြီးလေးစားသွားပုံ ပေါ်သည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏စစ်အင်အားကို တအံ့တဩ ချီးကျူးမှတ်တမ်းတင် ထားသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ယိုးဒယားကို အောင်မြင်၍ ဟံသာဝတီသို့ပြန်တော်မူလာသည်ကို မျက်မြင်တွေ့ခဲ့ရသော ပေါ်တူဂီ လူမျိုးတစ်ဦး၏မှတ်တမ်းမှ ကောက်နုတ်ချက်ဖြစ်သည်။

“ပဲခူးမင်းတရားကြီးလောက် ဘုန်းတန်ခိုးနှင့် စစ်အင်အား ကြီးမားသောမင်းဟူ၍ ကမ္ဘာတွင် ရှိမည်မထင်ပါ။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော် သူ့လက်အောက်တွင် ပုဏ္ဏားဆက်မင်းငယ်ပေါင်း ၂၆ ပါး ရှိသည်။ သူတို့ထံမှ စစ်အင်အားများကိုပါ ဆင့်ခေါ်လိုက်ပါလျှင်

မင်းတရားကြီး၏ ရန်သူများကိုတိုက်ရန် ရဲမက်အင်အား တစ်သန်း ခွဲရှိမည်။ မင်းတရားကြီး၏နိုင်ငံတော်နှင့် သူ့စစ်အင်အားများကို ထောက်ပံ့ထိန်းသိမ်းမှုမှာ မယုံနိုင်လောက်ပါ။ စဉ်းစားမရပါ။ စစ်တွင် ပါဝင်ကြသော ဤမျှသော ရဲမက်ဦးရေကို ကျွေးမွေးရမည့်ရိက္ခာကို မည်သို့စုဆောင်းသနည်း။

သို့သော် မင်းတရားကြီးသည် သူ့ရဲမက်များ၏ စွမ်းရည်၊ အကျင့်စရိုက်၊ သဘာဝကို ကောင်းစွာသိပြီး ယုံကြည်တော်မူသည်။ ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ကို ပြောရလျှင် ရဲမက်တို့သည် ကြံ့ကြံ့ခံနိုင်စွမ်းရှိပြီး ရောက်ရာအရပ်တွင် တွေ့ရာကို ရှာဖွေစားသောက်နိုင်ကြသည်။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ၊ သစ်ဥ၊ သစ်ဖု၊ သစ်မြစ်၊ တောဟင်းသီးဟင်းရွက်၊ ဆေးရွက်တို့ကို ရှာဖွေစားကြရင်း တောချုံများအတွင်း ကြာရှည်စွာနေပြီး စစ်တိုက်ကြသည်။ ဆားမလို၊ ရေမလိုပါ။ စစ်ကြောင်းတစ်လျှောက်အတွက် ဆန်ကိုသာ ကိုယ်စီ သယ်လာကြသည်” ဟူ၍လည်းကောင်း၊ (၂)

ပဲခူး ဘုရင်ကြီး၏ အဓိကအင်အားမှာ တိုက်ဆင်များဖြစ်ကြောင်း ကြားသိရသည်။ စစ်ပွဲသို့ချီသောအခါ တိုက်ဆင်များကိုသုံးသည်။ တိုက်ဆင်ကျောပေါ်တွင် သစ်နှင့်ပြုလုပ်ထားသော ရဲတိုက်သဖွယ် အိမ်ပါသည်။ ဆင်၏ဝမ်းကိုကြိုးနှင့်ပတ်နှောင်ထားသဖြင့် ရဲတိုက် အိမ်များ ခိုင်မြဲစွာရှိသည်။ လေးမြား၊ အဲမောင်း၊ လှံ၊ ဓား၊ သံချွန် သေနတ်များ ကိုင်ဆောင်ပြီး တိုက်ကြသည်” ဟူ၍ လည်းကောင်း။

“ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် ဤနှစ်တွင် စစ်အောင်ပွဲကျင်းပပုံကို မြင်တွေ့ရသည်။ အလွန်ကြံ့ခဲလှသော ပွဲဖြစ်ပြီး မှတ်တမ်းတင်ထားစရာ ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ကြီးကိုယ်တိုင်ပါဝင်သော ဆင်နှင့်တိုက်ပွဲကို ခင်းပြုသည်။ စတုဂံပုံနှင့် ချီတက်လာသော ဆင်တပ်၊ မြင်းတပ်၊ သေနတ်၊

အမြောက်တပ်၊ အဲမောင်းလုံတပ်၊ သံချွန်တပ်များကား မရေမတွက် နိုင်အောင် များလှသည်။ သေနတ်အမြောက်များကား လက်နက်များ အနက် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ စစ်ပွဲတိုင်းတွင် သေနတ်အမြောက် လက်နက်ရှစ်သောင်းသုံးသည်။ နေ့စဉ် လက်နက်ကောင်းများကို စုဆောင်းနေသည်။ စစ်လေ့ကျင့်ရေးစခန်းများတွင် လက်နက်များနှင့် နေ့စဉ်လေ့ကျင့်ရန် မင်းတရားကြီးက အမိန့်ပေးထားသည်။ ထို့ကြောင့် တိုက်ပွဲတွင် လက်နက်များကို ထိရောက်ထက်မြက်စွာ အသုံးချနိုင် ကြသည်။ မင်းတရားကြီးတွင် သတ္တုကောင်းများနှင့်လုပ်သော အမြောက်များလည်း ရှိသေးသည်” ဟူ၍ လည်းကောင်း၊(၃) ချီးကျူး မှတ်တမ်းတင်ချက်များက ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ ကြီးကျယ် သော စစ်ဘုရင်ပုံရိပ်ကို မြင်သာ ထင်သာ စေသည်။

ကျွန်တော်ကား လက်ရိုးဗေဒင်ကျမ်းကြီးများ၏ စာမျက်နှာ များကို လှန်လိုက်၊ မူလလက်မှ ၉ တန့်သခင် ကြာသပတေးနှင့် ၁၀ တန့် သခင်စနေတို့ အပြန်အလှန်ဆက်သွယ်မြင်ပြီး မင်းအဖြစ်ကို ပေးသည့် ရာဇယုဂ်ကြီး၏သဘော၊ စစ်ဘက်နှင့်ဆိုင်သော မိဿရာသီ တွင် မူလလက်ရပ်တည်ပြီး လက်သခင်စစ်ဂြိုဟ်အင်္ဂါ၊ ၉ တန့် ဘာဝ ဓနုရာသီတွင် ရပ်တည်နေသည့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဇာတာ တော်ကိုသာ ပြူးတူးပြဲတဲ ကြည့်နေမိသည်။

ဆရာကြီး ဒေါက်တာဗိုလ်လေး၏ “အလုပ်အကိုင် လက်တွေ့ သုတေသနကျမ်း၊ စာမျက်နှာ ၂၁၊ အခန်း ၂ နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ ဖြစ်စေသော ပထမတန်းစား ရာဇယုဂ်ကြီး၏ ဗေဒင်ကျားကွက် ကလည်း ကျွန်တော်အား ပညာပေးနေသည်။ ထိုယုဂ်ဖြစ်ရန် ၁ တန့်၊ ၉ တန့်၊ ၁၀ တန့် သခင်ဂြိုဟ်များနှင့် ဘာဝအတန်များ သမ္မန္တ

ဖြစ်ရမည်ဖြစ်၏။ ယခု ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဇာတာတော်၌  
၁ တန့် သခင်အင်္ဂါ၊ ၉ တန့်တွင်ရပ်ပြီး ၉ တန့်သခင် ကြာသပတေးနှင့်  
၁၀ တန့်သခင် စနေတို့ အပြန်အလှန်ပြင်ကာ သမ္မန္တဖြစ်နေသည်  
မဟုတ်ပါလော။

**ကျမ်းကိုး**

- ၁။ ဦးဘသန်း၊ စာ-၉၇
- ၂။ မောင်သူလှိုင်၊ စာ-၂၅၁
- ၃။ မောင်သူလှိုင်၊ စာ-၂၅၁



**အခန်း-၅**

**ဟံသာဝတီနိုင်ငံတော်**

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တည်ထောင်ပြုစုသော နိုင်ငံတော်  
၏ အကျယ်အဝန်းသည် မျက်မှောက်ခေတ် ပြည်ထောင်စုသမ္မတ  
မြန်မာနိုင်ငံတော် နယ်နိမိတ်ထက်ပင် ကျယ်ဝန်းသည်။ ရာဇဝင်  
ကျမ်းများကပြသော လက်အောက်ခံပြည်ကြီးများကား -

ကေတုမတီပြည်ကြီး၊ သရေခေတ္တရာပြည်ကြီး၊ သာယာဝတီ  
ပြည်ကြီး၊ စလင်းပြည်ကြီး၊ တောင်တွင်းပြည်ကြီး၊ ရမည်းသင်းပြည်  
ကြီး၊ ပေါက္ကာရာမပြည်ကြီး၊ မြင်စိုင်းပြည်ကြီး၊ မက္ခရာပြည်ကြီး၊  
ပင်းယပြည်ကြီး၊ ရတနာပူရပြည်ကြီး၊ ကလေးပြည်ကြီး၊ ကသည်း  
ပြည်ကြီး၊ စန္ဒားပြည်ကြီး၊ မိုးကောင်းပြည်ကြီး၊ မိုးညှင်းပြည်ကြီး၊  
ဗန်းမော်ပြည်ကြီး၊ မိုးမိတ်ပြည်ကြီး၊ မိုးဝန်းပြည်ကြီး၊ မိုင်းမောပြည်ကြီး၊  
စည်ခွင်ပြည်ကြီး၊ ဟိုသာပြည်ကြီး၊ လာသာပြည်ကြီး၊ မိုးနားပြည်ကြီး၊  
မိုင်းလည်ပြည်ကြီး၊ ကိုင်းမားပြည်ကြီး၊ သိန်းနီပြည်ကြီး၊ အုန်းပေါင်  
ပြည်ကြီး၊ သီပေါပြည်ကြီး၊ မိုင်းခိုင်းပြည်ကြီး၊ မိုင်းပတ်ပြည်ကြီး၊

ယောက်စောက်ပြည်ကြီး၊ နောင်မွန်ပြည်ကြီး၊ ညောင်ရွှေ ပြည်ကြီး၊ မိုးနဲပြည်ကြီး၊ ကျိုင်းတုံပြည်ကြီး၊ ကျိုင်းရုံးပြည်ကြီး၊ ကျိုင်းငသည် ပြည်ကြီး၊ ဇင်းမယ်ပြည်ကြီး၊ လင်းဇင်းပြည်ကြီး၊ မိုင်းစံပြည်ကြီး၊ အကျော်ပြည်ကြီး၊ လဝိုက်ပြည်ကြီး၊ မျက်နှာမည်းပြည်ကြီး၊ သောက္ကတဲ ပြည်ကြီး၊ ပိဿလောက်ပြည်ကြီး၊ ဒွါရာဝတီပြည်ကြီး၊ တနင်္သာရီ ပြည်ကြီး၊ ဒဝယ်ပြည်ကြီး၊ မုတ္တမပြည်ကြီး၊ ပုသိမ်ပြည်ကြီး စသည်တို့ ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော တိုင်းကြီးပြည်ကြီး (၅၁) ခု အပေါင်းတို့ကို ဘုန်းလက်ရုံး အာဏာတော်ဖြင့် နှိမ်နင်းတော်မူ၍ ပျပ်ဝပ်ကျိုးနွံစွာ လက်နက်နိုင်ငံချည်းနှင့်နှင်နှင်ကြောင်း ဆိုထားသည်။

ထိုလက်အောက်ခံပြည်ကြီးများကို ကြည့်ပါက ယခုအိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ တရုတ်နိုင်ငံ၊ ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် လောနိုင်ငံတို့၏ အချို့နယ်ပယ်များပါ ဘုရင်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ပိုင်နက်ဖြစ်ခဲ့ဖူးကြောင်း တွေ့နိုင်သည်။

လားရာအရပ်နှင့် ပိုင်းခြားပါက အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရမည် ဖြစ်သည်-

- ၁။ အရှေ့ဘက်တွင် လူးပြည်၊ ဝုံပြည်၊ ယွန်းပြည်အကုန်၊ အကျော်၊ အကျော်ပြည်အစပ် မိုင်းလုံခပင်းနယ်၊
- ၂။ အရှေ့တောင်ဘက်သို့ လင်းဇင်းနယ်အကုန်၊ ပင်လယ်ကမ်း အထိ၊
- ၃။ တောင်ဘက်သို့ ယိုးဒယားနယ်ကုန် ပင်လယ်အထိ၊
- ၄။ အနောက်တောင်ဘက်သို့ သီဟိုဠ်ကျွန်းအထိ၊
- ၅။ အနောက်ဘက်သို့ အနောက်ရခိုင်နယ်စပ်အထိ၊
- ၆။ အနောက်မြောက်ဘက်တွင် ကသည်းနယ်ကုန်၊ အတ္တ ပတ်နယ် အထိ၊

၇။ မြောက်ဘက်တွင် ယခုအခါ တရုတ်ပြည်နယ်၊ ရှမ်းရှစ် ပြည်နယ်ထောင်အကုန်၊ တရုတ်ပြည်နယ်စပ်အထိ၊

၈။ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် အရှေ့ရှမ်းပြည်အကုန်၊ တရုတ် ပြည်နယ်စပ်အထိ ဖြစ်သည်။

ဤတွင် အရှေ့ဘက် လူးပြည်ဆိုသည်မှာ လူး ၁၂ သန္နားနှင့် တကွ မိုင်းရုံး၊ တစ်နည်း ကျိုင်းရုံးနယ်ကို ဆိုလိုသည်။ ဝုံပြည်ဆိုသည် မှာ ဝုံလူမျိုးတို့နေထိုင်ရာ ကျိုင်းတုံနယ်ကို ဆိုလိုသည်။ ယွန်းပြည် ဆိုသည်မှာ ကျိုင်းငသည် မိုင်းစံ၊ ဇင်းမယ်နယ် စသော နယ်များကို ဆိုလိုသည်။ အကျော်ပြည်ကို ကျော်ပုဂံဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကျော်ကသည်း ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ယွန်းကြီးဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်သည်။ မိုင်းလုံခပင်းနယ်မှာ ကမ္ဘောဒီးယားနယ်တွင်ရှိသည်။ ဇင်းမယ်မှ ၂၂ ရက် ခရီးကွာ မြန်မာ (၁၄၂) တိုင်ကွာတွင်ရှိကြောင်း၊ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်း၊ ဒုတိယတွဲ စာ-၁၃၀ ၌ဖော်ပြထားသည်။

အရှေ့တောင်ဘက်တွင်လည်း လင်းဇင်းနယ်ကုန် ပင်လယ်ကမ်း အထိဆိုရာ၌ လင်းဇင်းနယ်အပိုင်းအခြားဖြစ်သော အရှေ့ကို ဝုံပြည်၊ တောင်ကိုပင်လယ်၊ အနောက်ကို တနင်္သာရီပင်လယ်၊ မြောက်ကို ဇင်းမယ်ဟူ၍ ပိုင်းခြားရာ နယ်ကုန်ကို ဆိုလိုသည်။

တောင်ဘက်သို့ ယိုးဒယားအကုန် ပင်လယ်ကမ်းအထိဆိုရာ၌ ယခုထင်ရှားရှိသော ယိုးဒယားနယ်ပင်ဖြစ်သည်။ အနောက်တောင် ဘက်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းအထိဆိုရာ၌ ယခုရှိသော သီရိလင်္ကာပင် ဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက်၌ ရခိုင်နယ်စပ်ဆိုရာ၌ ယခုအခါ ရခိုင် ပြည်နယ်ပင်ဖြစ်သည်။ အနောက်မြောက်တွင် ကသည်းနယ်ကုန် အတ္တပတ်နယ်စပ်အထိဆိုရာ၌ ကသည်းနယ်ကို ဆိုလိုသည်။ ကသည်း

နယ်ကို ပိုင်းခြားရာ၌ အရှေ့ကိုလားသော် ချင်းတွင်း၊ တောင်ကို လားသော် သောင်သွပ်၊ အနောက်ကိုလားသော် အနောက် ပင်လယ်တိမ်၊ မြောက်ကိုလားသော် ဝရုဘွဲရားဟူ၍ သတ်မှတ်သည်။

မြောက်ဘက်တွင် ရှမ်းရှစ်ပြည်ထောင်အကုန် တရုတ်ပြည် နယ်စပ်ဆိုသည်မှာ ရှမ်းကိုးစော်ဘွားနယ်အလွန် ကိုင်းမား၊ မိုင်းငလျည်း နယ်များအကုန်ကို ဆိုလိုသည်။ ရှမ်းကိုးစော်ဘွား ဆိုရာ၌ မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်း၊ မိုးမိတ်၊ မိုးနဲ၊ သိန္နီ၊ ညောင်ရွှေ၊ သီပေါ၊ မိုးပြ စသည်တို့ကို ဆိုလိုသည်။ စော်ဘွား သီးခြားထားသောနေရာ များကို ဆိုလိုသည်။

ဤမျှကျယ်ဝန်းသော လက်နက်နိုင်ငံတော်ကြီး တည်ထောင် နိုင်ခဲ့ကြောင်း စာဆိုတော် မင်းဇေယျရန္တမိတ်၏ “အံ့ချီးနတ်လူ” ချီ၊ မင်းရဲနရာဇချင်းအပိုဒ် ၉ တွင် -

“ကျွန်းချာသပြေ၊ ညာကြေဝန်းလျား၊ ကိုးစော်ဘွားနှင့်၊ ကိုင်းမားလုံးပိုင်း၊ ခြားဝိုင်းကျယ်ဝေး၊ ကလေးကသည်၊ ကျွန်ချည်း ခံမင်း၊ တနင်္သာရီ၊ ရှေ့ဆီထားဝယ်၊ ဇင်းမယ်ရုံပြည်၊ ပြောစည် တိုင်းကား ယိုးဒယားလည်း၊ သိကြားနှင့်သာ ကိုယ်ကိုစာလည်း၊ ယဉ်သာဖြူလွှာ၊ ပေါက်မလေးစီး၊ သမီးမြေးသား၊ စုထားဦးဆံ၊ ကျော်စံမကြွင်း၊ သီဟိုဠ်မင်းက သည်းတွင်းရတနာ၊ ဆက်လှာသဖြင့်၊ လင်းဇင်းကြငှန်း၊ ဆင်တစ်သန်းနှင့် မကျန်းကျွန်ရိုး၊ ဒလမျိုးတွင်၊ စက်မိုးရှိကြာ၊ ညွတ်ခလာသည် ခွန်သာတည့်နီးဝေး၊ နှစ်တိုင်းပေး” ဟူ၍ ရေးဖွဲ့စပ်ဆိုထားချက်အရ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လက်ထက် အညာအကြေ မြန်မာနိုင်ငံ၊ မွန်၊ မြန်မာ၊ ရှမ်း၊ ကလေး၊ တနင်္သာရီ၊ ဒလ၊ ထားဝယ် စသော တိုင်းနိုင်ငံငယ်များသာမက

အနောက်ဘက်ခြမ်းတွင် ကသည်းပြည်၊ အရှေ့တောင်ခြမ်းတွင် ယိုးဒယား (အယုဒ္ဓယ)၊ ဇင်းမယ်၊ လင်းဇင်း (ဗီယင်ကျင်း) နိုင်ငံတို့ ကပါ ခစားလက်ဆောင်တော် ဆက်ကြရကြောင်း၊ ခန့်ညားရိသေ ရကြောင်း သိနိုင်သည်။

ဆိုရပါက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နိုင်ငံတော်အကျယ် အဝန်းသည် ရခိုင်ကို ချန်လှပ်၍ ယခု မြန်မာနိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံလုံးနှင့် ကသည်းပြည်၊ ရှမ်းပြည်၊ ယိုးဒယား၊ ဇင်းမယ်၊ လင်းဇင်း၊ အနမ်း စသော တိုင်းပြည်များ ပါဝင်သည်။ ရခိုင်ကမူ တိုက်မည်ဟု စီရင်ခန့်ရန် နေတော်မူသည့်အတွင်း မင်းတရားကြီး နတ်ရွာစံတော်မူသဖြင့် သိမ်းပိုက်ခွင့်မရဘဲ ကျန်နေခြင်းဖြစ်သည်။ မည်သို့ဆိုစေ အနော် ရထာမင်း (အေဒီ ၁၀၄၄-၁၀၇၇) တည်ထောင်ခဲ့သော ပထမ မြန်မာနိုင်ငံတော်ထက်ပင် ကျယ်ဝန်းကြောင်း သိနိုင်သည်။

ထိုမျှကျယ်ဝန်းသော နိုင်ငံတော်ကြီးကို မင်းတရားကြီးသည် လွယ်လွယ်ကူကူ သိမ်းရုံးနိုင်ခဲ့သည်တော့ မဟုတ်ပေ။ ဤအခြေအနေ ကို သိနိုင်ရန်အတွက် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးမတိုင်မီ တိုင်းရေး ပြည်ရေး အခြေအနေကို လေ့လာဖို့လိုပေမည်။

**ပုဂံအပျက်၊ တောင်ငူအထ**

အနော်ရထာမင်းစော (အေဒီ ၁၀၄၄-၁၀၇၇) လက်ထက် တည်ထောင်ပြုစုခဲ့သော ပထမမြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီးသည် နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ ကျော်ကြာအောင် တည်တံ့ခဲမြဲပြီးနောက် တရုတ်ပြေးမင်း နရသီဟ ပတေ့ (အေဒီ ၁၂၅၆-၁၂၈၇) လက်ထက်တွင် နိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံး အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာပြိုကွဲကာ တိုင်းငယ်မင်းများ များစွာပေါ်ပေါက်

လာသည်။ ဤသို့ဖြင့် နှစ်ပေါင်း ၂၅၀ နီးပါးခန့်မျှ တစ်နယ်တစ်မင်း၊ အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်ကာ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ကာကွယ်ရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ အဘက်ဘက်က ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြား ခဲ့ရသည်။ ထိုအခြေအနေမှ တောင်ငူဘုရင်မင်းကြီးညို (အေဒီ ၁၄၈၅-၁၅၃၀)၏ သားတော် တပင်ရွှေထီး (အေဒီ ၁၅၃၀-၁၅၅၀) လက်ထက်ရောက်သည့်အခါ နိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံး ပြန်လည်စည်းလုံး မိအောင် စတင်တည်ထောင်ပြုစုခဲ့သည်။

တပင်ရွှေထီးသည် မင်းယိုမင်းလွင်ဖြစ်သည့်အလျောက် စိတ် မြန်ဆန်ထက်မြက်သည်။ သူရသတ္တိနှင့်ပြည့်စုံသည်။ ဘုန်းတန်ခိုး ကြီးမားထက်မြက်သူပီပီ ပုဂံအနော်ရထာမင်းစောကဲ့သို့ အစိတ်စိတ် အမြွှာမြွှာကွဲပြားညက်ကျေနေသော တိုင်းပြည်နိုင်ငံတို့ကို နိုင်ငံကြီး တစ်ခုဖြစ်လာအောင် သိမ်းသွင်းစည်းရုံးရန် ကြံရွယ်ပြီး နန်းရသည့် နှစ်တွင်ပင် ရဲမက်စစ်သည်တို့ စုဆောင်းပြင်ဆင်သည်။

တပင်ရွှေထီး နန်းတက်စဉ်အခါက အင်းဝတွင် ရှမ်းသို့ ဟန်ဘွား၊ ပြည်တွင် နရပတိ၊ ဟံသာဝတီတွင် သုရှင်တကာရွတ်ပိ မင်းတို့ အုပ်စိုးလျက်ရှိကြသည်။ ဟံသာဝတီကား မွန်တို့ပြည်ဖြစ် သည်။ ရာမညတိုင်း မွန်ပိုင်းသုံးရပ်ဟူ၍ အောက်မြန်မာပြည် တစ်ခုလုံးသည် မွန်ဘုရင်၏လက်အောက်ခံ ဖြစ်သည်။ မုတ္တမ ၃၂ မြို့၊ ဟံသာဝတီ ၃၂ မြို့၊ ပုသိမ် ၃၂ မြို့၊ မဏ္ဍလ (၃) ရပ်အဝန်း ၉၉ မြို့ဟူ၍ ရာဇဝင်မှတ်တမ်းများတွင် ဖော်ပြကြသည်။

ယင်းတို့အနက် မုတ္တမ (၃၂) မြို့မှာ ကော့ပိန်၊ ကျိုင်း၊ စွယ်ယ၊ ကျိတ်၊ တောင်ဘို့၊ မြဝတီ၊ ပေါင်၊ သဇင်း၊ ထားကျိုင်း၊ လှိုင်းဘွဲ့၊ မော်လမြိုင်၊ အထရံ၊ ဝင်ယော်၊ ဝါခရ၊ လမိုင်း၊ ရေး၊ ဘီလူးကျွန်း၊ ဓရယ်၊ ဇရာ၊ ကွန်း၊ ဇမိ၊ လကွန်းဗျည်း၊ မြိုင်၊ ဘင်လှိုင်၊ ယင်းငြိမ်၊ ကော့

တုံဝန်း၊ အိယုစ်၊ အိဝဲ၊ တိုက်ကုလား၊ ယင်းအုံ၊ တုံတမိတို့ ဖြစ်သည်။

ပုသိမ် (၃၂) မြို့မှာ ပုသိမ်၊ မြန်အောင်၊ သာပေါင်း၊ ကျောက် ချောင်းကြီး၊ ကျောက်ချောင်းငယ်၊ ကနောင်၊ ကွင်းဘောက်၊ လေး မျက်နှာ၊ အုတ်ဖို၊ မြောင်းမြ၊ ဒူးယား၊ သမြင်းကုန်း၊ ဇီးဖြူကွင်း၊ မဲလောင်၊ သစ်ရောင်ချောင်း၊ ဆိပ်ကြီး၊ ခဲပေါင်၊ ထောင်လုံ၊ ကျုံပျော်၊ တကောင်းဘုရား၊ ပန်းတော၊ ထန်းဘူး၊ အသုတ်၊ ဓနုဖြူ၊ ဇလွန်၊ ဟင်္သာတ၊ မဲစရဲ၊ ဘုရားလှ၊ ကျုံတုံး၊ ဇောင်းရားကျွန်း၊ ကျောက် သင်္ဘော၊ ကျုံတုံးကန္တီ တို့ဖြစ်သည်။

ဟံသာဝတီ (၃၂) မြို့မှာ ဒုံဇရစ်၊ စည်ကူ၊ ဘန်း၊ စစ်တောင်း၊ ဒင်းမဲ၊ ဇွဲဘုံ၊ အသာ၊ မော်ပြို၊ လကွန်ဗျည်း၊ အခရိန်၊ မအူ၊ ရမ္မာနဂို၊ ရမ္မာဝတီ၊ မှော်ဘီ၊ လှိုင်၊ ဖောင်းလင်း၊ ထန်းတောကြီး၊ တီတွင်း၊ အဇေဌ၊ ဇောင်းတူ၊ ဘားအိုင်၊ တုံခမ်း၊ ရဲနွယ်၊ မင်းရဲလှ၊ မေရဉ္စရာ၊ တငါပေါင်၊ မိုးစွန်၊ ကောလိယ၊ ဗိုင်းတာ၊ ဝင်ပြိုင်၊ ယွန်းစလင်း၊ ဇိုင်းဂဇိုင်း (ဦးသိန်းလှိုင်၏ ခေတ်ဟောင်း မြန်မာ့သမိုင်းသုတေသန အဘိဓာန်မှ) တို့ဖြစ်ကြသည်။

အရံ (၃၂) မြို့စီနှင့်ရှိနေသော မုတ္တမ၊ ပုသိမ်၊ ဟံသာဝတီ မွန် တို့ကို ဟံသာဝတီတွင် ထီးနန်းစိုး လွှမ်းမိုးထားသော မွန်ဘုရင်၏ အင်အားကို အလျဉ်းကြောက်ရွံ့စိုးထိတ်ခြင်းမရှိဘဲ မွန်မင်း၏ပိုင်နက် ရွှေမော်ခေမေတီတွင် သွားရောက်နားထွင်းမင်္ဂလာပြုခဲ့သည်။ တပင်ရွှေထီး၌ လက်ရုံးတစ်ဆူမျှအားကိုးရသော သူရဲကောင်း စစ်သူကြီးမှာ ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင် ကျော်ထင်နော်ရထာအပေါ် တပင်ရွှေထီးက ချစ်လည်းချစ်၊ ခင်လည်း ခင်၊ ယုံလည်းယုံကြည်၊ အားလည်းထားသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် နှမတော်



သခင်ကြီးနှင့်ပင် လက်ဆက်စေခဲ့သည်။

တပင်ရွှေထီးအတွက် ဘုန်းအာဏာကိုချဲ့ရန် ဒေသကြီးနှစ်ခု ရှိသည်။ မြောက်ဘက်တွင် အင်းဝ၊ တောင်ဘက်တွင် ဟံသာဝတီ ဖြစ်သည်။ ထိုဒေသနှစ်ခုအနက် ဟံသာဝတီသည် တောင်ငူနှင့် ပို၍နီးကပ်သည်။ လယ်ယာချောင်းမြောင်းများပေါ်၍ ကြွယ်ဝသော ဒေသလည်းဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီကို သိမ်းပိုက်နိုင်လျှင် မြောက်ဘက် မြန်မာတို့နယ် အင်းဝကို အလွယ်နှင့်ရနိုင်သည်။

ထို့ကြောင့်ပင် တပင်ရွှေထီးသည် သက္ကရာဇ် ၈၉၆၊ ၈၉၇၊ ၈၉၈ ခုနှစ်များတွင် ဟံသာဝတီကို ချီ၍လုပ်ကြံသည်။ ဟံသာဝတီ ဘုရင် သုရှင်တကာရွတ်ပိ (အေဒီ ၁၅၂၆-၁၅၃၈) ၏ အထိန်းတော် ဗညားထော၊ အချီတော် ဗညားကျန်းတို့၏ ခံစစ်အစီအမံ၊ မြို့ရိုး မြို့တာခိုင်ခံ့မှုကြောင့် မရနိုင်ရှိခဲ့သည်။ ဥပါယ်တံမျဉ်ဖြင့် သုရှင်တကာ ရွတ်ပိ၏ တပ်တော်စိတ်ဓာတ် ယိမ်းယိုင်ပျက်ပြားအောင်ပြုပြီး သက္ကရာဇ် ၉၀၀ တွင် ဟံသာဝတီသို့ ချီ၍လုပ်ကြံသည့်အခါ သုရှင်တကာရွတ်ပိလည်း ဟံသာဝတီတွင် မခံဝံ့၍ ယောက်ဖတော် ပြည်ဘုရင် နရပတိရှိရာသို့ သွားပေါင်းတော့မှ ဟံသာဝတီကို တပင်ရွှေထီးရသည်။

ထိုကမှ မင်းတရားရွှေထီးက ရေကြောင်း၊ ကျော်ထင်နော် ရထာက ကြည်းကြောင်းဖြင့် မွန်တို့တပ်ကိုလိုက်သည်။ နောင်ရိုးတွင် ကျော်ထင်နော်ရထာမိသည်။ နောင်ရိုးတိုက်ပွဲသည် ဘုရင့်နောင် ကျော်ထင်နော်ရထာအတွက် သမိုင်းတွင်ခဲ့သော တိုက်ပွဲဖြစ်သည်။ ချောင်းတစ်ဖက်ရှိ မွန်တို့တပ်ချလျက်ရှိသည်ကို တိုက်ရန်အတွက် ဖောင်ဖွဲ့ရသည်။ မွန်တို့က မြန်မာတို့ထက် အရေအတွက်များသည်။ ဝံ့ဝံ့စားစားမှ မတိုက်လျှင် မအောင်နိုင်ဟု ဘုရင့်နောင်တွေးသည်။

ထို့ကြောင့် ချောင်းတစ်ဖက်ကို မြန်မာတပ်များ အားလုံးရောက်သည်နှင့် ဖောင်များကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးပစ်သည်။ မြန်မာစစ်သည်တော်များအတွက် ရှင်လမ်း၊ သေလမ်း ဤနှစ်လမ်းသာ ရွေးချယ်ရန်ရှိသည့်အတွက် မွန်တို့ကိုအောင်မြင်အောင် တိုက်ခိုက်ရန်မှတစ်ပါး အခြားနည်းလမ်း မရှိတော့ချေ။

ဤနောင်ရိုးတိုက်ပွဲနှင့်ပတ်သက်၍ ရာဇဝင်စာမျက်နှာများ ကလည်း ဘုရင့်နောင်၏စိတ်ဓာတ်နှင့်လုပ်ရပ်ကို ပေါ်အောင် ရေးသားကြသည်။ ဘုရင့်နောင် ဖောင်ဖျက်သည်ကို တပ်မှူးစစ်ကဲ တို့က အံ့အားသင့်ကြသည်။ “သူတို့မအောင်၍ ဆုတ်ခဲ့ရသော် ဖောင်ပန်းမရှိက မခက်ချေပြီလောဟု တပ်မှူးစစ်ကဲတို့လျှောက် သည်ကို အောင်မြင်လိမ့်မည်၊ မစိုးရိမ်နှင့်ဟု အမိန့်ရှိသည်။ မင်းတရား ရွှေထီးက သူ့လူကိုတွေ့လျှင် မတိုက်နှင့်ဦး၊ ငါရောက်မှတိုက်မည်ဟု စေလာသည်ကို “အောင်မြင်လေပြီ” ဟု လျှောက်လိုက်သည်။ ဤတွင်လည်း တပ်မှူးတို့က မအောင်မြင်ခဲ့သော် အပြစ်တင်မခံ ရပြီလောဟု လျှောက်ကြရာ သည်စစ်ကို ငါတို့ အောင်မြင်လျှင်လည်း အသက်ရှင်မည်၊ မအောင်မြင်ခဲ့လျှင်လည်း ငါတို့သေရမည်၊ သေလေပြီးသည်ကို ဘယ်သူ့ကိုအပြစ်တင်မည်နည်း” ဟု မိန့်တော် မူသည်။ (ကုလား၊ ဒု၊ ၁၄၅) ထို့နောက် “စစ်တို့၏သဘောသည် အင်အားနည်းသည်၊ များသည်ဟူ၍မရှိ၊ လုပ်ရည်ကြံရည် အရံ အစွမ်းသာ အရင်းဖြစ်သည်”ဟု အမိန့်ရှိသည်။ စစ်ရေးစစ်ရာနှင့် ပတ်သက်၍ ရာဇဝင်တွင်ခဲ့သော စကားဖြစ်သည်။ ထိုတိုက်ပွဲတွင် မြန်မာတို့ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ စွန့်စွန့်စားစားတိုက်၍ မွန်တို့ တပ်ပျက်သည်။

မင်းတရားရွှေထီးလည်း နောင်ရိုးတွင် စစ်အောင်၍ နောက် တစ်နေ့မှ ရောက်တော်မူသည်။ ရောက်တော်မူလျှင် ကျော်ထင်

နော်ရထာကိုခေါ်တော်မူ၍ ငါ့ကိုမငဲ့ဘဲ တိုက်နှင့်သည်။ ငါ့ပွဲတော်ကို ဖျက်သည်လောဟု မိန့်တော်မူသည်ကို ကျော်ထင်နော်ရထာ ပြန်လျှောက်သည့်စကားကလည်း အရှင်ကောင်း ကျွန်၏သဘောကို ဖော်ပြသလိုရှိသည်။ ကျော်ထင်နော်ရထာလျှောက်သည်ကား “ဘုန်းတော်ကြီးသည်အရှင်နှင့် မထိုက်တန်၊ ကျွန်ုပ်ကျွန်တို့နှင့်သာ ထိုက်တန်သည့်ပွဲဖြစ်၍ လုပ်ကြံရဦးမည်လည်း များသေးသည် နှင့် တိုက်ပေသည်”ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ (ကုလား၊ ဒု၊ ၁၄၆) ဤပွဲအတွက် ကျော်ထင်နော်ရထာမှ ဘုရင့်နောင်ဘွဲ့ခံရသည်။

တပင်ရွှေထီးသည် ပုဂံအနော်ရထာမင်းကဲ့သို့ မြန်မာနိုင်ငံကြီး ကို တည်ထောင်ရန် ရည်ရွယ်တော်မူရင်းရှိသည့်အတိုင်း ရှေးဦးစွာ ဟံသာဝတီကိုရသည်နှင့် မုတ္တမ၊ ပြည်တို့ကို ချီ၍ လုပ်ကြံသည်။ အင်းဝ၊ ခုံမိုင်းနှင့်တကွ ညီကုန်းဘောင်စော်ဘွား (သိန္နီစော်ဘွား)၊ မိုးညှင်း၊ မိုးမိတ်၊ ဗန်းမော်၊ ညောင်ရွှေ၊ မိုးနဲစော်ဘွားတို့ အလုံးအရင်းနှင့် ချီလာပြီး ပြည်ကိုဝန်းရံလာသည်ကို လိုက်လံတိုက်ခိုက်ပြီး ပုဂံ၊ စလင်း၊ စကု၊ လယ်ကိုင်းစသော အင်းဝမြို့ကျေးရွာများကို သိမ်းယူသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၀၇ ခုနှစ်တွင် ရာဇဘိသေက ခံတော်မူသည်။ ဘုရင့်နောင် ကိုလည်း အိမ်ရှေ့အရာပေးတော်မူသည်။ ထိုနှစ်တွင် ရခိုင်ဘုရင် လွန်၍ သားတော်အိမ်ရှေ့ဥပစာ မင်းပြုသည်ကို ရခိုင်ဘုရင့်ညီတော် သံတွဲစား မသင့်ဖြစ်သဖြင့် ရခိုင်ကိုချီရသည်။ ရခိုင်တွင် အညီအညွတ် ဖြစ်စေပြီးမှ ပြန်သည်။

မင်းတရားရွှေထီးရခိုင်တွင်ရှိစဉ် ယိုးဒယားက ထားဝယ်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူသဖြင့် သက္ကရာဇ် ၉၁၀ ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယားကို ချီတော်မူသည်။ ယိုးဒယားတို့က နှစ်စဉ်တိုက်ဆင် ၃၀၊ ငွေ ၃၀၀၊ တနင်္သာရီအကောက်ခွန်များကို ဆက်ပါမည်။ ညီ၊ သား၊ သမက်တော်

များကို လွှတ်ပါဟု ဗြိတိန်ပြန်ငယ် ဆင်နွှဲစီးနှင့် လက်ဆောင် တော်များဆက်၍ လျှောက်လာသဖြင့် စစ်ပြေငြိမ်းပြီး ပြန်ခဲ့သည်။ ယိုးဒယားကအပြန်တွင် ပေါ်တူဂီလူမျိုးတစ်ဦးနှင့် ပေါင်းမိ၍ အရက်သေစာ သောက်စားမူးယစ်ကာ တိုင်းရေးပြည်ရာကို မစီမံ မခန့်ခွဲနိုင်ရှိခဲ့သည်။ ဤတွင် ပြည်အလုံးကို ဘုရင့်နောင်က စီရင် ရသည်။

ဘုရင့်နောင်ကား တပင်ရွှေထီးအပေါ် သစ္စာစောင့်သိသူ ဖြစ်သည်။ အမတ်တို့က မင်းတရားရွှေထီးကို နန်းချ၍ ထီးနန်းရယူရန် တောင်းပန်လျှောက်ထားသည်ကို စိတ်ပါယိမ်းယိုင်ခြင်းမရှိဘဲ -

“အစ်ကိုတို့၊ ငါတို့ဘဝရှင် ကျေးဇူးတော်သစ္စာတော်နှစ်ပါး ရှိချေသည်။ သည်စကားကို ငါသာကြားစေ၊ အခြားမကြားစေနှင့်၊ သဗ္ဗညုဘုရားတရားတော်မှာလည်း မတော်မမှန်မစောင့်ကျင့်သော သူသည် အနှစ်တစ်ရာပင် နေရငြားသော်လည်း တော်မှန် ဖြောင့်မတ်သူ တစ်နေ့နေရသည်ကို မတန်ဟူ၍ ဟောတော်မူသည်။ ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးရွှေထီး စိတ်တော်ကို မျဉ်းဖြောင့်၍ အကျိုး အကြောင်းကိုလျှောက်ပါဦးမည်။ သို့လျှောက်သည်ကို ယူတော် မမူနိုင်သော်လည်း အစ်ကိုတို့၊ ငါတို့စောင့်မ၍သာ အမှုတော်ကို ထမ်းကြရသည်။ မသင့်မတင့်သောအကြံကို ကြံ၍ မသင့်ချေ။ အစ်ကိုတို့ ကိုယ်ရေးမှာလည်း ငါရှိလေပြီးသည်။ မည်သည်ကိုမျှ မစိုးရိမ်နှင့်၊ အစ်ကိုတို့ စားမြဲသော စည်းစိမ်နှင့် ငြိမ်သက်စွာနေကြ” ဟူ၍ မိန့်တော်မူခဲ့သည်။ (ကုလား၊ ဒု၊ ၁၉၄)

ထိုသို့မိန့်ပြီး ဘုရင့်နောင်လည်း ပြည်ရေးရွာမှုကို မလစ်မလပ် ရအောင် စီရင်တော်မူသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၁၁ ခုနှစ်တွင် သမိန်ထောရာမက ဆင်မြင်းဗိုလ်ပါ



စုန်းပြီး သံလျင်ကိုတိုက်သိမ်းသဖြင့် ဘုရင့်နောင် ချီတက်လုပ်ကြံရသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဘုရင့်နောင် ဒလတွင်ရှိနေစဉ် စစ်တောင်းစား သမိန်စော ထွတ်က အရှေ့ဘက်တွင် ဆင်ဖြူပေါ်သည်ဟုလျှောက်၍ မင်းတရား ရွှေထီးအရှေ့သို့ ထွက်ချီတော်မူသည်။ ဟံသာဝတီတွင် တောင်ငူ မင်းသီဟသူ စောင့်နေရသည်။ မင်းတရားရွှေထီးအရှေ့တွင် ရှိခိုက် သမိန်စောထွတ်လုပ်ကြံ၍ အနိစ္စရောက်ရသည်။

မင်းတရားမရှိတော့ပြီဟုကြားလျှင် ဟံသာဝတီကို စောင့်နေ ရသော သီဟသူလည်း အလုံးအရင်းနှင့်တကွ တောင်ငူသို့သွားပြီး မင်းပြုသည်။ ဟံသာဝတီမှာလည်း မုတ္တမမှာရှိသည့် သမိန်ထောရာမ ကို နန်းတင်ကြသည်။ ပြည်တွင်လည်း သတိုးဓမ္မရာဇာက သတိုးသူ ဘွဲ့ခံ၍ ခြားနားသည်။ ဆိုရပါက တိုင်းပြည်အလုံးသည် ဝါးအစည်းပြေ သကဲ့သို့ ရှိသည်။ မင်းတရားရွှေထီးမရှိလျှင် အိမ်ရှေ့မင်းဖြစ်သော ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ မင်းပြုရမည်ဖြစ်၏။ သို့သော် မင်းပြုစရာမြို့တော် လက်လွတ်ဖြစ်နေသည်။

ဤအခြေအနေတွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ပညာရှိ များမတ်များနှင့် တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းကာ တိုင်းငယ် ပြည်ငယ်များကို တစ်ဆင့်ချင်းသိမ်းရုံးပြီး လက်နက်နိုင်ငံတော်ကြီးကို ထူထောင်ခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီထီးနန်းကို ရသည့်အချိန်မှစပြီး နတ်ရွာစံ ကံတော်ကုန်သည့်အထိ နန်းစံသက်ကာလအတွင်း ဟံသာဝတီမင်း နေပြည်တော်မှခွာ၍ စစ်ချီထွက်ရသည့်ကာလက များလှပေသည်။

လက်နက်နိုင်ငံတော်ကြီးတစ်ခုလုံးကို သိမ်းရုံးရပုံ သိသာရန် အကျဉ်းမျှ ဖော်ပြရသော် မင်းတရားရွှေထီး အနိစ္စရောက်စဉ် ဒလ တွင် ရောက်နေသော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် များမတ်

တို့နှင့်တိုင်ပင်ပြီး ရှေးဦးစွာ ကေတုမတီတောင်ငူသို့ ၁၅၅၀ ပြည့်နှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၂၈ ရက်တွင် ချီသည်။ ၁၅၅၁ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၁ ရက်တွင် တောင်ငူကို သိမ်းပိုက်နိုင်သည်။ ၁၅၅၁ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၈ ရက်တွင် ပြည်သို့ချီသည်။ ပြည်ကို သိမ်း၍မရသည့် အခါ အညာမြေထဲသို့ ချီသည်။ ၁၅၅၁ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၄ ရက်တွင် သရေခေတ္တရာကို ချီသည်။ ၁၅၅၁ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၉ ရက်တွင် ကေတုမတီကို ပြန်သည်။

၁၅၅၁ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၂၁ ရက်တွင် တပ်ပေါင်း ၁၄ တပ်ဖြင့် ပြည်သို့ချီသည်။ ၁၅၅၁ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၃၀ ရက်တွင် သရေခေတ္တရာ ပြည်ကို သိမ်းပိုက်အောင်မြင်သည်။

၁၅၅၂ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၉ ရက်တွင် တပ်ပေါင်း ၂၀ ဖြင့် ပဲခူးကိုချီသည်။ သမိန်ထောရာမကို နိုင်ပြီး ပဲခူးကိုရသည်။

၁၅၅၂ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၀ ရက်တွင် ထွက်ပြေးနေသော သမိန်ထောရာမကို လိုက်လံတိုက်ခိုက်သည်။ သမိန်ထောလည်း ဓနုဖြူမှ ပုသိမ်သို့ပြေးသည်။ ၁၅၅၂ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၂ ရက်တွင် ရေကြောင်း၊ ကြည်းကြောင်းဖြင့် ဟံသာဝတီသို့ ချီသည်။ ၁၅၅၂ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၂ ရက်တွင် ဟံသာဝတီသို့ ပြန်ရောက်သည်။ သမိန် ထောလည်း ရဟန်းဝတ်၍ ကျွန်တစ်ကျိပ်ကျော်နှင့် မုတ္တမသို့ ပြေးသည်။

၁၅၅၃ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၁ ရက်တွင် ရေတပ်၊ ကြည်းတပ်များဖြင့် ရတနာပူရသို့ ချီသည်။

၁၅၅၃ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၇ ရက်တွင် ဟံသာဝတီမှာ နန်းတော်ရာမြေကို ကမ္ဘောဇသောဒီဟူ၍ အမည်သမုတ်သည်။

၁၅၅၄ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၂ ရက်တွင် နန်းတက်သည်။

သိရိသုဓမ္မရာဇာတံဆိပ်ခံသည်။

၁၅၅၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၂၈ ရက်တွင် တပ်ပေါင်း ၂၅ တပ်ဖြင့် အင်းဝကိုချီ၍ လုပ်ကြံရာ ၁၅၅၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၂ ရက်တွင် အင်းဝကို သိမ်းပိုက်အောင်မြင်သည်။ ၁၅၅၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၉ ရက်တွင် သာဝတ္ထိမြို့သို့ ချီသည်။

၁၅၅၅ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၂၂ ရက်တွင် အင်းဝသို့ ပြန်ရောက်၏။

၁၅၅၅ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၆ ရက်တွင် အင်းဝမှ ဟံသာဝတီသို့ ပြန်သည်။

၁၅၅၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၉ ရက်တွင် ရှမ်းတို့ကို သိမ်းသွင်းရန် စစ်ချီသည်။ ၁၅၅၆ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၄ ရက်တွင် အင်းဝသို့ရောက်သည်။ ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၈ ရက်တွင် အင်းဝမှ ရှမ်းပြည်သို့ ချီသည်။ ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၅ ရက်တွင် မိုးမိတ်၊ သီပေါ (မိုးကုတ်)ပတ္တမြားတွင်းကို သိမ်းပိုက်အောင်မြင်သည်။ မိုးမိတ်တွင် နေသားကျအောင် စီရင်ပြီး ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်တွင် မိုးမိတ်မှ မိုးကောင်း၊ မိုးနဲသို့ ချီသည်။ ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၀ ရက်တွင် ထီးချိုင့်သို့ ရောက်သည်။ ထီးချိုင့်မှ မိုးကောင်းနှင့် မိုးညှင်းသို့ ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၈ ရက်တွင် ချီသည်။ ထိုနှစ် မတ်လ ၆ ရက်တွင် မိုးညှင်းကို သိမ်းပိုက်အောင်မြင်သည်။ ၂၆ ရက်တွင် မိုးကောင်းကို အောင်မြင်သည်။ ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၉ ရက်တွင် မိုးကောင်းမှ အင်းဝသို့ပြန်သည်။ ထိုမှ ဟံသာဝတီသို့ပြန်ရာ ၁၅၅၇ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၇ ရက်တွင် ဟံသာဝတီသို့ ပြန်ရောက်သည်။

ထိုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၃၀ ရက်တွင် ဟံသာဝတီမှ မိုးနဲသို့ ချီပြီးလုပ်ကြံသည်။ ၁၅၅၈ ခုနှစ်တွင် အရိဘူဠတိုင်းခေါ် ဇင်းမယ်

ပြည်ကို ရသည်။ ၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၁၇ ရက်တွင် အင်းဝမှ ဟံသာဝတီသို့ ပြန်သည်။ ၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၅ ရက်တွင် ဟံသာဝတီသို့ ပြန်ရောက်သည်။

၁၅၆၃ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၁ ရက်တွင် ယိုးဒယားသို့ စစ်ချီသည်။ သင်္ဘောသုံးစီးနှင့် ယိုးဒယားလုံကလိတပ်ကိုရပြီး ၁၅၆၄ ခုနှစ်၊ မေလ ၁၅ ရက်တွင် ယိုးဒယားမှ ဟံသာဝတီသို့ ပြန်သည်။ ၁၅၆၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၂၂ ရက်တွင် ဇင်းမယ်သို့ ချီသည်။ ၁၅၆၅ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၁၀ ရက်တွင် ဇင်းမယ်မှ ဟံသာဝတီသို့ ပြန်ရာ ၁၅၆၅ ခုနှစ်၊ မေလ ၈ ရက်တွင် ပြန်ရောက်သည်။ ၁၅၆၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၂၃ ရက်တွင် လင်းဇင်းသို့ချီရာ လင်းဇင်းမင်း ချီတက်လာသည်ကို ဖြတ်တိုက်၍ အောင်မြင်သည်။ ၁၅၆၉ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁၄ ရက်တွင် ယိုးဒယားမှ လင်းဇင်းပိဿလောက်သို့ ချီသည်။ ၁၅၇၀ ပြည့်နှစ်၊ မေလ ၁၀ ရက်တွင် ပိဿလောက်မှပြန်ရာ ၁၅၇၀ ပြည့်နှစ်၊ ဇွန်လ ၁၁ ရက်တွင် ဟံသာဝတီပြန်ရောက်သည်။

၁၅၇၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်တွင် မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်းသို့ တပ် ၁၅ တပ်နှင့်ချီသည်။ ၁၅၇၅ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၂၆ ရက်တွင် ဟံသာဝတီမှ အညာသို့ချီသည်။ ၁၅၇၆ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၁၅ ရက်တွင် မိုးကောင်းမှ ပြန်သည်။ မိုးတား လက်ပံဆိပ်ကို ၁၅၇၆ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၂၅ ရက်တွင် ရောက်သည်။ ထိုမှ နေပြည်တော်သို့ပြန်သည်။ (ရက်စဉ်သမိုင်း၊ ၈၈-၉၂)

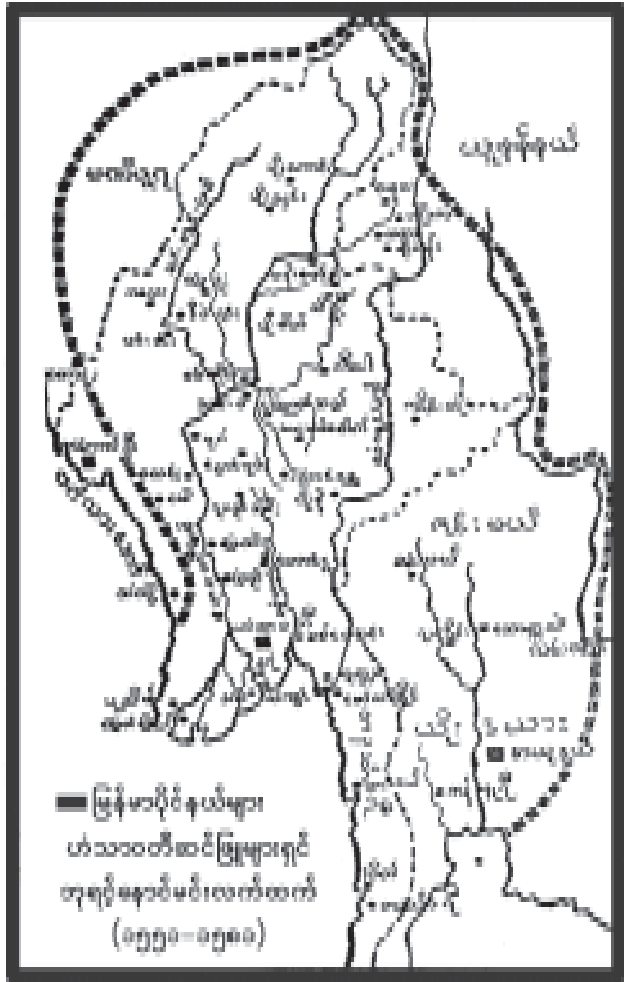
ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ၁၅၈၁ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်တွင် နတ်ပြည်စံသည်။ နတ်ပြည်မစံမီ ထိုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂၈ ရက်နေ့ကလည်း ရခိုင်ကိုချီတက်လုပ်ကြံရန် တပ်ပေါင်း ၁၁ တပ်ဖြင့် လင်းပတေ့ကြောင်းဖြင့် ချီတက်စေသည်။ နတ်ပြည်စံသည်အထိ အနှစ်

၃၀ တိုင်တိုင် ယနေ့မြန်မာနိုင်ငံ နယ်နိမိတ်၏အပိုင်းအခြားထက် ကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံတော်ကြီးကို စစ်အင်အားဖြင့် သိမ်းရုံးထူထောင် ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

စစ်အင်အားဖြင့် တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့သည့် မြို့၊ နိုင်ငံတို့သည် များပြားလှသည်။ ယနေ့ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အပြင်ဘက်မြို့၊ နိုင်ငံများပင် ပါဝင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ ကသည်းပြည်၊ ကျိုင်းတောင်း၊ ကျိုင်းရဲ၊ ကျိုင်းသည်၊ ဂုံပြည်၊ စန္ဒာ (ယူနန်)၊ ဇင်းမယ်၊ ဇင်းရုံး၊ ဖယော၊ မိုးနား (ယူနန်)၊ မိုင်းချို၊ မိုင်းဆည်၊ မိုင်းတီ၊ မိုင်းပြည့်၊ မိုင်းမော၊ မိုင်းယည်၊ မိုင်းလုံ၊ မိုင်းဝါ၊ မိုင်းဝန်း (ယူနန်)၊ မျက်နှာမည်း ပြည်ကြီး၊ ယွန်းစလင်း၊ ရွတ်၊ လကွန်းမြ၊ လပုံး၊ လင်းဇင်းပြည်ကြီး၊ သိန်းခို (သီရိလင်္ကာ) ပြည်ကြီး၊ အနန်း အယုဇ္ဈပူရ (ယိုးဒယားပြည်ကြီး) တို့ဖြစ်ကြသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် မိမိ၏လက်အောက်ခံနိုင်ငံ များအပေါ် သည်းခံခြင်း၊ ခွင့်လွှတ်ခြင်း၊ ချီးမြှင့်ခြင်းဖြင့် စည်းရုံး ထူထောင်ခဲ့သော်လည်း သည်းခံခွင့်လွှတ်ခြင်းကို အခွင့်ကောင်းယူကာ သစ္စာဖောက်သူအချို့ကြောင့် ရံခါပုန်စားပုန်ကန်မှုများ ဖြစ်ပေါ်ပြီး ပြန်လည်၍ လုပ်ကြံနှိမ်နင်းရခြင်းများလည်း ရှိသည်။

မည်သို့ဆိုစေ လက်အောက်ခံနိုင်ငံများနှင့် မိမိ၏ပြည်သူ ပြည်သား၊ အမှုထမ်း၊ ပညာရှင်၊ ရဟန်းသံဃာတို့အပေါ် ချီးမြှောက် သင့်သူကို ချီးမြှောက်၊ နှိပ်ကွပ်သင့်သူကို နှိပ်ကွပ်၊ သည်းခံခွင့်လွှတ် တန်သည်ကို ခွင့်လွှတ်ခဲ့သဖြင့် ပြည်သူပြည်သားများပင်မက ရန်သူ များကပင် ချစ်ကြည်လေးစားခဲ့ရသော မင်းတစ်ပါးဖြစ်သည်ကိုမူ ငြင်းဆိုစရာမရှိပေ။



(\* ဒေါက်တာကျော်သက်၏ စာအုပ်မှယူပါသည်။)

ကုန်းဘောင်ဆက် မြန်မာနိုင်ငံကြီး



(\* ဦးဘသန်း၏စာအုပ်မှယူပါသည်)

အခန်း-၆

ဘုရင့်နောင်၏ ဟံသာဝတီမြို့တော်

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံတော်အလုံး တသီးတခြား ဖြစ်နေသော အပြည်ပြည်ထောင်သော မင်းတို့ကို ဘုန်း၊ လက်ရုံး၊ အာဏာတော်ဖြင့် တစ်ချက်တည်းဖြစ်အောင် သိမ်းသွင်းပြီးနောက် ဟံသာဝတီမြို့တော်ကို အသစ်တည်လုပ်ခဲ့သည်။

မင်းတရားကြီးမတိုင်မီက ဟံသာဝတီ (ပဲခူး)သည် မွန်မင်း တို့၏မြို့တော်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဗညားဦး (အေဒီ ၁၃၆၉-၁၃၈၃) မှသည် သုရှင်တကာရွတ်ပိ (အေဒီ ၁၅၂၆-၁၅၃၈) ထိ မင်း (၁၁) ဆက် စိုးစံရာမြို့တော်ဖြစ်သည်။ ထိုမြို့တော်သည် ယခုပဲခူးမြို့ အရှေ့ စွန်းရုံ မူလဟံသာဝတီမြို့ဟောင်းနေရာဖြစ်သည်။ ရုတ်တရက် ကြည့်လျှင် ဘဲဥပုံမြို့ရိုးအနားနှင့် ဖြစ်သော်လည်း မြို့ရိုးအနား (၁၆) ခုပါ ဗဟုဂုံ မြို့ရိုးဖြစ်သည်။ ဗညားဦး အစကနဦး တည်လုပ်ခဲ့သော မြို့တော် ဖြစ်သည်။ မြို့ရိုးများသည် များစွာပွန်းတီးလျက် ရှိနေပြီဖြစ်သော်လည်း မြို့ရိုးကုန်းတန်းများကိုမူ တွေ့မြင်လေ့လာ နိုင်ပေသေးသည်။

တပင်ရွှေထီး (အေဒီ ၁၅၃၀-၁၅၅၁) တောင်ငူမှလာပြီး  
 ဟံသာဝတီ (ပဲခူး) ကိုသိမ်းပိုက်စဉ်အခါက ယာယီတပ်မြို့ကို  
 ရွှေမော်ခေမာစေတီ၏အနောက်မြောက်၌ တည်ခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီ  
 ကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် မြို့ကိုချဲ့ခဲ့သေးသည်။ ယာယီတပ်မြို့၏  
 တောင်ဘက်ကိုချဲ့၍ ရွှေမော်ခေမာဘုရားကို အနောက်မှပတ်ဝိုက်၍  
 တည်ပြီး မြို့ကိုချဲ့ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် အနေအထား  
 အရ ဆိုပါက ရွှေမော်ခေမာဘုရားမြောက်ဘက် ဗိုလ်ဖုံးရပ်ကွက်မှ  
 ရွှေဝါထွန်းဟိုတယ်တည်ရှိရာနေရာခန့်မှ တောင်ဘက် ပဲခူးဘောလုံး  
 အားကစားကွင်း၊ ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ၊  
 တိုင်းရုံးရိရာဘက် (ဟင်္သာလမ်းအနားသတ်) ရှိမည်ဟု မှန်းဆရသည်။

ထိုမြို့သစ်မှာပင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း နန်းတော်  
 အိမ်တော်များဆောက်ကာ စိုးစံရင်း အမင်းမင်း အပြည်ပြည်တို့ကို  
 လက်အောက်ခံလက်နက်နိုင်ငံချည်းဖြစ်အောင် သိမ်းရုံးခဲ့သည်။

တိုင်းကြီးပြည်ကြီး၊ ထီးဆောင်းမင်းတို့၏ အရှင်ဖြစ်လာသည့်  
 အခါ သာမန်မြို့ငယ်လေးမျှနှင့် မတင့်တယ်တော့။ မင်းတရားကြီး၏  
 ပိုင်နက်လက်နက်နိုင်ငံတော်က ကျယ်လှသည်။ တစ်နိုင်ငံက အကြောင်း  
 ကိစ္စပေါ်၍ ဖြေရှင်းရန်ရှိသည့်အခါ ရံဖန်ရံခါ မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင်  
 ချီသင့်လျှင်ချီရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ချီသည့်အခါ မြို့တော်ရယ်ဟု  
 အခိုင်အလုံမရှိလျှင် လူသွမ်းလူပျက်တို့က မကောင်းသော အကြံအစည်  
 မျိုးကြံနိုင်၊ ပုန်ကန်နိုင်သည်။ ထိုအခါ ပြည်သူအပေါင်း စိတ်နှလုံး  
 ပူပန်ကြရပြီး စိတ်ဝမ်းမချနိုင်စရာ ဖြစ်မည်။ ပြည်သူတို့ စိတ်နှလုံး  
 မဖြောင့် ပင်ပန်းနှောင့်ယှက်နေရလျှင် ပြည်ကိုမို၍ သီတင်းသုံး  
 နေရသော ရဟန်းသံဃာတော်တို့လည်း ပရိယတ္တိ၊ ပဋိပတ္တိမှ လျော့၍  
 သာသနာတော်ဆုတ်ယုတ်ရာသည်။

အကယ်၍ ကေတုမတီတောင်ငူမြို့တော်လောက်ကြီးသည့်  
 မြို့တော်ကို တည်လုပ်ထားနိုင်လျှင် တော်ရုံဖြင့် အကောက်ကြံ့မခံ ရနိုင်။  
 သာမန်ဘုန်းလက်ရုံး၊ အင်အားလောက်ဖြင့် အကောက်မကြံ့  
 သာအောင် မြို့တော်က ကြီးမှဖြစ်မည်။ ခိုင်ခံ့လုံခြုံမှုဖြစ်မည်။ သို့မှလည်း  
 ပြည်သူလူထုတို့ စိတ်ချလုံခြုံစွာရှိနိုင်ကြမည်။

မင်းတရားကြီးက သူ့ဆန္ဒ၊ သူ့စိတ်ကူးကို သားတော်၊ ညီတော်၊  
 မှူးတော် မတ်တော်တို့ကို ချပြတိုင်ပင်သည်။ ထိုအခါ သားတော်၊  
 ညီတော်၊ မှူးတော် မတ်တော်တို့လည်း သဘောကြိုက်ညီကြသည်။  
 မင်းတရားကြီး၏ ဘုန်း၊ လက်ရုံး၊ အာဏာတော်က ဇမ္ဗူဒိတ်  
 တစ်ကျွန်းလုံးတွင် ကျော်စောထင်ရှားသည်။ တစ်ပါးနိုင်ငံတွေက  
 သံကြီးတမန်ကြီးတွေ ရောက်လာနိုင်သည်။ ထိုသို့ရောက်လာလျှင်  
 မြို့တော်က မြို့တော်အင်္ဂါနှင့် ပြည့်စုံမှု တင့်တယ်ဖွယ်ရာမည်။  
 ထို့ကြောင့် အင်္ဂါခုနစ်ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော မြို့တော်ကိုတည်မှ သင့်မည်  
 ဖြစ်ကြောင်း လျှောက်တင်ကြသည်။

ဤအကြောင်းနှင့်စပ်၍ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင်အရေး  
 တော်ပုံကျမ်း၌ -

“သားတော်အိမ်ရှေ့မင်းမှစ၍ မှူးတကာ၊ မတ်တကာအပေါင်း  
 တို့နှင့် ပြည်တည်အရေးကို တိုင်ပင်တော်မူသော် အလုံးစုံသော  
 မှူးတော် မတ်တော်တို့က လျှောက်ကြကုန်သည်ကား တိုင်းကား နိုင်ငံ  
 ချဲ့သင့်သောအရေးကိုသာ လျှောက်ကြကုန်သည်”

“ထိုအခါ သားတော်အိမ်ရှေ့မင်းက လျှောက်သည်ကား ပြည်ရေး  
 တည်ရာများသည် အကျွန်ုပ်တို့ချီလေတိုင်း ဇမ္ဗူဒီပါမြေ အပြင်တွင်  
 ဘယ်သူဆီးခံနိုင်မည့်သူရှိအံ့နည်း၊ ခံနိုင်မည့်သူမရှိ၊ ထိုသို့ဖြစ်သော

ကြောင့် တစ်တိုင်း၊ တစ်နိုင်ငံဖြစ်သော သင်္ဘောက ရောက်လာလျှင် မြို့ပြမရှိချေ ဖြစ်သည်။ ရာဇဌာနီ မင်းနေပြည် မပီချေ။ လယ်ပြင်တွင် တပ်ချ၍ ရွာပြုတည်ထောင်နေသကဲ့သို့ ရှိချေသည်။ အကျော်အကြား နှင့် မညီချေ။ အရာဟူလည်းမလုံချေ။ ယင်းသို့ ဖြစ်သောကြောင့် ရာဇဌာနီ မင်းနေပြည်ကြီးလှအောင်ကို မြို့တည်တော်မူသော် သင့်မည်ထင်သည်” ဟူ၍လျှောက်သည်။

ထိုအရေးကို ကြားတော်မူလျှင် ဆင်ဖြူများရှင် ဘဝရှင် မင်းတရားကြီးလည်း အလွန်တရာ ဝမ်းမြောက်တော်မူ၍ “မောင် အိမ်ရှေ့မင်းလျှောက်သော သဘောအရေးသည် ဟုတ်လှ၏။ ငါ့ကို သိကြားနတ်မင်း အိပ်မက်ပေးသည်နှင့်လည်းညီလှသည်” ဟူ၍ မိန့်တော်မူကြောင်း စီကာပတ်ကုံး မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဤသို့ဖြင့် မြို့တော်သစ်တည်ရန် သဘောထားရရှိပြီး မြို့တော် တည်လုပ်ရန် ပညာရှင် ဗေဒင်တတ်အပေါင်းတို့ကို တွက်ချက် စစ်ဆေးစေသလို တည်ရမည့်မြို့ပုံကိုလည်း ယိုးဒယားမြို့ကို တည်သောပုံ၊ လင်းဇင်းမြို့ကိုတည်သောပုံ၊ ထားဝယ်၊ မုတ္တမ၊ သထုံ ပြည်၊ ကြေးပြည်၊ သိန်းယိုပြည် အစရှိသော တစ်ဆယ့်နှစ်မြို့ တို့ကိုတည်သော ပုံစံများအနက် ရွေးချယ်တွက်ချက်စေသည်။ ထိုအခါ အပြည်ပြည်ထောင်သော ပြည်များပုံထက် တောင်ငူမြို့ တည်သောအခါနှင့် ယိုးဒယားမြို့တည်သောအခါ တညီတညွတ်တည်း တွက်ချက်ရကြသည်။ ကောင်းလည်းကောင်းမွန်သည်ဟု ယူသည်။ အပြည်ပြည်ထောင်သောမင်းတို့ကို အကွက်ချပြီး လုပ်ဆောင်စေသည်။

ပညာရှိဗေဒင်တတ်အပေါင်းတို့က တွက်ချက်စစ်ဆေး အခါ ပေးသည့်အတိုင်း ဟံသာဝတီဝန်းကျင်မှာရှိသော လူအပေါင်းတို့ကို

တစ်အိမ်ထောင် တစ်ယောက်နှုန်းတောင်းပြီး မြို့တည်ရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၂၈ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁၀ ရက်၊ ကြာသပတေးနေ့ (၁၅၆၆ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၂၂) တွင် မြို့အရှေ့ မှာ ရှိနေသော တောင်ကိုတူးဖြိုစေပြီး အနောက်ဘက်ချိုင့်ဝှမ်းဖြစ်ရာ သို့ချည်းပို့ကာ ဖို့လုပ်ကြရသည်။

သမိုင်းစာမျက်နှာများက “ဗိုလ်ပါများသောကြောင့် ခြပုန်း ပိုးရွက်ကဲ့သို့ချည်း ဖြစ်လေ၏” ဟုရေးကြသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၂၈ ခု၊ နတ်တော်လဆန်း ၅ ရက်၊ သောကြာနေ့ (၁၅၆၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၆) တွင် စတုရန်းအတာ သုံးထောင့် လေးရာရှိသော ရွှေမြို့တော်ကိုတည်လုပ်သည်။ တစ်ချိန်တည်း၊ တစ်ပြိုင်တည်း ရွှေမော်ခေမဟာရံ ပိဋကတ်တိုက်တို့ကိုလည်း တည်လုပ်ခဲ့သည်။

ထိုနေ့မှ သီတင်းနှစ်ပတ်အကွာ နတ်တော်လပြည့်ကျော် ၃ ရက် (၁၅၆၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၉) တွင် ရွှေမြို့တော် တံခါးတိုင်စိုက် သည်။ ထိုနှစ်တပေါင်းလဆန်း ၅ ရက် (၁၅၆၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂) တွင် ဟံသာဝတီမြို့ဝန်းကျင် ကျုံးကို စ၍တူးသည်။ ကျုံးတူးရင်း ဇော်ရှိဖိုင်ဝင်ကောင်ကိုပါရသည်ဟု သမိုင်းစာမျက်နှာတွင် တွေ့ရသည်။

မြို့ရိုးကိုတည်လုပ်ပုံမှာ မြို့ရိုးတစ်လျှောက် မြေထဲသို့ အမြစ် ငါးတောင် ဆင်းသည်။ မြေပေါ်၌ ဆင်ခြေပုံ ငါးတောင်တင်သည်။ ဆင်ခြေပုံအထက်၌ မြို့သားသံငါးတောင်၊ သူယောင်လေးတောင် ဤသို့ တည်လုပ်ခဲ့သည်။

ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင် အရေး တော်ပုံကျမ်းအလိုအရ မြို့ရိုးအမြင့် ၁၅ တောင် ရှိသည်။ ယခုခေတ် အတိုင်းအတာအားဖြင့် ၂၂ နဲ့ ပေ ရှိသည်။



ကျုံးမှာ တာ ၂၀ ကျယ်သည်။ ခေတ်ကာလအတိုင်းအတာ အားဖြင့် ပေ ၂၀၀ ကျယ်သည်။ ကျုံးအနက်မှာ ၁၅ တောင် (၂၂ ခုပေ) ရှိသည်။ မြို့ခြေရင်းမှသည် လက်ရုံးကျုံးနဖူး ၇ တာ ရှိသည်။

မြို့ရိုးသည် အုတ်မြို့ရိုးလည်းမဟုတ်၊ မြေမြို့ရိုးလည်း မမည်။ အုတ်ရိုးထူညှပ် မြေသားမြို့ရိုး ဖြစ်သည်။

မြို့ရိုးတစ်မျက်နှာလျှင် တံခါးပေါက်ငါးပေါက်ရှိ၍ မြို့ရိုး လေးမျက်နှာအတွက် တံခါး ၂၀ ဖြစ်သည်။ ထိုတံခါးများကို အပြည်ပြည်ထောင်သောမင်း၊ မြို့စားစော်ဘွားတို့ကို ပြုလုပ်စေပြီး တံခါးအမည်ကို တံခါးပြုလုပ်သောမင်းအမည် ပေးသည်။ ဥပမာ အားဖြင့် ယိုးဒယားမင်း တည်ဆောက်ရသောတံခါးကို ယိုးဒယား တံခါး၊ တနင်္သာရီမင်း တည်လုပ်ရသောတံခါးကို တနင်္သာရီတံခါး ဟူ၍ အမည်ပေးတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

တံခါး ၂၀ ၏ အမည်မှာ -  
မြောက်ဘက်မျက်နှာ၌ -

- (၁) ယိုးဒယားတံခါး      (၂) တနင်္သာရီတံခါး
- (၃) မုတ္တမတံခါး        (၄) ပခန်းတံခါး
- (၅) ပုသိမ်တံခါး

အရှေ့ဘက်မျက်နှာ၌ -

- (၆) ပြည်တံခါး            (၇) အဝတံခါး
- (၈) တောင်ငူတံခါး      (၉) ဒလတံခါး

(၁၀) လင်းဇင်းတံခါး

တောင်ဘက်မျက်နှာ၌ -

- (၁၁) ဇင်းမယ်တံခါး      (၁၂) မိုးမိတ်တံခါး

(၁၃) မိုးညှင်းတံခါး      (၁၄) မိုးကောင်းတံခါး

(၁၅) ထားဝယ်တံခါး

အနောက်ဘက်မျက်နှာ၌ -

(၁၆) ကလေးတံခါး      (၁၇) မိုးနဲတံခါး

(၁၈) ညောင်ရွှေတံခါး    (၁၉) သာယာဝတီတံခါး

(၂၀) သိန္နီတံခါး တို့ဖြစ်သည်။

ထိုတံခါး ၂၀ ကိုပြာသာဒ်နှင့်ချည်းဆောက်ပြီး ရွှေအပြည့် ထည့်သည်။

ရင်တား နှစ်ထပ်တံခါးရွက်ကိုလည်း ရွှေထည့်သည်။

အဝင်တံခါးပေါက်ကြီးများမှာ အကျယ် ၅ ခုတာရှိသည်။ ခေတ်ကာလအတိုင်းအတာအားဖြင့် ၅၈ ပေ ကျယ်သည်။ လမ်းငယ် များမှာ ၂ ခု တာ (၂၆ ပေ) အကျယ်ရှိသည်။

မြို့ရိုးတွင် ပြအိုးရွှေတန်ဆောင်း ၁၀၉ ဆောင်၊ တံခါးပြကြီး ၂၀၊ မြို့ထောင့်ပြကြီးလေးဆောင်၊ ပြအိုးအကြီးအငယ် ၁၃၃ ခု၊ ပြတစ်ခုမှ သည် တစ်ခုအကြား တာ ၂၀၊ မြို့တွင်းတွင် အကွက်ကြီး ၃၂ ကွက်၊ အကွက်ငယ် ၈၁ ကွက်၊ လမ်းကွက်ကြီးငယ် ၃၂ ကွက် ဤသို့ စီရင် တည်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မြို့တံခါး ၂၀ ၌ တံခါးတစ်ခုစီတွင် -

- (၁) တံခါးစောင့်ဆယ်အိမ်ထောင်မျိုးနှင့်တကွ၊
- (၂) လယ်ယာဥယျာဉ်နှင့်တကွ၊
- (၃) လေးကိုင်းလေးနှင့် လူငါးကျိပ်၊
- (၄) လွှားကိုင်းနှင့် တကွ လူတစ်ရာစီ၊
- (၅) မြင်းသည်မြင်းနှင့်တကွ နှစ်ဆယ်စီ၊

(၆) မီးပေါက်ကိုင် မီးပေါက်နှင့်တကွ လူငါးကျိပ်စီ၊  
 (၇) ဆင်နှင့်တကွ ဆင်စီးဆင်သည်နှစ်ရာစီ၊  
 (၈) နာရီစောင့်တီးမည့်သူ စသည်တို့ကို စီစဉ်ထားရှိသည်။  
 မြို့တော်မြို့ရိုး မျက်နှာတစ်မျက်နှာစီတွင်လည်း များကြီး၊ မတ်ကြီး  
 တစ်ယောက်တစ်ယောက်စီချည်း ဦးစီးဦးဆောင်ပြုလုပ်-

- (၁) စည်သည်နှစ်ကျိပ်စီ၊
- (၂) မောင်းသည်မောင်းနှင့်တကွ တစ်ရာစီ၊
- (၃) မြင်းသည်မြင်းနှင့်တကွ တစ်ရာစီ၊
- (၄) ပန်းရံသမား ငါးကျိပ်စီ၊
- (၅) ပြင်ပပြုကြီးတို့တိုင် ပဟိုရ်နာရီတီးမည့်သူ၊ တစ်ပြ  
 တစ်ယောက်စီသည် ပေါင်းငါးကျိပ်စီ၊
- (၆) မြို့တွင်းရွှေနန်းတော်သို့တိုင် တစ်ဆယ့်နှစ်နှစ်ဆက်  
 ပဟိုရ်တီးမည့်သူ၊
- (၇) တစ်မျက်နှာ၊ တစ်မျက်နှာတွင် ထောင်သင်းတစ်ယောက်စီ၊  
 အများတစ်ကျိပ်စီ၊
- (၈) ထောင်မင်း များကြီးမတ်ကြီး တစ်ယောက်စီ စစ်ချီ  
 တစ်ယောက်စီ။

ဤသို့လည်း စီရင်ချထားတော်မူခဲ့သည်။

ဟံသာဝတီမြို့တော်နှင့် ပတ်သက်၍ ကဗျာလင်္ကာဖြင့် ဦးစွာ  
 မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သူမှာ ပြည်နဝဒေးကြီးဖြစ်သည်။ ဤပြည်  
 နဝဒေးကြီးမှာ မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် “စစ်ကိုင်း၊ ထောင်သင်း၊  
 စလင်းလက်ယာ၊ ပြည်မှာ နဝဒေး” ဟူ၍ လာရှိသည့်အတိုင်း  
 ထောင်သင်းများဘွဲ့၊ မင်းလက်ယာဘွဲ့နှင့် နဝဒေးဘွဲ့ သုံးဘွဲ့ရ ပထမ  
 နဝဒေးကြီး ဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်၏ညီတော် ပြည်မင်းသတိုးဓမ္မရာဇာထံ ခံစား နေစဉ်  
 ဟံသာဝတီသို့ မြင်းဖျားတာဝန်နှင့် စေလွှတ်၍ ရောက်ခဲ့ရသူ ဖြစ်သည်။  
 ထိုအချိန်က ဟံသာဝတီရွှေမြို့တော်ကြီး တည်ပြီးစ အချိန်ဖြစ်သည်။  
 ရွှေမြို့တော်ကြီး၏ ခမ်းနားဆန်းကြယ်မှုကို ပိုဒ်စုံရတုရေးပြီး  
 ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးထံ ဆက်သခဲ့ရာ မင်းတရားကြီးက  
 သဘောတော်ကျသဖြင့် နဝဒေးဘွဲ့ချီးမြှင့်ခဲ့သည်။

ဤပြည်နဝဒေးကြီးသည် ဟံသာဝတီမြို့တော် တည်လုပ်သည်ကို  
 မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့သိမိသူဖြစ်သည်နှင့်အညီ တံခါး ၂၀ အမည်  
 ကိုလည်း ကောင်းစွာမှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သည်။

“ထွက်ဝင်ပျော်ဖွယ်၊ တံခါးဝယ်ကား၊ ဇင်းမယ်အုံးပေါင်၊  
 ပြည်ထောင်ရာစင်း၊ မိုးညှင်းမိုးကောင်း၊ တောင်စောင်းထားဝယ်၊  
 နောက်ဆွယ်ကလေး၊ မဝေးကြဘဲ၊ မိုးနဲညောင်ရွှေ၊ လှည့်လေ  
 လက်ယာ၊ သာယာဝတီ၊ သိန္နီမကြွင်း၊ တနင်္သာရီ၊ လွှဲညီကျော်ကြား၊  
 ယိုးဒယားက၊ မုတ္တမနှင့် မြောက်မှခပ်ယွန်း၊ ပုခန်းပုသိမ်၊ စက်ရှိန်လှံ  
 ဝေ၊ သရေခတ္တာ၊ အင်းဝတောင်ငူ၊ တူရူရှေ့ခင်း၊ လင်းဇင်းဒလ၊  
 ဒွါရနှစ်ဆယ်” ဟူ၍ ရေးစပ်ခဲ့သည်။

စာဆိုတော်ကြီးရာဇာဟု၏ “မင်းရဲကျော်စွာစုန်ခေခင်း” တွင်  
 “အထူးအထူး၊ မော်ကွန်းဦး၌၊ သွယ်ဖြူးဆိုင်းဆိုင်း၊ ပျော်ဖွယ်  
 နှိုင်းတိ၊ ရဲတိုင်းလူလို၊ သူရဲခိုနှင့်၊ ထားသိုသိပ်သည်း၊ ပေါင်းမည်း  
 ရင်လျောက်၊ ခိုနန်းဆောက်လျက်၊ ဖြိုးမောက်ရွာသာ၊ လေးမျက်နှာ လုံး၊  
 ရေးရေးကုံးသို့၊ ပေါင်းရုံး နှစ်ဆယ်၊ တံခါးငယ်တုံ၊ ရွှေကြယ် ထွန်းမြူး၊  
 မှန်ကင်းဖူးနှင့်၊ ရွှေခြူးကြာပြန်၊ ဗိမာန်ရွှေရေး၊ လျှပ်ရောင်ပြေးမျှ၊  
 ထောင့်ကွေးချင်ထား၊ ဆတ်သွားရိုင်းစိုင်း၊ ပြိုင်းရရိုင်းတည့်၊ ဆိုင်းဆိုင်း



ဝန်းကျင်၊ တုရင်ကမောင်း၊ သောင်းသောင်းသွယ်ဖြူ၊ ငှက်ပျောဖူးတည့်၊ သောက်ရှူးသဏ္ဍာန်၊ တသွန်နီးဝေး၊ ရွှေရောင် ပြေးလျက်၊ ပြောင်းလေးရံကာ၊ လက်ရုံးမှာတုံ၊ ရှုသာနိမ့်မြင့်၊ သုံးဆင့် ရေးရေး၊ သူရဲပြေးနှင့်၊ ရန်ဘေးပျောက်ဖုံး၊ ရွှေမြို့လုံး၌၊ ပတ်ကုံးရောင်မောင်း၊ ရွှေတန်ဆောင်းတိ၊ ရဲလောင်းဖြင့်ကာ၊ ရှေးစဉ်လာမူ၊ ကမ္ဘာကျင့်ထုံး၊ ဂြိုဟ်ရှစ်လုံးနှင့်၊ ရှင့်ဘုန်းကြီးထူ၊ တည်တော်မူသည်၊ ဗိုလ်လူတည့်ရန်ဘေးပယ်သင်းနွေး၊ ဧလည်းယင်ယင်ဧ” ဟူ၍ ရွှေရောင်တဝင်းဝင်း၊ သူရဲခိုရင်တားနှင့် တံခါးပြာသားတို့၏ စုလစ် မွမ်းချွန်တို့ဖြင့် ဟံသာဝတီမြို့တော်ကြီး ထွန်းလင်းကျက်သရေ ရှိနေပုံကို ရေးဖွဲ့ထားသည်။

ဟံသာဝတီမြို့တော်ကြီးတည်ပြီးနောက် သုံးနှစ်အကြာ သက္ကရာဇ် ၉၃၁ ခုနှစ် (အေဒီ ၁၅၆၉) တွင် အီတလီနိုင်ငံ၊ ဗင်းနစ် မြို့သား ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ဆိုသူသည် ဟံသာဝတီမြို့တော်ကို ရောက်လာခဲ့ဖူးသည်။ ဟံသာဝတီမြို့တော်၌ လေ့လာတွေ့ရှိ မှတ်သားမိသမျှကိုလည်း မှတ်တမ်းရေးသွားသည်။

သူ၏မှတ်တမ်း၌ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) တွင် မြို့နှစ်မြို့ရှိကြောင်း၊ မြို့တော်ဟောင်းနှင့် မြို့တော်သစ် ဖြစ်ကြောင်းဆိုထားသည်။ မြို့တော်ဟောင်းဆိုသည်မှာ ဘုရင့်နောင်မတိုင်မီ မွန်မင်းများ စိုးစံခဲ့သော ဗညားဦးမြို့ဟောင်းကိုဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ မြို့တော်သစ်မှာ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ မြို့တော်သစ်ကိုဆိုလိုသည်။ မြို့တော်ဟောင်းနှင့် မြို့တော်သစ်ကို ကွဲပြားစွာမြင်သာအောင် ရေးသားထားသည်။

မြို့တော်ဟောင်း၌ ပြည်တွင်းပြည်ပကုန်သည်ကြီးတို့ နေထိုင်ကြကြောင်း၊ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားမှု အကြီးအကျယ်ပြုလုပ်ကြ

ကြောင်း၊ မြို့တော်ဟောင်းသည် မြို့တော်သစ်လောက် မကြီးကျယ်မခမ်းနားကြောင်း၊ သို့သော် ကျယ်ပြန့်သော ဆင်ခြေဖုံးရပ်ကွက်များစွာရှိကြောင်း၊ အိမ်များကို ကြိမ်ဝါးတို့နှင့်ဆောက်ပြီး ထန်းလက်၊ အင်ဖက်၊ သက်ငယ်များမိုးထားကြောင်း၊ သို့သော် ကုန်သည်တိုင်းသည် အုတ်နှင့်ဆောက်သော “ဂိုဒေါင်” ဟုခေါ်သော တိုက်တစ်လုံးစီ ရှိကြကြောင်း၊ ကြိမ်ဝါးသစ်ရွက်များနှင့်ဆောက်သော အိမ်များတွင် ကျရောက်တတ်သော အန္တရာယ်ခပ်သိမ်းမှ ကင်းလွတ်ရန် သူတို့၏ ကုန်ပစ္စည်းများနှင့်အဖိုးတန်များကို ဂိုဒေါင်၊ အုတ်တိုက်များ၌သာ သိမ်းဆည်းထားကြောင်း ရေးထားသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ မြို့တော်နှင့် ပတ်သက်၍ -

“မြို့တော်သစ်တွင် ဘုရင်၏ရွှေနန်းတော်နှင့် သူနှင့်တကွ မင်းညီမင်းသား မိဖုရားတို့နေထိုင်သော အဆောင်များ၊ အိမ်တော်များရှိသည်၊ မြို့တော်သစ်က မြို့ကြီးဖြစ်သည်၊ ကျယ်ပြန့်ပြီး မြေသားညီညာသည်၊ စတုရန်းပုံဖြစ်ပြီး မြို့ရိုးတံတိုင်းများ လေးဖက်လေးတန်ကာရံထားသည်၊ ကျုံးပတ်လည်ဝိုင်းရံလျက်ရှိရာ ကျုံးအတွင်း၌ မိကျောင်းများစွာ မွေးထားသည်၊ ဆွဲတံခါးများမရှိပါ။ သို့သော် တံတိုင်းပတ်လည်တွင် ဝင်ပေါက်တံခါးကြီးငါးခုကျစီရှိရာ စုစုပေါင်း ဝင်ပေါက်တံခါးကြီး ၂၀ ရှိသည်။ မြို့စောင့်တပ်သားများ စောင့်နေရန် သူရဲခိုများစွာရှိသည်၊ ကျွန်းသစ်များဖြင့် ဆောက်ပြီးရွှေချထားသည်။ ဟံသာဝတီမြို့တွင်းရှိလမ်းများကား ကျွန်ုပ်တွေ့ဖူးသောလမ်းများအနက် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ ညီညာသေသပ်ပြီး ဖြောင့်တန်းနေရာ မြို့ဝင်ပေါက်တံခါးကြီး တစ်ခုမှတစ်ခုသို့ တည့်တည့်ဖြောင့်တန်းစွာ မျဉ်းပြေးနေသည်၊ ဝင်ပေါက် တံခါးတစ်ခုတွင် ရပ်ကြည့်ပါက မျက်နှာချင်းဆိုင်တွင်ရှိသော ဝင်ပေါက်တံခါးကို ကောင်းစွာမြင်

ရသည်။ လမ်းကြီးများသည်ကား လူ ၁၀ ယောက်မှ ၁၂ ယောက် တန်းစီ၍ ကောင်းစွာလျှောက်သွားနိုင်အောင် ကျယ်လှသည်။ အညံ့ဆုံး လမ်းများသည်ပင် ကျယ်ပြန့်ပြီး သာယာသည်။ လမ်းများ၏ ဘေးတစ်ဖက်တစ်ချက်တွင်လည်းကောင်း၊ နေအိမ်များ၏ အဝင် ရှေ့များတွင်လည်းကောင်း အုန်းပင်၊ ထန်းပင်များ ညီညာသေသပ်စွာ စိုက်ပျိုးထားရာ အရိပ်အာဝါသကောင်းစွာရသည်။ နေအိမ်များကို ကျွန်းသစ်နှင့်ဆောက်ပြီး ခွက်ပုံစံရှိသော စဉ်သုတ် အုတ်ကြွပ်များနှင့် မိုးသည်” ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။<sup>၁</sup>

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဘုန်းလက်ရုံး၊ အာဏာ တန်ခိုးကြီးမားသော မင်းဖြစ်သည်နှင့်အညီ လက်အောက်ခံ နိုင်ငံ ငယ်များကလည်း များပြားသည်။ ထိုအပြည်ပြည်ထောင်သော မင်းတို့က ဟံသာဝတီမြို့တော် တည်ဆောက်ရေးတွင် အဘက်ဘက် မှ ဝိုင်းကူတာဝန်ယူ လုပ်ဆောင်ပေးကြရသဖြင့် ဟံသာဝတီ၏ မြို့ရိုးမြို့တာသည် မြင့်လည်းမြင့်၊ မြို့ရိုးထူလည်း ကြီးမားပြီး ခိုင်ခံ့ လှသည်။ မြို့တံခါး၊ ပြအိုး၊ တန်ဆောင်း၊ ပြာသာဒ်များကလည်း ခမ်းနားထည်ဝါလှပေသည်။ မြို့ရိုး မြို့တာ ကြီးမားပြီး ခိုင်လုံသဖြင့် ဟံသာဝတီမြို့တော်တွင် မှီတင်း၍နေထိုင်ကြသော မြို့တော်သူ မြို့တော်သားတို့မှာ အေးချမ်းသာယာစွာ နေနိုင်ကြမည် ဖြစ်သည်။

နဝဒေးကြီး၏ ဟံသာဝတီမြို့ဘွဲ့ရတု၌ -

“ရာဇဌာနီ၊ ပြည်ကြီးပီ၍၊ တုသီတာမျှ၊ ဘုံလျင်ကျသို့၊ လမ်းမ ဆက်သွယ်၊ လမ်းငယ်ရုံပိုက်၊ မြောင်သွယ်ပိုက်လျက်၊ တလိုက် အုန်းထန်း၊ ပန်းမာန်စုံအင်” ဟူ၍ လမ်းမလမ်းငယ် အသွယ်သွယ် နှင့် အုန်းပင်၊ ထန်းပင်များ လှပစွာရှိနေပုံကို ရေးဖွဲ့ထားသလို။

“ဌာနခန်းဝါ၊ ရှစ်မျက်နှာလည်း၊ ချိန်ခါသီးမှည့်၊ ပင်တိုင်း ပြည့်မျှ၊ ရှုကြည့်မဆုံး၊ ဆင်ကျိုးသာလွန်၊ နန္ဒဝန်က၊ သတ္တမနှင့်၊ စာမျှနှိုင်းချိန်၊ တာဝတိန်မှာ၊ နန္ဒဝါသို့၊ ကြိုင်စွာပျံ့လှောင်း၊ နုံကောင်းပန်းမာန်” ဟူ၍ ရာသီအလိုက် ဖူးပွင့်သီးမှည့်သည့် သစ်သီးဝလံ၊ ပန်းမျိုးစုံဖြင့် ရှုကြည့်၍ မဆုံးနိုင်ကြောင်း ရေးဖွဲ့ထားသည်။

ထို့ပြင် “ကာလသဘင်၊ လတိုင်းပင်တည့်၊ မမြင်စဖူး၊ အံ့ကာ မူးမျှ၊ တန်ခူးကဆုန်၊ နယုန်နွယ်တာ၊ နံကာ ပန်းလှ၊ ရတုသစ်ဆင်း၊ တော်သလင်းဟု၊ သီတင်းကျွတ်ခါ၊ လွတ်တော်မှာ၌၊ ပွဲတော်ကြိုက် လျက်၊ ရောင်မြိုက်ပြကာ၊ ကြတ္တိကာနှင့်၊ မဟာပိန္နဲ၊ ပြုမြဲကော်ရော်၊ နတ်တော်ကျတ်ကို၊ ပြာသိုလကျော်၊ နွယ်ပန်းပေါ်က၊ မော်ကစနု၊ ရတုသဘင်၊ ရထားလျင်နှင့်၊ ဆင်မြင်းခင်းမြ၊ တပို့တွဲဝယ်၊ လှည်းပွဲ မကော်၊ တပေါင်းသော်ကား၊ ဆံတော်ဒဂုံ၊ တက်ကြတုံ၏၊ သည်ပုံ များဖြင့်၊ သဘင်နှစ်ကြောင်း၊ လှေပေါင်းလှည်းက၊ တပဆင်ယင်၊ မမြင်စဖူး၊ တင့်လွင် ကျူးမျှ၊ စုံဖူးမကွာ၊ သို့သောခါသည်၊ အသာ ဟူက၊ နှိုင်းသမျှ” ဟူ၍ ဟံသာဝတီမြို့တော်ကြီး၌ လတိုင်း လတိုင်း သက်ဆိုင်ရာ ရာသီပွဲတော်များ ကျင်းပကြောင်းနှင့် တပို့တွဲလတွင် ဟံသာဝတီအနီး ကျိုက်မတ်ကော်ဘုရား (ယခု ကဝမြို့နယ် ဖလေး ဘုရား) သို့ လှည်းတန်းကြီးများဖြင့် ဘုရားပွဲသွားရောက်ကြပုံ၊ တပေါင်းလတွင် ဒဂုန် (ရွှေတိဂုံစေတီ) ဆံတော်ရှင် ဘုရားပွဲသို့ လှည်းများ၊ လှေများဖြင့် ဝတ်ကောင်းစားလှဝတ်ဆင်၍ ဘုရားပွဲ လာသူသွားသူများဖြင့် စည်ကားနေပုံကို ရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။

ဤဟံသာဝတီမြို့ဘွဲ့ရတု ရေးဖွဲ့ချက်များက ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ ဟံသာဝတီမြို့တော် မည်မျှစည်ကားခမ်းနားပုံကို

မျက်စိအာရုံထဲ ထင်းခနဲ၊ လင်းခနဲ၊ ကွင်းခနဲ၊ ကွက်ခနဲ ပေါ်လွင်  
စေပါသည်။

ဘုရင့်နောင်၏ မြို့တော်ကြီး၌ တံခါးကြီး ၂၀ ရှိရာ ညောင်ရွှေ  
တံခါးနှင့် တောင်ငူတံခါးကို ဆက်ထားသော အရှေ့အနောက်  
လမ်းမကြီးနှင့် မုတ္တမတံခါးနှင့် မိုးညှင်းတံခါးကို ဆက်ထားသော  
တောင်မြောက်လမ်းမကြီးတို့မှာ အဓိကလမ်းမကြီးများ ဖြစ်သည်။  
ယင်းလမ်းမကြီးများအပြင် အခြားလမ်းရှစ်ခုလည်းရှိရာ စုစုပေါင်း  
မြို့တော်လမ်းမကြီး ဆယ်ခုရှိသည်။ ယခုတိုင်အောင် ထိုစဉ်က  
ဖောက်လုပ်ထားသောလမ်းအတိုင်း ရှိနေပေသေးသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရာဇဌာနီမင်းနေပြည် ဟံသာဝတီ  
မြို့တော်သည် ဘုရင်နှင့် နန်းတွင်းမိသားစုများ နေထိုင်ရာနေရာသာ  
မဟုတ်ပေ။ ဟံသာဝတီမြို့တော်သူ၊ မြို့တော်သားအပေါင်း တစ်စု  
တစ်စည်းတည်း နေထိုင်ရာမြို့တော်ကြီးဖြစ်သည်။ မြို့တော်ကြီး  
အတွင်း အကွက်များ သပ်ရပ်စွာချ၍ နေထိုင်စေခဲ့သည်။ ယင်းသို့  
အကွက်များချ၍ သူ့အစုနှင့်သူ နေရာချထားပုံကိုလည်း ဟံသာဝတီ  
မှတ်တမ်းတွင် ပန္နက်ပုံနှင့်တကွ ပြထားပေသည်။

ပနက်ပုံနှင့် တိုက်ဆိုင်လေ့လာရန်မှာ -

|                   |       |
|-------------------|-------|
| က။ သူရဲတော်စု     | ၁၀ စု |
| ခ။ ဆင်မည်းတော်စု  | ၆ စု  |
| ဂ။ မြင်းရည်တော်စု | ၁၆ စု |
| ဃ။ သံတော်စု       | ၂ စု  |
| င။ ကုလားသူရဲစု    | ၂ စု  |
| စ။ ဆင်ဝန်စု       | ၁ စု  |

|                                   |      |
|-----------------------------------|------|
| ဆ။ မင်းသားစု                      | ၂ စု |
| ဇ။ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်ဝန်စု       | ၂ စု |
| ဈ။ သေနတ်တော်စု                    | ၅ စု |
| ည။ သွေးသောက်တော်စု                | ၄ စု |
| ဋ။ ပုဏ္ဏားစု                      | ၁ စု |
| ဌ။ မြင်းဝန်စု                     | ၁ စု |
| ဍ။ အိမ်ရှေ့ဆွေတော်မျိုးတော်စု     | ၁ စု |
| ဎ။ မင်းတရားကြီးဆွေတော်မျိုးတော်စု |      |
| ဏ။ ကျီတော်ဝန်စု                   | ၁ စု |
| တ။ အပျိုတော်စု                    | ၂ စု |
| ထ။ လက်ဖက်ရည်တော်                  | ၁ စု |
| ဒ။ မဟာဒါန်ဝန်                     | ၁ စု |
| ဓ။ ကင်းဝန်စု                      | ၁ စု |
| န။ အိမ်ရှေ့တော် ၂ ကွက်            |      |
| ပ။ အိမ်ရှေ့နောက်တော်ပါစု          | ၁ စု |
| ဖ။ အိမ်ရှေ့သားတော်သမီးတော်စု      | ၁ စု |
| ဗ။ လက်နက်ဝန်စု                    | ၁ စု |
| ဘ။ အမြောက်ဝန်စု                   | ၁ စု |
| မ။ များမတ်စု                      | ၂ စု |
| ယ။ ရွှေမော်ဓောစေတီ                |      |
| ရ။ ကမ္ဘောဇသားဒီခေါ် နန်းမြို့     |      |
| လ။ သံတဲ ၂ တို့ ဖြစ်သည်။           |      |

ထိုအစုအကွက်များမှ ယနေ့တိုင်အောင် အမည်တွင်ကျန်ရစ်  
နေသေးသော အကွက်အစုနေရာမှာ ပုဏ္ဏားစုနှင့် ကျီတော်ကုန်းရပ်တို့

ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ မြို့တော်အတွင်း လက်ရှိ သတ်မှတ်ချရပ်ထားသော ရပ်ကွက်များမှာ -

- ၁။ ပုဏ္ဏားစုရပ်ကွက်
- ၂။ မှော်ကန်ရပ်ကွက်
- ၃။ ရှင်စောပုရပ်ကွက်
- ၄။ ကျီတော်ကုန်းရပ်ကွက်
- ၅။ နန်းတော်ရာရပ်ကွက်
- ၆။ ဥဿာသီရိရပ်ကွက်
- ၇။ အလင်းရောင်ရပ်ကွက်
- ၈။ ထန်းတပင်ရပ်ကွက်
- ၉။ ဆံတော်တွင်းရပ်ကွက်
- ၁၀။ စက်ပိုင်းရပ်ကွက်
- ၁၁။ အင်းဝင်ရပ်ကွက်
- ၁၂။ ဗဟိုစည်ရပ်ကွက်
- ၁၃။ လိပ်ပြာကန်ရပ်ကွက်
- ၁၄။ ပြည်တော်သာရပ်ကွက်
- ၁၅။ ရုံးကြီးရပ်ကွက်
- ၁၆။ အောင်မင်္ဂလာရပ်ကွက်
- ၁၇။ စိန်ထွန်းရပ်ကွက်
- ၁၈။ ပန်းခြံကုန်းရပ်ကွက်
- ၁၉။ ကျောက်ဖူးကုန်းရပ်ကွက်
- ၂၀။ ရွှေအောင်ရွေးရပ်ကွက်
- ၂၁။ ဗိုလ်ဘုန်းရပ်ကွက်

တို့ဖြစ်သည်။ အောင်မင်္ဂလာရပ်ကွက်နှင့် နန်းတော်ရာရပ်ကွက် အစိတ်အပိုင်းအချို့သည် ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်ရာ ပြန်လည် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းမတိုင်မီ ရွှေ့ပြောင်းဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။

ရပ်ကွက်ငယ်အမည်အမျိုးမျိုးရှိသော်လည်း တစ်မြို့လုံးကို ရပ်ကွက်ကြီးလေးခုသာ ပိုင်းခြား၍ သတ်မှတ်ထားသည်။ မြို့တွင်း ကြီး အရှေ့ရပ်ကွက် (က)၊ မြို့တွင်းကြီး အနောက်ရပ်ကွက် (က)၊ မြို့တွင်းကြီးအရှေ့ (ခ)ရပ်ကွက်၊ မြို့တွင်းကြီးအနောက် (ခ) ရပ်ကွက် တို့ဖြစ်သည်။

မြို့တော်တည်လုပ်သည်မှစ၍ ရေတွက်သော နှစ်ပေါင်း လေးရာငါးဆယ်ကျော်မျှ ကြာမြင့်ပြီဖြစ်၍ ဟံသာဝတီမြို့တော်၏ မြို့ရိုးသည် များစွာပွန်းတီးလျက်ရှိပြီဖြစ်သည်။ အချို့နေရာ၌ မူလမြို့ရိုးကြီး တည်စဉ်ကအတိုင်း မြို့ရိုးကုန်းတန်းကြီးသည် မြင့်မောက်လျက်ရှိသော်လည်း အတော်များများ၌မူ နိမ့်လျှောလျက် ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။ မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးလာမှုကြောင့် မြို့ရိုးကြီးမှ အုတ်ချပ်များကို ခွာယူ၍ လမ်းခင်းခြင်း၊ အိမ်ရာဆောက်လုပ်ရာတွင် အသုံးပြုခြင်း များကြောင့် မြို့ရိုးပေါ်တွင် အုတ်စီအုတ်ရိုးကိုမတွေ့နိုင်တော့ပေ။ အချို့နေရာများ၌သာ အုတ်ချပ်ဟောင်းများကို မြို့ရိုးမြေနှင့် တစ်သားတည်းမြုပ်လျက် တွေ့နိုင်တော့သည်။

မြို့ရိုးပတ်လည်တူးထားသော မိကျောင်းများမွေးထားသည် ဟုဆိုသော ကျုံးကြီးသည်လည်း ယခုအခါ တိမ်ကောလျက် ကျုံးကော၊ ကျုံးခြောက်ကြီးသဖွယ်သာ ရှုမြင်နိုင်တော့သည်။ အနောက်ဘက် မြို့ရိုး၊ သာယာဝတီတံခါးနှင့် သိန္နီတံခါးရှိရာဘက်တွင်သာ ရေရှိသော ကျုံးအဖြစ် မြင်တွေ့နိုင်တော့သည်။ အရှေ့မြို့ထောင့်ကျောင်း အရှေ့ဘက်နှင့် သာသနာ့မဏ္ဍိုင်ကျောင်း၊ အရှေ့ဘက်တွင်လည်း

ရပ်ရွာလူထုက သောက်သုံးရေကန်အဖြစ် ဆည်ထားသဖြင့် ကျုံးရေကို တွေ့နိုင်သည်။

မြို့ရိုးကြီးတစ်ခုလုံးမှာ အရှေ့အနောက်၊ တောင်မြောက် လေးမျက်နှာစလုံး ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများ၊ လူနေအိမ်များ၊ အစိုးရရုံးဌာနများအောက် ရောက်နေသည်။

ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများအနေဖြင့် အရှေ့ဘက်တွင် ကျုံးထောင့်ဝိပဿနာ၊ သာသနာ့မဏ္ဍိုင်၊ ရွှေအောင်ရွေး၊ ရတနာ သီရိတို့ရှိပြီး တောင်ဘက်မြို့ရိုး၌ ဓမ္မစကြာ၊ မြရတနာ၊ အနောက် မြို့ထောင့်တို့ရှိသည်။ အနောက်ဘက်မြို့ရိုးတွင် အဘယဝါသီ၊ မြစိမ်းရောင်စေတီ၊ ရတနာသီရိ၊ ဗောဓိရိပ်သာတို့ရှိသည်။ မြောက်ဘက်၌ ပြည်တော်သာရွှေကျင်၊ ဝိနယသာကတ္တ၊ နန္ဒဝန်၊ ဓမ္မာ လင်္ကာရ ကသစ်ပိုင်ဓမ္မရိပ်သာတို့ရှိကြသည်။

အစိုးရရုံးဌာနများအနေဖြင့် အနောက်ဘက်၌ အမှတ် (၃) အထကကျောင်းဆောင်၊ စည်ပင်သာယာရုံး၊ တိုင်းဆက်သွယ်ရေး ရုံးနှင့် ဆက်သွယ်ရေးဝန်ထမ်းလှိုင်၊ ဗိုလ်တဲဆေးရုံအဆောက် အအုံများ၊ မြောက်ဘက်၌ သစ်တောရုံးတို့သည် မြို့ရိုးဟောင်းကြီးကို လွှမ်းထားကြသည်။

ဟံသာဝတီမြို့တော်ကို တည်လုပ်စဉ်က မြို့ရိုးလေးမျက်နှာ၊ တံခါး ၂၀ ဆောက်လုပ်ခဲ့သော်လည်း ယခု ထိုတံခါးများကို မတွေ့ နိုင်တော့။ တံခါးပေါက်ထားသည့်အရာများပင် အတော်များများ မတွေ့နိုင်တော့။ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာန တံခါးနေရာများ ဖော်ထုတ်ပြီး တံခါးမော်ကွန်းတိုင်စိုက်ထူထားရာ ၃ ခုမျှ တွေ့ရသည်။ အမှတ် (၃) အထကကျောင်းနှင့် တိုင်းဆက်သွယ်ရေးရုံးအကြား တံခါးကို သာယာဝတီတံခါး၊ ဆေးရုံကြီးဝင်း (ရင်ခွဲရုံ) နှင့် ဆက်သွယ်ရေး

ဝန်ထမ်း လှိုင်ကြားကို သိန္နီတံခါး၊ ရွှေဝါထွန်းဟိုတယ်အနီး၌ မုတ္တမ တံခါးဟူ၍ ဖြစ်သည်။ မူလတံခါးရာ အုတ်နံရံဟောင်း၊ ကြမ်းခင်း ဟောင်းများကိုမူ မတွေ့ရတော့ပေ။

မူလအုတ်ဟောင်းကြီးများနှင့် အုတ်ရိုးအပိုင်းအစအဖြစ် တွေ့နိုင်သောနေရာမှာ မြို့ရိုးအရှေ့ဘက်မျက်နှာ တောင်ငူတံခါး နေရာဖြစ်သည်။ ရွှေအောင်ရွေးဘုရားအနီးမှ အရှေ့ဘက်က တွင်းမြဲ မြေဘုရားရှိရာဘက်သို့ ထွက်သောလမ်းတွင်ဖြစ်သည်။ ချုံနွယ်များ ကြား၌ အုတ်ရိုးစီမျက်နှာပြင် အစိတ်အပိုင်းကို ကောင်းစွာ မြင်တွေ့ နိုင်သေးသည်။

အလားတူ တောင်ဘက်မြို့ရိုး မြရတနာ ပရိယတ္တိစာသင်တိုက် အနီး ထားဝယ်တံခါးနေရာမှာလည်း ရှေးဟောင်းအုတ်များဖြင့် စီထားသော အုတ်ရိုးကို နံရံနှစ်ဖက်စလုံး၌ ထင်ရှားစွာတွေ့ရ သေးသည်။

အနောက်ဘက်မြို့ရိုး၌ ပုဏ္ဏားစုရပ်ကွက်မှဖြတ်ပြီး အနောက်ဘက် ပဲခူး၊ တာဝတာရိုးဘက်ထွက်သော အပေါက်တစ်ပေါက်ရှိသည်။ ရပ်ကွက်သူ ရပ်ကွက်သားများ ဖောက်လုပ်ထားသော အပေါက် ဖြစ်သည်။ အုတ်ရိုးစီ အပိုင်းအစများရှိသေးသည်။ ကလေးတံခါး ဖြစ်သည်။ ပုဏ္ဏားစု ၁၁-လမ်းနှင့် တည့်တည့်အပေါက်ဖြစ်သည်။ ထိုမှလွန်သော် မြစိမ်းရောင်စေတီအနီးတွင် အပေါက်တစ်ပေါက် ရှိသည်။ လူသွားလမ်းအဖြစ်သာ အသုံးပြုဟန်ရှိသည်။ မြို့ရိုးကုန်း နှစ်ဖက်၌ အုတ်ရိုးစီထားသည်များရှိသေးသည်။ မိုးနဲတံခါးနေရာ ဖြစ်သည်။

တောင်ဘက်မြို့ရိုး၌ တံခါးပေါက်များရှာမတွေ့ရတော့ချေ။ အလောင်းမင်းတရားကြီး ဟံသာဝတီကို တိုက်သိမ်းပြီးနောက်

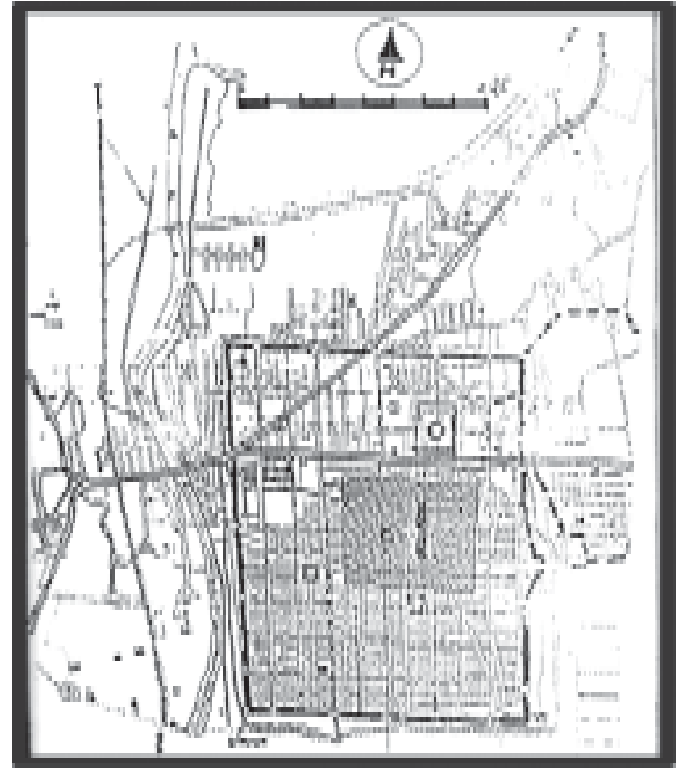
ဇေတုဝတီမြို့မှ ဟံသာဝတီသို့ ဝင်တော်မူရာ မိုးညှင်းတံခါးပေါက် နေရာကိုလည်း ရှာမတွေ့ရပေ။ လက်ရှိ မက္ကတစ်လမ်းမကြီး တောင်ဘက်ထိပ်အပေါက်မှာ မိုးကောင်းတံခါးဖြစ်သည်။ အုတ်ရိုး အပိုင်းအစများ တွေ့နိုင်သေးသည်။

သက်ဆိုင်ရာက စနစ်တကျ အသေအချာတိုင်းတာပြီး တံခါး ပေါက်ရာများ ဖော်ထုတ်ကာ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးခေတ်က အတိုင်း မုခ်ဦးပြာသာဒ်နှင့်တကွ တံခါးများပြန်လည် တည်လုပ် ပေးလျှင် ကောင်းမည်ဟု စိတ်ထဲ အခါခါဆန္ဒပြုမိနေသည်။



ကျမ်းကိုး

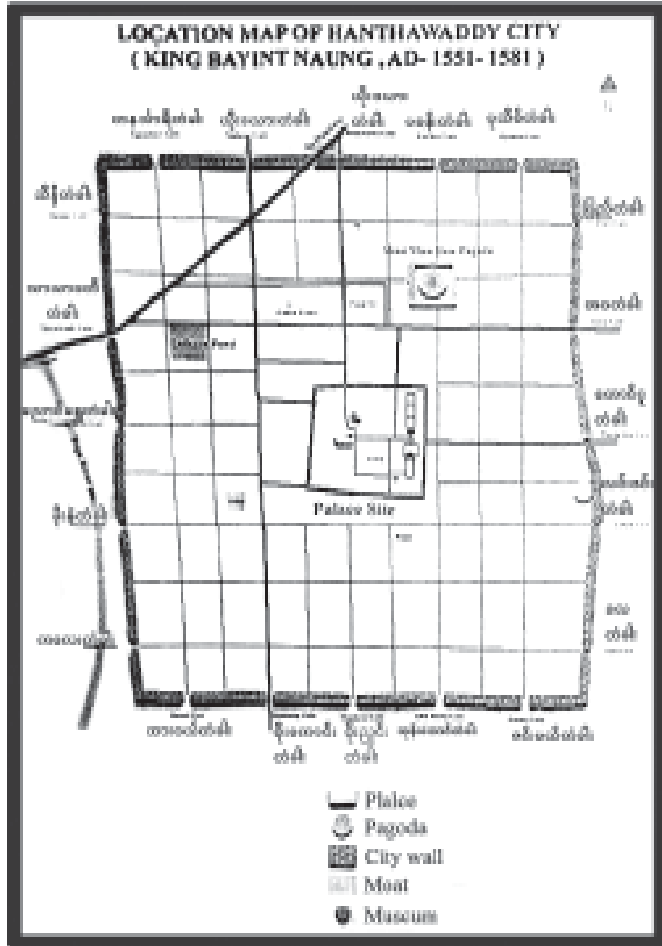
- ၁။ ဒေါက်တာခင်မောင်ညွန့်၏ “ရာဇဋ္ဌာနီ ကမ္ဘောဇသောဒီ” ဆောင်းပါး၊ ၁၉.၈.၉၃ နေ့စွဲပါ မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ။



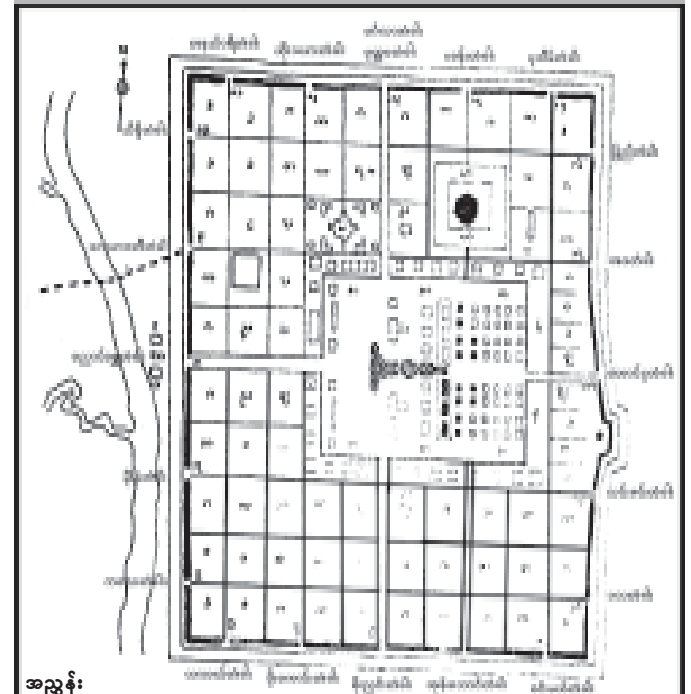
ပဲခူးမြို့တွင်း နန်းတော်တည်ရှိရာပြမြေပုံ

- တုရင်္ဂနောင်၏ ဟံသာဝတီမြို့တော်မြို့ရိုး
- - - - - ဗညားဦး၏ ဟံသာဝတီမြို့တော် မြို့ရိုးဟောင်း
- (ဦးဝင်းမောင် (တယုဝတီ)၏မြန်မာ့အလင်းစာအုပ်ပါပုံ)

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တည်ဆောက်ခဲ့သော  
ဟံသာဝတီမြို့တော်ပန္နက်ပုံ



လက်ဝဲနော်ရထာမှတ်တမ်းကြီးအား ပိုငြိမ်း၍ ဆရာကြီး  
ဦးသက်တင်မှ ပုံဖော်ထားသော  
ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်နှင့် ဟံသာဝတီမြို့တော်ပန္နက်ပုံ



အညွှန်း:

- က. သူရဲတော်စု (၁၀ စု) ဈ. သေနတ်တော်စု (၅ စု) တ. ကျီးတော်စု (၂ စု) ဘ. အိမ်ရှေ့သူတော် (၁ စု)
- ခ. ဆင်မဲတော်စု (၆ စု) ည. သွေးသောက်တော်စု (၄ စု) ထ. အဖျိုတော်စု (၂ စု) သမီးတော်စု
- ဂ. မြင်းရည်တော်စု (၁၆ စု) ဋ. ပုဏ္ဏားစု (၁ စု) ဒ. လက်ဖက်ရည်တော်စု (၁ စု) မ. လက်ခတ်စု (၁ စု)
- ဃ. သံတော်စု (၂ စု) ဌ. မြင်းစု (၁ စု) ဍ. မဟာဒါနီစု (၁ စု) ဎ. အမြောက်စု (၁ စု)
- ဏ. ကုလားသူရဲစု (၂ စု) သ. အိမ်ရှေ့ဆွေတော်စု (၁ စု) ဠ. အစေတော်စု (၂ စု) အ. မုဒုံမတ်တော်စု (၂ စု)
- ေ. ဆင်စု (၁ စု) ဢ. မင်းတရားကြီးဆွေတော် (၂ စု) ဣ. ကင်းစု (၁ စု) ဣ. ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းမြို့
- ဆ. မင်းသားစု (၂ စု) ဧ. မြို့တော်စု (၁ စု) ဧ. အိမ်ရှေ့တော် ၂ ကွက် ဧ. သံတံ (၂ စု)
- ဧ. ရွှေကိုက်ငွေတိုက်စု (၁ စု) ထ. ကျီးတော်မြောက်စု (၁ စု) ဩ. အိမ်ရှေ့တော်စု (၁ စု)





တောင်ဘက်မြို့ရိုး၊  
ထားဝယ်တံခါးမှ  
ရှေးဟောင်း  
အုတ်ရိုးစီ  
လက်ရာ

အရှေ့ဘက်မြို့ရိုး  
(ရွှေအောင်  
ရွေးဘုရားအနီး)  
တောင်ငူတံခါး  
ပေါက်ဟောင်းမှ  
ရှေးဟောင်းအုတ်ရိုး  
လက်ကျန်(ရုံနွယ်  
များအကြား  
မြုပ်နေသည်



မြောက်ဘက်  
မြို့ရိုးမှ  
ကျုံးရာ



ရွှေဝါထွန်းပုဂံတယ်အနီးမှ မုတ္တမတံခါး



အနောက်မြို့ရိုး၊ မိုးနဲတံခါးပေါက်ဟောင်းမှ အုတ်စီနံရံလက်ရာ



အနောက်မြို့ရိုးကလေးတံခါးမှ အုတ်ရိုးစီနံရံအစိတ်အပိုင်း



အနောက်မြို့ရိုးကလေးတံခါးပေါက်မှ အုတ်ရိုးစီနံရံ

### အခန်း-၇

## ဘုရင့်နောင်၏ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး စိုးစံသော နန်းတော်ကို “ကမ္ဘောဇသာဒီ” ဟု သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ကမ္ဘောဇသာဒီဟူသော နန်းတော်ကို ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နှစ်ကြိမ်ဆောက်လုပ် နန်းစံခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ပထမအကြိမ်က သက္ကရာဇ် ၉၁၅ ခုနှစ် တွင်ဖြစ်ပြီး ဒုတိယအကြိမ်က သက္ကရာဇ် ၉၂၉ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်သည်။

နန်းတော် နှစ်ကြိမ်တည်လုပ်သော်လည်း နန်းတော် တည်နေရာ ကား မတူ၊ ပထမအကြိမ်တည်လုပ်စဉ်က တပင်ရွှေထီး ရွှေအိမ်နှင့် နေသွားသော ဝင်းတော်ဟောင်းနေရာဖြစ်ပြီး ဒုတိယအကြိမ် တည်လုပ်ရာ၌ မြို့တော်သစ် တည်လုပ်ပြီးဖြစ်၍ လက်ရှိ ကမ္ဘောဇသာဒီ နန်းတော်ရာဟောင်းနေရာတွင်ဖြစ်သည်။ ပထမအကြိမ် နန်းတော် တည်လုပ်သည့် ဝင်းတော်ဟောင်းဆိုသည်မှာ တပင်ရွှေထီး ဟံသာဝတီ ပြည့်ရှင် သုရှင်တကာရွတ်ပိ မွန်မင်းကိုတိုက်ပြီး ဟံသာဝတီကို တိုက်သိမ်းစဉ်အခါက စခန်းချခဲ့သောနေရာ ဖြစ်သည်။ ရွှေမော်ဓော ဘုရား အနောက်မြောက်၊ ယခု ရွှေဝါထွန်း ဟိုတယ်တည်ရှိရာနေရာမှ ရွှေမော်ဓောဘုရား အနောက်ကိုပတ်သည့် ဟင်္သာလမ်းနှင့် ရွှေမော်ဓော ဘုရား ကြားနေရာဖြစ်သည်။

ရွှေဝါထွန်းဟိုတယ်နှင့် ပဲခူးဘောလုံးအားကစားဝင်းကြား၌ ရှေးဟောင်းကန်ကြီးတစ်ကန် ရှိသည်။ အလယ်တွင် ကျွန်းကဲ့သို့ ပြုလုပ်ထားပြီး ဘုရားတည်ထားသည်။ သိမိသူတို့၏ ပြောစကားအရ ထိုရေကန်ကြီးဘေးတွင် ရှေးက အရိုးသေတ္တာများထားသော အဆောက်အအုံအပျက်တစ်ခုရှိကြောင်း သိရသည်။

ဦးကုလားမဟာရာဇဝင်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၁၅၃ ၌ - “သက္ကရာဇ် ၉၀၁ ခုနှစ် (အေဒီ-၁၅၃၉ တွင် ဟံသာဝတီမြို့ကို မြို့တောင်ကိုဆက်၍ ရွှေမော်ဓောဘုရား အနောက်ကိုပတ်၍ မြို့သစ် တည်တော်မူခဲ့သည်။ ပဲခူးချောင်းတောင်အနောက် ဣတိုက် (မဏ္ဍတိုက်၊ တွင်းသင်း၊ ဒု၊ ၃၆) ဥယျာဉ်ရာတွင် အိမ်တော် မုခ်ဘီ ဆောက်လုပ်၍ ရာဇဘိသေကခံတော်မူသည်။ မြန်မာအမတ်၊ မွန် အမတ်၊ ရှမ်းအမတ် တို့ကိုလည်း အမည်အရည် အဆောင်အယောင် ပေးတော်မူသည်” ဟု ဖော်ပြပါရှိသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် သက္ကရာဇ် ၉၁၄ ခုနှစ်၊ ဝါဆိုလဆန်း ၁၀ ရက် (၁၅၅၂ ခုနှစ်၊ ဇွန် လ ၃၀ ရက်) တွင် ဝင်းတော်ဟောင်း၌ အိမ်တော်ဆောက်သည်။ ဒုတိယဝါဆိုလဆန်း ၁၄ ရက် (၁၅၅၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၄ ရက်) တွင် အိမ်တော်တက်သည်။ သက္ကရာဇ် ၉၁၄ ခုနှစ်၊ ပြာသိုလပြည့်ကျော် ၉ ရက် (၁၅၅၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၇ ရက်) တွင် ဝင်းတော်သစ် တည်လုပ်သည်။ ကျုံးလည်း တူးသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၁၅ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၃ ရက် (၁၅၅၃ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၇ ရက်) တွင် နန်းတော်ဆောက်သည်။ နန်းတော် ဆောက်ရာမြေကို ကမ္ဘောဇသာဒီဟူသောအမည် သမုတ်သည်။ နန်းတော်ဝန်းကျင်ကိုလည်း မင်းမိဖုရားများ၏ အိမ်တော်၊ ကိုယ်လုပ်

မောင်းမတို့၏ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်၊ ကြေးတိုက်၊ ပုဆိုးတိုက်တို့ကို လုပ်ဆောင်သည်။ သက္ကရာဇ် ၉၁၅ ခုနှစ် တပို့တွဲလဆန်း ၁၀ ရက် (၁၅၅၄ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁၂ ရက်) တွင် ခေမာဒွါတံခါးက ဝင်တော် မူ၍ နန်းတော်တက်တော်မူသည်။ “သီရိသုဓမ္မရာဇာ” ဟူသော အမည်ကိုလည်း ခံတော်မူသည်။

သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင်ပါသော ပထမအကြိမ် နန်းတော် တည်လုပ်သည့် မှတ်တမ်းအကျဉ်း ဖြစ်သည်။ နန်းတော်ဆောက် လုပ်သည့်နေ့မှ နန်းတော်ပြီးစီးသည့်အချိန်သည် နှစ်လမျှသာ ကြာမြင့်သည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ နှစ်လမျှအချိန်အတွင်း ပြီးအောင် ဆောက်သော နန်းတော်သည် များစွာခမ်းနားကြီးကျယ်ခြင်း မရှိနိုင်ဟု ခန့်မှန်းရသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် သက္ကရာဇ် ၉၂၈ ခုနှစ် (အေဒီ-၁၅၆၆) တွင် ဟံသာဝတီမြို့တော်သစ်ကို တည်လုပ်ပြီး နန်းတော်သစ် ကိုလည်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၅၆၇ ခုနှစ်မှစ၍ ဆောက်လုပ် ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မြို့၏အလယ်ချက်တွင် အဝန်းတာခြောက်ရာရှိ နန်းတော်ကြီးဖြစ်သည်။ တွက်ချက်တိုင်းတာချက်များအရ နန်းတော် မြို့တော်မှာ အရှေ့အနောက် တာ ၁၄၀ (ခေတ်ကာလ အတိုင်းအတာ အားဖြင့် ၂ ဖာလုံ) တောင်မြောက်တာ ၁၆၀ (၂၄ ဖာလုံ) ခန့်ကျယ်သည်။

ရှေးမြန်မာမင်းများသည် နန်းတော်ဟောင်းတွင် မစံလို၍ နန်းတော်သစ်ကိုဆောက်လုပ်သည့်အခါ နန်းတော်ဟောင်းမှ ပစ္စည်းများကို နန်းတော်သစ်တွင် ပြန်လည်အသုံးပြုရိုးထုံးစံမရှိပေ။ နန်းဟောင်းကိုဖျက်ပြီး ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများ၊ တန်ဆောင်း ဇရပ်များအဖြစ် ဆောက်လုပ်လျှင်ဒါန်းလေ့ရှိကြသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း သက္ကရာဇ် ၉၁၄ ခုနှစ် (အေဒီ ၁၅၅၃)တွင် တည်ဆောက်သော နန်းဟောင်းကို သက္ကရာဇ် ၉၂၂ ခုနှစ် (အေဒီ-၁၅၆၁) တွင်ဖျက်ကာ ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီတွင် ဇေတဝန်ကျောင်းကြီးလေးကျောင်း ကျောင်းရံတစ်ရာနှင့်တကွ ဆောက်လုပ်တော်မူခဲ့သည်။

နေစရာရွှေအိမ်ကိုမူ ရွှေနန်းတော်ဝန်းကျင်တွင် ဆောက်၍ ၁၅၆၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ရွှေအိမ်တက်တော်မူခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီးသည် ယိုးဒယားသို့ ချီတော်မူပြီးနောက် သက္ကရာဇ် ၉၂၂ ခုနှစ်၊ ဝါဆိုလဆန်း ၁၀ ရက် (၁၅၅၀ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၁ ရက်) တွင် ဟံသာဝတီရွှေနန်းတော်သို့ ပြန်ရောက်သည်။ ယိုးဒယားကို ချီတော် မူသည့်နောက် နန်းတော်ကိုဖျက်၍ထားသောသစ်တို့ကို သပိတ်တော် ရွှေဘုရားထားစရာ ရွှေဇရပ်ဆောက်စေပြီး မြေကိုလည်း မြင့်အောင် ဖွဲ့စေသည်။

ဟံသာဝတီမြို့တော်သစ်တွင် နန်းတော်သစ်ဆောက်၍မပြီးမီ နေတော်မူစရာ ရွှေအိမ်နှင့်တကွ ပြာသာဒ်ကို ၁၅၆၇ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၄ ရက်တွင် ဆောက်တော်မူသည်။ ထိုနေ့ပင် နန်းတော်သစ်ကို စ၍ ရွှေထည့်သည်။ အိမ်တော်နှင့်ပြာသာဒ် ဆောက်လုပ်သည့်ကာလသည် နှစ်လခန့်သာ ကြာသည်။ ၁၅၆၇ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင် ၁၈ ရက်တွင် ရွှေအိမ်နှင့်ပြာသာဒ်ကို တက်တော်မူသည်။

ရွှေနန်းတော်သစ်ဆောက်သည့်အခါ အမတ်ကြီးဗညားဒလက ဝန်ပြု၍ စီမံကွပ်ကဲရသည်။ နန်းတော်နှင့် ပြာသာဒ်တော်မကို မျူးတော်၊ မတ်တော်တို့က သစ်တစ်လုံးစီထည့်၍ ဆောက်ကြရသည်။ သည့်ပြင် အဆောင်ဆောင်သောနန်း၊ အဆောင်ဆောင်သော

ကိုယ်လုပ်မောင်းမတို့နေရာကိုလည်း ထီးဆောင်းမင်းအပေါင်းတို့က ခွဲဝေတာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ကြရသည်။

၁၅၆၇ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ ၁၉ ရက်တွင် နန်းတော်ရာ၌ ကနားကြီးဆောက်၍ အရိယာသံဃာတို့အားပင့်ပြီး ဆွမ်းလည်း ကျွေးတော်မူသည်။ တရားလည်းနာတော်မူသည်။ လှူဖွယ် လှူခင်း လည်း လှူတော်မူသည်။

၁၅၆၈ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၄ ရက်တွင် ရွှေပြာသာဒ်နှင့် တကွ ရွှေနန်းတော်ခြောက်ဆောင်ဝန်းကျင်၊ ကိုယ်လုပ်မောင်းမ နေစရာ အိမ်၊ ဆင်တင်းကုပ် စသည်များကို တစ်နေ့တည်း၊ တစ်ချိန်တည်း၊ တစ်ခါတည်း ဆောက်တော်မူသည်။

ထိုနေ့ပင် တံခါး ၂၀ စသော တန်ဆောင်း၊ ပြအိုး တည်ရာတို့၌ အရိယာသံဃာတော် တစ်ထောင်တို့ကိုပင့်ပြီး ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော် မူသည်။ အဋ္ဌဇေယမင်္ဂလာနှင့်တကွ ပရိတ်ရုတ်စောင်ကိုလည်း ရွတ်ရသည်။ ခါသာအုပ်၊ လက်ဖက်ချောင်းလည်း လှူတော်မူသည်။

၁၅၆၈ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၆ ရက်နေ့တွင် ရထားပြာသာဒ် စီးတော်မူပြီး တောင်ခေမာဒွါရတံခါးက ဝင်တော်မူ၍ အနောက်ကို လည်ပြီး နန်းတက်တော်မူသည်။ နန်းမြို့ကိုလည်း ကမ္ဘောဇသဒ္ဒါ ဟူ၍သမုတ်တော်မူသည်။

နန်းတော်တက်သောနေ့တွင်ပင် မင်းညီမင်းသား၊ ဆွေတော် မျိုးတော်၊ မျူးတော် မတ်တော်၊ ကျေးစားသင်းမျူးအပေါင်းတို့ကို အမည်အရည် အဆောင်အရွက်စား၊ ကျေးစားလက် အထိုက် အလျောက် ပေးတော်မူသည်။ ကိုယ်ရံတော် ခေါင်းအကြီးအဝန် တို့ကိုလည်း ကျေးရွာ၊ ရွှေငွေ၊ အဝတ်အစား၊ ဆန်၊ ရေ ပေးတော် မူသည်။

၁၅၆၈ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၇ ရက်တွင် ဗြိတိန်သို့ ထွက်တော်မူ၍ မင်းညီမင်းသား၊ မှူးမတ် ဗိုလ်ပါအပေါင်းတို့ကို အိမ်ပေးတော်မူသည်။ ၁၅၇၀ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၄ ရက်တွင် လွှတ်တော်ဆောက်တော်မူသည်။ ၁၅၇၀ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၆ ရက်တွင် လွှတ်တော်ကို တက်တော်မူသည်။

ဤကား မဟာရာဇဝင်ကြီးပါ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နန်းတော်ဆောက်သော အစီအစဉ်ဖြစ်သည်။

ဤသို့ဟံသာဝတီပြည်ကြီး၌ မြတ်သောအရည်နှင့် ပြည့်စုံသော ရွှေနန်းတော်ပြာသာဒ်၏ တင့်တယ်ခြင်း၊ ရွှေမြို့တော်၏ တင့်တယ်ခြင်းကိုရှုသည်ရှိသော် အာသောကဓမ္မရာဇာမည်သော မင်း၏နေရာဖြစ်သည့် ပါဠိလိပုတ်ပြည်ကြီး၏ တင့်တယ်သော၊ မြတ်သော အသရေကဲ့သို့ တင့်တယ်လှပပေသည်။ ဆင်သံ၊ မြင်းသံ၊ လူသံ၊ စည်ကြီးခွက်ခွင်း ခရုသင်းအသံတို့ဖြင့် မဟာသမုဒ္ဒရာ လှိုင်းထသောအသံကဲ့သို့ အုတ်အုတ်ကျက်ကျက် မဆိတ်မညံ ဖြစ်လေသည်ဟူ၍ပင် ရာဇဝင်စာမျက်နှာများက ဖော်ပြကြသည်။

ရွှေနန်းတော်ဆောက်လုပ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ “ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူများရှင်အရေးတော်ပုံကျမ်း” ၌ အတော်ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြထားသည်။ ဥဿရောအမတ်ကြီးမှာ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ပြည်ထောင်ဖက်ရှင် ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး စစ်ချီတိုင်း “ရာဇတမန်” ဘွဲ့အမည်ဖြင့် မြင်းတပ်မှူးအဖြစ် လိုက်ပါထမ်းရွက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ လက်ရုံးရည်ထက်မြက်မှုကြောင့် “ရာဇတမန်” မှ “ဥဿရော” ဟူသောဘွဲ့ ချီးမြှင့်ခံခဲ့ရသည်။ ပထမ လက်ယာဘက်စနည်းနေရာဦးတွင် ခစားထမ်းရွက်ရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၂၉ ခုနှစ် (အေဒီ-၁၅၆၈) ကမ္ဘောဇသာဒီ

နန်းတော်ကြီးတည်ဆောက်အပြီး မှူးတော်မတ်တော်များအား ချီးမြှင့်ရာတွင် လက်ယာဥဿရော အမတ်အရာမှ လက်ဝဲစနည်းနေရာဦး၌ ခစားထမ်းရွက်ခွင့်ရခဲ့သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးနှင့်အတူ လိုက်ပါအမှုထမ်းပြီး ခစားထမ်းရွက်ရသူဖြစ်၍ ပညာရှိအမတ် မှူးမတ်တို့၏ လျှောက်တင်ချက်၊ အကြံပြုချက်၊ ဘုရင်မင်းမြတ်၏ မိန့်ကြားချက်တို့ကို ကြားနာသိရှိသူဖြစ်သည်နှင့်အညီ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဘုန်းလက်ရုံး တောက်ပထွန်းလင်းချိန်အခါသမယကို ကောင်းစွာ မှတ်တမ်းပြုနိုင်ခဲ့သူဖြစ်သည်။

နန်းမြို့အတွင်း၌ နန်းတော် အဆောက်အအုံများနှင့် ပတ်သက်၍ ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ မှတ်တမ်း၌ “မြို့၏အလယ်ချက်၌ ရွှေနန်းတော်ကား ပြာသာဒ်ခြောက်ဆောင်မြေမှ ပေါက်သကဲ့သို့ ဆောက်တော်မူ၏”

“အလယ်ရွှေနန်းတော်ကား၊ ငါးဆက်သည်မြောက်ကသည်လည်း ရွှေနန်းတော်ကွမ်းဆေးတော်၊ တောင်ကလည်း ရေအိမ်တော်ဆောင် ဆောက်တော်မူ၏။ ရွှေအိမ်တော်လည်း ပြာသာဒ်တစ်ဆောင်၊ ဥပုသ်ဆောက်တည်စရာလည်း ပြာသာဒ်တစ်ဆောင် ဆောက်တော်မူ၏။ အတွင်းထွက်တော်မူသော “ရွှေပတိုက်” ပြာသာဒ်တစ်ဆောင်၊ ရွှေနန်းတော်မုခ်ဦးတွင် ဝေဇယန္တာဟူသော ပြာသာဒ်တစ်ဆောင်၊ တောင်ကပြာသာဒ်ကား သုဇိတာ၊ မြောက်ကပြာသာဒ်ကား သုရာမ၊ အလယ်ပြာသာဒ်ကား ဝေဇယန္တာဟူသော မဟာပါကာရတွင် လေသာနံတံခါးတွင် ခြင်္သေ့ခံသော ဥကင်သ၌ ထီးဖြူတစ်ဖက်လေးစင်းစိုက်စရာ ရွှေခုံနှင့်တကွ ထားတော်မူ၏။ တောင်စွန်းပြာသာဒ်နှင့် စီတည့်တွင်လည်း အုတ်ဖြင့်စီ၍ အင်္ဂတေဖြင့်

ကျသော ရွှေဖြင့်ပြီးသော သုံးထပ်ဖြင့် အလျားဆောက်သော လက်ဝဲ သမုတ်ဦးတစ်ဆောင် ဆောက်၏။ ထိုနှစ်ဆောင်သော သမုတ်တော် တွင် ရွှေတိုင်ဟူသမျှသည်လည်းကား အပြည်ပြည်ထောင်သောမင်းတို့ ဆက်ရသည်။ ထိုရွှေတိုင်များတွင် ကမ္ဘာ့အကွရာထားသည်ကား ကေတုမတီသစ်၊ သရေခေတ္တရာသစ်၊ အရိမတ္တနာသစ်၊ သာယာဝတီ သစ်၊ မိုးမိတ်သစ်၊ မိုးညှင်းသစ် စသော နိုင်ငံတော်များအမည်၊ အမည်ဟူသမျှကို ရွှေစာကမ္ဘာ့မင်းနှင့် အကွရာချည်းရွှေတိုင်တိုင် ရေးသည်” ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။

ထို့ပြင် -

“အကျွန်းကျွန်း အပြည်ပြည်ထောင်ကုန်သော မင်းများတို့နှင့် တကွ ညီလာခံတော်မူ၍ စီရင်တော်စရာ ဆောက်တော်မူသော ရွှေလွတ်တော်ကား သုံးထပ်ပြင်အလယ်တွင် ပြာသာဒ်နှင့်တကွ မဟာသုဓမ္မာရွှေလွတ်တော်ဟူ၍ ရွှေစာကမ္ဘာ့မင်းနှင့်တကွ ထားတော် မူ၏။ ထိုရွှေနန်းတော်ကို ရှည်ကာရှည်ကာ စချည်မွန် အိမ်သုံးဆက် တစ်ရာလောက်စီ စည်၍ဆောက်ရလေ၏။ ထိုမွန် အိမ်တစ်ဆောင် တစ်ဆောင်၌နေသော မင်းသမီးတို့၏ ကိုယ်လုပ်မောင်းမတို့၏ နေရာကိုလည်း ငါးခန်းအိမ်၊ ငါးခန်းအိမ် တစ်အိမ်တစ်အိမ်စီ တည်၍ ဆောက်ရ၏။”

“ထိုရွှေနန်းတော်ပြင် တစ်ထပ်တံတိုင်းဝင်းတော်တွင်ကား ထီးဖြူတော်ထားစရာ ထီးတိုက်၊ ရွှေငွေ ထားစရာ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်၊ ပုဆိုးထားစရာ ကြေးထားစရာတိုက်၊ ငပြင်ထားရာတိုက်၊ စစ်ဝတ် စစ်စားထားစရာတိုက်၊ လက်ဖက်တိုက်၊ ဆင်စွယ်တိုက်၊ ရေနံတိုက်၊ သင်ဖျူးတိုက်၊ မီးပေါက်ဆေးညက်တိုက်၊ အမြောက်တိုက်၊ သေနတ်

တိုက်၊ ဓားလက်နက်တိုက်၊ ဤသို့ အစရှိသော များစွာသော တိုက်တို့ ကိုလည်း စီရင်၍ဆောက်ရ၏။”

“ထိုမှတစ်ပါး ဝင်းတော်နှစ်ထပ် မြောက်တွင်ကား ရွှေပြာသာဒ် နှင့်ဆင်ဖြူတော်ကိုးစီကို အခြားအခြား ထားတော်မူ၏။ အတွင်း တစ်ထပ်တွင်ကား စီးဆင်တော်၊ ယတြာရသော ဆင်ကျော်များကို ရွှေပြာသာဒ်ဦးပြုနှင့်ချည်း စီစဉ်၍ ချည်ထားတော်မူ၏။” “ထိုမှတစ်ပါး ဝင်းတော် သုံးထပ်တွင်ကား၊ အမည်ရပြီးသော တိုက်ဆင်၊ ဆင်ကောင်း၊ ဆင်ကျော်တစ်ရာလောက်ကို အုတ်တိုက်ကို အင်္ဂတေဖြင့်ကျုံးပြီးမှ အထက်ကို ရွှေဗိမာန်ချည်းကြက်စေ၍ တစ်စီးကိုတစ်စီး မမြင်ရအောင် အခြားအခြား ရွှေလွတ်တော်ဝန်းကျင် စီစဉ်၍ ထားတော်မူ၏”

“အတာခြောက်ရာလောက်သော ပြင်ဆုံသော ဝင်းတော် တို့ကား တစ်မိုးတည်းနှစ်ထပ်ဖြင့် အစည်တစ်စည် တည်ဆောက်ပြီးမှ လေးထောင့်နှင့် တံခါးလေးမျက်နှာကို ပြာသာဒ်တစ်ဆောင်ဆောက်၍ ထားတော်မူ၏”

“ထိုဝင်းတော် ဝန်းကျင်ကား စစ်၏လက်နက်ကိရိယာ လေးလွှာ၊ ဓား၊ မီးပေါက်၊ လင်းလေး၊ ဒိုင်း ဤသို့ အစရှိသော လက်နက်တို့နှင့် တကွ လေးမျက်နှာတွင် လေးထောင်သော ဝင်းတော်သားများနှင့် တကွ အောက်ထောင့်၊ အထက်ထောင့်၊ တိုက်စောင့်၊ ကျီစောင့်၊ ဆင်ထိန်း၊ မြင်းထိန်းအစရှိသော တစ်သောင်းကျော်သော ဝင်းတော်သား တို့သည် နေ့ညမပြတ် စောင့်ရှောက်ရကုန်၏” ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ “ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူများရှင်အရေးတော်ပုံ ကျမ်း” လာ စာသားအရေးအသားအတိုင်း ထုတ်နုတ်တင်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤမှတ်တမ်းအရ ကမ္ဘောဇသားနန်းမြို့အတွင်း၌ ဝင်းတော် သုံးရပ်ရှိကြောင်း သိနိုင်သည်။ ပထမဝင်းတော်ဖြစ်သည့် အတွင်း ဝင်းတော်တွင် နန်းမခြောက်ဆောင်နှင့်တကွ မင်းမိဖုရား မောင်းမ မိသံခြေရံသင်းပင်းတို့၏ စံအိမ်တော်များ၊ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်၊ ဘဏ္ဍာတိုက်နှင့် သေနတ်မီးပေါက်တိုက်များ ရှိသည်။

ဒုတိယဝင်းတော်တွင် ဆင်ဖြူတော်ကိုးစီးနှင့် စီးတော်ဆင်များ၊ ယတြာရဆင်ကျော်၊ ဆင်ကောင်းများ ထားရှိသည်။ ထိုဆင်များ နန်းကိုလည်း ဆင်တစ်စီးလျှင် ဆင်မင်းနန်းတစ်ဆောင်စီ သီးခြား ဆောက်လုပ်ထားကြောင်း၊ ပြာသာဒ်ဦးပြည်နှင့်ချည်း စီကာစဉ်ကာ ဆောက်လုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

တတိယဝင်းတော်တွင် အပွဲပွဲနွဲ့နွဲ့ အောင်ပွဲရခဲ့သော လက်ရွေးစင် ဆင် ကျော်၊ ဆင် ကောင်းများကို ထားသည်။ လက်ရွေးစင် စစ်ဆင်များသည် အရေအတွက်အားဖြင့် တစ်ရာလောက်ရှိသည်။ အဆိုပါ ဆင်များကိုမူ အထက်ရွှေဗိတန် မျက်နှာကြက် တပ်ဆင် ထားသည့်အုတ်တိုက်များဖြင့် ဆင်တစ်စီးကိုတစ်စီး မမြင်ရအောင် အုတ်နံရံခြား၍ တသီးတခြားစီထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဆင်ဖြူများရှင်အရေးတော်ပုံကျမ်းအရ ကမ္ဘောဇသားနန်းတော်တွင်ရှိသော အဆောင်များမှာ -

- မြောက်အရပ် - ကွမ်းဆေးတော်၊
- တောင်အရပ် - ရွှေအိမ်တော်၊ ပြာသာဒ်ဆောင်၊ ဥပုသ် ပြာသာဒ် (၁) ဆောင်
- တောင်စွန်းအရပ် - အုတ်ပြာသာဒ်၊ လက်ဝဲစုတ်ဦး (၁) ဆောင်

- တောင်ပြာသာဒ်အမည် - သုဇိတာ
- မြောက်ပြာသာဒ်အမည် - သုရာမ
- အလယ်ပြာသာဒ်အမည် - မဟာပါကာရ (အုတ်ပြာသာဒ်)
- ရွှေလွှတ်တော် (မဟာသုဓမ္မာရွှေလွှတ်တော်)

အလယ်တွင်ပြာသာဒ် ၃ ထပ်

တလိုင်းအိမ် သုံးဆက်၊ မင်းသမီး၊ မောင်းမမိသံများကို ထားသည့်နေရာ အဆောင်ပေါင်း (၁၀၀) ရှိသည်။

တိုက် (၁၄) တိုက် -

- ၁။ ရွှေတိုက် ၈။ လက်ဖက်တိုက်
- ၂။ ငွေတိုက် ၉။ ရေနံတိုက်
- ၃။ ဆင်စွယ်တိုက် ၁၀။ သင်ဖြူးတိုက်
- ၄။ ဓားလက်နက်တိုက် ၁၁။ ပုဆိုးတိုက်
- ၅။ သေနတ်တိုက် ၁၂။ ကြေးတိုက်
- ၆။ မီးပေါက်ဆေးညက်တိုက် ၁၃။ စစ်ဝတ်စစ်စားတိုက်
- ၇။ အမြောက်တိုက် ၁၄။ ငရုတ်တိုက်

တို့ဖြစ်သည်။

လက်ဝဲနော်ရထာ၏မှတ်တမ်းကြီးအလိုအရ နန်းဆောင် များကိုလည်း ဤသို့တွေ့ရသည်။

- ၁။ မြေနန်းတော်ညီလာခံဆောင်၊
- ၂။ လက်ယာဝင်းဆောင် (သစ်သားဆောင်)၊
- ၃။ လက်ဝဲဝင်းဆောင် (သစ်သားဆောင်)၊
- ၄။ သီဟာသနပလ္လင်နေရာဆောင်၊
- ၅။ ပဒုမာသနပလ္လင်နေရာဆောင်၊



- ၆။ မယုရာသနပလ္လင်နေရာဆောင်၊
- ၇။ ဗြဟ္မာ့ကိရိယာသနပလ္လင်နေရာဆောင်၊
- ၈။ မိဂါသနပလ္လင်တောင်စမုတ်၊
- ၉။ ဟံသာသနပလ္လင်ဇေတဝန်ဆောင်၊
- ၁၀။ သင်္ခါသနပလ္လင်ပေါင်းတော်ဆောင်၊
- ၁၁။ လက်ဖက်ရည်ဆောင်၊
- ၁၂။ ပန်းတော်ဆက်ဆောင်၊
- ၁၃။ အလှူဆောင်ရွှေဇရပ် (မြောက်)၊
- ၁၄။ ပုဆိုးတိုက်၊
- ၁၅။ ကြေးတိုက်၊
- ၁၆။ အလှူဆောင်ရွှေဇရပ်(တောင်)၊
- ၁၇။ ဆောင်တော်ကူးတံတား၊
- ၁၈။ ဘမရသနပလ္လင်နှင့်ဆင်ဖြူများရှင်သလွန်တော်၊ မိဖုရား  
နှစ်ပါးသလွန်တော်များရှိသော (စက်တော်ဆောင်) မှန်ရဝ  
ဆောင်၊
- ၁၉။ ရွှေတိုက်၊
- ၂၀။ ငွေတိုက်၊
- ၂၁။ အတုလသီရိမဟာရာဇဒေဝီဘွဲ့ခံမိဖုရားခေါင်းကြီး (သခင်  
ကြီး) အဆောင်၊
- ၂၂။ စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားကြီး (သီရိသုဘုန်းထွတ်)၊
- ၂၃။ ရာဇဓာတုကလျာ မင်းသမီးဆောင်၊
- ၂၄။ နန်းတင်မိဖုရား (၁၂)ပါး အဆောင်၊
- ၂၅။ လက်ယာနန်းသူဆောင်၊

- ၂၆။ လက်ဝဲနန်းသူဆောင်၊
- ၂၇။ ကျန် (၃၄) ဆောင်မှာ ကိုယ်လုပ်တော်များအဆောင်။  
ဤသို့ဖြင့် -
- ရှေ့ပိုင်းမင်းခမ်းတော်ဆောင် ၁၉ ဆောင်
- မိဖုရားကြီးအဆောင်တော် ၃ ဆောင်
- နန်းတင်မိဖုရားအဆောင် ၁၂ ဆောင်
- ကိုယ်လုပ်တော်ဆောင် ၃၄ ဆောင်
- နန်းသူဆောင် ၂ ဆောင်
- စုစုပေါင်းအဆောင် ၇၀ ဆောင် ဖြစ်သည်။
- နန်းမြို့မှာ တံခါး (၆) ရပ်ရှိသည်။
- အရှေ့ဘက်တံခါးမှာ - ခေမာဒွါရတံခါး
- မြောက်ဘက်တံခါးမှာ - မော်ဓောတံခါး၊
- မင်္ဂလာတံခါး
- အနောက်ဘက်တံခါးမှာ - ကမ္ဘောဇသာဒီ (တံခါးနီ) တံခါး
- တောင်ဘက်တံခါးမှာ - ဆင်ဖြူတံခါးနှင့် သိင်္ဂီတံခါးတို့  
ဖြစ်သည်။
- ဤတွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်  
တွင် ရွှေပြာသာဒ်နှင့်တကွ နန်းမခြောက်ဆောင် ဆောက်လုပ်ကြောင်း  
အရေးတော်ပုံကျမ်းအပါအဝင် မဟာရာဇဝင်ကြီးများတွင်လည်း  
တစ်ထပ်တည်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည်ကိုတွေ့ရသလို ဟံသာဝတီ  
ခေတ်အကြောင်း ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြသည့် ကဗျာစာဆိုများကလည်း သူတို့  
ကျမ်းကျင်ရာ ကဗျာလင်္ကာဖြင့် ရေးဖွဲ့မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည်။  
သာဓကအားဖြင့် ရှင်သံခိုဆို မင်းရဲဒိဗ္ဗချင်း အပိုဒ် (၈) ၌ -

“ရိုက်မွမ်းမြေပေါ်၊ အောင်စည်ဆော်သား၊ ဘေးတော်ဘုရား၊  
ယိုးဒယားကို၊ တရားဦးစွန်း၊ ရွှေစက်ထွန်းသော်၊ မယွန်းငွေကူ၊  
ဆင်ဖြူလေးစီး၊ သားသမီးက၊ ဆက်လိုက်မှလျင်၊ နရကြငှန်း၊  
ရွှေပြည်မြန်း၍၊ **ရွှေနန်းခြောက်ဆောင်**၊ ရွှေတောင်သိင်္ဂီ၊ ဟံသာ  
ဝတီ ခေါ်ညီတွင်မည်၊ ရွှေမြို့တည်၏” ဟူ၍ တွေ့ရသည်။

အလားတူ မင်းရဲကျော်စွာဇာတ် “တတည်ကတည်” ချီအပိုဒ်-  
၇၂ ၌ -

“ခြောက်ဘုံဒေဝ၊ နတ်ပြည်ကျသို့၊ ကာလရက်မြတ်၊ နက္ခတ်တိထိ၊  
ရာသီတပေါင်း၊ မသာတောင်းဝယ်၊ လျင်ကြောင်းပြီးအောင်၊  
စောဘုန်းခေါင်လျင်၊ **ခြောက်ဆောင်ပြာသာဒ်**၊ လျှံပတ်ရတနာ၊  
ရွှေသားတစ်၊ ရဲရဲညိုမျှ၊ မရှိနိုင်ကျွန်း၊ ရန်အောင်နန်းနှင့်၊ ရံဝန်းထူးလည်  
ရှင်ဘိုးတည်သော်၊ သာကြည်ကောင်းချီး၊ နန်းထက်နီး၌” ဟူ၍  
လည်းကောင်း၊

မင်းရဲနရာဇာဇာတ် “ကျွန်းလုံးခွန်တော်” ချီအပိုဒ် (၁၀) တွင်  
“ဟံသာဝတီ၊ လျှံညီသမိုက်၊ ပဲခူးတိုက်ဝယ်၊ မကိုင်ဘုန်းစည်၊  
ရွှေမြို့တည်ရှင်၊ **ရွှေပြည်လှံပြောင်**၊ **ဘုံခြောက်ဆောင်လည်း**၊  
ရွှေတောင်ကိုကား၊ ဆိုရိုးမှား၏” ဟူ၍လည်းကောင်း၊

မင်းရဲနရာဇာဇာတ် “ဝေဇယန္တာချီ” တွင်လည်း -  
“မတ်မတ်သွယ်မြင့်၊ မြူးကွန်တင့်သား၊ စွင့်စွင့်မုတ်လိုက်၊  
တပင်တိုင်နှင့်၊ ရိပ်မြိုင်သာဝှဲ၊ ဗြဲတိုက်မြဟု၊ တစ် ရွှေရည်၊ **ဘုံခြောက်  
မည်သည်**” ဟူ၍လည်းကောင်း၊

မင်းရဲနရာဇာဇာတ် သံပေါက်အပိုဒ် (၂၀) တွင်လည်း -  
“ခြောက်ဆောင်ဘုံသာ၊ နန်းသိင်္ဂီထက်၊ သူဇာရိုးအောင်၊  
သောင်းခြောက်ထောင်လည်း၊ မိုက်မှောင်မသန်း၊ နေနယ်ထွန်းမှာ

လှစ်ထွန်းဥကင်၊ မြောက်သံလွင်နှင့်” ဟူ၍လည်းကောင်း အစီအစဉ်ရှိရှိ  
သတိတရထားမိသည့်အလျောက် ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ခဲ့ကြသည်ကို  
တွေ့ရသည်။

ဤတွင် သတိပြုစရာအချက်မှာ အချို့စာဆိုတို့က နန်းမ  
ခြောက်ဆောင်တွင် မြေနန်းပြာသာဒ်ကိုပါ ထည့်သွင်းရေတွက်ပြီး  
ရွှေနန်းခုနစ်ဆောင်ဟူ၍ ဖော်ပြကြသည်။ သာဓကအားဖြင့် -

ရှင်မြတ်ခေါင်ဆို သခင်ကြီးဇာတ် အပိုဒ် (၁၅) ၌ -  
“ရွှေချည်းနှင့်နှင့်၊ စုံသည့်အင်နှင့်၊ နတ်ရှင်စံခန်း၊ ပြာသာဒ်  
နန်းလည်း၊ ဝင်းရွှန်းပြောင်ပြောင်၊ ခုနစ်ဆောင်နှင့်၊ အရောင်မြူးဝှန်၊  
ဝေဇယန်သို့၊ တမ်းခွန်အထွတ်၊ ဇောတီရသံသည်၊ လှံပတ်တည့်  
ချိပ်ချိပ်ဆွေး” ဟူ၍ တွေ့ရသည်။

မြေနန်းပြာသာဒ်တော်ကြီးနှင့်တကွ နန်းမခြောက်ဆောင်  
ဆောက်လုပ်သည့် ဗိသုကာစနစ်နှင့် ပတ်သက်၍ မင်းရဲဒိဗ္ဗဇာတ်၌-

“အောင်မြေပေါ်ထွက်၊ မြို့လယ်ချက်တွင်၊ ဘဝင်တရှည်၊  
တောင်မွန်းတည့်သို့၊ ရှုကြည့်မငြီး၊ လည်ထီးကြာပြန်၊ ပျံဟန်၊  
ကြားကြား၊ ငါးဆက်လားမှ၊ ထက်ဖျားတိမ်ထွတ်၊ ရောင်ခြည်ပတ်သား၊  
ပြာသာဒ်ဘုံမြင့်၊ ခုနစ်ဆင့်ဝယ်၊ စွင့်စွင့်လိုက်မုတ်၊ လေးဖြာထုတ်၍၊  
မိုက်ကုတ်ဇောတ၊ စိန်မြနီလာ၊ ဖလံဝါပြယား၊ ကိုးပါးပြောင်မှူး” ဟူ၍  
လည်းကောင်း၊

“ခန်းတိုင်းပြောင်ပြောင်၊ ရွှေညောင်သလွန်၊ လေသွန်ပျံ့ညှင်း၊  
ပြတင်းကွန်ရက်၊ ပြီးပြီးပြက်တိ၊ ငါးဆက်ပြာသာဒ်၊ မတ်မတ်သွယ်မြင့်၊  
မြူးကွန်တင့်သား” ဟူ၍လည်းကောင်း ဖော်ပြထားသည်။ နန်းမ  
ခြောက်ဆောင်ကို ဆောက်လုပ်ရာ၌ ရှေးရိုးငါးဆက် အိမ်များကဲ့သို့  
ငါးဆက်နန်းအဖြစ် ဝဲယာဝင်းဆောင်များကို ခေါင်မိုး ရှေ့နောက်

ထားကာ ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။ မြေနန်း ပြာသာဒ် တော်ကြီး၏ ဘုံဆင့်ကိုမူ ခုနစ်ဆင့်ထား၍ ဆောက်လုပ်ထားသည်။

မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၆၃-၆၄ ၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဘင်္ဂလားနှင့် သံဖလှယ်ကြောင်း၊ မင်းတရားကြီး၏ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ မဂိုဏ်းရာဇ်ကြီး မဟာအက္ကပတ် ထံ ရောက်ခဲ့ဖူးကြောင်း၊ ယင်းသံအဖွဲ့ကို ဗညားကျန်းတောတူ စန္ဒရာသီနှင့် ငါးဆယ်စား၊ ခွေးလင်းစားတို့က ခေါင်းဆောင်ပြု သွားကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

မဟာအက္ကပတ်ဘုရင်ကြီးမှာ ထိုအချိန်ကအာရှတစ်ခွင်၌ ဘုန်းတန်ခိုး အလွန်ကြီးမားသည့် ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်သည်။ ဖတ်ပူရ ဘီစရီတွင်ရှိသော သူ၏ရွှေနန်းတော်ကြီးမှာ ကမ္ဘာ့အံ့ဖွယ် စာရင်းဝင် နန်းတော်ကြီးဖြစ်သည်။

မြန်မာသံအဖွဲ့အား မဟာအက္ကပတ်ဘုရင်က ဆင်ဖြူများရှင် နန်းတော်နှင့် ငါ၏နန်းတော် တူ၏လောဟု မေးမြန်းတော်မူရာ မြန်မာသံအဖွဲ့တို့က -

“အက္ကပတ်မင်းကြီးစံသော နန်းတော်ကား အုတ်နန်းတွင် ရွှေပုစွန်ခွံတပ်၍ ရတနာအတိနှင့်ပြီး၏။ ကျွန်ုပ်တို့သခင် အရှင်ဘဝ ရှင်ဆင်ဖြူများသခင် မင်းတရားကြီး ရွှေနန်းတော်သည် ဤနန်းတော် ကဲ့သို့မဟုတ်၊ များလှစွာသော ရွှေပြာသာဒ်တို့သည် ကိုးဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်၊ ခုနစ်ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်၊ ငါးဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ် တို့၌ မြေကြီးမှသည် အထက်ထွတ်ဖျားတိုင်အောင် ရတနာကွန်ရက်တွင် ရတနာပုလဲဆိုင်၊ ရတနာပတ္တမြားဆိုင်တို့ကို ဆွဲလျက် ရတနာ မှန်ကင်း၊ ရတနာတံခွန်ဆောက်လျက် ရောင်ခြည်တစ်ထောင် ဆောင်သော နေမင်းကဲ့သို့ ပြုံးပြုံးပြက်ပြက်ရှိ၏။ ထိုသို့သော ရွှေနန်း

ပြာသာဒ်တို့ကို မရေမတွက်နိုင်သော ရွှေအိမ်၊ ရွှေတိုက် တို့သည် ရံကုန်၏။ ထိုသို့သော ရွှေနန်းပြာသာဒ်တို့သည် လွင့်လေကုန်သော် တစ်ရာတစ်ပါးသောမင်းတို့သည် တစ်နှစ်ကိုတစ်ကြိမ်လျှင် ရွှေကို ပါးလှုပ်အောင်ခတ်ပြီးမှ ရွှေနန်းပြာသာဒ်တို့ကို အသစ်ဖြစ်လျှင် အောင် မွမ်းမံရပြန်သည်” ဟု လျှောက်ထားကြကြောင်း အက္ကပတ် မင်းက “ဆင်ဖြူများရှင်မှာ ငါ့ထက်ရွှေများပလေ” ဟု ဆိုကြောင်း ရေးသားဖော်ပြထားသည်။

ထိုမြန်မာသံအဖွဲ့၏စကားသည် လွန်ကဲစွာဆိုထားခြင်း မဟုတ်ကြောင်း၊ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဟံသာဝတီ နေပြည်တော်သို့ရောက်ခဲ့ဖူးကြသော ဥရောပတိုက်သားများအနက် ပေါ်တူဂီလူမျိုး ဖာရီယာဝိုင်ဆူဇာ၏မှတ်တမ်းက သက်သေရှိသည်။ သူ၏မှတ်တမ်း၌ ရွှေနန်းတော်ကြီးနှင့် ပတ်သက်၍ -

“သာမန်မြို့တစ်မြို့နီးပါးကြီးမားသော ရွှေနန်းတော်တစ်ခု တည်ဆောက်ထားသည်။ အညံ့ဆုံးနေရာမှာပင် ရွှေပိန်းချိုပြီး လှပသော ပန်းချီများနှင့် မွမ်းထားသည်။ အချို့သော နန်းအဆောင် တို့၏အမိုးများကို ရွှေစတီပြားများနှင့် မိုးထားသည်။ အချို့အဆောင် များတွင် ဘိုးလောင်းတော်၊ ဘေးလောင်းတော်၊ ခမည်းတော်၊ မယ်တော် မင်းမိဖုရားတို့၏ ပုံတူဆင်းတုရုပ်များကို ရွှေသားပကတိ နှင့် သွန်းလုပ်ပြီး ကျောက်မျက်ရတနာတန်ဆာများ ဝတ်ဆင် ပေးထားသည်ကို တွေ့ရသည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ဟံသာဝတီရွှေမြို့တော်ကြီးတည်ပြီးနောက် သုံးနှစ်အကြာ သက္ကရာဇ် ၉၃၁ ခုနှစ် (အေဒီ ၁၅၆၉) တွင် အီတလီနိုင်ငံ၊ ဗင်းနစ် မြို့သား ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ဆိုသူက မှတ်တမ်းရေးခဲ့ရာ၌လည်း -

“မင်းတရားကြီးစံမြန်းသောရွှေနန်းတော်ကား ရွှေမြို့တော်၏ အလယ်ဗဟိုတွင်ရှိသည်။ ရွှေမြို့တော်ကား တံတိုင်းဝိုင်းရံထားသော ရဲတိုက်ကြီးနှင့်တူသည်။ ရေအပြည့်သွင်းထားသော ကျုံးများက ဝိုင်းရံနေသည်။ နန်းတော်၌ အဆောင်ပေါင်းများစွာရှိသည်။ ကျွန်းသစ်ကို ထုထွင်းဆောက်လုပ်ထားပြီး ရွှေအတိချထားသည်။ ကျက်သရေရှိလှသော ပြာသာဒ်များက အဆောင်များအပေါ် မိုးနေသည်။ တန်ဖိုးများစွာကုန်ကျသော အဆောင်များဖြစ်သည်။ ရွှေပြားများနှင့် မွမ်းမံထားသည်။ ဘုရင့်နန်းတော်ပီသ ပါပေသည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။

အံ့ဩဖို့ကောင်းသည်ကား နိုင်ငံခြားသားများကပင် တအံ့တဩ တခမ်းတနား ချီးကျူးမှတ်တမ်းပြုခဲ့သော ကမ္ဘောဇသားဒီ ရွှေနန်းတော်ကြီး၏ အဆောင်ဆောင်တို့၏ ပန္နက်ပုံများ ကျန်မနေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တည်ဆောက်ခဲ့သော ကမ္ဘောဇသားဒီရွှေနန်းတော်၏ ဝိသုကာလက်ရာ၊ စနစ်ပုံ၊ မြေပုံ ပန္နက်ပုံများကို ပုရပိုက်ဖြူများတွင် ဧကန်တင်ခဲ့ကြပေလိမ့်မည်။ ယခုခေတ်မှာကဲ့သို့ ဓာတ်ပုံ၊ ပန်းချီပုံများဖြင့် မှတ်တမ်းမတင်ခဲ့သည့်တိုင်အောင် နန်းဆောင်များ၏ ပန္နက်ပုံများမူ ဧကန်ရေးဆွဲထားရှိခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ထိုပေပုရပိုက်များကို ရွှေနန်းတွင်းရွှေတိုက်တော်၌ ထားရှိခဲ့ပေလိမ့်မည်။

တစ်ခုစဉ်းစားစရာရှိသည်မှာ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ထီးနန်းအရိုက်အရာကို ဆက်ခံစိုးစံသော သားတော်ငါးဆူ ဒါယကာ နန္ဒဘုရင် (အေဒီ ၁၅၈၁-၁၅၉၉) လက်ထက်၊ တောင်ငူဘုရင်နှင့် ရခိုင်ဘုရင်တို့က ဟံသာဝတီကိုတိုက်ရာ ဟံသာဝတီပျက်ခဲ့သည်။ ရခိုင်ဘုရင် မင်းရာဇာကြီးက ဟံသာဝတီရွှေနန်းတော်နှင့်တကွ

အဆောက်အအုံကြီးများကို မီးတိုက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် နန်းတော်ကြီး တစ်ခုလုံး မီးလောင်ပျက်စီးခဲ့စဉ် နန်းစဉ်ပုရပိုက်များထားရှိရာ ရွှေတိုက်တော်လည်း ပါသွားရောသလားဟု ဆင်ခြင်စရာရှိသည်။ ထိုအကြောင်းကြောင့်ပင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကမ္ဘောဇသားဒီ နန်းတော်ကြီးနှင့်ပတ်သက်သော ရှေးဟောင်းမှတ်တမ်းမှတ်ရာများသည် ရှားပါးသွားခြင်းဖြစ်မည်ဟု မှတ်ယူရသည်။

ကံကောင်းထောက်မစွာဖြင့် မှတ်တမ်းတစ်ခုက ရှားရှားပါးပါး ကျန်ရစ်သည်။ လက်ဝဲနော်ရထာမှတ်တမ်းဖြစ်သည်။ အလောင်းမင်းတရား (အေဒီ ၁၇၅၂-၁၇၆၀) လက်ထက် မင်းတရားကြီးနှင့် အတူပါ လိုက်လေ့ရှိသော အမတ်ကြီးတစ်ဦးက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကမ္ဘောဇသားဒီ ရွှေနန်းတော်ကြီးအကြောင်းကို ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ခဲ့သော မှတ်တမ်းဖြစ်သည်။ ထိုမှတ်တမ်းကို မှတ်တမ်းပြုအမတ်ကြီးအမည်နှင့်တွဲလျက် “လက်ဝဲနော်ရထာမှတ်တမ်း” ဟုအမည်ပေးထားပုံရသည်။

“လက်ဝဲနော်ရထာ” မှာ မင်းပေးဘွဲ့အမည်ဖြစ်သည်။ လူအမည်မှာ ဦးနေ ဖြစ်သည်။ လက်ဝဲနော်ရထာ (ဦးနေ) သည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး သက္ကရာဇ် ၁၁၁၉ ခုနှစ် (အေဒီ- ၁၇၅၇) ကဆုန်လပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်တွင် ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) ကို တိုက်သိမ်းပြီး ပဲခူး၌တော်မူနေစဉ် မင်းတရားကြီးနှင့်အတူ လိုက်ပါလာသူဖြစ်သည်။ ထိုနှစ် ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၂ ရက်တွင် ဟံသာဝတီမှဒဂုန်သို့ ဘုရင့်နောင်တရားကြီး စုန်တော်မူသည့်အခါ ဘုရင့်နောင်တရားကြီးနှင့်အတူ လိုက်ပါမသွားဘဲ ပဲခူးတွင် နေရစ်ခဲ့သည်။ ပဲခူးတွင် နေရစ်ခဲ့သည့် တစ်လနှင့်တစ်ဆယ့်ခုနစ်ရက်ကြာ ကာလအတွင်း ဘုရင့်နောင်

မင်းတရားကြီး၏ ရွှေနန်းတော်ကြီးရှိ အဆောင်တော်များနှင့် တည်ရှိရာ နေရာတော်များကို သိမိသူများအား မေးမြန်းစုံစမ်းပြီး မှတ်တမ်းတင် ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။

သို့သော်လည်း ဤအချက်ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် မသိကြရပေ။ ထိုလက်ဝဲနော်ရထာမှတ်တမ်းကို ယနေ့ မျက်မှောက်ကာလ တွေ့ဖူး မြင်ဖူးသူ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းလက်ဝဲနော်ရထာ မှတ်တမ်း အကြောင်းကို ပဲခူးအမျိုးသားတက္ကသိုလ်ကထိက ဆရာကြီး ဦးသက်တင်က “ဟံသာဝတီမှတ်တမ်းကြီး” ဟူ၍ ၁၉၃၈ ခုနှစ်ထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းတွင် ဆောင်းပါးများရေးသားခဲ့၍သာ သိကြရခြင်း ဖြစ်သည်။

ဆရာကြီးဦးသက်တင်က လက်ဝဲနော်ရထာမှတ်တမ်းကြီး အကြောင်း ရေးသားလိုရင်းမဟုတ်ဘဲ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) သမိုင်း ကြောင်းနှင့် ဆိုင်သော အကြောင်းအရာများကို ဆရာတပည့် မေးဟန်၊ ပြောဟန် လေ့လာရေးဆောင်းပါးအနေဖြင့် ရေးသားရင်း လက်ဝဲနော်ရထာမှတ်တမ်းအကြောင်း ပါလာခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၂၉၉ ခုနှစ်ထုတ် သူရိယမဂ္ဂဇင်းများတွင် တော်သလင်းလမှ တပေါင်းလ အထိ ဆက်၍ ရေးသားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ စုစုပေါင်းဆောင်းပါး ၇ စောင် ဖြစ်သည်။ ထိုအထဲမှာမှ ၁၂၉၉ ခုနှစ်၊ ပြာသိုလထုတ် အတွဲ-၂၃၊ အမှတ်-၁၂ ၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နေပြည်တော်ပန္နက် ဆောင်းပါး၊ တပို့တွဲလထုတ် အတွဲ-၂၄၊ အမှတ်-၁၃ ၌ ဘုရင့်နောင် နန်းကုန်းအဖြစ်အပျက် ဆောင်းပါး၊ တပေါင်းလထုတ် အတွဲ-၂၄၊ အမှတ်-၁၄ ၌ လက်ဝဲအောက်စွယ်တော် ဘုရင့်နောင်အောင်မြေ ဆောင်းပါးတို့ ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ထိုဆောင်းပါးများ၌ ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်ကြီး အဆောင် များပုံလည်းပါသည်။ ထိုအဆောင်များကိုလည်း ဂဏန်းစဉ်ထိုး၍ အမည်များ ဖော်ပြထားသည်-

- ၁။ မြေနန်းထက်ညီလာခံဆောင်၊
- ၂။ လက်ယာဝင်း၊
- ၃။ လက်ဝဲဝင်း၊
- ၄။ သီဟာသနပလ္လင်နေရာ၊
- ၅။ ပဒုမာသနပလ္လင်နေရာ၊
- ၆။ မယုရာသနပလ္လင်နေရာ၊
- ၇။ ဗြဟ္မာ့ဂဏသနပလ္လင်နေရာ၊
- ၈။ မိဂါသနပလ္လင်တောင်စုမုတ်၊
- ၉။ ဟံသာသနပလ္လင်ဇေတဝန်ဆောင်၊
- ၁၀။ သင်္ခါသနပလ္လင် ဗောင်းတော်ဆောင်၊
- ၁၁။ လက်ဖက်ရည်ဆောင်၊
- ၁၂။ ပန်းတော်ဆက်အဆောင်၊
- ၁၃။ အလှူတော်ဆောင် (ရွှေဇရပ်-မြောက်)၊
- ၁၄။ ပုဆိုးတိုက်၊
- ၁၅။ ကြေးတိုက်၊
- ၁၆။ အလှူတော်ဆောင် (ရွှေဇရပ်-တောင်)၊
- ၁၇။ ဆောင်တော်ကူးတံတား၊
- ၁၈။ ဘမရာသနပလ္လင်နှင့် ဆင်ဖြူရှင်သလွန်တော်၊ မိဖုရားကြီး နှစ်ပါး သလွန်တော်များရှိသော (စက်တော်ဆောင်) မှန်ရဝေဆောင်၊

- ၁၉။ ရွှေတိုက်၊
- ၂၀။ ငွေတိုက်၊
- ၂၁။ အတုလသီရိမဟာရာဇာဒေဝီဘွဲ့ခံဆင်ဖြူများရှင်၏ မိဖုရားခေါင်ကြီးအဆောင်(တပင်ရွှေထီးနှမသခင်ကြီး)၊
- ၂၂။ စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားကြီးအဆောင် (သီရိသုဘုန်းထွတ်)
- ၂၃။ ရာဇဓာတုကလျာမင်းသမီးအဆောင် (ဘုရင့်နောင် သမီးတော်)၊
- ၂၄။ အမည်းကွက် ၁၂ ကွက်မှာ နန်းတင်မိဖုရား ၁၂ ပါးဆောင်၊
- ၂၅။ လက်ယာနန်းသူဆောင်
- ၂၆။ လက်ဝဲနန်းသူဆောင်၊
- ၂၇။ ကျန်အကွက် ၃၄ ကွက်မှာ ကိုယ်လုပ်တော်များအဆောင် ဖြစ်သည်။ စုစုပေါင်းအဆောင် ၇၀ ဖြစ်သည်။

အဆောင်များနေရာချထားပုံက သမိုင်းပညာရှင်များ၊ သုတေသီများအတွက် နှစ်သက်လက်ခံနိုင်စရာရှိသော်လည်း အရပ်မျက်နှာပြုထားပုံက သံသယဝင်စရာရှိနေသည်။ အကြောင်းကား မိဖုရားခေါင်ကြီးများအပါအဝင် မိဖုရားများ၊ နန်းတင် မိဖုရားများ၊ ကိုယ်လုပ်တော်များစသည့် မင်းမိန်းမဆောင်များက နန်းတော်၏အရှေ့ဘက်တွင်ရှိနေပြီး နန်းတော်ကြီးတစ်ခုလုံး၏ အထွတ်အမြတ်ထားသော မြေနန်းပြာသာဒ်ဆောင်ကြီးက အနောက်ဘက်တွင်ရှိနေကာ အနောက်ဘက်သို့ မျက်နှာမူထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

မြန်မာလူမျိုးတို့၏မလေ့ထုံးစံမှာ အရှေ့အရပ်ကို သီရိကျက်သရေမင်္ဂလာရှိရာအရပ်ဟူ၍ အစဉ်အဆက် သိမှတ်လက်ခံထားကြသည်။

ထို့ကြောင့်လည်း ရှေးမြို့တည်နန်းတည် မင်းအဆက်ဆက်တို့သည် အရှေ့အရပ်သို့သာ နန်းတော်ကိုဦးလှည့်၍ တည်လုပ်ခဲ့ကြရိုးဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကိုယ်တိုင်လည်း ဗေဒင်ကျမ်းဂန်များ တတ်ကျွမ်း၊ လောကီရေးရာ၌လည်း လိမ္မာ၊ ရှေးမင်းတို့၏ ကျင့်ရိုးမလေ့ထုံးစံတို့ကိုလည်း လေးစား၊ ပညာရှိတို့၏စကားကိုလည်း လက်ခံတတ်သူဖြစ်သဖြင့် ရှေးမင်းတို့၏ ထုံးစံအတိုင်း နန်းမနန်းဦးကို အရှေ့ဘက်အရပ်တွင်သာထားခဲ့ကာ တည်ဆောက်ပေလိမ့်မည်။

လက်ဝဲနော်ရထာ၏ မှတ်တမ်းကို အခြေခံ၍ရေးကူးသော ဆရာကြီးဦးသက်တင်၏ မတော်တဆ ချွတ်ချော်ခဲ့မှုလော သို့မဟုတ် ပုံနှိပ်တိုက်၏ မှားယွင်းမှုလောဟု ဆင်ခြင်စရာရှိသည်။ သူရိယမဂ္ဂဇင်းပါ ဆရာဦးသက်တင်၏ ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်ကြီးအဆောင်များပြပုံတွင် အနောက်ဟူသောနေရာ၌ “အရှေ့” ဟူ၍၊ “မြောက်” ဟူသော နေရာ၌ “တောင်” ဟူ၍၊ “တောင်” ဟူသော နေရာ၌ “မြောက်” ဟူ၍ ပြင်ဆင်ပါရှိပါက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်ကြီး၌ အဆောင်များဖွဲ့စည်းထားရှိနေရာချထားပေးပုံမှာ လွန်စွာကျက်သရေမင်္ဂလာရှိသွားမည်ဟု ထင်မြင်ယူဆမိသည်။

ဆရာကြီးဒေါက်တာသန်းထွန်းကမူ ဆရာဦးသက်တင်၏ “ဟံသာဝတီမှတ်တမ်းကြီး” ကို သတိမပြုမိ၍လား၊ သတိပြုမိလျက်နှင့် မနှစ်သက်၊ လက်မခံချင်၍လားမသိ၊ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ “ကမ္ဘောဇသာဒီ” နန်းတော်အကြောင်း ဆောင်းပါးရေးသည့်အခါ သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် ဖော်ပြပါရှိသည်ကို စိတ်ကူးဖြင့်



မှန်းဆပြီး နေရာချရေးဆွဲပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ပူးတွဲပါပုံဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။

နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ အစိုးရ လက်ထက်၌ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ ဖော်ထုတ်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းကို အထူးအားပေးဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာ၌ အမျိုးဂုဏ်၊ ဇာတိဂုဏ်မြင့်မားရေးအတွက် မြန်မာ့သမိုင်းခေတ်အသီးသီးတွင် တိုင်းပြည်ကို စည်းရုံးတည်ထောင်၍ အုပ်စိုးခဲ့သည့်မင်းများ၏ နန်းတော်ရာများကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ပြီး နန်းတော်ကြီးများနှင့် နန်းတော်ဆောင်များကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ပေးခဲ့သည်။

ထိုလုပ်ငန်းစဉ်၌ ဒုတိယမြန်မာနိုင်ငံတော်ကို စည်းရုံးတည်ထောင်နိုင်ခဲ့သော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကမ္ဘောဇသာဒီ နန်းတော်ရာ ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ခြင်းလုပ်ငန်းလည်း ပါဝင်သည်။ ထိုလုပ်ငန်းအတွက် ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာနမှ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်၊ ဧပြီလ ၁၉ ရက်မှစတင်ပြီး အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ရှေးဦးစွာ နန်းတော်ကုန်းရပ်ကွက်၊ နန်းတော်ကုန်း (၁) လမ်းမှ (၁၁) လမ်းအထိ အိမ်ခြေပေါင်း ၂၄၈ အိမ် ဖယ်ရှားပြောင်းရွှေ့ပြီး တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ စတင်ခဲ့သည်။ သည့်နောက် ကြည်တော်ကုန်းရပ်မှ မလွတ်ကင်းသည့် နေအိမ်များကို ထပ်မံပြောင်းရွှေ့ပြီး တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက တူးဖော်ရာ၌ အမှတ် (၁) ကုန်း၊ အမှတ် (၂) ကုန်းစသည်ဖြင့် စနစ်တကျ သတ်မှတ်အကွက်ချ၍

တူးဖော်ခြင်းဖြစ်သည်။ အံ့ဩစရာကောင်းလောက်အောင် မြေအောက်မှ ကျွန်းတိုင်ငုတ်တိုများ အစီအရီပေါ်လာသည်။ လုံးပတ်ကြီးသည့် အချင်း ၁ ပေခွဲမှ ၂ ပေထိ ရှိ ကျွန်းတိုင်ငုတ်တိုများ ဖြစ်သည်။ ထိပ်ပိုင်း၌ မီးသင့်လောင်ကျွမ်းထားသည်။

ထိုကျွန်းတိုင်ငုတ်တိုများကိုဖော်ယူသည့်အခါ တိုင်အောက်ခြေမျက်နှာပြင်၌ နန်းတော်ကြီး တည်ဆောက်ရန်အတွက် လက်အောက်ခံ နယ်ပယ်အသီးသီးမှ ဆက်သရသည့် လှိုင်သစ်၊ သာယာဝတီသစ်၊ မိုးကောင်းသစ်၊ ကောင်းတုံသစ်၊ ပြည်သစ်စသည့်အမှတ်အသားစာများပါသည်ကို တွေ့ရသည်။

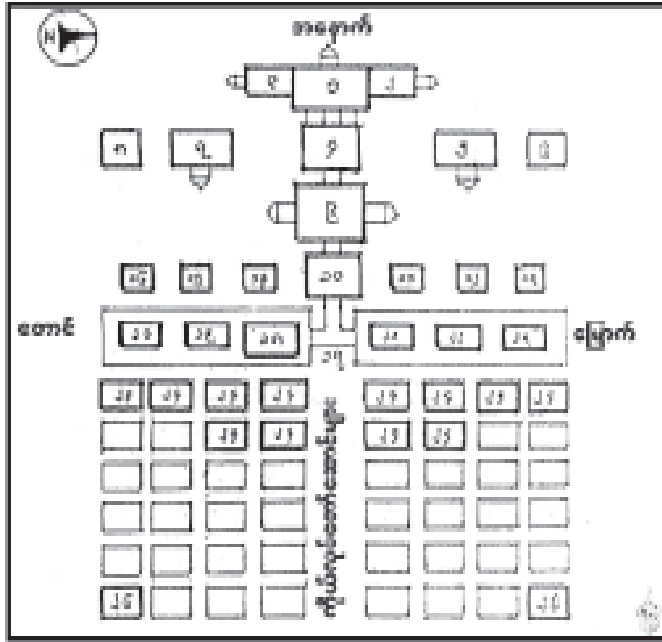
ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်များသည် ဓာတ်ပုံများဖြင့်လည်း မှတ်တမ်းယူကြသည်။ ဆွဲပုံများလည်း ပြုစုကြသည်။ ရှေးဟောင်းသုတေသနတူးဖော်မှု အစီရင်ခံစာ သူတို့ရေးသားကြမည်။

ထိုအစီရင်ခံစာတွေ့ရတော့မှပင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လက်ထက် နန်းတော်ဆောင်များကို မည်သို့နေရာချ ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြောင်း လေ့လာတော့မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ထားလိုက်သည်။

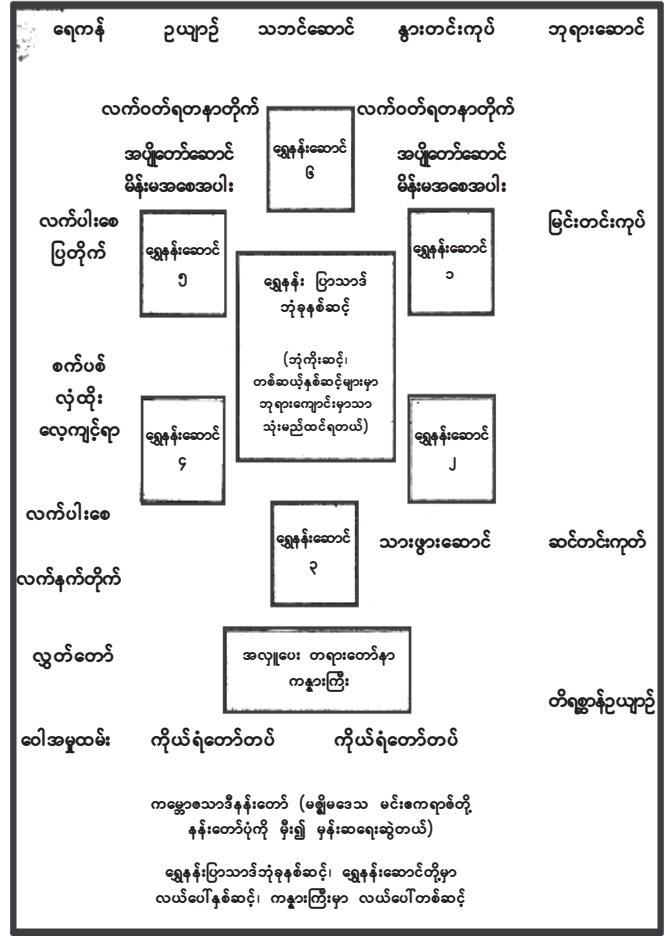




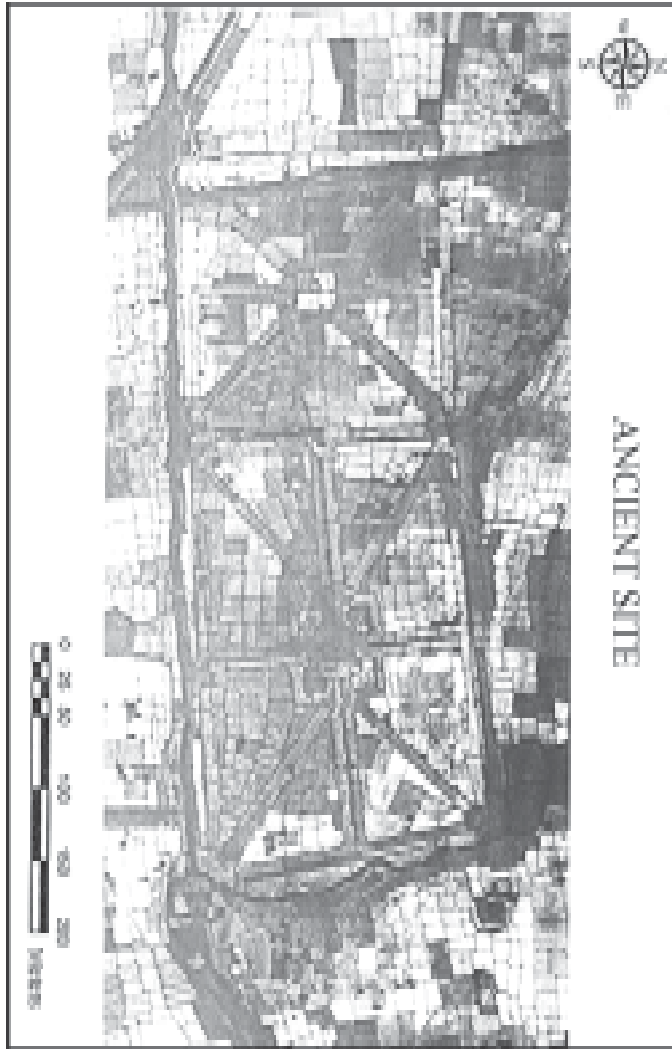
### ကမ္ဘောဇသေဒီ နန်းတော်ကြီးအဆောင်များပြပုံစံ



- ၁။ ရွှေနန်းတော်ညီလာခံဆောင်
  - ၂။ လက်ယာဝင်း (လုပ်သားအဆောင်)
  - ၃။ လက်ဝဲဝင်း (သစ်သားအဆောင်)
  - ၄။ သီဟာသနပလ္လင်နေရာ
  - ၅။ မဒုမာသနပလ္လင်နေရာ
  - ၆။ မယုရာသနပလ္လင်နေရာ
  - ၇။ ဗြိတိက်စာသနပလ္လင်နေရာ
  - ၈။ မိဂါသနပလ္လင်တောင်စုတ်
  - ၉။ ဟံသာသနပလ္လင်စေတနာဆောင်
  - ၁၀။ သင်္ဂါသနပလ္လင်စေတနာဆောင်
  - ၁၁။ လက်ဖက်ရည်ဆောင်
  - ၁၂။ ပန်းတော်လက်ဆောင်
  - ၁၃။ အလှူတော်ဆောင်ရွှေစရပ် (မြောက်)
  - ၁၄။ မုဆိုးတိုက်
  - ၁၅။ ကြေးတိုက်
  - ၁၆။ အလှူတော်ဆောင်ရွှေစရပ် (တောင်)
  - ၁၇။ ဆောင်တော်ကူးတံတား
  - ၁၈။ ဘမရာသနပလ္လင်နှင့်ဆင်ဖြူများရှင်သလွန်တော်၊ မိဖုရားကြီးနှစ်ပါးလွန်တော်များရှိသော(စက်တော်ဆောင်)မှန်ရတဆောင်
  - ၁၉။ ရွှေတိုက်
  - ၂၀။ ငွေတိုက်
  - ၂၁။ အတူလသီရိမဟာရာဇဒေဝီဘွဲ့ခံဆင်ဖြူများရှင်(ဝါ) မိဖုရားခေါင်ကြီးအဆောင် (ခင်ကြီး)
  - ၂၂။ စန္ဒာဒေဝီ မိဖုရားကြီးအဆောင် (သီရိသုဘုန်းကျွတ်)
  - ၂၃။ ရာဇမာတုကလျာမင်းသမီးဆောင်(ဘုရင့်နောင်၏သမီး)
  - ၂၄။ အမည်းကွက် ၁၂ကွက်မှာ နန်းတင်မိဖုရား ၁၂ ပါးဆောင်
  - ၂၅။ လက်ယာနန်းသူဆောင်
  - ၂၆။ လက်ဝဲနန်းသူဆောင် ကျန်လေးထောင့်အဖြူကွက် ၃၄ ကွက်မှာကိုယ်လုပ်တော်ဆောင်များ
- (ဒွီးဝင်းမောင် (တမ္ပဝတီ)၏ မြန်မာ့အလင်းဆောင်းပါးမှပုံကိုယူပါသည်။)



(ကလျာမဂ္ဂဇင်းတွင် ဖော်ပြထားသော ဒေါက်တာသန်းထွန်း၏ဆောင်းပါးမှပုံကိုယူပါသည်။)



အခန်း-၈

ဘူရင့်နောင်၏ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှု

ဘူရင့်နောင်မင်းတရားကြီး မည်မျှ ချမ်းသာကြွယ်ဝကြောင်း အလျင်စလိုအကဲဖြတ်လေ့လာနိုင်သည့် မှတ်ချက်ကလေးတစ်ခု ရှိသည်။ မင်းတရားလက်ထက် ဟံသာဝတီမြို့တော်သို့ ကုန်သွယ် ရန်ရောက်လာသည့် အီတလီနိုင်ငံ၊ ပင်းနစ်မြို့သား ဆီဇာဖရက် ဒရိတ်၏ မှတ်ချက်ဖြစ်သည်။ သူက ဟံသာဝတီမြို့တော်ကိုရောက်စဉ် လေ့လာတွေ့ရှိသမျှကို မှတ်တမ်းတင်ပြီး စာအုပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

ထိုမှတ်တမ်း၌ ဆီဇာဖရက်ဒရိတ်က လူဦးရေပိုင်ဆိုင်သည့် နယ်ပယ်များနှင့် ရွှေငွေရတနာစသည့် ဓနအင်အားအရာတွင် မင်းတရားကြီးက တူရကီဘုရင်ထက်သာသည်ဟု ဆိုချင်ကြောင်း၊ မင်းတရားကြီးတွင် ရွှေငွေရတနာထားသော တိုက်ကြီးများ များစွာ ရှိကြောင်း၊ နေ့စဉ်လည်း ဓနအင်အားက တိုးပွားလျက်ရှိနေကြောင်း၊ ပတ္တမြားတွင်း၊ နီလာတွင်း၊ ကျောက်နီတွင်းများပိုင်ကြောင်း၊ သူစံမြန်းသော ရွှေနန်းတော်အနီး၌ စာရင်းမတင်ရသေးသည့် မခန့်မှန်း နိုင်သော ရတနာများသိမ်းဆည်းထားရာ ရွှေတိုက်ကြီးရှိကြောင်း၊

ကျောက်တုံးများဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည့် နံရံတံတိုင်းကြီးကာထားကြောင်း၊ တံခါးနှစ်ပေါက်ထားရှိပြီး နေ့စဉ်ဖွင့်ထားပေးကာ လူအပေါင်းကို ကြည့်ရှုစေကြောင်း ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ဤမှတ်တမ်းပါ မှတ်ချက်တစ်ခုတည်းနှင့်ပင် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုသည် ခန့်မှန်း၍မရအောင် ရှိကြောင်း သိနိုင်သည်။ ခိုးမှာ၊ ဝှက်မှာ၊ လူမှာ၊ ယက်မှာကို စိုးရိမ်မှု မရှိဘဲ နေ့စဉ် ရွှေတိုက်တံခါးကြီးကို ဖွင့်ကာပြထားခြင်းကပင် “သည်လောက် ရွှေငွေရတနာလောက် မမှုလောက်” ဟု ပြောသယောင် ခံစားရသည်။ အတိုင်းမသိ အလှူအပယ် ကြွယ်ဝ၍လည်း ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် သူ့လက်ထက်တော်မတိုင်မီ ရှေးမွန်မင်း အဆက်ဆက်တို့စိုးစံခဲ့သော မြို့တော်ဟောင်းနှင့် နန်းတော်ဟောင်း ရှိပါလျက်နှင့် ထိုမြို့တော်ဟောင်းနှင့် နန်းတော်ဟောင်းတွင်မနေဘဲ မြို့တော်သစ်တစ်ခုဖွင့်၍ တည်လုပ်စိုးစံခဲ့သည်။

သူ၏ဘုန်းလက်ရုံး၊ အာဏာတော်နှင့် လိုက်ဖက်ညီအောင် မြို့တော်သစ်ကို ကြီးလည်းကြီး ကျယ်လည်းကျယ်အောင် တည်လုပ် ခဲ့သည်။ ကျုံး၊ မြို့ရိုးတံတိုင်း၊ တံခါးပြာသာဒ်များကို မြင်ရုံနှင့် ရန်သူတကာတို့ ချောက်ချားကြောက်ရွံ့ပြီး ဘုန်းတော်ရိပ်ကို ခိုင်ခံ့ ချင်လာအောင် ခမ်းနားထည်ဝါစွာလည်း တည်လုပ်ခဲ့သည်။

မြို့တော်ကြီးကိုသာမက စိုးစံတော်မူသော နန်းတော်ကြီး ကိုလည်း မြင်ရသူမှန်သမျှ အံ့ဩရလောက်အောင် ခမ်းနား ကြီးကျယ်စွာ ဆောက်လုပ်တော်မူခဲ့သည်။ နန်းတော်ကြီး၌ အဆောင် ပေါင်းများစွာရှိသည်။ အားလုံးကို လူကြီးတစ်ဖက်စာမက ကြီးမား သော ကျွန်းတိုင်လုံးများ၊ ကျွန်းသစ်များနှင့် တည်ဆောက်ပြီး

ရွှေအပြည့်ချထားသည်။ ရွှေပိန်းချထားသော ဘုံခုနစ်ဆင့် ပြာသာဒ် များက အဆောင်များအပေါ်၌ မိုးနေကြသည်။ ငါးဆက်အိမ်၊ သုံးဆက်အိမ်များဖြင့် အဆောင်ဆောင် အခန်းခန်းသည် ကြီးကျယ် လှသည်။

နန်းတော်ကြီးထဲ၌ မိဖုရားကြီးဆောင်တွေရှိသလို ကိုယ်လုပ် မောင်းမဆောင်တွေလည်း ရှိသည်။ မိဖုရားခေါင်ကြီးကို သီးခြား နန်းဆောင်နှင့်ထားသည်။ တောင်ငူမိဖုရား၊ ပြည်မိဖုရား၊ မုတ္တမမိဖုရား၊ ဘင်းတဲမိဖုရား၊ အင်းဝမိဖုရားတို့ကို စကြောသုံးထပ်၊ ကြမ်းဖြတ်၊ လေသာ၊ စနုပါသော အိမ်များနှင့်ထားသည်။ မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင် ချီတက်လုပ်ကြံခဲ့ပြီး နန်းချခဲ့သော ဇင်းမယ်မင်း မိုးပြနရပတိ၊ ယိုးဒယား မင်း ပြသာမိရာနှင့် အင်းဝမင်းနရပတိစည်သူ စသော မင်းလေးပါး တို့ကိုလည်း ဟံသာဝတီသို့ ဆောင်ယူလာခဲ့ပြီး စကြော နှစ်ထပ်အိမ်ဖြူ နှင့်ထားသည်။

မင်းတရားကြီးသည် ဆင်ဖြူတော်များကို အလွန်နှစ်သက် တော်မူသဖြင့် ဆင်ဖြူတော်များနှင့်တန်သော ဆင်မင်း နန်းတော်များ သီးခြားစီဆောက်လုပ်ပြီး ထားပေးသည်။ ထိုဆင်မင်းနန်းများ သည်လည်း ရွှေအပြည့်ချထားသော နန်းတော်များဖြစ်သည်။ ဆင်ဖြူတော်များကို အစာကျွေးသည့်အခါ ရွှေအင်တုံ၊ ငွေအင်တုံ ဖြင့်ကျွေးသည်။ အသုံးအဆောင်များကလည်း ရွှေ၊ ငွေနှင့်ချည်းပြီး သည်။ ထိုဆင်ဖြူတော်များအတွက် သီးခြားအလုပ်အကျွေးအခြံ အရံများလည်း ထားပေးသည်။

ဆင်ဖြူတော်များကိုသာမဟုတ်။ စစ်ရေးစစ်ရာအတွက် အရေး ပါသည့် ခွန်အားကြီးသော တိုက်ဆင်များကိုလည်း သူတင်းကုပ်နှင့်သူ ထားပေးသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဟံသာဝတီကို ရွှေနိုင်ငံဟု ခေါ်နိုင်သည်။ ရွှေကို ဖောဖောသီသီ သုံးစွဲခဲ့သည်။ အဆောက်အအုံ၊ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းမှန်သမျှ ရွှေနှင့်မွမ်းမံသည်ချည်းဖြစ်သည်။ မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော် “ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီ” အပါအဝင် ဟံသာဝတီမြို့တော်အပြင် လက်အောက်ခံနိုင်ငံများရှိ ဘုရားပုထိုးများ ပြုပျက်သည်ကို ပြုပြင်ခြင်း၊ ဟောင်းနွမ်းသည်ကို မွမ်းမံခြင်း၊ ထီးတော်အသစ်များတင်လှူခြင်း၊ ကုသိုလ်တော်အသစ်များ တည်လုပ်ရန်အတွက် ရွှေနှင့်ငွေကို ပိဿာများစွာ ပေးလှူပို့ပေးကြောင်းလည်း ရာဇဝင်စာမျက်နှာများတွင် တွေ့ရသည်။

သာဓကအားဖြင့် ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီတွင် ပထမအကြိမ် ရွှေထည့်ရန်အတွက် ရွှေကိုယ်လေးချိန် ၅၃ ပိဿာ ၅ ကျပ် တစ်မတ်လှူပြီး ဒုတိယအကြိမ်တွင်လည်း မင်းတရားကြီး၏ ရွှေကိုယ်တော်လေး ၅၃ ပိဿာ ၄၀ ကျပ်သားလှူသည်ကို တွေ့ရသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ဘုရားပုထိုးများပြုပြင်ရန်၊ ထီးတော်သစ်တင်ရန်၊ ကောင်းမှုတော်အသစ်တည်လုပ်ရန် ကုန်ကျသော ရွှေနှင့်ငွေသည် များလှသည်။ ရာဇဝင်စာမျက်နှာများတွင် တွေ့ရသမျှ စာရင်းကောက်ရရှိသည်ပင် ရွှေပိဿာချိန် ၁၈၄၀ ပိဿာ ၈၅ ကျပ်၊ ၁ မတ်၊ ငွေ ၆၇၄၅ ပိဿာ ရှိသည်။ မျက်မှောက်ခေတ် ရွှေဈေးနှုန်း၊ ငွေဈေးနှုန်းဖြင့်တွက်ပါက အလွန်ကြီးမားသော ငွေကြေးပမာဏ ဖြစ်သည်။ ကုသိုလ်ပေးလှူရာတွင် ပါဝင်သော ရွှေဖြင့်ပြုလုပ်သည့် မင်းအသုံးအဆောင်များ၊ ကျောက်မျက်ရတနာများ၏ တန်ဖိုးများပါ ထည့်တွက်လျှင် အလွန်တော်သောသင်္ချာဆရာပင် လက်မှိုင်ချရမည် ဖြစ်သည်။

မင်းတရားကြီးက သဒ္ဓါတရားရှိတိုင်း အလွန်အမင်းမည်မျှပင် ကုသိုလ်ပြုပြု မင်းတရားကြီး၏ဘဏ္ဍာတိုက်ကမူ လျော့၍မသွား၊ တိုး၍တိုး၍သာ ရှိနေမည်။ အကြောင်းကမူ မင်းတရားကြီး လက်အောက်၌ များပြားလှစွာသော အခွန်တော်၊ လက်ဆောင်တော်ဆက်နိုင်ငံများ ရှိနေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုပဏ္ဏာဆက်နိုင်ငံများက နှစ်စဉ် အခွန်တော်မပျက်မကွက် ပေးဆောင်ကြရသည်။

ပဏ္ဏာဆက်နိုင်ငံများအနက် ကသည်း၊ ဇင်းမယ်၊ တနင်္သာရီ၊ ထားဝယ်၊ မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ မိုးမိတ်၊ မိုင်းကိုင် စသည်တို့က ရွှေနှင့်ငွေ ပဏ္ဏာဆက်နိုင်ငံများ ဖြစ်ကြသည်။ ရွှေနှင့်ငွေအပြင် အခြားသော ဒေသထွက်ကုန်ပစ္စည်းများလည်း ပေးဆက်ကြရသည်။ အမျိုးအမည်အားဖြင့် ကြေး၊ ခပ်ပြာ၊ လင်းလေး (ခူးလေး)၊ လွှာ၊ သရက်စေ့၊ သံ၊ ဆင်၊ မြင်း၊ ကတိုး၊ တင်ရန်း၊ ပယင်း၊ ဖဲ၊ မော်ယော်၊ မိုင်းလုံဇာ၊ ယွန်းတာ၊ ယွန်းပူ၊ ရွှေဖျင်အောင်း၊ ကုန်စရပ်၊ ခဲမ၊ တိမ်းညက်၊ ဟင်္သာပဒါး၊ ပတ္တမြား စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ဒေသအလိုက် အချိန်အတွယ်၊ အရေအတွက် အနည်းအများ သတ်မှတ်ချက်ဖြင့် နှစ်စဉ် အခွန်တော်ဆက်ရခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် တစ်နှစ်လျှင် သုံးကြိမ်ကျင်းပသည့် ကန်တော့ခံ အခမ်းအနားမှာလည်း လက်ဆောင်တော်များ ဆက်ကြရသေးသည်။ အချို့က ရွှေပန်းခိုင်၊ အချို့က ငွေပန်းခိုင်၊ အချို့က ရွှေဖလား၊ အချို့က ငွေဖလား၊ အချို့က ဖျင် စသည်ဖြင့် ဒေသထွက်ပစ္စည်း ပေါ်မူတည်၍ ဆက်ကြရသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဘုရင့်ရွှေတိုက်တော်၊ ငွေတိုက်တော်များသည် ရွှေငွေ အဖိုးထိုက်အဖိုးတန် ရတနာများဖြင့် အမြဲပြည့်လျက် ရှိနေပေလိမ့်မည်။

ထို့ကြောင့် “တစ်မိုးအောက်၊ တစ်ယောက်” ဆိုရလောက်အောင် ကုသိုလ်ရေစက် လက်နှင့်မကွာ နေနိုင်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ကြွယ်ဝချမ်းသာ မှုကို အကြောင်းပြုပြီး နိုင်ငံတစ်ဝန်း မင်းတရားကြီး ဆောက်လုပ်ပြီး ထင်ရှားသောဆရာတော်၊ သံဃာတော်ကြီးများအား တင်လှူခဲ့သည့် ကျောင်းတော်ကြီးတွေလည်း များလှသည်။

- တောင်ငူတွင် ကျောင်းရံ ၄၀ ပါ ကျောင်းကြီး ၁၊
- ပုသိမ်တွင် ကျောင်းရံ ၄၀ ပါ ကျောင်းကြီး ၁၊
- တောင်ငူတွင် ကျောင်းရံ ၃၀ ပါ ကျောင်းကြီး ၁၊
- ဟံသာဝတီတွင် ကျောင်းရံ ၄၀ ပါ ကျောင်းကြီး ၁၊
- မိုးမိတ်တွင် ကျောင်းကြီး ၁၊
- မိုးနဲတွင် ကျောင်းရံ ၁၀ ပါ ကျောင်းကြီး ၁၊
- စစ်ကိုင်းတွင် ကျောင်း ၁၊
- ပင်းယ၌ ကျောင်း ၂၊
- ဟံသာဝတီ၌ ကျောင်းရံနှင့် စကြာနှစ်ထပ်ကျောင်း၊
- ကျောင်းရံ ၄၀ နှင့်ကျောင်း၊
- ပြာသာဒ် ၃ ဆောင်ကျောင်း၊
- ရွှေဥမင် ၃ ကျောင်း၊
- ကျောင်းရံ ၄၂ ပါ ကျောင်းကြီး ၁၊ ကျောင်းရံပါ ဇေတဝန်ကျောင်း၊ ဇေတဝန်ဥယျာဉ်ကျောင်း၊
- ပုဂံ၌ ကျောင်းရံ ၁၀၀ ပါ ကျောင်းကြီး ၄ ကျောင်း စသည်ဖြင့် တွေ့ရသည်။

မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော်အလှူများတွင် သက္ကရာဇ် ၉၃၉ ခုနှစ်၊ နယုန်လပြည့်ကျော် ၁၁ ရက်တွင် ပုဂံရွှေစည်းခုံစေတီကို လှူတော်မူခဲ့သည့် ကြေးခေါင်းလောင်းတော်ကြီး တစ်လုံးလည်း

ပါသေးသည်။ ထိုခေါင်းလောင်းတော်ကြီးသည် ကြေးပိဿာ နှစ်ထောင့်တစ်ရာ ရှိသည်။

မင်းတရားကြီး၏ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုတွင် ပြည်ပကုန်သွယ်ရေး ကို အားပေးအားမြှောက်ပြုခြင်းလည်း ပါသည်။ ထိုခေတ်က ဟံသာဝတီသည် ပြည်ပသင်္ဘောများ ဝင်ထွက်ဆိုက်ကပ်ရာ ဆိပ်ကမ်း မြို့တော်ဖြစ်သည်။ ဆိပ်ကမ်းမြို့တော်တွင် စိုးစံသဖြင့်လည်း ပြင်ပကမ္ဘာနှင့် အဆက်အသွယ်များစွာရသည်။ ပင်လယ်ရပ်ခြား ကုန်သည်များ လာရောက်ဖောက်ကား ရောင်းဝယ်ကြသည်။ မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင်လည်း သူပိုင် ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောကြီး တည်ဆောက်ထားပြီး သီဟိုဠ်နှင့် တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယဆိပ်ကမ်း မြို့ကြီးများသို့ စေလွှတ်ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားကြောင်း သိရသည်။ ဤကဲ့သို့သော အကြောင်းများ၊ အထောက်အပံ့များကြောင့် မင်းတရားကြီး၏ ဓနဥစ္စာသည် ချမ်းသာပြီးရင်း ချမ်းသာဖြစ်သည် ဟုဆိုရပေမည်။

မင်းတရားကြီး၏ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှုကို တွက်ဆနိုင်ရန် နိုင်ငံခြားသားတစ်ဦး၏မှတ်တမ်းပါ အပိုဒ်ကလေး တစ်ပိုဒ်ကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပေမည်။ မင်းတရားကြီး စစ်ထွက်လျှင် စစ်သည် အလုံးအရင်းနှင့်ထွက်ကြောင်း၊ သူရိုဗိုဗိုက အယုဒ္ဓယသို့ စစ်သည်တော် သုံးသိန်းချီသည်ကို တွေ့ရကြောင်း၊ မင်းတရားကြီး ပြည်ပချီလျှင် ကိုယ်ရံတော်တပ်ကြီးနှင့်ချီကြောင်း၊ များမတ်သေနာပတိ များစွာ ပါကြောင်း၊ ရွှေပိန်းချထားသော ရဲတိုက်ငယ်သဖွယ် အိမ်များပါသည့် ဆင်များစီး၍ လိုက်ပါကြကြောင်း၊ မင်းတရားကြီးက ရတနာအပေါင်း စီခြယ်ထားသည့် ပြာသာဒ်မိုး ရွှေဝေါယာဉ်ဖြင့် လိုက်ပါကြောင်း၊

ရတနာပြာသာဒ်ရွှေဝေါမှာ လေးဖက်လေးတန် ဖွင့်ထားကြောင်း၊ ဝေါထမ်း ၁၆ ဦးမှ ၁၈ ဦးထိ ထမ်းရကြောင်း၊ မင်းတရားကြီး၏ စီးတော်ယာဉ်ရှေ့မှ အကျွေးအမွေး အတီးအမှုတ် သဘင်များစွာ ထွက်ရပြီး ယောက်ျား၊ မိန်းမ လှပစွာဝတ်စားဆင်ယင်ပြီး လိုက်ပါ ရကြောင်း သူ့အမြင်ကို ရိုးရိုးရှင်းရှင်း ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။

ကျွန်တော်သည် ရာဇဝင်စာမျက်နှာများအပေါ် ခေါက်တုံ့ ခေါက်ပြန်လျှောက်နေခြင်းကို ရပ်ပစ်လိုက်သည်။ ရာဇဝင် စာမျက်နှာများကလည်း သူတို့ကို “ပိတ်လိုက်ပါတော့” ဟု ပြောနေ သယောင် ရှိသည်။ တစ်ဖက်က မင်းတရားကြီး၏ ဇာတာတော်မှ ဗေဒင်ကျားကွက်တစ်ခုက ကျွန်တော့်ကို မျက်စပစ်ပြနေသည်။ မူလလင်္ဂ၏ ၂-တန်းတွင် ပြူးပြူးကြီးရပ်နေသော တနင်္လာဂြိုဟ်နှင့် ဓနုကာရက ကြာသပတေးဂြိုဟ်၊ ၁၀-တန်း ဘာဝတွင် ရပ်နေသော ၂-တန်း ဘာဝသခင် သောကြာဂြိုဟ်တို့က “ဧဟိဘိက္ခူ” “ဧဟိဘိက္ခူ” ငါ့ကိုရှုလှည့်၊ ငါ့ကိုရှုလှည့်ဟု သတိပေးနေသလိုလည်း ရှိသည်။

ဒေါက်တာဗိုလ်လေး၊ မြန်မာပြန်ဆိုသော ဘရိဂူဆရာ၏ “ဘာဝဗလ” ဗေဒင်ကျမ်းဂါထာ (၂-၂) ၌ တနင်္လာဂြိုဟ်သည် ၂- တန်းဘာဝတွင် ရပ်တည်လျှင် ဇာတာရှင်သည် ရုပ်ရည်ချောမော လှပလိမ့်မည်။ ဘုန်းကျက်သရေနှင့် ပြည့်စုံမည်။ ပစ္စည်းဥစ္စာရှိမည်။ ရောင့်ရဲလွယ်မည်။ အသက် ၁၈ နှစ်အရွယ်တွင် စစ်သူကြီးအဖြစ် ရှင်ဘုရင်က ခန့်ထားခြင်းခံရလိမ့်မည်။

ဗြိုဟင်္ဇာတကကျမ်းက “ဇာတာရှင်တွင် ကြီးမားသော မိသားစုရှိလိမ့်မည်”

သာရာဝလီကျမ်းက “အစစအရာရာပြည့်စုံ၍ ချမ်းသာသုခ ရလိမ့်မည်။ မိတ်ဆွေများရှိ၍ ပစ္စည်းဥစ္စာ ချမ်းသာကြွယ်ဝလိမ့်မည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ဂါထာ (၄-၂) ၌ ကြာသပတေးဂြိုဟ် ၂-တန်း ဘာဝတွင် ရပ်တည်လျှင် ဇာတာရှင်သည် ပစ္စည်းဥစ္စာချမ်းသာ၍ အသိဉာဏ် ရှိလိမ့်မည်။ အလွန်ဩဇာအာဏာရရှိလိမ့်မည်။ ၂-တန်း ဘာဝသည် ဓနုဘာဝ ဖြစ်သည်။ ၂-တန်း ဘာဝတွင် ကြာသပတေးရပ်တည် ခြင်းသည် ဇာတာရှင်အား ငယ်ရွယ်စဉ်တွင် ဘဏ္ဍာရေးတိုးတက် ကြီးပွားမှုကို ပေးပေးလိမ့်မည်။

သာရာဝလီကျမ်း၌လည်း “ဇာတာရှင်သည် ပစ္စည်းဥစ္စာ ချမ်းသာလိမ့်မည်။ ဇိမ်ခံပစ္စည်းများကို နှစ်သက်လိမ့်မည်။ စကား ပြောကောင်း၍ ရုပ်ရည်ချောမောလှပလိမ့်မည်။ စကားပြော ချိုသာ၍ ပေးကမ်းစွန့်ကြဲလိမ့်မည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

သောကြာဂြိုဟ်နေပုံနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ဂါထာ (၆-၁၀) ၌ သောကြာဂြိုဟ် ၁၀-တန်း ဘာဝတွင် ရပ်တည်သော ဇာတာရှင်သည် ဘုန်းကျက်သရေနှင့် ပြည့်စုံလိမ့်မည်။ သောကြာဂြိုဟ်သည် ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်၊ ကြာသပတေးဂြိုဟ်၊ တနင်္လာဂြိုဟ်တို့နှင့် ပူးယှဉ်လျှင် ဇာတာရှင်သည် ယာဉ်များနှင့် ပြည့်စုံလိမ့်မည်။ ဘာသာရေး အခမ်းအနားအမျိုးမျိုး ကျင်းပလိမ့်မည်။ နာမည်ထင်ပေါ် ကျော်ကြား လိမ့်မည်။ ရာဇဇယုဂ်ရသဖြင့် ပစ္စည်းဥစ္စာချမ်းသာလိမ့်မည်။ ဒီးကျူး ဂုဏ်ပြုခြင်းခံရမည်။ ထင်ပေါ်ကျော်စောလိမ့်မည်။ အလွန်ကံကောင်း လိမ့်မည်” ဟူ၍ ဆိုထားသည်။

မင်းတရားကြီး၏ဇာတာတွင် သောကြာဂြိုဟ်သည် ၁၀-တန်း ဘာဝတွင် ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်နှင့် ပူးယှဉ်ပြီး အတိသုခကိုပေးသည့်

သောမဂြိုဟ်၊ ကြာသပတေးဂြိုဟ်ကြီး၏ အမြင်ခံထားရသည်။ မင်းတရားကြီး၏ ဇာတာတော်မှ ညွှန်းဆိုချက်များကား မင်းတရားကြီး၏ဘဝနှင့် တစ်ထပ်တည်းပါလား။ “တိုင်း၍ ရက်သည့်ပက္ကလာ၊ မိုးရွာသည်နှင့်အခန့်သင့်” ဆိုသော စကားအတိုင်းပါပဲလားဟု ပြောရပေလိမ့်မည်။



**အခန်း-၉**

**သာသနာပြုမင်း**

ဘုရင့်နောင်သည် သူ၏ နန်းသက် ၃၂ နှစ်အတွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကို ထူးကဲစွာ အမှတ်တရဖြစ်အောင် ချီးမြှောက်တော်မူခဲ့သည်။ သာသနာပြုမင်းဖြစ်လိုသည့်ဆန္ဒ ရှိကောင်း ရှိမည်ဖြစ်သော်လည်း ပင်ကိုသဘောကပင် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကို သက်ဝင်ယုံကြည်ခဲ့လိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့်လည်း မြန်မာ့သမိုင်းတွင် သူမတူအောင် သာသနာပြန့်ပွားထွန်းကားအောင် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် မင်းအဖြစ် မော်ကွန်းအထိုးခံရခြင်းဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်၏ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် စင်ကြယ်ပြန့်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်ချက်များကို လေ့လာပါက အခြင်းအရာ (၅) မျိုး တွေ့နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

- (၁) ယွန်းပြည်၊ ရှမ်းပြည်စသော အဝေးမြို့ရွာများမှာ သာသနာတည်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- (၂) လွန်လေသော မင်းမျိုးမတ်တို့မှားယွင်းသည်ကိုလည်း ပြုပြင်ပေးတော်မူခြင်း။



- (၃) တိရစ္ဆာန်များကိုသတ်၍ နတ်တင်ခြင်း၊ သူကောင်းတစ်ယောက်သေလွန်သည့်အခါ ယောက်ျား၊ မိန်းမသတ်၍ ထည့်ရခြင်းများကို ပယ်ရှားပေးခဲ့ခြင်း။
- (၄) သာသနာတော်အညစ်အကြေးဘေးရန်များကိုလည်း သုတ်သင်ရှင်းလင်း လူဝတ်လဲစေခြင်း။
- (၅) သီဟိုဠ်မှာ သာသနာတည်တံ့အောင် ဆောင်ရွက်ပေးခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။

**(၁) အဝေးမြို့ရွာများမှာ သာသနာတော်တည်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း**

ဘုရင့်နောင်သည် ယွန်းပြည်၊ ရှမ်းပြည်စသော အဝေးမြို့ရွာများကို အင်အားသုံး၍ တိုက်ခိုက်သိမ်းယူခြင်း၊ သာယာဖြည်းညင်းစွာ နားသွင်းဖျောင်းဖျ၍ သိမ်းယူခြင်းများဖြင့် လက်အောက်ခံနိုင်ငံဖြစ်အောင် သိမ်းရုံးပြီးနောက် ထိုထိုသောမြို့ရွာများမှာ မြတ်ဗုဒ္ဓ၏သာသနာတော်တည်အောင် ပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဋီကာ ကျနသော ဆရာတော်၊ သံဃာတော်တို့ကို တောင်းပန်ပြီး ပိဋကတ်သုံးပုံနှင့်တကွ ဝေပုံကျဌာနသို့ကြွသွားစေခဲ့သည်။ ပဒေသရာဇ်ဖြစ်သည့် ထီးရံနန်းရံစော်ဘွား၊ မြို့စားတို့က ဆရာတော်၊ သံဃာတော်များကို ထောက်ပံ့ချီးမြှင့်စေသည်။ မာဂဓဘာသာ ကျနစွာ သင်စေခြင်း၊ ပဉ္စင်းခံခြင်း၊ ရှင်ပြုခြင်း၊ လူများကိုလည်း ငါးပါးသီလ၊ ရှစ်ပါးသီလ တည်စေခြင်းဖြင့် သာသနာတော် မတည်သေးသော မြို့ရွာအနှံ့အပြားမှာ သာသနာတော်တည်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။

မှန်ကန်စွာတည်းဖြတ် တိုက်ဆိုင်ညှိနှိုင်းပြီး ပိဋကတ်တော်များကို သုံးပုံလျှင်တစ်စုံခေါ်ပြီး ယိုးဒယား၊ သောက္ကတံ၊ ပိဿလောကံ၊

လင်းဇင်း၊ အကျော်၊ လစိုက်၊ ဇင်းမယ်၊ ကျိုင်းရုံး၊ ကျိုင်းသေည်၊ ကျိုင်းတုံ၊ မိုးနဲ၊ ညောင်ရွှေ၊ သီန္ခီ၊ သီပေါ၊ မိုးမိတ်၊ မိုးညှင်း စသောနယ်များကို တစ်စုံစီပို့တော်မူသည်။ မြန်မာနယ် မြို့ရွာအနှံ့အပြားကိုလည်း ပိဋကတ်အစုံ တစ်စုံစီပေးပို့တော်မူခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်ကိုလည်း တစ်စုံပို့သည်။ ပဒေသရာဇ်ထီးရံ၊ နန်းရံ၊ စော်ဘွား၊ မြို့စားတို့၏ ညီသားတို့ကိုလည်း နန်းတော်တွင် အပါးတော်မှာထားပြီး ဘုရားဟော ကျမ်းဂန်များကို မြန်မာဘာသာဖြင့် သင်ကြားစေကာ ကြီးပွားနားလည်အောင်လည်း ကျွေးမွေးပြုစုထားခဲ့သည်။ ပဒေသရာဇ်အရာ လစ်လပ်သည့်အခါ ရိုးရာအတိုင်း ဆက်ခံစေခဲ့သည်။

**(၂) လွန်လေသောမင်းမှူးမတ်တို့မှားယွင်းသည်ကိုလည်း ပြုပြင်ပေးတော်မူခြင်း**

ဘုရင့်နောင်လက်ထက်မတိုင်မီက မင်းမှူးမတ်များသည် သာသနာတော်နှင့်စပ်ပြီး မှားယွင်းချက်များ ရှိခဲ့ကြဟန်ရှိသည်။ ရတနာသုံးပါးနှင့် စပ်သောပစ္စည်းများသည် လူတို့နှင့်မအပ်စပ်၊ ယင်းမအပ်စပ်သောပစ္စည်းများကို သုံးစွဲခဲ့ကြခြင်းများ ရှိခဲ့သည်။ ရတနာသုံးပါးနှင့် စပ်သောပစ္စည်းများကို မသုံးမဆောင်ရဟု တားမြစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ကျောက်စာပင် ရေးထိုးပညတ်ခဲ့သည်။ ထိုကျောက်စာကို ပုဂံသဗ္ဗညုဘုရားတွင် စိုက်ထားခဲ့သည်။ ထိုကျောက်စာတွင် “သက္ကရာဇ် ၉၁၃-ခု၊ မာယန္တရံနိကာ၊ အသျှင် ဘဝရှင်မင်းတရားမင်းဖြစ်တော်မူလျှင်၊ တိုင်းနိုင်ငံတွင် ဖြစ်သရွေ့သော ကျောင်းကန်ဆိုးအမွေသယံရဲ့ကို လွှတ်တော်မူသည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၁၉ ခုနှစ်က ပုဂံရွှေစည်းခုံဘုရားတွင် လှူဒါန်းဆွဲထားခဲ့သော ခေါင်းလောင်းတွင်လည်း “လွန်လေသော မင်း

ဧကရာဇ် အမှူးအမတ်တို့သည် ဘုရားပစ္စည်း၊ တရားပစ္စည်း၊ သံဃာပစ္စည်းတို့ကို ခံစားသည်ကိုလည်း မခံစားနှင့်ဟူ၍ လွှတ်တော် မှုသည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။

**(၃) တိရစ္ဆာန်ကိုသတ်၍နတ်တင်ခြင်း၊ သူကောင်းတစ်ယောက် သေလွန်သည်အခါ ယောက်ျား၊ မိန်းမ သတ်၍ထည့်ခြင်းများကို တားမြစ်ခြင်း**

ဘုရင့်နောင်သည် မိမိပိုင်နက်အတွင်း မြန်မာနယ်၊ ရှမ်းနယ်၊ ယွန်းနယ်သုံးရပ်စလုံး၌ သာသနာနှင့်မအပ်စပ်၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူ သက်ဝင်သည့် ပြုမူလုပ်ဆောင်ချက်များကို ပယ်မြစ်ခဲ့သည်။ မြန်မာ နယ်တွင် ပြုမူလုပ်ဆောင်သမျှထဲမှ နတ်တော်လ၌ တိရစ္ဆာန်ခေါင်း များကို အိမ်တိုင်းစေ့ အိမ်ရှေ့တွင် တိုင်စိုက်ထူတင်ကာ နတ်ပူဇော် သောအလေ့ကို ပယ်ရှားတားမြစ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုနတ်ပူဇော်သည့် အလေ့သည် သီရိပစ္စယာ (ပုဂံ) မြို့တည် သေည်လည်ကြောင်မင်းလက်ထက် ပန်းပဲ မောင်တင့်တယ်၊ နှမ မင်းလှမြတ် နတ်မောင်နှမကို ပုပ္ဖိုးတွင်တင်ထားရာမှ စခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ လူ့အမည်က မောင်တင့်တယ်၊ နှမ မင်းလှမြတ်ဖြစ်ပြီး နတ်အမည်က မင်းမဟာဂီရိ (မင်းမာဂီရိ)၊ နှမရွှေမျက်နှာဖြစ်သည်။ ထိုနတ်မောင်နှမ ကို နတ်တော်လတိုင်း ကွဲဖြူ၊ နွားဖြူ၊ ဆိတ်ဖြူ၊ ဝက်ဖြူ၊ ကြက်ဖြူ၊ သေအရက်များနှင့် အိမ်တိုင်းစေ့ ပသတင်ကြပြီးမှ တိရစ္ဆာန် ခေါင်းများကို ကြိုးနှင့်သီ၍ အိမ်ရှေ့ရှိ နတ်တိုင်တွင် ဆွဲထားကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ကာလရှည်ကြာစွာ မှားယွင်းလာခဲ့သော အလေ့ဖြစ်သည်။ ထိုအမှားကို ပယ်မြစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တွင် ပုဂံ၊ ရွာသာ၊ စလေ၊ ပုခန်း၊ ပင်း၊ ငသရောက်၊ တုရွင်းတိုင်၊ ကျောက်ပန်းတောင်း စသောနယ်များတွင်

နေသူများကို တားမြစ်သည်ဟူ၍ ဆိုထားသည်။ ရာဇဝင်ကျမ်းမှာတော့ မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြား တားမြစ်ကြောင်းဆိုသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးလက်ထက် ပိုင်နက်ဖြစ်သော ဧရာဝတီမြစ် အနောက်ဘက် သုနာပရန္တာတိုင်းမှာလည်း ထိုကဲ့သို့ နတ်တင်သည့် ဓလေ့ရှိသည်။ တင်သောနတ်က တောင်မင်းကြီး၊ မြောက်မင်းကြီး ခေါ်သော နတ်နှစ်ပါးဖြစ်သည်။ ထိုနတ်နှစ်ပါးမှာ မောင်တင့်တယ်၏ သားနှစ်ယောက်ဖြစ်သည်။

ရှမ်းပြည်နယ်၊ ယွန်းပြည်များတွင် စော်ဘွားစသော အကြီး အကဲများ သေလျှင် အကြီးအကဲမယားနှင့်တကွ စီးနေကျ ဆင်မြင်း၊ သုံးဆောင်နေကျ ပစ္စည်းများပါ သေသူသဂြိုဟ်ရာ တစ်ခါတည်း ထည့်ရသည့်ဓလေ့ ရှိသည်။ အကြီးအကဲမှတစ်ပါး သူကောင်း တစ်ယောက်သေလျှင် သူကောင်းသဂြိုဟ်ရာသို့ တစ်ခါတည်း ယောက်ျား၊ မိန်းမ ထည့်လိုက်ရသည့်အလေ့လည်းရှိသည်။ ထိုအလေ့ များကို ပယ်ရှားတားမြစ်ခြင်းပြုခဲ့သည်။

တားမြစ်ပုံက ဤ “မိစ္ဆာအကျင့်ကို မကျင့်တော့ပါ” ဟု သစ္စာရေသောက်စေခြင်းဖြစ်သည်။ အကြီးအကဲ မဟုတ်သည့် ထင်ရှားသော သူကောင်းလူရည်တတ်များအားလုံး သစ္စာရေ သောက်ကြရသည်။ တရားရာဇဝတ် စသောမြို့ရွာအရေးနှင့်တကွ သာသနာရေးပါစောင့်ရှောက်ဖို့ ရှမ်းပြည်နယ်၊ ယွန်းနယ်များ၌ မြန်မာအကြီးအကဲများ တွဲဖက်ပြီး အစောင့်အရှောက်များခန့် ထားပေးခဲ့သည်။ အချို့နယ်များ၌ အကြီးအကဲများကို လဲလှယ် ခန့်ထားသည်။

ဤကဲ့သို့ အကျပ်အတည်း တားမြစ်သည့်အတွက် လူ့အသက် သတ်ခြင်း၊ တိရစ္ဆာန်အသက်သတ်ခြင်း၊ ပစ္စည်းအသုံးအဆောင်

များအားလုံး ထည့်ခြင်းမလေ့ကို ကင်းပျောက်စေခဲ့သည်။ ဤအကြောင်းများကို ပုဂံရွှေစည်းခုံတွင် တင်လှူဆွဲထားခဲ့သော ခေါင်းလောင်းစာထဲမှာလည်း ထည့်သွင်းရေးထိုးထားသည်။ ရာဇဝင်ကျယ်၊ မဟာရာဇဝင်များမှာလည်း ပါသည်။

ထိုမိစ္ဆာအယူမလေ့သည် အပြီးအပိုင်တော့ချုပ်ငြိမ်းမသွားဘဲ ရှမ်းနယ်၊ ကရင်နယ်များတွင် အရိပ်အငွေ့ ကျန်ခဲ့သေးသည်။ သေသူမယား၏ဆံပင်၊ လက်သည်းခြေသည်း၊ ဆင်မြင်းတို့၏ နားရွက်ဖျား၊ အမြီးဖျား၊ ပစ္စည်းများ အစိတ်အပိုင်း အစအနထည့်ကြ ရသည့် ထုံးစံမူ ကျန်ခဲ့သေးသည်။ ရွှေဘိုမင်းလက်ထက်ထိ တိုင်အောင်ပင် ရှိသေးသည်ဟုဆိုသည်။

**(၄) သာသနာတော်၏အညစ်အကြေးဘေးရန်များကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းခြင်း**

ရဟန်းသံဃာတို့ ဥယျာဉ်ပန်း စိုက်ပျိုးလုပ်ဆောင်သည်ကို တရားနှင့်မညီဆိုပြီး ဥယျာဉ်ပန်းမာန်တို့ကို ဖျက်ဆီးစေရသည်။ ဆုံးမတားမြစ်၍မရသော ရဟန်းတို့ကိုလည်း လူထွက်စေခြင်းဖြင့် သာသနာတော်၏ အညစ်အကြေးဘေးရန်များကို သုတ်သင်ရှင်းလင်း တော်မူခဲ့သည်။

**(၅) သီဟိုဠ်တွင် သာသနာတော်တည်တံ့အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း**

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဘုရင့်နောင်မင်းရားကြီး အုပ်စိုးနေချိန် သီဟိုဠ်တွင် လေးစုလေးစိတ်ကွဲပြီး သုံးစိတ်မှာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူ ယူပြီး တစ်စိတ်မှာသာ ဗုဒ္ဓသာသနာ ဗုဒ္ဓအယူ ရှိသည်။ ဤကဲ့သို့ ကွဲပြား နေခြင်းမှာ မင်းလေးပါးကြောင့် ဖြစ်သည်။ ကွတ်တည်မင်း၊ ခန်းတည် မင်း၊ သီတာဝက်မင်းတို့က မိစ္ဆာအယူယူကြသော မင်းများဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာကိုယူသူ သီဟိုဠ်ဘုရင်၊ ဓမ္မပါလက ဟံသာဝတီ

ဆင်ဖြူရှင်ထံ သမီးကညာ ပဏ္ဏာလက်ဆောင်ပေးကမ်း မိတ်ဖွဲ့ပြီး ဗုဒ္ဓသာသနာသန့်ရှင်းပွားများအောင် စောင်မကူညီရန် တောင်းပန် သဖြင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကလည်း ဟံသာဝတီမှ စစ်သည် တော်များ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ လက်ရွေးရ ရောင်မြန်သန်သူ အမှုထမ်းလူ ၂၀၀၀ (နှစ်ထောင်) စေလွှတ်လိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ထိုရဲမက်တော်များက ဗုဒ္ဓသာသနာအယူယူသော ဓမ္မပါလမင်း နှင့် ပူးပေါင်းပြီး မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူရှိသည့် မင်းသုံးပါးထံ လူလွှတ်၍ စာပို့စေသည်။ စာထဲတွင် “ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်ထံက ရဲမက်တော်တို့ စေလွှတ်၍ ယခုရောက်ပြီး၊ ဗုဒ္ဓသာသနာတော်ကို ဓမ္မပါလမင်းနှင့် အညီအညွတ်ဆောင်ရွက်မည်၊ မဆောင်ရွက်မည် စာပြန်ရမည်။ အကယ်၍ ခုခံလျှင် ယခုပင်စစ်တိုက်မည်” ဟူ၍ပါသည်။ မိစ္ဆာ အယူရှိသော မင်းသုံးပါးလည်းမခုခံဘဲ “ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင်ကို အံ့မတုဝံ့ပါ။ အညီအညွတ်သာသနာတော်ကို ဆောင်ရွက်ပါမည်” ဟု ဝန်ခံပြီး ဟံသာဝတီမှ ရဲမက်တော်တို့ကို လက်ဆောင်ပဏ္ဏာ ပေးရန်များစွာနှင့် မင်းသုံးပါးအညီအညွတ် ဓမ္မပါလမင်း နန်းတော်သို့ လာကြသည်။ ထိုအခါ ဟံသာဝတီက စေလွှတ်သော စန္ဒသူရိယနှင့် ရာဇပညာအမတ်နှစ်ဦးက ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင်၏ အမိန့်တော်၊ အမှာတော်ကို ပြန်ဆိုကြရသည်။ သည့်နောက်မှာတော့ သီဟိုဠ်မှာ ဗုဒ္ဓသာသနာညီညွတ်စွာ ဖြစ်တည်လာခဲ့သည်။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတို့ ဖျက်ဆီး၍ မစုံမစေသော ပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဋီကာကျမ်းတို့ကိုလည်း ရေးကူး စေသည်။ စုစုပေါင်း ၁၁၈ ကျမ်း သင်္ဘောနှင့် ပို့ပေးခဲ့သည်။

မင်းလေးပါးတို့ဆက်သော လက်ဆောင်များကို ခံယူကာ အမတ်နှစ်ဦးပြန်ရောက်သည့်အခါ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း အားရတော်မူပြီး စန္ဒသူရိယကို မဟာယော်ဓာ၊ ရာဇပညာကို ဇေယ

ယော်ဓာ ဟူသောဘွဲ့နှင့် အဆောင်အယောင် စားကျေးပေးကမ်း သူကောင်းပြုတော်မူခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့သော သာသနာသန့်ရှင်းတည်တံ့ပြန့်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်သည့်အပြင် မင်းတရားကြီးကိုယ်တိုင်ကလည်း သာသနာတော်ကို လေးလေးစားစား ထောက်ပံ့ချီးမြှင့်သည်။ သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြသည်များရှိသည်။

ဦးကုလားမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ- ၃၁ တွင် -

“ကောင်းမှုတော်လေးဆူထားသော ဇရပ်သို့ မြန်မာဆရာတော်၊ မွန်ဆရာတော်၊ ယွန်းဆရာတော်အပေါင်းတို့အား ပင့်တော်မူပြီး ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော်မူသည်။ တရားလည်းနာတော်မူသည်။ မွန်းတိမ်းသောအခါ၌လည်း ရဟန်းတို့နှင့်လျှောက်ပတ်သော အဖျော်ယမကာတို့ကိုစီရင်၍ လှူတော်မူသည်။ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာကျနတော်မူသဖြင့် ရဟန်းတော်တို့အားလည်း ဤဇရပ်၌ စာပေပို့သ သင်ကြားတော်မူပါ” ဟူ၍ တောင်းပန်တော်မူသဖြင့် ရဟန်းတော်များလည်း စာပေများပို့ချသင်ကြားကြရသည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၇၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် ဖြစ်သည်။

၁၅၇၄-ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင်လည်း -

“ရွှေရုပ်တု၊ မိုးကြိုးရုပ်တု၊ ငွေရုပ်တု၊ ပဉ္စလောဟာရုပ်တုတို့ကို အနေကဇာတင်သည့်အခါ မြန်မာပြည်အလုံး၊ မွန်ပြည်အလုံး၊ ယွန်းပြည်အလုံး၊ ရှမ်းပြည်အလုံးတွင်ရှိသည့် ကျောင်းနေပုဂ္ဂိုလ် ၃၅၅၅ (သုံးထောင်ငါးရာငါးကျိပ်ငါး) ကို ပင့်တော်မူခဲ့သည်။ ဘုရားဝန်းကျင်တွင် မဏ္ဍပ်ကနားကြီး အဆောင်ဆောင်ဆောက်ပြီး ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော်မူခဲ့သည်။ ပရိက္ခရာရှစ်ပါးနှင့်တကွ ခါသာပိတ်အုပ်၊

အိုးမွေရာ၊ ကော်ဇော၊ ငရုတ်၊ ကွမ်းသီး၊ ဘယဆေးများစွာ အစေ့အနံ့ လှူတော်မူခဲ့သည်။

တံသာဝတီမြို့တော်တွင်ရှိသော မစားရ၊ မဝတ်ရသောသူတို့ကိုလည်း ပုဆိုးတစ်ထည်၊ အင်္ကျီတစ်ထည်၊ ကြေးသုံးပိဿာ၊ ဆန်တစ်စိတ်လှူတော်မူသည်။ ပုဆိုးပေါင်း ၅၄၀၀ (ငါးထောင်လေးရာ)၊ ကြေးပေါင်း ၁၆၂၀၀ (တစ်သောင်းခြောက်ထောင်နှစ်ရာ)၊ ဆန်ပေါင်းအတင်း ၃၅၀ (သုံးရာငါးဆယ်) တံခါးတွင် မှူးတော်မတ်တော်များ ကြပ်မတ်၍ လှူရသည်။ ဗျတ္တိဗလနှင့် ပြည့်စုံသော မြန်မာသာမဏေတို့ကိုလည်း ကလျာဏီသိမ်တွင် ပဉ္စင်းခံတော်မူသည်။ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာကျမ်း တစ်ရာတစ်ဆယ့်လေးကျမ်းကိုလည်း အဝေးသံဃာတို့အား တစ်ကျမ်းစီအပ်တော်မူသည်။ ဆန်၊ ဆား၊ ငါးပိလည်း သုံးဆောင်လောက်အောင် အဝေးသံဃာတို့အား လှူတော်မူ၍ ပို့ပေးသည်” ဟူ၍ စာမျက်နှာ ၃၇-၃၈ တို့တွင် ပါရှိသည်။

၁၅၈၁ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၁၄ ရက်နေ့တွင်လည်း သာသနာတော်၏ အမြစ်ဖြစ်စေခြင်းငှာ ကျမ်းဂန်သိမြင်သော သာမဏေတို့ကို ရွေးတော်မူပြီး ၆၅ ပါးကို ကိုယ်တော်တိုင်ကြပ်မတ်၍ ကလျာဏီသိမ်၌ ပဉ္စင်းခံပေးသည်။ ပြီးလျှင် လက်တော်နှင့်ပြင်၍ ဆွမ်းလုပ်ကျွေးသည်။ နေလွဲသောအခါ၌လည်း အဖျော်ယမကာစီရင်၍ လှူတော်မူသည်။ ဆရာ ၃၂ ပါးနှင့် ပဉ္စင်းသစ် ၆၅ ပါးကိုလည်း ပရိက္ခရာရှစ်ပါးနှင့်တကွ ခါသာအုပ်၊ ပိတ်အုပ်၊ လက်ဖက်ချောင်း၊ ကွမ်းပွဲလှူတော်မူသည်။ ၁၅၈၁ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၄ တွင် မဟာဝါသကျောင်းကို တင်လှူတော်မူသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံလည်း အပ်တော်မူသည်။ အလုပ်အကျွေး ကပ္ပိယကာရကလည်း သုံးကျိပ်လှူတော်မူသည်။ သိမ်စောင့်လည်း

ငါးယောက် လျှောက်မူသည် ဟူ၍ စာမျက်နှာ ၇၃ တွင် ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဇာတာတစ်စောင်တွင် လောကုတ္တရာဂြိုဟ်ကြီးများဖြစ်သော ကြာသပတေးဂြိုဟ်နှင့် စနေဂြိုဟ်တို့ ပူးခြင်း၊ ယှဉ်ခြင်း၊ မြင်ခြင်းဖြင့် ဆက်သွယ်မှုရှိကြလျှင် ဇာတာရှင်သည် ဧကန်သာသနာတော်ကို ချီးမြှင့်ထောက်ပံ့သူ ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ဆိုထားသည်။ ယခု ဘုရင့်နောင်၏ ဇာတာ၌ ထိုဂြိုဟ်နှစ်လုံး အပြန်အလှန်မြင်ပြီး ဆက်သွယ်မှုရှိရုံမက ရာဇယုဂ်ကြီးကိုပင် ပေးထားသည်။ ထို့ကြောင့် မင်းတရားကြီးသည် သာသနာတော်ကို ချီးမြှင့်ထောက်ပံ့ရာ၌ သူမတူအောင် ကြီးမားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဇာတာတစ်ခုတွင် ဥှစ်သုံးခုပါလျှင် တစ်မင်္ဂတစ်ဖိုလ်ရမည်။ ဥှစ်တစ်ခုပါလျှင် သာသနာပြုသူ ဖြစ်လိမ့်မည်ဟူသော ဆရာတော်ကြီး တစ်ပါး၏ မိန့်ကြားချက်ကိုလည်း မှတ်ထားသင့်ပေသည်။



**အခန်း-၁၀**

**ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီ**

ပဲခူးမြို့ (ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ မြို့ဟောင်း) မှ အနောက်ဘက် နှစ်မိုင်ခန့်အကွာတွင် “မဟာစေတီ” ဘွဲ့မည်ရှိသော စေတီတော်ကြီးတစ်ဆူရှိသည်။

ပဲခူးမြို့ထဲမှသွားလျှင် ပဲခူးမြစ်ကူးတံတားကိုဖြတ်ကာ မီးရထား ခုံးကျော်တံတားကိုတက်၊ ထိုမှ ရန်ကုန်ဘက်သွားသော လမ်းကို မလိုက်ဘဲ ရွှေသာလျောင်းဘုရားလမ်းခွဲအတိုင်း လိုက်ရသည်။ ကလျာဏီသိမ်၊ မြသာလျောင်းဘုရား၊ ရွှေသာလျောင်းဘုရား တို့ကိုဖြတ်ကျော်ပါက မဟာစေတီကို ဦးတိုက်ရောက်သည်။

အဝန်းပေ ၁၅၀၀၊ ဉာဏ်တော် ၃၃၃ ပေမြင့်သော မဟာ စေတီတော်ကြီးသည် ညီညာပြန့်ပြူး၍ စတုရန်းပုံတံတိုင်း ဝန်းရံလျက် ဧက ၆၀ ကျော် ကျယ်ဝန်းသော ပရိဝုဏ်မြေအပြင်တွင် ငွားငွားစွင့်စွင့် စံပယ်လျက်ရှိသည်။

ထိုစေတီတော်ကြီး၏ မူလဒါယကာမှာ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ ဤမဟာစေတီကို တည်လုပ် ခဲ့သည်မှာ အေဒီ ၁၅၅၉ (သက္ကရာဇ် ၉၂၁ ခုနှစ်) က ဖြစ်သည်။ ထိုစဉ်က မင်းတရားကြီးသည် လင်းဇင်းသို့ စစ်ချီရာမှအပြန် နေပြည်တော် ရောက်ရောက်ချင်း ဤကောင်းမှုတော်မဟာစေတီကို တည်လုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။

မင်းတရားကြီးသည် လင်းဇင်းသို့ ၁၅၅၈ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် စတင်ချီသည်။ ၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၁၇ ရက်နေ့တွင် ဟံသာဝတီနေပြည်တော်ပြန်ရောက်သည်။ နေပြည်တော် ပြန်ရောက် သည်နှင့် ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီကို တည်တော်မူမည့်နေရာတွင် သစ်ပင်ချွန်နွယ်တောအုပ်များကို ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းပြီး၊ မြေ မညီမညွတ် ရှိသည်ကို ညီညွတ်အောင် ဖို့လုပ်ပြင်ဆင်ရန်အတွက် ငွေတော် ၄၀၀ ထုတ်ပေးသည်။

တောရှင်းခြင်းအလုပ်၊ မြေညှိမြေပြင်ခြင်းအလုပ်တို့ကို အမတ် ရှစ်ယောက်နှင့် တပ်သားများက ဝိုင်းဝန်းလုပ်ဆောင်ကြရသည်။ ဦးစီးကြပ်မတ်ရသော အမတ်ရှစ်ယောက်မှာ -

ဗညားလော၊ ဗညားဒလ၊ ဗညားပရံ၊ ဗညားကျန်းထော၊ သီရိ ဇေယျနော်ရထာ၊ သီရိဇေယျကျော်ထင်၊ နေမျိုးကျော်ထင်၊ နန္ဒ ကျော်ထင် တို့ဖြစ်သည်။

မဟာစေတီတွင် ကျောက်မြစ်ချရန် ကျောက်လိုသည့်အလျောက် ကျောက်တူးရန်အတွက်လည်း စရိတ်ငွေ ၄၀၀ ထုတ် ပေးသည်။ အုတ်ကမူ အဆင်သင့်ဖုတ်လုပ်ပြီးဖြစ်သည်။ အဝမှာ ရှိစဉ်ကတည်း ကပင် ဖုတ်လုပ်ထားနှင့်ပြီးဖြစ်သည်။

ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီ တည်မည့်မြေနေရာ မြေဖို့ပြင်ဆင် ညီညွတ်ပြီးသည်နှင့် မင်းတရားကြီးလည်း ကောင်းမှုတော် မပြီးမချင်း

နေတော်မူရန် ပြာသာဒ်နန်းကို ကောင်းမှုတော်အနောက်တွင် ဆောက်လုပ်ပြီး ကောင်းမှုတော် မပြီးမချင်း ထိုပြာသာဒ်နန်းတွင် နေတော်မူကာ ကြီးကြပ်တော်မူခဲ့သည်။

၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၈ ရက်တွင် မဟာစေတီ ဖိနပ်တော်ရာ တွင်းတူးသည်။ မြေတွင်းတူးပြီး ကျောက်ချခင်းသည်။ သံယာတော် ၁၀၀၀ ပင့်၍ ဆွမ်းလည်းလုပ်ကျွေးသည်။

၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၂၀ ရက်တွင် ရွှေအုတ် ငွေအုတ် စီသည်။

၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၂ ရက်တွင် မဟာစေတီတွင် ဌာပနာရန် ဓာတ်တော်များကို သဘင်ကြီးစွာခံပြီး မင်းညီမင်းသား၊ မင်းဆွေစိုးမျိုး၊ များတော်မတ်တော်အပေါင်း ခြံရံပြီး ရွှေနန်းတော်မှ ကောင်းမှုတော်ကို ပို့ရသည်။ မင်းတရားကြီးက ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီရှေ့တွင် မင်းတဲကြီးဆောက်ပြီး မင်းမိဖုရား၊ ကိုယ်လုပ် မောင်းမအပေါင်းနှင့် ကြည့်တော်မူသည်။ ထိုနေ့ ရာဇဒေဝီ မိဖုရား တွင် သမီးတော်ဖွားသည်။ ဓာတ်တော်ပို့သည့်နေ့ ဖွားသောကြောင့် “ရာဇဓာတုကလျာ” ဟု သမီးတော်ကို အမည်ပေးတော်မူသည်။

၁၅၅၉ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၅ ရက်တွင် သဘင်ကြီးစွာခံပြီး ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီကို ဌာပနာတော်မူသည်။ အထက် ဌာပနာများကိုလည်း ငါးကြိမ်ဌာပနာတော်မူခဲ့သည်။ ဘုရားတည် သည့်အချိန်ကာလ ခြောက်လနှင့်အပြီး တည်လုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဖိနပ်တော်သံတောင် ၁၀၀၊ အရပ်တော် ၁၅၀ ရှိသည်။

မဟာစေတီတွင် ဌာပနာတော်မူသော ဓာတ်တော်၊ မွေတော်၊ ရုပ်တုတော်အရေအတွက်ကို ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ မှန်နန်း



မဟာရာဇဝင်များတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။ ကောက်နုတ်၍ ဖော်ပြရပါက -

- ၁။ ရွှေအဆင်းနှင့်တူသော သရီရဓာတ်တော် ၆၀၊
- ၂။ ပုလဲအဆင်းနှင့်တူသော သရီရဓာတ်တော် ၈၂၁၈ (ရှစ်ထောင့်နှစ်ရာ တစ်ဆယ့်ရှစ်ဆူ)

ဤသို့ဆိုခဲ့ပြီးသော သရီရဓာတ်တော် ၈၂၁၈ ဆူကို ပတ္တမြားစေတီတွင် ထည့်သည်။ ပတ္တမြားစေတီကို ရွှေစေတီမျိုးသည်။ ရွှေစေတီကို မိုးကြိုးစေတီမျိုးသည်။ မိုးကြိုးစေတီကို ငွေစေတီ မျိုးသည်။ ငွေစေတီကို ကြေးနီစေတီမျိုးသည်။

စွယ်တော်ပွားတစ်ဆူကို ပတ္တမြားစေတီတွင် ထည့်တော်မူသည်။

- ၃။ မိုးကြိုးအဆင်းနှင့်တူသော ဓာတ်တော် ၄၁ ဆူ၊
- ၄။ ဆံတော်ဓာတ်တော် ၁၉၄၇ ဆူ (တစ်ထောင့်ကိုးရာ လေးဆယ့်ခုနစ်ဆူ)၊
- ၅။ တကောင်းဓာတ်တော် ၃၄၄၉ ဆူ (သုံးထောင့်လေးရာ လေးဆယ့်ကိုးဆူ)၊
- ၆။ ပင်တင်ဓာတ်တော် ၆၃၆ ဆူ (ခြောက်ရာသုံးဆယ့် ခြောက်ဆူ)၊
- ၇။ ဆတ်သွားဓာတ်တော် ၁ ဆူ (တစ်ဆူ)၊
- ၈။ မောဂ္ဂလန်ဓာတ်တော် ၆၄၀၁ ဆူ (ခြောက်ထောင့် လေးရာတစ်ဆူ)၊
- ၉။ ရွှေကူဓာတ်တော် ၃ ဆူ၊
- ၁၀။ သိန်းယိုဓာတ်တော် ၁၂၆၀၅ ဆူ (တစ်သောင်းနှစ်ထောင့် ခြောက်ရာငါးဆူ)၊

- ၁၁။ ဦးကျောက်ဓာတ်တော် ၄၀ ဆူ၊
- ၁၂။ ဥမိုင်ဓာတ်တော် ၄၆ ဆူ၊
- ၁၃။ စကြိုဓာတ်တော် ၉၁ ဆူ၊
- ၁၄။ အရှေ့ဓာတ်တော် ၁၁၀၀၉-ဆူ (တစ်သောင်းတစ်ထောင့် တစ်ဆယ့်ကိုးဆူ)၊

ဤဓာတ်တော်ပေါင်း ၅၃၆၀၉ (ငါးသောင်းသုံးထောင် ခြောက်ရာကိုးဆူ) တို့ကို ရွှေကြုတ်၊ မိုးကြိုးကြုတ်၊ ငွေကြုတ်တွင် ချည်းထည့်တော်မူသည်။

အရှေ့ဓာတ်တော် ၁၁ ဒေါ်နနှင့် တနာဠိက၊ တကောင်း ဓာတ်တော် ၃ ဒေါ်နနှင့် တနာဠိကများကိုလည်း ရွှေစေတီ၊ ကြေးနီ စေတီတွင် ထည့်တော်မူသည်။

- ၁၅။ ပတ္တမြားဆင်းတု ၁၃ ဆူ၊
- ၁၆။ မြဆင်းတု ၄၅ ဆူ၊
- ၁၇။ နီလာဆင်းတု ၅ ဆူ၊
- ၁၈။ သန္တာဆင်းတု ၂ ဆူ၊
- ၁၉။ ဥဿဖရားဆင်းတု ၂၁ ဆူ၊
- ၂၀။ ကြောင်မျက်ရွဲဆင်းတု ၂ ဆူ၊
- ၂၁။ နဂါးဘွဲ့ဆင်းတု ၉ ဆူ၊
- ၂၂။ ပယင်းဆင်းတု ၁၃ ဆူ၊
- ၂၃။ ဂေါ်မိတ်ဆင်းတု ၂ ဆူ၊
- ၂၄။ ဖန်ဆင်းတု ၅ ဆူ၊
- ၂၅။ မြတ်စွာဘုရားခမည်းတော် သုဒ္ဓေါဓနမင်း၊ မယ်တော် သီရိမဟာမာယာ၊ မိထွေးတော်ဂေါတမီ၊ ယသော်ဓရာ၊ သားတော် ရာဟုလာ၊

၂၆။ လက်ယာရံ ရှင်သာရီပုတ္တရာ၊ လက်ဝဲရံ ရှင်မောဂ္ဂလာန်တို့ ရုပ်တုတော်နှင့်တကွ အဋ္ဌဝိသ ၂၈ ဆူ၊ သတ္တဌာန ၇ ဆူ၊ အသီတိရဟန္တာ ၈၀ ရုပ်တုတော်တို့ကိုလည်း ရွှေကို သွန်း၍ ရုပ်တုတော်ပေါင်း ၁၂၅၅ ဆူ (တစ်ထောင့် နှစ်ရာငါးဆယ့်ငါးဆူ)၊ ငွေဆင်းတုပေါင်း ၈၃၆ ဆူ (ရှစ်ရာသုံးဆယ့်ခြောက်ဆူ)၊ မိုးကြိုးဆင်းတုပေါင်း ၄၇ ဆူ၊ ပဉ္စလောဟာ ဆင်းတုပေါင်း ၇၈၅ ဆူ (ခုနစ်ရာ ရှစ်ဆယ့် ငါးဆူ)၊ ကြေးဆင်းတု ၁၂၃၀၅ ဆူ (တစ်သောင်း နှစ်ထောင်သုံးရာငါးဆူ)၊ ကျောက်သလင်းဆင်းတု ၈၂ ဆူ၊ ရဟန္တာအပေါင်း ရုပ်တုတော် ကြေးကိုသွန်းသည်မှာ ၂၃၈ ဆူ၊ ပတ္တမြားစီသောဓာတ်တော်အိမ် ၄၅၊ ဓာတ်တော် ရွှေအိမ် ၈၀၊ ဓာတ်တော်ငွေအိမ် ၉၅၊ ဓာတ်တော်ပယင်း စေတီ ၃၀၊ ဓာတ်တော်မိုးကြိုးအိမ် ၂၀၊ ဓာတ်တော်ကြေး စေတီ ၅ ဆူတို့ကို ဌာပနာတော်မူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုမှတစ်ပါး အဘိဓမ္မာကျမ်းဦး၊ သုတ်ကျမ်းဦး၊ ဝိနည်းကျမ်းဦး တို့ကိုလည်း ရွှေပေ၊ ငွေပေတွင်ရေး၍ ရွှေစာထောက်၊ ငွေစာ ထောက်နှင့်တကွ ထည့်တော်မူသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ရုပ်တုတော်ကိုလည်း မင်းဆောင် မင်းယောင်နှင့်တကွ တန်ဆောင်တိုင်ကိုင်ပြီး ရှိခိုးနေဟန် ငွေကို သွန်း၍ ထည့်တော်မူသည်။

ခမည်းတော်ဘုရားရုပ်တု၊ မယ်တော်ဘုရားရုပ်တု၊ အတုလ သီရိမဟာရာဇာဒေဝီရှင်မိဖုရားအရုပ်၊ သမီးတော် အဝမိဖုရားအရုပ်၊ မြေးတော် မင်းကြီးကျော်စွာအရုပ်၊ ရာဇဒေဝီရှင်မိဖုရားအရုပ်၊

သားတော် မင်းသားစစ်အရုပ်၊ သမီးတော် ရာဇဓာတုကလျာအရုပ်၊ စန္ဒာဒေဝီရှင် မိဖုရားအရုပ်၊ သမီးတော် ခင်စော အရုပ်များကိုလည်း ရွှေကိုသွန်း၍ တန်ဆောင်တိုင်ကိုင်လျက် ဘုရားရှိခိုးနေဟန် ထည့်တော်မူသည်။

ထို့ပြင် အိမ်နိမ့်တွင်မြင်သော သားတော်၊ သမီးတော်အရုပ်၊ ညီတော် သတိုးဓမ္မရာဇာ အရုပ်၊ မိဖုရားအရုပ်၊ ညီတော် မင်းခေါင် အရုပ်၊ သားတော်နှစ်ပါး၊ သမီးတော်နှစ်ပါး၊ ညီတော် သတိုးမင်းစော အရုပ်၊ သနားတော်မူသော မှူးကြီးမတ်ကြီးတို့ အရုပ်များကိုလည်း တန်ဆောင်တိုင်ကိုင်၍ ရှိခိုးနေဟန် ငွေကိုသွန်း၍ ထည့်တော် မူသည်။

၁၅၆၁ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂ ရက်နေ့တွင် ထီးတင်သည်။ ဆောင်းတော်မူသော မကိုဋ်တော်ကိုလည်း လှူတော်မူသည်။ ကြေးစင် ၁၀,၀၀၀ ကိုလည်း ကြေးမိုးရွာသည့်သဏ္ဍာန်ကြံ၍ လှူတော်မူသည်။

သဘင်ပြီးလျှင် ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီအရှေ့တွင် ဥယျာဉ် လုပ်တော်မူ၍ တာဝတိံသာဟူသောအမည်ကို သမုတ်တော် မူသည်။

၁၅၆၁ ခုနှစ်တွင် မြို့နန်းရွှေနန်းတော်ကိုဖျက်ပြီး ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီတွင် ဇေတဝန်ကျောင်းကြီး လေးကျောင်း၊ ကျောင်းရံ ၁၀၀ နှင့်တကွဆောက်ပြီး ကျောင်းလေးကျောင်းကို ရွှေအပြည့် ထည့်သည်။ ဝန်းကျင်နံရံတွင်လည်း ငါးရာ့ငါးဆယ်ဖာတ်ကို ရေးစေသည်။

မဟာစေတီ အရှေ့တံတိုင်းတွင်လည်း သုဓမ္မာရွှေဇရပ် ဆောက်တော်မူ၍ ဘုရားကျောင်းဝန်းကျင် ရွှေထည့်စရာ ကိုယ်တော်လေး ရွှေ ၅၃ ပိဿာ ငါးကျပ်တစ်မတ် လှူတော်မူသည်။

ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီ တည်စဉ်အခါက နေတော်မူသော ပြာသာဒ်သုံးဆောင်နန်းတော်ကို ကျောင်းရံနှင့်တကွ ကျောင်းကြီး ဆောက်တော်မူ၍ မဟာရမ် လုပ်တော်မူသည်။ ထိုကျောင်းကို ဒေးပူဇော်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးသော ဂုဏဝန်ပုဂ္ဂိုလ်ကို လှူတော် မူသည်။ ပိဋကတ်သုံးပုံကိုလည်း အပ်တော်မူသည်။

ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီသို့ ဓာတ်တော်ပို့သည့်အခါ နေတော်မူသည့် တဲတော်ရာတွင်လည်း ဘုရားရုပ်တုတော်အပေါင်း ထားရန် ရွှေဇရပ်ဆောက်ပြီး ဘုရားရုပ်တုတော် ၃,၀၀၀ လုပ်၍ ပြီးလျှင် ထားသည်။ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်၌ ၃၀,၀၀၀ ဟုဆိုပြီး၊ တွင်းသင်းရာဇဝင်က ၉၀,၀၀၀ ဟုဆိုထားသည်။

၁၅၆၁ ခုနှစ်၊ ဧပြီ ၈ ရက်တွင် ကိုယ်လေးတော် ရွှေ ၅၃ ပိဿာ အကျပ် ၄၀ ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီကို ရွှေမျက်ပါး ထည့်စရာ လှူတော်မူသည်။ ထိုဧပြီလမှာပင် ဘုရားရုပ်တုတော် ၃,၀၀၀ ထားသော ရွှေဇရပ် မီးလောင်မှုဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

၁၅၆၄ ခုနှစ်တွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ယိုးဒယား၊ လင်းဇင်းသို့ ချီတော်မူသဖြင့် နေပြည်တော်မှာ မရှိခိုက် နေပြည်တော် ဟံသာဝတီ၌ ရှမ်းပြည်အရပ်ရပ်ကယူ၍ အကွက်အရပ်ချပေးထား သော သို့ပန်းလူတို့ ပုန်ကန်မှုဖြစ်ခဲ့သည်။ သူပုန်တို့က မဟာစေတီ တွင် ရွှေဇရပ်နှစ်ဆောင် ဝန်းကျင်သိမ်ဇရပ်၊ အရှေ့ထောင့်က ကျောင်းရံ ၂၀ နှင့်တကွ ရွှေကျောင်း၊ ရှင်သဒ္ဒမ္ဘာဂီ တစ်ကျောင်း၊ အရှင်သာသနဓရ မဟာသာမိတစ်ကျောင်း၊ အရှင်အဘိကဏီတ တစ်ကျောင်း၊ ဇောတိယာရံကျောင်းများကို မီးတိုက်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း ထိုသတင်းကိုကြားပြီးနောက် ၁၅၆၅ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၀ ရက်တွင် ဇင်းမယ်က ဟံသာဝတီသို့ပြန်လာရာ

၁၅၆၅ ခုနှစ် မေလ ၈ ရက်တွင် နေပြည်တော် ဟံသာဝတီသို့ ပြန်ရောက်သည်။ သူပုန်သူကန်တို့ကိုလည်း သုတ်သင်ရှင်းလင်းသည်။ သည့်နောက် သူပုန်တို့ မီးထင်းတိုက်၍ ပျက်စီးခဲ့သော ဘုရား၊ ဂူ၊ ကျောင်း၊ ဇရပ်တို့ကို အမျိုးအမတ်တို့အား အသီးသီးဝန်ခံပြီး လုပ်ဆောင်စေသည်။

၁၅၇၀ ပြည့်နှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၂၅ ရက်တွင် ကိုယ်လေးတော် ငွေ ၃၅ ပိဿာသုံးကျပ်ကို ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီမှာ ရွှေမပြည့် သည်ကို ထည့်စရာရွှေအိုး လှူတော်မူသည်။

၁၅၇၄ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၈ ရက်တွင် ကောင်းမှုတော်မဟာ စေတီ တောင်မျက်နှာက ဟံသာဝတီတွင် မင်းအဆက်ဆက်တို့ မဆောက်လုပ်ဘူးသော ကောင်းမွန်လှစွာသောသုဓမ္မာဇရပ်ကို ဆောက်လုပ်ပြီး အတွင်းအပြင်ကို ရွှေအပြည့်ထည့်သည်။

ဘုရင့် နောင်မင်းတရားကြီး တည်လုပ်တော်မူခဲ့သော ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီသည် နှစ်ပေါင်း ၄၅၀ ကျော်မျှ ကြာမြင့် သည့်ကာလအတွင်း ရာသီဥတုဒဏ်၊ သဘာဝလျင်ဘေးဒဏ်တို့ အကြိမ်ကြိမ်ခံရပြီး ပြိုကျပျက်စီးခဲ့ရာ ခေါင်းလောင်းပုံ ဖောင်းရစ်နှင့် အောက်ပိုင်းသာမပြိုပျက်ဘဲ ငုံးတိတိကျန်ခဲ့သည့် အဖြစ်ဆိုးနှင့် နှစ်ပေါင်းများစွာကြာအောင် ကြံ့ခဲ့ရသည်။ ယနေ့ ဖူးမြင်နေရသော စေတီတော်ကြီးမှာ ဩဝါဒါစရိယ ဆရာတော်ကြီးများ၊ မင်းအစိုးရ တာဝန်ရှိသူများ၊ ပဲခူးမြို့သူမြို့သား စေတနာရှင်၊ ကုသိုလ်ရှင်များ၊ အနယ်နယ်အရပ်ရပ်မှ ကုသိုလ်ရှင်များ၏ ဒါနအားဖြင့် ကြိုးပမ်း တည်လုပ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက်က မဟာရံတံတိုင်းသည် ယခုထက်နှစ်ဆခန့်ကျယ်ဝန်းကြောင်း သိရသည်။ ထိုမဟာရံ တံတိုင်း

အုတ်ရိုးဟောင်းများကိုပင် အချို့နေရာ၌ မြေပေါ်ပေါ်လျက်၊ အချို့ မြေအောက် ငုပ်လျှိုးလျက် တွေ့မြင်ရသေးသည်။

အရှေ့ဘက်အုတ်ရိုးတံတိုင်းဟောင်းအပျက်ကို မဟာစေတီ အရှေ့ သုခကာရီမ္မန်ပရိယတ္တိစာသင်တိုက် တံတိုင်းနှင့် ဆက်လျက် တွေ့နိုင်သည်။ အလျား ပေ ၁၀၀ ခန့် သစ်ပင်ချုံနွယ်များ ပိတ်ပုံး လျက်ရှိသည်။ အုတ်ချပ် အရွယ်အစားများမှာ အလျား ၁၁ လက်မ၊ အနံ ၇ လက်မ၊ ၇ လက်မခွဲ၊ ထု ၂ ှ လက်မရှိ အုတ်ချပ်ဟောင်းများ ဖြစ်သည်။ မဟာစေတီဘုရား အရှေ့တောင်ထောင့် ပရိဝုဏ်အတွင်းရှိ သုံးထပ်ဓမ္မဗိမာန်တော်ကြီးမှ အရှေ့ပေ ၅၀၀ ခန့်အကွာတွင် ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။

တောင်ဘက်အုတ်ရိုးတံတိုင်းဟောင်းကို ဘုရင့်နောင်ရပ်ကွက်၊ သရက်တော ၅ လမ်း၊ သစ်တောအမှုထမ်း အငြိမ်းစား ဦးမြင့်ဌေး အိမ်အနီးတွင် တွေ့ရသည်။ အနောက်ဘက် အုတ်ရိုးတံတိုင်း ဟောင်းကမူ ဘုရင့်နောင်ရပ်ကွက်၊ ချောင်းကူးတံတားအနီးတွင် ဖြစ်သည်။ မြေပြင်အပေါ်ကိုတော့ မပေါ်နိုင်တော့။ မြေပြင်နှင့် တစ်သားတည်း ရှိနေပြီဖြစ်သည်။ မြောက်ဘက်၌မူ နှင်းဆီခြံ ရပ်ကွက် ဦးခင်မောင်ပိုင် အိမ်နံဘေးနားတွင် ရှိသည်။ မြေအောက်ငုပ်လျှိုး သွားပြီ။

မဟာစေတီတည်လုပ်စဉ်က ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် စေတီတော်ကြီးအနောက်၌ ပြာသာဒ်နန်း တည်ဆောက်ပြီး ကောင်းမှု တော်ကြီး မပြီးမချင်း ထိုပြာသာဒ်နန်းမှာ စံနေတော်မူသည်ဟု ဆိုထားရာ ထိုပြာသာဒ်နန်းကုန်းသည် မဟာစေတီမှ အနောက်ဘက် တစ်မိုင်ခန့်အကွာတွင် ရှိသည်။

နန်းကုန်းတော်ကြီးသည် အလျားပေ ၆၀၀၊ အနံပေ ၆၀၀၊ အမြင့် ၈ ပေခန့် ရှိသည်။ ကုန်းတော်ကြီးပတ်လည် အုတ်ရိုးနံရံ စီထားသည်။ အချို့နေရာ၌ ပကတိအုတ်ရိုးများ တွေ့နိုင်သေးသည်။ ကုန်းတော်ကြီး အပြင်ဘက်ပတ်လည်မှာ ရေမရှိတော့သော ကျုံးခြောက်ရာကြီး ရှိသည်။ အကျယ်ပေ ၂၀၀ ခန့်ရှိပြီး အနက် ၃ ပေ ခန့်ပင်ရှိ သေးသည်။

ထိုနန်းကုန်းမှာ ဟံသာဝတီမွန်မင်း သုရှင်တကာရွတ်ပိ (အေဒီ ၁၅၂၆-၁၅၃၈) ယာယီပြောင်းရွှေ့ စိုးစံခဲ့ဖူးသော နန်းကုန်းဖြစ်သည်။ မင်းတရားရွှေထီး (အေဒီ ၁၅၃၀-၁၅၅၁) ရွှေမော်ဓောဘုရားတွင် နားလာထွင်းစဉ်က ဟံသာဝတီနန်းတော်မှာမရှိဘဲ ထိုနန်းကုန်းမှာ ပြောင်းရွှေ့စိုးစံခဲ့သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏မြေးတော် အနောက်ဘက် လွန်မင်း (အေဒီ ၁၆၀၆-၁၆၂၈) လည်း ဤနန်းတော်ကုန်း၌ ယာယီနန်းပြာသာဒ် ဆောက်၍ စိုးစံခဲ့ဖူးသည်။ ဤနန်းတော်ကုန်းမှာနေစဉ်ပင် သားတော် မင်းရဲဒိဗ္ဗ၏ လုပ်ကြံခြင်းကို ခံလိုက်ရခြင်းဖြစ်သည်။

မဟာစေတီ မဟာရံတံတိုင်းအတွင်း ဇေတဝန်ကျောင်းကြီး ၄ ကျောင်း၊ ကျောင်းရံ ၁၀၀ နှင့်တကွ ဆောက်လုပ်ကြောင်း သမိုင်း စာမျက်နှာများတွင် တွေ့ရသော်လည်း တကယ့်မြေပြင်ပေါ်တွင်မူ မတွေ့ရတော့ပါ။ တောင်ဘက်တံတိုင်းအတွင်းနှင့် အပြင်တစ်လျှောက်၌ ရှေးဟောင်းအုတ်ချပ်ကြီးများနှင့် အုတ်ရိုးရာများကိုသာ တွေ့ရသည်။ အုတ်ချပ်များသည် ၁၄ လက်မ၊ ၇ လက်မ၊ ၂ လက်မ အရွယ်အစားမျိုး ဖြစ်သည်။

မဟာစေတီ ပတ်ဝန်းကျင်၌ ထင်ရှားစွာကျန်ရစ်သော ရှေးဟောင်း ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် လက်ရာများမှာ ရှေးဟောင်းသိမ် နိမိတ်

တိုင်ကြီးများနှင့် သိမ်ဟောင်းရာများဖြစ်သည်။ စုစုပေါင်း သိမ်ကြီး ၄ သိမ် ဖြစ်သည်။ လက်ရှိ ဘုရားတံတိုင်း၏အပြင်ဘက် တောင်အရပ်ရှိ သိမ်မှာ မျက်မှောက်ခေတ်တွင် ပြန်လည်ပြုပြင် တည်လုပ်ထားသည့် လက်ရာ ဖြစ်သည်။ အမြင့် ၅ ပေကျော်၊ အုတ်၊ အင်္ဂတေကြမ်းခင်း၊ အမိုးဖွင့်နှင့် ဖြစ်သည်။ အလျား ၁၀၈ ပေ အနံ ၅၆ ပေရှိသည်။ သိမ်နိမိတ်တိုင် ၈ တိုင်အပြည့်အစုံနှင့် ဖြစ်သည်။ အလျားဘက်၌ ၅၆ ပေခြားပြီး အနံဘက်၌ ၂၆ ပေစီ ခြား၍ စိုက်ထူထားသည်။ သိမ်တိုင်ကြီးများမှာ ကျောက်သား အစစ်တော့မဟုတ်၊ ဘီလပ်မြေ၊ ကွန်ကရစ်တိုင် အလုံးအချော ဖြစ်သည်။ လုံးပတ် ၈ ပေ ၁၀ လက်မ၊ အမြင့် ၅ ပေ ၇ လက်မစီ ရှိကြသည်။ တိုင်ထိပ်လည်း လုံးချော ထားသည်။

အရှေ့တောင်ထောင့်ရှိ သိမ်ဟောင်းမှ သိမ်နိမိတ်တိုင်များလည်း အလားတူလုံးချောပြီး တိုင်ထိပ်တွင် စေတီငယ်လေးတွေ ပေါက် ထားသည်။ သိမ်ရာဟောင်းမှ အုတ်ချပ်များကား အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၆ လက်မ၊ ထူ ၂ လက်မ ဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက် နှင့်မြောက်ဘက်မှာရှိသော သိမ်ဟောင်းများသည် မြက်တော၊ ချုံတော၊ သစ်တောထဲ မြုပ်နေသည်။ သိမ်တိုင်ကြီးများကို အပြင်မှ လှမ်းမြင်ရသည်။ ကွန်ကရစ် သိမ်တိုင်လုံးချော၊ ထိပ်လုံးများဖြစ် သည်။ လုံးပတ်ကြီးလည်းကြီး၊ မြင့်လည်းမြင့်သည်။ သိမ်အဆောက် အအုံဟောင်းမှ အုတ်ရိုးများလည်း အပျက်အစီးကြားမှ ကျန်သေး သည်။ အုတ်ချပ်အားလုံးလိုလို အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၆ လက်မ၊ ထူ ၂ လက်မအရွယ် အုတ်ချပ်များဖြစ်သည်။ ဓမ္မစေတီမင်း (အေဒီ ၁၄၇၁-၁၄၉၂) လက်ထက် သမုတ်ခဲ့သော သိမ်များဖြစ်မည်။ နောက်ပိုင်းမင်းများက ရှေးဟောင်းသိမ်တိုင်များကို အပြင်မှင့်၍

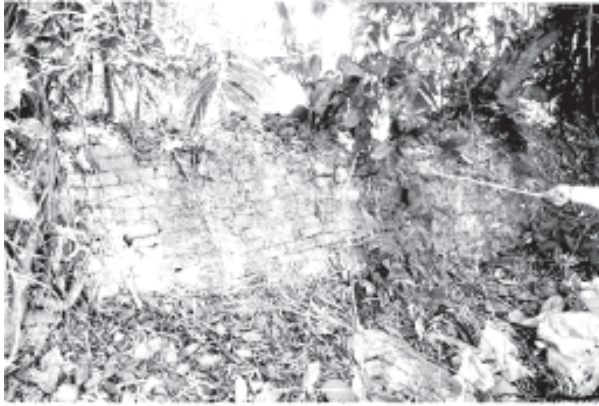
ပြန်လည်စိုက်ထူထားခြင်းဖြစ်မည်။

မည်သို့ဆိုစေ ကြီးမားထင်ရှားသော ထိုသိမ်နိမိတ်တိုင်ကြီးများ မပျက်မစီးဘဲ ကျန်ရှိပြီး ထင်သာမြင်သာ ရှိနေခြင်းကြောင့် ရှေးဟောင်းသိမ်နေရာများကို ရှာဖွေလေ့လာခွင့်ရသဖြင့် ကျေးဇူး တင်ရသေးသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ကောင်းမှုတော်၏ အရှေ့ဘက်နှင့်တောင်ဘက်၌ မင်းတကာတို့ မဆောက်လုပ်ဘူးသေး သော သုဓမ္မာဇရပ်များ ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြောင်း သမိုင်းစာမျက်နှာ များတွင်တော့ တွေ့ရသည်။ မြေပေါ်၌ လိုက်လံရှာဖွေသည့်အခါ အရာပင် မတွေ့ရသေးပေ။ လူနေအိမ်ခြေများ၊ ဘုန်းတော်ကြီး ကျောင်းများဆောက်လုပ်ရင်း ပျောက်ကွယ်သွား၍ ရှာဖွေမတွေ့ ရခြင်းလောဟု စဉ်းစားမိသည်။







မဟာစေတီအရှေ့ မဟာရံအုတ်တံတိုင်းဟောင်း  
မပြိုမပျက်သေးဘဲ ကျန်ရှိလက်ရာတစ်စိတ်တစ်ပိုင်း



မဟာစေတီအရှေ့ မဟာရံအုတ်တံတိုင်းဟောင်း  
သစ်ပင်ချုံနွယ်များကြားမှမြင်ရပုံ

**အခန်း-၁၁**

**ကောင်းမွန်တော်မဟာဝိဇယစေတီ**

ပဲခူးမြို့မြောက်ဘက်ဆယ်မိုင်ခန့်အကွာ ရန်ကုန်-မန္တလေး  
မော်တော်ကားလမ်းပေါ်၌ “ဘုရားကြီး” ဟူသော မြို့ရှိသည်။  
အရှေ့ဘက်သို့ မော်လမြိုင်၊ အနောက်ဘက်သို့ ဇောင်းတူတိုက်ကြီး  
ရေအားလျှပ်စစ်ထုတ်လုပ်ရာ ပဲခူးချောင်းဖျားသွား လမ်းလေးခွဆုံမြို့  
ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့လတ္တီတွဒ်၊ လောင်ဂျီတွဒ်များအရ မြောက်လတ္တီ  
တွဒ်(၁၇° ၂၈') နှင့် အရှေ့လောင်ဂျီတွဒ် (၉၆° ၃၁') တွင်တည်ရှိ  
သည်။ ထိုဘုရားကြီးမြို့တွင် သမိုင်းဝင်ဘုရားကြီးတစ်ဆူ ရှိသည်။  
လမ်းဆုံမှ အနောက်ဘက် ၅ ဖာလုံခန့်အကွာ လက်ဝဲဘက်  
ကုန်းတော်ပေါ်တွင် တည်ရှိခြင်းဖြစ်သည်။ ဘွဲ့တော်မှာ “မဟာ  
ဝိဇယရံသီ” ဖြစ်သည်။

စေတီတော်ကြီးကို အရှေ့ဘက်မုခ် စောင်းတန်းလှေကားမှ  
တက်ရောက်ဖူးမြော်နိုင်သည်။ ကုန်းတော်ကြီးမှာ ရိုးရိုးမြေပြင်မှ  
အမြင့် ၁၅ ပေခန့်ရှိပြီး ဘုရားရင်ပြင်တော်ကို မဟာရံ အုတ်တံတိုင်း  
ခတ်ထားသည်။ ရင်ပြင်တော်ဧရိယာမှာ ၁၅ ဧကခန့် ရှိသည်။  
စေတီတော်ကြီး၏ ဉာဏ်တော်အမြင့်မှာ ၂၁၄ ပေ ဖြစ်သည်။



ခရစ်သက္ကရာဇ် ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင်မှ ဘက်စုံတည်လုပ်ပြုပြင်ပြီး ထီးတော်တင်ထားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

အရှေ့ဘက်မုခ်စောင်းတန်း၏ လက်ဝဲဘက်တွင် ရေကန် တစ်ခုရှိသည်။ အလျားအနံ ပတ်လည် ပေ ၁၀၀ ခန့်ရှိသည်။ နွေဇွေ မိုးမိုး ရေပြည့်နေတတ်သည်။ မဟာရုံတံတိုင်းအတွင်း အရှေ့ မြောက်ထောင့် (တနင်္ဂနွေထောင့်) ၌ နှစ်ပေါင်း ၆၃ နှစ် သက်တမ်း ရှိပြီဖြစ်သော ဗောဓိပင်ကြီးတစ်ပင် ရှိသည်။ ဗောဓိပင်အောက်၌ “ဗောဓိပင် ပင့်ဆောင်စိုက်ပျိုးခြင်း မင်္ဂလာမော်ကွန်း” ရေးထိုးထား သည့် ကျောက်စာတိုင်လည်း ရှိသည်။ ထိုဗောဓိပင်သည် နိုင်ငံတော် ဝန်ကြီးချုပ် ဦးနုလက်ထက်၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံ မဟာဗောဓိပင်များ စိုက်ပျိုးထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ပြုစုသည့်အဖွဲ့မှ ပေးအပ်ရရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤဗောဓိပင်အပါအဝင် ဗောဓိပင် ၂၇ ပင်သည် ၁၃၁၁ ခုနှစ်၊ တပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၇ ရက် ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် ရန်ကုန် မြို့သို့ တီးလ်ဟူသော စစ်သင်္ဘောဖြင့် ရောက်ရှိပို့ဆောင်ပေးခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်မြို့နယ်တစ်ပင် ပူဇော်ခွင့်ရသဖြင့် ဘုရားကြီးမှ တစ်ပင် ပင့်ဆောင်ပူဇော်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၃၁၂ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လပြည့် တနင်္ဂနွေနေ့ မွန်းတည့် ၁၂ နာရီအချိန် ယိမ်းအက အလှအဖွဲ့ပေါင်းစုံဖြင့် စည်ကားသိုက်မြိုက်စွာ စိုက်ပျိုးခဲ့ကြောင်း လေ့လာဖတ်ရှုရသည်။

စေတီတော်မဟာရုံတံတိုင်းအတွင်း အရှေ့တောင်ထောင့်၌ ကျောက်စာရုံတစ်ခုနှင့် သိမ်ဟောင်းတစ်ခု တွေ့နိုင်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း ကိုလိုနီခေတ် အဆောက်အအုံပုံစံမျိုးဖြစ်သည်။ မဟာရုံတံတိုင်းကြီး၏အပြင်ဘက် ကုန်းတော်အခြေ ပတ်ပတ်လည်၌ ဘုန်းကြီးကျောင်းများ ရှိနေသည်။ အရှေ့ဘက်တွင် ရွှေကျင်

ကျောင်းတိုက်၊ တောင်ဘက်တွင် ဒက္ခိဏာရာမ ကျောင်းတိုက်၊ အနောက်ဘက်၌ ကံ့ကော်ကျောင်းသစ်၊ အလံပြဓမ္မာရုံ စသည်ဖြင့် ရှိနေကြသည်။ ဘုရားကြီး၏ဝတ္ထုကမြေသည် ၂၅ ဧကခန့် ရှိသည်။ ရှေးခေတ်က အုတ်အဆောက်အအုံများ ဘုရားပတ်လည် ဆောက် လုပ်ခဲ့ဟန်ရှိသည်။ အုတ်ရိုးဟောင်းများကို တွေ့ရသည်။ အုတ်ချပ် များမှာ အလျား ၁၁ လက်မ၊ အနံ ၅ လက်မခွဲ၊ ထူ၂၄ လက်မ ရှိသည်။ “ဘုရား” ဟူသော စာလည်းပါသည်။ ဘုရားကြီး တည်လုပ် ရန် သီးသန့်ဖုတ်လုပ်သော အုတ်များဖြစ်၍ “ဘုရား” ဟုစာရေးထိုး ခြင်းဖြစ်မည်။

ဘုရားကြီးဘုရားဖြစ်သောဤ “မဟာဝိဇယရံသီ” ဘုရားကြီး တည်ရာကုန်းတော်၌ ဟံသာဝတီ ဒုတိယခေတ် ဗညားဦး (အေဒီ ၁၃၆၉-၁၃၈၃) လက်ထက်ကပင် စေတီတည်လုပ်ခဲ့သည်။ ဘုရားဘွဲ့မှာ “ကံ့ကော်မော်စော” ဖြစ်သည်။ မွန်ဘာသာဖြင့် မောဇုတ် အဝနုဘုရား (ကျောက်မုဟိဇုတ်အဂ္ဂ) ဟုအသံထွက်သည်။ မြန်မာ အသံထွက်အရ ကျိုက်မော်စောကနု ဖြစ်သည်။ ဘုရားကို မော်စော ကနုဘုရား၊ ဘုရားကြီးကိုအစွဲပြုပြီး ဘုရားကြီးရှိရာရွာကို မော်စော ကနုရွာ၊ ဘုရားကြီးတောင်ဘက်မှာ ဖြတ်သန်းစီးဆင်းနေသော ချောင်းကို မော်စောကနုချောင်း စသည်ဖြင့်ခေါ်သည်။

ဤမော်စောကနု ဘုရားကြီးအနီးဝန်းကျင်သည် အင်းဝဘုရင် မင်းခေါင်လက်ထက်၊ အင်းဝနှင့်ဟံသာဝတီ စစ်မက်ဖြစ်ပွားသည့် ကာလက အင်းဝဘုရင်မင်းခေါင်၏ ကြည်းကြောင်းတပ်များ စခန်းချ ရပ်နားနေရာ၊ စစ်လမ်းကျရာနေရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဒေါက်တာ နိုင်ပန်းလှ၏ ရာဇမိရာဇ် အရေးတော်ပုံကျမ်း၊ စာမျက်နှာ-၂၈၃ ၌ -

“အင်းဝစစ်ချီခဲ့ရာမှာ ရွာတွေ့တိုင်းမီးထင်းတိုက်သည်။ ကျွဲနွားများကိုရတိုင်း သတ်စားကြ၏။ ပန်းကျော်အနီးသို့ရောက်သော် ဟံသာဝတီတပ်ကိုမြင်သဖြင့် တပ်ချ၍နေသည်။ ဘုရင်မင်းခေါင်သည် ကံ့ကော်မော်ခေ ခေါ် မောဇုတ်အဂနုဘုရား (ကျောက်မုဟိ ဇုတ်အဂူ) အရှေ့ဘက်၌ တပ်တည်တော်မူသည်။ ထိုမှဆက်၍ အဖိုးဒနီရဲ (အဖို့ဒနီရာ)တိုင်အောင် တပ်တည်၏။ ရာဇာဓိရာဇ်တပ်နှင့် တည့်တည့်ဆီတွင် ကလေးရှမ်း၊ မိုးညှင်းရှမ်းတို့ကို ထားတော်မူသည်”

ဟူ၍ ဖော်ပြပါရှိသည်။ ဤမှတ်တမ်းအရ မဟာဝိဇယရံသီ ဘုရားကြီး၏အရှေ့ဘက် ဘုရားကြီးမှ ဝေါလမ်းတစ်လျှောက်နှင့် ပေါက်တောရွာတို့သည် အင်းဝဘုရင်မင်းခေါင်၏ စစ်တပ်ချရာနေရာ ဖြစ်ခဲ့မည်။ (ပန်းကျော်မှာ ယခုဝေါမြို့ ကျုံတူဘုရားအနီး ဖြစ်သည်။)

မော်စောကနုရွာ အမည်သည် ဗညားဦး၏သားတော် ရာဇာဓိရာဇ်မင်း (အေဒီ ၁၃၈၃-၁၄၂၃) လက်ထက်အထိ ထင်ရှားခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် ၇၅၈ ခုနှစ် ငလျင်ဒဏ်ကြောင့် ပဲခူးရွှေမော်ခေဘုရား ပြုပျက်သည်ကို ရာဇာဓိရာဇ်မင်းက ပြန်လည်ပြုပြင်ခဲ့ရာ၌ ပဲခူးဟံသာဝတီဝန်းကျင်ရှိ ကျေးရွာများကို တာဝန်ပေးအပ်ခဲ့ကြောင်း ပဲခူးရွှေမော်ခေ ရာဇဝင်သမိုင်းချုပ် မူဟောင်း၌ ဖော်ပြပါရှိသည်။ ရွှေမော်ခေဘုရားပြုပြင်ရန် တာဝန်ပေးအပ်ရာ၌ မော်စောကနုရွာသားများလည်း ပါဝင်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

ထိုသမိုင်း၌ “ဟံသာဝတီမြို့တော်အရှေ့မြောက်၌ ရှိနေကြသော အပိုင်းရွာ၊ ကလိရွာ၊ မော်စောကနုရွာ၊ သရက်အုပ်ရွာ၊ ဘောနတ်ကြီးရွာ ၎င်းခြောက်ရွာက လူ ၃၀၀ ပေးရသည်။ ၎င်းလူ ၃၀၀ တို့မှာ သွေးသောက်ကြီး ၁၁၀၊ အကြပ် ၁၅၀၊ အဆန်ဆော်တို့ကို အကြီးခန့်၍ စေတီတော်ငြိမ်းဝါးကမ်းလှမ်းရသည်” ဟုဆိုသည်။

မော်စောကနုရွာရှိသောနေရာမှာ ယခုမဟာဝိဇယရံသီ ဘုရားကြီး၏မြောက်ဘက် ၂ ဖာလုံခန့်အကွာ သစ်စက်ဝင်းနှင့် စက်မှုလယ်ယာရုံးဝင်း၊ ကြက်မွေးမြူရေးခြံရှိရာ နေရာများဖြစ်မည်။ စက်မှုလယ်ယာရုံးအနီး သာသနာလင်္ကာရ ကျောင်းဝင်းအတွင်း၌ ရှေးဟောင်းဘုရားတစ်ဆူရှိသည်။ ဉာဏ်တော်မူ များစွာမမြင့်၊ ဘုရားအနီး မင်းဂံရိုးချောင်းကမ်းဘေးတွင် ရှေးဟောင်းသိမ်လည်း ရှိသည်။ အုတ်ရိုးဟောင်းမှ အုတ်ချပ်များမှာ ရှေးခေတ်အုတ်များ ဖြစ်ပြီး အရွယ်အစားမှာ ၁၁ လက်မ၊ ၅ ၂ လက်မ၊ ထု ၂ လက်မ ဖြစ်သည်။ သိမ်နိမိတ်တိုင်မူ ပြည့်စုံစွာ မတွေ့ရ တော့ဘဲ၊ ၂ တိုင်သာ မြေပေါ် ၂ ပေ၊ ၂ ပေခွဲ ပေါ်လျက် အပိုင်းကျိုးအဖြစ်တွေ့ရသည်။ သိမ်တိုင်များမှာ ပဲခူးမြို့ မဟာစေတီဘုရားတံတိုင်း အရှေ့မြောက်ထောင့်ရှိ သိမ်တိုင်ကြီးများနှင့်တူသည်။ အချင်းတစ်ပေခွဲမှ ၂ ပေထိရှိပြီး လုံးဝန်းသည်။ အင်္ဂုတေသရွတ်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည်။ သာသနာလင်္ကာရကျောင်းဆရာတော် ဦးဝဏ္ဏိတက ယခင်က ဤသိမ်တိုင်ဟောင်းများကို နုတ်ပစ်ဖို့ကြိုးပမ်းခဲ့ဖူးကြောင်း၊ အောက်ထဲ အနက်ကြီးစူးဝင်နေသဖြင့် တူးမနိုင်တော့၍ ဆက်မတူးဘဲ ထားရကြောင်းမိန့်သည်။

ဤကျောင်းဝင်းမှာပင် မွန်ဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာတစ်ချပ်ရဖူးကြောင်း၊ ယခုအခါ မဟာဝိဇယရံသီ ဘုရားကြီးရင်ပြင်တော်သို့ သယ်ယူရွှေ့ပြောင်းပြီး ကျောက်စာရံနှင့် ထားရှိကြောင်းလည်း မိန့်ကြားသည်။ ဂဝံသိမ်တိုင်လုံးကြီးများရှိသော သိမ်ဟောင်းတစ်ခုလည်း မွေးမြူရေးကြက်ခြံအနီးတွင်ရှိသည်။ ဤသိမ်ဟောင်းများက ဟံသာဝတီဒုတိယခေတ် ဓမ္မစေတီမင်း (အေဒီ ၁၄၇၁-၁၄၉၂) လက်ထက်၊ ကလျာဏီ သိမ်တော်ကြီးကို

သမုတ်ပြီးနောက် ဟံသာဝတီဝန်းကျင် သိမ်ငယ် ၁၀၀ ကျော် သမုတ်ခဲ့ရာ၌ ပါဝင်ခဲ့သောသိမ်များဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မစေတီမင်း လက်ထက်တွင်လည်း မော်စောကနုရွာသည် ဘုရား၊ ကျောင်း၊ သိမ်များရှိပြီး မြတ်ဗုဒ္ဓ၏ သာသနာထွန်းကားစည်ပင်ရာရွာ ဖြစ်ခဲ့ ပေမည်။

ဒေသခံရှေးလူကြီးသူမတို့ အစဉ်အဆက် ပြောစကားများအရ ဤအရပ်သည် တောင်ငူခေတ်ဘုရင် တပင်ရွှေထီး (အေဒီ ၁၅၃၀- ၁၅၅၁) လက်ထက် [ထိုစဉ်က ဟံသာဝတီတွင် သုရှင်တကာရွတ်ပိမင်း (အေဒီ ၁၅၂၆-၁၅၃၈) စိုးစံနေချိန်] ဟံသာဝတီကို တိုက်သိမ်းရန် စစ်လမ်းစစ်စခန်းချရာ နေရာဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။ သာသနာလင်္ကာရ ကျောင်းမှ မြောက်ဘက်မလှမ်းမကမ်း၌ ရှေးခေတ်က ဆင်မြင်း များရေချရာ ဆင်ကန်မြင်းကန်ဟူ၍ခေါ်သော ကန်ကြီးတစ်ကန် ရှိကြောင်း၊ အကျယ်အဝန်း သုံးဧကခန့်ရှိကြောင်း၊ ယခုတော့မူ ကောသွားပြီဖြစ်ကြောင်း၊ သောက်တော်ကန်၊ ယခု ကျောက်ကန်ဟုခေါ် နေသော ရေကန်မူရှိသေးကြောင်း ဆရာတော်က မိန့်ကြားသည်။

တပင်ရွှေထီးမရှိတော့သည့်နောက် ဘုရင့်နောင် (အေဒီ ၁၅၅၁-၁၅၈၁) က ဟံသာဝတီကို တိုက်သိမ်းရန် စစ်ချီသည့်အခါ လည်း တပင်ရွှေထီးလက်ထက်က အသုံးပြုခဲ့သော ဤစစ်လမ်းကိုပင် အသုံးပြုခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က ဟံသာဝတီတွင် “သမိန်ထောရာမ” မင်းစိုးစံနေချိန်ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်က ဟံသာဝတီသိမ်းရန် တောင်ငူမှ ဟံသာဝတီအရောက် ၁၃ စခန်းဖြင့် ချီလာခဲ့သည်။ တပ်ချသော စခန်းတိုင်းကိုလည်း အမည်နာမ သမုတ်တော်မူခဲ့သည်။ ဤမော်စောကနုရွာစခန်းကိုမူ “ရတနာ” ဟု သမုတ်သည်။

မော်စောကနုတွင် ဘုရင့်နောင်တပ်စွဲသည့်အခါ ဘုရင့်နောင် နှင့်အတူ နောက်လိုက်နောက်ပါအချို့က ဘုရားကြီးကုန်းတော် ပေါ်၌ နေရာယူတပ်ချလိမ့်မည်။ ဆင်သည်၊ မြင်းသည်၊ စစ်သည် ရဲမက်နှင့်တကွ ဆင်များ၊ မြင်းများသည် မော်စောကနုရွာရှိရာ ကုန်းပြန့်တွင် ချရပ်ကြလိမ့်မည်။ ထိုအချိန်က ယခု ဘုရားကြီးရှိရာ ကုန်းတော်ပေါ်ရှိ ဘုရားကြီးသည် ပြိုပျက်၍ သစ်ပင်ချုံနွယ်များ ပိတ်ဖုံး၍ ရှိနေပေလိမ့်မည်။

ထိုအခါ “ဟံသာဝတီ ပဲခူးမင်း သမိန်ထောရာမကို နိုင်၍ ဟံသာဝတီကို အလိုတော်ပြည့်လျှင် ဤစေတီကြီးကို ပြန်လည် တည်ထားကိုးကွယ်မည်” ဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြုခဲ့ပေလိမ့်မည်။

ဤကုန်းတော်၏ တောင်ဘက်တွင် မော်စောကနုချောင်း ရှိသည်။ ယခုကလိချောင်းဟု ခေါ်ဝေါ်နေကြသည်။ ပဲခူးမင်း သမိန်ထောရာမနှင့် ဘုရင့်နောင်တို့ ဤမော်စောကနုချောင်း အကူးတွင် ဆင်စီးချင်းထိုးတိုက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ၊ ၈-၂၇၂ ၌ -  
“ညီတော်မင်းရဲစည်သူလည်း သမိန်ထောရာမကို စီးချင်း တိုက်မည်ဟူ၍ ဆီးကြိုနှင့်၏။ သမိန်ထောရာမလည်း မင်းရဲ စည်သူကိုမြင်လျှင် မတိုက်ဘဲ ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးရှိရာသို့ ဆင်ကို အပြင်းတို့၍ လွှတ်လာ၏။ ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားလည်း သမိန်ထောရာမ ဆင်နှင့် အပြင်းလွှတ်လာသည်ကိုမြင်လျှင် ရွှေကရား နှင့်ရေကို ယူတော်မူ၍ သာသနာတော်မြတ်စီးပွား၊ ပြည်သူ လူတကာ တို့စီးပွားကို ဆောင်တော်မူနိုင်သော ဧကရာဇ်မင်းမြတ်ဖြစ်လျှင် သမိန်ထောရာမကို တစ်ခဏချင်း အောင်မြင်သည်ဖြစ်စေသောဟူ၍

ဆင်တော်ဦးတွင် မိဋ္ဌာန်တော်မူ၍ ရေစက်သွန်းတော်မူလျှင် အခါ မဟုတ်ဘဲ မိုးလည်းအံ့သည်။ လျှပ်စီးလည်း ပြက်သည်။ မြေကြီး ငလျင်လည်းလှုပ်သည်။ ကောင်းကင်က ကျေးငှက်တို့သည်လည်း သဲသဲရုတ်ရုတ်ကြော်ငြာ၍ ဆင်တော်ရှေ့ကယုံ၍ လိုက်ကြသည်။ ရေစက်သွန်းသော ရွှေကရားလည်း လက်တော်ကလွတ်၍ မြေသို့ ကျလေသည်။ ဘဝရှင်မင်းတရားကြီးဘုရားလည်း လက်တော်က ရွှေကရားကျလျှင် မကျန်းမသာ ရှိတော်မူသည်။ ထိုအကြောင်းကို သမိန်ပရူခံသော မွန်အမတ်မြင်လျှင် ဤသို့ နားတော်လျှောက်သည့် ယခုပင် တိုက်တော်မူတော့၊ သမိန်ထောရာမကို အလိုပြည့်၍ ရေနှင့် မြေကို အစိုးရမည်ဟူ၍ နားတော်လျှောက်သည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။ မွန်အမတ်၏ လျှောက်ထားချက်အတိုင်း သမိန်ထောရာမကို စီးချင်းထိုးရာ တစ်ခဏချင်းပင် အောင်မြင်တော်မူခဲ့သည်။

ဘုရားကုန်းတော်ပေါ်တွင် တပ်ချရပ်နားရင်း အဓိဋ္ဌာန်ရင်း လည်းရှိ၊ သမိန်ထောရာမနှင့် စီးချင်းမထိုးမီ အဓိဋ္ဌာန်ပြုသည်လည်း ရှိ၍ ဆန္ဒတော်အတိုင်း ဟံသာဝတီကို ရပြီးနောက် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် ဤကုန်းတော်ပေါ်၌ “မဟာဝိဇယ” ဘွဲ့အမည် ရှိသော ဘုရားကြီးကို တည်လုပ်တော်မူခဲ့သည်။ ဘုရားတည်လုပ်သော ကာလမှာ သက္ကရာဇ် ၉၃၈ ခုနှစ် (အေဒီ- ၁၅၇၆) တွင် ဖြစ်သည်။

ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီတော် တည်လုပ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် အတော်ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြ ထားသည်။ ကောက်နုတ်၍ ပြရပါက -

သက္ကရာဇ် ၉၃၈ ခုနှစ်၊ ပထမဝါဆိုလဆန်း ၈ ရက်တွင် ဌာပနာတိုက်ကို စ၍လုပ်သည်။ မဟာဝိဇယစေတီတွင် ဌာပနာရာ၌

စွယ်တော်ပွားတစ်ဆူပါသည်။ ထိုစွယ်တော်ပွားနှင့်အတူ ရွှေအဆင်း နှင့်တူသော သရီရဓာတ်တော်၊ ပုလဲအဆင်းနှင့်တူသော သရီရ ဓာတ်တော်၊ ချရားစေ့အဆင်းနှင့်တူသော သရီရဓာတ်တော်တို့ကို ပတ္တမြားစေတီတွင် ကိန်းဝပ်စေပြီး ရတနာဆင်ဖြူတော်ထက် ရတနာ အတိပြီးသော ပြာသာဒ်တင်သည်။

ထို့ပြင် သတောင်းဓာတ်၊ ပင်တင်းဓာတ်၊ ရေပူဓာတ်၊ ပေါက်ဂျို ဓာတ်တို့ကိုလည်း ရွှေစေတီ၊ ငွေစေတီတို့တွင် ကိန်းဝပ်စေပြီး ရတနာဆင်ဖြူတော်ထက် တင်တော်မူသည်။

အဘိဓမ္မာကျမ်းဦး၊ ဝိနည်းကျမ်းဦးတို့ကိုလည်း ရွှေပေတွင် ရေးပြီး ရွှေစာထောက်နှင့်တကွ ယတြာရသော ဆင်ဖြူတွင်တင်ပြီး ရွှေတန်ဆောင်း၊ ငွေတန်ဆောင်း၊ ရွှေတံခွန်၊ ငွေတံခွန်၊ ထီး၊ ကုက္ကား ယမားများစွာ ပူဇော်စေသည်။

ထိုဌာပနာများကို ပို့ဆောင်ရန် ကမ္ဘောဇသားဒီ ရွှေနန်းတော်မှ မဟာဝိဇယစေတီတော်ရောက်အောင် လမ်းနှစ်ဘက်မြှောင်ကို ဒေါင်းခြံကာစေပြီး ငှက်ပျောပင်၊ ကြံပင် စိုက်စေသည်။ ရမြား၊ ရေအိုးတို့ဖြင့်လည်း တည်လုပ် တန်ဆာဆင်စေသည်။

သုဒဿနနတ်လမ်းမကဲ့သို့ အံ့ဖွယ်သရဲရှိသော ထိုလမ်း အတိုင်း မွန်၊ မြန်မာ၊ ရှမ်း၊ ကုလား၊ သူဌေး၊ သူကြွယ်၊ အမျိုး အမတ် ဆွေတော် မျိုးတော် မင်းညီမင်းသားအပေါင်းတို့က အထူးထူး အပြားပြားသော ဝတ်စားတန်ဆာတို့ကို ဆင်ယင်ကာ ပို့ဆောင်ကြ ရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၃၈ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁၃ ရက် သောကြာနေ့တွင် ဌာပနာတော်မူသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကိုယ်တော်တိုင်လည်း သက္ကရာဇ် ၉၃၈ ခုနှစ်၊ ပြာသိုလဆန်း ၆ ရက် တနင်္လာနေ့ ကောင်းမှုတော်

မဟာဝိဇယစေတီအနောက်တွင် သဘင်တဲနန်းတော် ဆောက်ပြီး ထိုသဘင်တဲနန်းတွင် နေတော်မူသည်။

ထိုသဘင်တဲနန်းတော်တွင် နေတော်မူသည့်နေ့မှာပင် သားတော် အိမ်ရှေ့မင်းမှအစ ညီတော်၊ သားတော်၊ မှူးတော် မတ်တော်၊ သူဌေးသူကြွယ်အပေါင်းတို့က လက်ဆောင်တော်ဆက်ကြသည်။ ထိုလက်ဆောင်တော်တို့ကို မဟာဝိဇယစေတီတွင် သုဓမ္မာဇရုပ်ကို ရွှေထည့်စရာ လှူတော်မူသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၃၈ ခုနှစ်၊ ပြာသိုလပြည့်ကျော် ၅ ရက်တွင် ဒုတိယဌာပနာ၊ ပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁၂ ရက်တွင် တတိယဌာပနာ တော်မူသည်။

ထိုသို့ဌာပနာရာ၌ ဌာပနာတော်များကို သဘင်တဲနန်းတော်မှ ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီသို့ ညီတော်၊ သားတော်၊ မှူးတော်၊ မတ်တော်၊ ကိုယ်လုပ်မောင်းမအပေါင်းနှင့် မွေတော်ဓာတ်တော် တို့ကို ကိုယ်တော်တိုင် ပို့တော်မူသည်။

ထိုနေ့ပင် ကောင်းမှုတော်ကြီးကို ရွှေထည့်ရန် စားတော်ခေါ် သည့် ကွမ်းခွက်၊ လက်ဖက်အိုး၊ တကောင်းဖုံး၊ သောက်တော်မူသော ဖလားနှင့်တကွ ရွှေတစ်ဆယ့်ခုနစ်ပိဿာသုံးဆယ်ကို မျက်ပါးခတ်ပြီး ရွှေထည့်စေသည်။ သိခံရာဇာ၊ ငဆွေညို၊ ငရဲတောင်တို့နှင့် ဆရာတော် နန္ဒသာရသာသနဂုရုတို့က ကြပ်မတ်ပြီး ရွှေထည့်ကြရသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၃၉ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လဆန်း ၁၅ ရက်တွင် ထီးတော်တင်သည်။

ထီးတော်တင်သည့်အခါ ယိုးဒယား၊ လင်းဇင်း၊ သောက္ကတဲ၊ တနင်္သာရီ၊ ပိဿလောက်၊ လကွန်း၊ သိမာ၊ အကျော်၊ မိုင်းစံ၊ ကျိုင်းတုံ၊

ဇင်းမယ်၊ မိုးနဲ၊ ညောင်ရွှေ၊ သိန္နီ၊ သီပေါ၊ မိုးမိတ်၊ ဗန်းမော်၊ စစ်ကိုင်း၊ အဝ၊ စလင်း၊ တောင်တွင်း၊ ပြည်၊ တောင်ငူ၊ သာယာဝတီ မွန်သုံးရပ်၊ ထားဝယ် စသည့်မြို့များတွင်ရှိ မြန်မာရဟန်း၊ မွန်ရဟန်း၊ ရှမ်းရဟန်းတို့ကို ပင့်တော်မူပြီး မဟာဝိဇယဝန်းကျင် ခုနစ်ရက် သုံးခါလည်အောင် ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော်မူသည်။

သံဃာတော်တစ်ပါးစီကိုလည်း ပရိက္ခရာရှစ်ပါးနှင့်တကွ ပိတ်အုပ်၊ ခါသာအုပ်၊ ကော်ဇော၊ ခင်းနှီး၊ ထီး၊ တရပတ်၊ သားရေနယ်၊ မွေ့ရာ၊ အုန်း၊ သင်ဖြူ၊ နံ့သာနီ၊ နံ့သာဖြူ၊ ကရမက်၊ အကျော်၊ စမ္မာ၊ ပရုတ်၊ ကွမ်းသီး၊ ပရဆေး အစေ့အစုံ လှူတော်မူသည်။

ပိဋကတ်သုံးပုံပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာဋီကာကျမ်းတို့ကိုလည်း အဝေး သံဃာတော်တို့အား တစ်ပါးတစ်ကျမ်း အပ်တော်မူသည်။ ပဉ္စင်း၊ သာမဏေပြုလိုသောသူတို့ကိုလည်း စိစစ်ပြီး သုံးရာလေးဆယ့် ခုနစ်ပါး၊ ရဟန်းပြုပေးတော်မူသည်။ ပရိက္ခရာရှစ်ပါးလည်း လှူတော် မူသည်။

ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီတော် သာဓုခေါ်ပင့်သော သံဃာပေါင်းမှာ ၇၂၅၇ (ခုနစ်ထောင်နှစ်ရာ ငါးဆယ့်ခုနစ်) ပါး ဖြစ်သည်။ ထိုသံဃာတော်တို့ကို ခုနစ်ရက်သုံးပတ်လည်အောင် ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော်မူသည်။ သဘင်လည်း နှစ်ဆယ့်တစ်ရက် တိုင်တိုင် နတ်သဘင်ကဲ့သို့ ခံတော်မူသည်။

သိန်းယိုကျွန်းကရောက်လာသော သံအမတ်တို့လည်း မှူးတော် မတ်တော်အပေါင်းနှင့်အတူ ပွဲလမ်းခံ၍ သာဓုခေါ်ရသည်။

မဟာဝိဇယစေတီတော် ပထမဌာပနာတော်မူစဉ်ကပင် ဟံသာဝတီမြို့တော်မှ မဟာဝိဇယစေတီတော်တိုင်အောင် ရဟန်း



ရှင်လူများ အရိပ်ခိုနိုင်စေရန် လမ်းနှစ်ဖက်မြောင်းကို ထန်းပင်၊ သရက်ပင် စီ၍စိုက်တော်မူသည်။ စေတီတော်၏အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက် အရပ်လေးမျက်နှာတို့တွင်လည်း ဥယျာဉ်တော် တစ်ဥယျာဉ်စီ လုပ်စေပြီး လှူတော်မူသည်။

ထိုဥယျာဉ်တို့တွင် သီးသည့် လိမ္မော်၊ ခရမ်းပိမ့်စသော သစ်သီး တို့ကိုလည်းကောင်း၊ စပယ်ကြက်ရုံး စသော ပန်းအပေါင်းတို့ကို လည်းကောင်း သင်ပုတ်ဆွမ်းဖြစ်စေပြီး ရွှေသပိတ်၊ ငွေသပိတ်၊ ရွှေဟင်းခွက်၊ ငွေဟင်းခွက် တို့ဖြင့် ပြင်၍ နေ့တိုင်းလှူတော်မူသည်။

မဟာဝိဇယစေတီတော်တွင် သန့်ရှင်းသုတ်သင် အလုပ် အကျွေးပြုရန် လင်းဇင်းသား အိမ်ခြေ ငါးဆယ်၊ မွန် အိမ်ခြေ ငါးဆယ်၊ မြန်မာ အိမ်ခြေငါးဆယ် လှူတော်မူသည်။ ထို့ပြင် ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီတော်တွင် မဆိတ်မညံ တီးမှုတ် ပူဇော်ရန်လည်း ပတ်သည်။ စည်သည်တို့ကို လှူတော်မူသည်။

ကောင်းမှုတော် ရေစက်ချပွဲသို့ ဓမ္မဒေဝီ ရှင်မိဖုရားက ကေတုမတီမှလာရောက်၍ အတူရေစက်ချ သာဓုခေါ်တော်မူသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၃၉ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လဆန်း ၁၀ရက်၊ ကြာသပတေး နေ့တွင် မဟာဝိဇယစေတီ၌ သိမ်သမုတ်တော်မူ သည်။ ထိုနေ့ပင် ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယ စေတီတံတိုင်းအတွင်းတွင် အရှေ့က တစ်ဆောင်၊ မြောက်က တစ်ဆောင်၊ သုဓမ္မာဇရပ် ဆောက်တော် မူသည်။ ထိုနေ့ပင် ကောင်းမှုတော်တံတိုင်းအတွင်းတွင် ကျောင်းကြီး လေးကျောင်း၊ ကျောင်းရံ ၈၀ နှင့်တကွ ဆောက်တော်မူသည်။ ကျောင်းတော် ၈၄ ကျောင်း၏ မဟာရမ်တံတိုင်းလည်း လုပ်တော် မူသည်။

ဟံသာဝတီမြို့တော် ပတ်ဝန်းကျင်ဥယျာဉ်တော်မှ သီးပွင့် သောသစ်သီးဖိုး၊ ပန်းဖိုးတို့ကို စုဆောင်းပြီး ရသည့်ငွေနှင့် လူငှား ကာ ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီတွင် ရေကန်တူးစေသည်။ ဥယျာဉ်လည်းလုပ်သည်။ စိတ္တလတ္တာဥယျာဉ် ဟူ၍ အမည်သမုတ် သည်။ ထိုဥယျာဉ်ရေကန်၌ စံပျော်တော်မူစရာ ဟင်္သာရုပ်နှစ်စင်း ဖောင်လုပ်စေပြီး ရွှေအပြည့်ချသည်။

မင်းတရားကြီးသည် ဤမဟာဝိဇယစေတီတော်သို့ တစ်လ လေးသီတင်း ကြွတော်မူသည်။ ဆရာတော် လေးပါး၊ တစ်ပါး တစ်သီတင်းစီ တရားနာတော်မူသည်။ သင်္ကန်းလျာ၊ ခါသာအုပ်၊ ပိတ်အုပ်၊ လက်ဖက်ချောင်းလည်း လှူတော်မူသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၄၂ ခုနှစ်၊ ကဆုန်လဆန်း ၅ ရက်၊ တနင်္ဂနွေ နေ့တွင် ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီတော်က အံ့ဖွယ် သရဲသော ပြာဋိဟာပြတော်မူကြောင်း မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီးတွင် ဆိုထားသည်။

ထိုနှစ် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၆ ရက်တွင် မဟာဝိဇယ စေတီကို ရွှေအပြည့်မွမ်းမံပြီး ပတ္တမြားအတိစီသော ထီးတော်ကို တင်လှူသည်။ ပတ္တမြားဆည်းလည်းနှင့်တကွ ရွှေ အချိန်ပေါင်း ၄၅ ပိဿာ ၈၀ ကုန်ကြောင်း မှတ်သားရသည်။ ထိုအခါ အရညဝါသီပုဂ္ဂိုလ်၊ ဂါမဝါသီပုဂ္ဂိုလ်၊ ၇၇၇ ပါး (ခုနစ်ရာ ခုနစ်ဆယ့် ခုနစ်) တို့ကို ပင့်တော် မူပြီး ရက်လည်အောင်လည်း ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော်မူသည်။ ပရိက္ခရာ ရှစ်ပါးနှင့်တကွ ခါသာအုပ်၊ ပိတ်အုပ်၊ လက်ဖက်ချောင်း အစေ့အနွံ လည်း လှူတော်မူသည်။



ဟံသာဝတီခေတ်စာဆိုတော်ကြီး နဝဒေး၏ ဟံသာဝတီမြို့  
ဘွဲ့ရတု၌ -

“သီတင်းကျွတ်ခါ၊ လွတ်တော်မှာ၌၊ ပွဲတော်ကြိုက်လျက်၊  
ရောင်မြိုက်ပြကာ၊ ကျတ္တိကာနှင့်၊ မဟာပိန္နဲ၊ ပြုမြဲ ကော်ရော်၊  
နတ်တော်ကျတ်ကို၊ ပြာသိုလကျော်၊ နွယ်ပန်းပေါ်က၊ မော်ကစနု၊  
ရတုသဘင်၊ ရထားလျင်နှင့်၊ ပြင်ဆင်ခင်းမြဲ၊ တပို့တွဲဝယ်၊ လှည်းပွဲ  
မကော်၊ တပေါင်းသော်ကား၊ ဆံတော်ဒဂုန်၊ တက်ကြတုံ၏” ဟူ၍  
ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက်၊ ဟံသာဝတီ(ပဲခူး) ၌  
၁၂ ရာသီ ဘုရားပွဲတော်များကျင်းပပုံ ဖော်ပြပါရှိသည်။ ဤရတု  
အရ မော်စောကနုဘုရားပွဲတော်ကို နှစ်စဉ်ပြာသိုလမှာ ကျင်းပ  
ကြောင်း၊ ဆင်ခင်း၊ မြင်းခင်းသဘင် ရထားလျင်ပြိုင်ပွဲသဘင်  
စသည့် စစ်ရေးဆိုင်ရာ စွမ်းရည်ပြပွဲများ စီစဉ်ခင်းကျင်း ဆင်နွဲ့  
ကြောင်းသိရသည်။ ထိုစက်ထိုး၊ ဆင်ခင်းမြင်းခင်း သဘင်ပွဲတော်  
ကို မည်သည့်နေရာ၌ ကျင်းပမည်နည်းဟု စူးစမ်းချင်စရာရှိသည်။  
ဘုရင့်နောင် စစ်လမ်း စစ်စခန်းချခဲ့ရာ ရတနာဟူသော တပ်တော်  
(ယခု စက်မှုလယ်ယာရုံးဝင်း) တည်ရာ ကုန်းပြန့်ကျယ်ကြီးတွင်သာ  
ဖြစ်မည်ဟု ကောက်ချက်ချခံမိသည်။

စာဆိုတော်ကြီးနဝဒေးသည် ဟံသာဝတီ (ပဲခူး)သို့ ဘုရင့်နောင်  
မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဟံသာဝတီ ရွှေမြို့တော်ကြီး တည်ပြီးစကာ  
ရောက်လာပြီး ဟံသာဝတီရွှေမြို့တော်ကြီး ကြီးကျယ်ခမ်းနား  
သာယာပုံကို မျက်မြင်လေ့လာကာ ရတု ရေးသားဆက်သွင်းခြင်း  
ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နဝဒေးကြီး ဟံသာဝတီ (ပဲခူး) ကို ရောက်စ

ကာလ ဟံသာဝတီရွှေမြို့တော်နှင့် ကမ္ဘောဇသဒ္ဒါ နန်းတော်ကြီး  
တည်ပြီးသည့်အချိန်ထိ မော်စောကနုဘုရားကြီးသည် “မော်စော  
ကနု” ဟူသောဘွဲ့တော်နှင့်ပင် ထင်ရှားနေသေးကြောင်း ဆင်ခြင်  
နားလည်ရသည်။



အခန်း-၁၂

ဘုရားကြီးလေးဆူ

ဘုရင့်နောင်နှင့် သူ၏ရာဇဌာနီမင်းနေပြည်ကို တူးဖွဲ့ရာ၌ အံ့ဩစရာကောင်းလောက်အောင် ဖုံးကွယ်မှုများကို တွေ့ရသည်။ ဖုံးကွယ်မှုများတွင် ရာဇဝင်သမိုင်းမှတ်တမ်းများ၏ ဖုံးကွယ်မှုကြီးမားလှသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဟံသာဝတီမင်းနေပြည်တော်သို့ ရောက်ရှိခဲ့ဖူးသည့် ဗင်းနစ်မြို့သား ဆီဇာဖရက်ဒရစ် ဆိုသူက ဟံသာဝတီတွင် သူတွေ့မြင်လေ့လာခဲ့သမျှကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ သူ၏မှတ်တမ်း၊ စာမျက်နှာ ၁၂၅- ၁၂၆ ၌ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

“ရွှေနန်းတော်တွင် အဖို့အနန္တထိုက်သော ဆင်းတုတော်ကြီးလေးဆူကို ရွှေပိန်းချပြီး ငွေပြားများနှင့် မွမ်းမံထားသော အဆောက်အအုံများတွင် ကိုးကွယ်ထားသည်။ ပထမ အဆောက်အအုံကြီး၌ ရွှေသားနှင့်သွန်းလုပ်သော ဆင်းတုတော်ကြီး ရှိသည်။ ကျောက်သံပတ္တမြားနီလာ ရတနာအပေါင်းနှင့် စီခြယ်ထားသော

မကိုဋ်ကိုဆောင်းထားသည်။ ဘေးပတ်ဝန်းကျင်၌ ရွှေသားပကတိနှင့် သွန်းလုပ်ထားသော ဆင်းတုငယ်လေးဆူရှိသည်။ ဒုတိယ အဆောက်အအုံတွင် ငွေသားနှင့်သွန်းသော ဆင်းတုတော်ကြီးရှိပြီး ငွေဒင်္ဂါးပြားအပုံပေါ်တွင် ထိုင်နေဟန် သွန်းထားသည်။ သာမန်အိမ်၏ အမြင့်လောက် မြင့်သည်။ ဆင်းတု၏ခြေတစ်ဖက်ကို ကျွန်ုပ် တိုင်းထွာကြည့်ရာ ကျွန်ုပ်အရပ်လောက် ရှိသည်။ ဦးခေါင်းတွင် ပထမဆင်းတုကဲ့သို့ ရတနာများ စီခြယ်ထားသော မကိုဋ်ဆောင်းထားသည်။

တတိယ အဆောက်အအုံတွင် အလားတူအရွယ်ရှိသော ကြေးဝါဆင်းတုတော်ကြီးကို တွေ့ရသည်။ ရတနာများ စီခြယ်ထားသော မကိုဋ်ဆောင်းထားသည်။ စတုတ္ထ အဆောက်အအုံတွင် ဂန်ဇသတ္တုနှင့်သွန်းသော အလားတူအရွယ်ရှိ ဆင်းတုတော်ကြီး ရှိသည်။ ဂန်ဇဆိုသည်မှာ ဟံသာဝတီပြည်ကြီးတွင်သုံးသော ပိုက်ဆံပြားဖြစ်သည်။ ကြေးနီခဲရောသွန်းသော ပိုက်ဆံပြား ဖြစ်သည်။ ဤဆင်းတုတော်ကြီးတွင်လည်း ရတနာမကိုဋ် ဆောင်းထားသည်။

ဤဆင်းတုတော်ကြီးများကား အဖိုးအနန္တ ထိုက်လှသည်။ သို့သော် အရံအတားမရှိ၊ လူတိုင်း လွတ်လပ်စွာ သွားရောက်ဖူးနိုင်သည်။ အစောင့်များချထားသော်လည်း အဖူးလာသူများကို မတားမြစ်ပါ။<sup>(၁)</sup>

ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏မှတ်တမ်းအရ သူသည် ထိုဘုရားကြီးလေးဆူကို အဆီးအတားမရှိ လွတ်လပ်စွာ ဝင်ရောက်ဖူးမြော်ခွင့် ရခဲ့ကြောင်း သိနိုင်သည်။ သူသာမဟုတ် ဟံသာဝတီ ပြည်သူပြည်သားများလည်း အဆီးအတားမရှိ လွတ်လပ်စွာ ဝင်ရောက် သွားလာဖူးမြော်နိုင်ကြောင်း သိရသည်။

သို့ဆိုပါက ထိုဘုရားကြီးလေးဆူသည် နန်းမြို့အတွင်း၌ ရှိသည်မဖြစ်နိုင်။ နန်းတော်၏ အပြင်ဘက်တစ်နေရာရာ၌ ရှိမည် ဖြစ်သည်။ တစ်နေရာရာဆိုရာ၌လည်း နန်းတော်၏ အရှေ့ဘက်မှ လွဲ၍ မဖြစ်နိုင်။ အရှေ့အရပ်ကို အထွတ်အမြတ်နေရာအဖြစ် ထားသော ဓလေ့ထုံးစံအရ ဆိုရခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုဘုရားကြီးလေးဆူသည် သီးခြားဘုရားတန်ဆောင်း တစ်ဆူ နှင့်ရှိခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုဘုရားတန်ဆောင်းမှ တိုင်များကို ရွှေပိန်း ချထားပေလိမ့်မည်။ လင်းနို့တောင်၊ ပန်းဆွဲ စသည့် အဆောက် အအုံတစ်ခုလုံးကို ရွှေပိန်းချခဲ့ပေလိမ့်မည်။ အမိုးကိုမူ ဟံသာဝတီ ခေတ်တွင် အသုံးပြုလေ့ရှိသော ခဲမဖြူ အုတ်ကြွပ်မိုးပေလိမ့်မည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ကမူ ငွေပြားဟု မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ထိုဘုရားလေးဆူစလုံး၏ တန်ဆောင်းတော်ကြီးများသည် သာမန်အိမ်ကြီးတစ်လုံးထက်မက မြင့်မည်ဟုခန့်မှန်းရသည်။ ဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းအရ ဒုတိယ ဘုရားတန်ဆောင်းအတွင်းရှိ ငွေဘုရားကြီးပင် သာမန်အိမ်တစ်လုံးမျှ မြင့်သည်ဟု ဆိုထားသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဆင်းတုတော်၏ခြေတစ်ဖက်ကို တိုင်းကြည့်ရာ အနည်းဆုံး ၅ ပေ ၆ လက်မ မကရှိနိုင်မည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်က သူ့အရပ်လောက်မျှရှိသည်ဟုလည်း ဆိုထားပြန်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ခြေတစ်ဖက်ဆိုရာ၌ ခူးဆစ်မှ ခြေဖဝါးထိ ကိုဆိုလိုမည် ဟု မှန်းဆရသည်။ ထိုကဲ့သို့ဆိုလျှင် ငွေဆင်းတုတော်ကြီးသည် သာမန်အိမ်တစ်လုံးလောက်မျှ မြင့်မည်မှာ လက်ခံနိုင်လောက် ပေသည်။

ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏မှတ်တမ်းအလိုအရ ဤဆင်းတုတော်ကြီး လေးဆူသည် ဟံသာဝတီမင်းနေပြည်တွင် အထင်ကရရှိသည့်

ဆင်းတုတော်ကြီးများ ဖြစ်သည်။ ထိုမျှကြီးကျယ်သော၊ ခမ်းနားသော အဆောက်အအုံများနှင့် ကိန်းဝပ်စံပယ်ခဲ့သော ဘုရားကြီး လေးဆူသည် ဘယ်ကိုပျောက်သွားသနည်း။

ဆီဇာဖရက်ဒရစ်မြင်တွေ့ခဲ့သော ဘုရားကြီးလေးဆူကို ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး သွန်းလုပ်တော်မူခဲ့ကြောင်း သမိုင်း မှတ်တမ်းများကလည်း ဆိုသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၃၂ ခုနှစ်တွင် ရွှေဘုရား၊ မိုးကြိုးဘုရား၊ ငွေဘုရား၊ ပဉ္စလောဟာဘုရားဟူသော ရုပ်တုတော်ကြီး ၄ ဆူတို့ကို တစ်ချိန်တည်း သွန်းလုပ်တော်မူခဲ့ကြောင်း၊ ရွှေဘုရားကြီးမှာ အချိန် ၅၃၀ ရှိကြောင်း၊ မဏိတော်က မကိုဋ်တော်ကို ပတ္တမြားစီထားတော် မူကြောင်း၊ နန်းတက်စဉ်ကဆောင်းသည့် မကိုဋ်တော်၊ ပန်ဆင်တော် မူသည့် ပတ္တမြားကိုး၊ ဝတ်တော်မူသည့် ပတ္တမြား၊ စိန်နှင့် မြလက်ကောက် လက်စွပ်တို့ကိုဖျက်၍ စီတော်မူကြောင်း ဆိုသည်။ မိဖုရား စားတော် ခေါ်သည့် ပတ္တမြားခွက်အုတ်၌ သားတော်၊ သမီးတော်၊ ကိုယ်လုပ် မောင်းမများ ဝတ်ဆင်သည့်တန်ဆာများကို ဖျက်၍ ခြယ်လှယ် စီမံတော်မူကြောင်းလည်း ဆိုသည်။ အဖိုးများစွာထိုက်သည့် ရတနာအခြယ်အလှယ်များဖြင့် အလွန်တင့်တယ်မည့် ဘုရားကြီးများ ဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက်တော်၌ ဤဘုရားကြီး များသည် မပျက်မစီးဘဲရှိနေသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး နေပြည်တော်မှာမရှိခဲ့က အရပ်ရပ်အနယ်နယ်မှ ခေါ်ဆောင်လာ ခဲ့သော သို့ပန်းများ၏ထကြွပုန်ကန်မှုကြီးဖြစ်၍ ဘုရားပုထိုးများ မီးတိုက်ဖျက်ဆီးခဲ့ရာ၌ ဤဘုရားကြီးလေးဆူ ပါဝင်သည်ဟူ၍ မတွေ့ရ။

သားတော် နန္ဒဘုရင်လက်ထက်အထိ ကောင်းစွာရှိနေဦးမည်။ သို့သော် နန္ဒဘုရင်လက်ထက်တော်၌ တောင်ငူမင်းနှင့် ရခိုင်မင်း တို့၏ ဘေးကြီးကြုံခဲ့ရသည်။ ဘုရားတန်ဆောင်းတွေကို မီးရှို့ ဖျက်ဆီးပြီး အဖိုးတန် ရွှေငွေ ကျောက်မျက်ရတနာများကို ဖျက်ဆီး ယူငင်သွားကြသည်။ ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေးတို့ဖြင့် သွန်းထားသော ဘုရားကြီးလေးဆူကိုလည်း မီးတိုက်ဖျက်ဆီးပြီး ရွှေတုံး၊ ငွေတုံး၊ ကြေးတုံးများပြုလုပ်ကာ ယူသွားကြပေလိမ့်မည်။ နန်းတော်သည်ပင် မီးတိုက်ခံခဲ့ရသည်။

ထိုအချိန်မှစပြီး ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး သွန်းလုပ်တော်မူ ခဲ့သော ဘုရားကြီး(၄)ဆူသည် လုံးဝပျောက်ကွယ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်မည်။ ဘုရားကြီး ၄ ဆူသွန်းလုပ်ခဲ့သည်ဟုသာ သမိုင်းမှတ်တမ်းများက အတို မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ဘယ်မှာထား၍ ပူဇော်ထားမှန်းမပါ။ ယခုတိုင်အောင် လည်း ထိုဘုရားကြီး ၄ ဆူ ထားရှိပူဇော်ခဲ့ရာနေရာ မှာ ပဟေဠိသဖွယ် ကွယ်ဝှက်နေသည်။

သမိုင်းမှတ်တမ်းများက တိတိကျကျ မဆိုထားသော်လည်း ထိုဘုရားကြီးလေးဆူသည် နန်းတော်နှင့် များစွာမဝေးနိုင်။ နန်းတော်၏အပြင်ဘက် မလှမ်းမကမ်းတွင် ရှိနိုင်မည်။ ဘုရင် မင်းတရားကြီးနှင့်တကွ မင်းညီမင်းသား၊ မှူးတော်မတ်တော်များ၊ နန်းတွင်းသူ၊ နန်းတွင်းသားများ အလွယ်တကူ ဆွမ်း၊ ပန်း၊ ရေချမ်း ကပ်လျှိုနိုင်လောက်သော အကွာအဝေးလောက်တွင် ရှိနိုင်မည်ဟု မှန်းဆရသည်။

ပဲခူး ဟံသာဝတီ ကမ္ဘောဇသားဒီ နန်းတော်ရာကို ကနဦး ရှေးဟောင်း သုတေသနဌာနက စတင်၍ တူးဖော်စဉ်က ကျွန်တော် တို့ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းခွင်သို့ အကြိမ်ကြိမ် ရောက်ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။

တူးဖော်ရေးတာဝန်ခံများက ကျွန်တော်တို့နှင့် ရင်းနှီးခင်မင် တာလည်း ပါသည်။ “ရှေးဟောင်းနယ်မြေ မဝင်ရ” ဟု ကန့်သတ်မှု မပြုခဲ့ ခြင်းလည်း ပါမည်။ ကျွန်တော်တို့ တံခါးမရှိ၊ ဓားမရှိ ဝင်ရောက် လေ့လာဖြစ်ကြသည်။

ဘုရားကြီးလေးဆူမှာ ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာ၌ ပွင့်တော်မူပြီးသော ကကုသန်၊ ကောဏာဂုံ၊ ကဿပ၊ ဂေါတမ ဘုရားရှင်များကို ရည်မှန်း၍ သွန်းလုပ် ပူဇော် ခြင်း ဖြစ် သည် ။ ဆီဇာဖရက် ဒရစ် ၏ မှတ်တမ်းမှာပါသကဲ့သို့ ရုပ်ပွားတော်ကြီးများ၏ ဉာဏ်တော်သည် ထက်ဝယ်တော် ၂ တောင် ၄ သစ် (၃ ဒသမ ၅ ပေခန့်)၊ ပလ္လင် တော်က မကိုဋ်တော်တိုင်အောင် ၄ တောင် ၂ မိုက် ၄ သစ် (၇ ပေခန့်) ဖြစ်သည်။ ထိုဘုရားကြီးများကို ကြေး၌ ရွှေ၊ ငွေများ ရောထားသည့် သတ္တုတစ်မျိုးဖြင့် သွန်းလုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

|                   |           |          |        |
|-------------------|-----------|----------|--------|
| ကကုသန်ဘုရားတွင်   | ငွေချိန်  | ၁၅၁၈     | (ကျပ်) |
|                   | ရွှေချိန် | ၂၄၄. ၂၅  | (ကျပ်) |
| ကောဏာဂုံဘုရားတွင် | ငွေချိန်  | ၁၅၁၆     | (ကျပ်) |
|                   | ရွှေချိန် | ၂၅၅. ၅   | (ကျပ်) |
| ကဿပဘုရားတွင်      | ငွေချိန်  | ၁၅၇၆     | (ကျပ်) |
|                   | ရွှေချိန် | ၂၆၀. ၂၅  | (ကျပ်) |
| ဂေါတမဘုရားတွင်    | ရွှေချိန် | ၂၀၃၃. ၂၅ | (ကျပ်) |

စသည်ဖြင့် သွန်းလုပ်ပူဇော်ရာ စုစုပေါင်း ငွေချိန် ၄၅၈၈ (ကျပ်)၊ ရွှေချိန် (၂၇၉၃. ၂၅) ကျပ် ကုန်ကျကြောင်းတွေ့ရသည်။

ဘုရားတစ်ဆူချင်းစီ၌ စီခြယ်ထားသော ကျောက်မျက်ရတနာ များမှာလည်း -

ကကုသန်ဘုရားတွင် မြ ၁ ၊ နီလာ ၁၊ ပတ္တမြား ၃၀၀၀၊  
 ကောဏာဂုံဘုရားတွင် နီလာ ၁၊ ပတ္တမြား ၂၄၈၊ ပတ္တမြား  
 လက်စွပ် ၁၊ ကျောက်မျက် ၂၆၇၈၊  
 ကဿပဘုရားတွင် ကြောင် ၁၊ ပတ္တမြား ၅၁၂၁ လုံး၊  
 ဂေါတမဘုရားတွင် ပတ္တမြား ၄၃၇၅ လုံး၊ ရွှေသပိတ် ၄ လုံး၊  
 ရွှေဟင်းခွက် ၄၊ ရွှေဇွန်း ၄၊ ငွေဇွန်း ၄ တို့ဖြစ်သည်။  
 ထို့ကြောင့် ဆင်းတုတော် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဘုရားလေးဆူတွင်

စီခြယ်တော်မူခဲ့သော ကျောက်မျက်ရတနာပေါင်းမှာ -  
 ကျောက်မျက် ၂၆၇၈၊ ကြောင် (၁)၊ နီလာ (၂)၊ ပတ္တမြား  
 (၁၂၇၄၄)၊ မြ (၁)၊ ရွှေသပိတ် (၄)၊ ရွှေဟင်းခွက်(၄)၊ ရွှေဇွန်း (၄)၊  
 ငွေဇွန်း (၄) တို့ဖြစ်သည်။ မည်၍မည်မျှဟု တန်ဖိုး မတွက်ချက်  
 သာပေ။ ဘုရားကြီးလေးဆူအနက် ဘုရားသုံးဆူကို ငွေ၊ ရွှေ  
 ရောစပ်သွန်းလုပ်သော်လည်း ဂေါတမဘုရားဆင်းတုတော်ကြီးကိုမူ  
 ရွှေဖြင့်သွန်းလုပ်ထားကြောင်းလည်း သိနိုင်သည်။ ကျောက်မျက်  
 ရတနာတို့၏ တန်ဖိုးမပါဘဲ ဆင်းတုတော်ကြီးများ၏ ရွှေချိန်၊ ငွေချိန်  
 များကို မျက်မှောက်ခေတ်တန်ဖိုးဖြင့် တွက်ပါက ကျပ်သိန်းပေါင်း  
 နှစ်သောင်းခန့်ရှိကြောင်း သိရသည်။ (ငွေ ၁ ကျပ်ကို ၂၅၀၀၀ ကျပ်နှုန်း၊  
 ရွှေတစ်ကျပ်ကို ၅၅၀၀၀၀ ကျပ်နှုန်းဖြင့် တွက်ကြည့်နိုင်ပါသည်။)

အဖိုးအနုထိုက်တန်သော ကျောက်မျက်ရတနာများ စီခြယ်  
 ပြီး ငွေကြေးတန်ဖိုးအားဖြင့် များစွာအကုန်အကျခံကာ သွန်းလုပ်  
 ထားသော ဆင်းတုတော်ကြီးများကို မည်သူမဆို အဆီးအတားမရှိ  
 ဝင်ရောက်ပူဇော်နိုင်အောင်ထားခြင်းမှာ ဘုရင့်နောင်မင်းတရား

ကြီး၏ ရတနာသုံးပါးအပေါ် ကြည်ညိုမှုနှင့် တိုင်းသူပြည်သားတို့  
 အပေါ် ယုံကြည်ခြင်းလည်းပါမည်ဟု ယူဆရသည်။

ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကမူ ကုန်းအမှတ်-၁၊ ကုန်း  
 အမှတ်- ၂ စသည်ဖြင့် သတ်မှတ်ပြီး စနစ်တကျတူးဖော်ခဲ့သည်။

“နန်းတော်တိုင်ကြီးတွေပေါ်လာပြီ” ဟုကြားလျှင်လည်း  
 သွားပြေးကြည့်သည်။ နန်းတော်အုတ်ခုံပလ္လင်ကြီး ပေါ်လာပြီ” ဟု  
 သိလျှင်လည်းပြေးကြည့်သည်။ ကျွန်တော်တို့မှမဟုတ်၊ အရပ်သူ  
 အရပ်သားတွေကလည်း ဟိုနား ဖြောက်ဖြောက်၊ ဒီနားဖြောက်ဖြောက်  
 ရောက်လာပြီး ကြည့်ကြသည်။

ထိုနန်းတော်ရာ ရပ်ကွက်ကိုဖျက်ပြီး ရှင်းလင်းလိုက်တော့  
 အရှေ့ဘက်တွင် တောင်မြောက်တန်းနေသော ကုန်းတန်းကြီးတစ်ခု  
 ပေါ်လာသည်။ ယခင်က ကျွန်တော်တို့ ဆိုရှယ်လစ်ရပ်ကွက်မှ  
 ဆံတော်တွင်းဘက် ထွက်သည့်အခါ ကုန်းတက်ကုန်းဆင်းပြုရသော  
 ကုန်းတန်းဖြစ်သည်။ ထိုကုန်းတန်း၌ ကုန်း- ၅ ကုန်းသဏ္ဍာန်  
 ရှိနေသည်။

ထိုကုန်းများကို ပန္နက်ရိုက်ပြီးတူးသည့်အခါ ကျွန်းတိုင်ငုတ်တို့  
 ကြီးများ အလျှိုလျှိုပေါ်လာသည်။ ကုန်းတစ်ကုန်းနှင့် တစ်ကုန်း  
 အကြား ချိုင့်များမှာလည်း ထိုကျွန်းတိုင်ငုတ်တွေပေါ်သည်။  
 ကုန်းပေါ်မှာလည်းတွေ့ရသည်။ ကုန်းထိပ်မှ များစွာမတူးလိုက်ရဘဲ  
 အုတ်ရိုးမပျက် အုတ်ခုံများလည်း ပေါ်လာသည်။ အချို့အုတ်ခုံ များက  
 ဘဲဥပုံပင်ပါသည်။

အမှန်ဝန်ခံရလျှင် ထိုစဉ်ကကျွန်တော့်မှာ ဘုရင့်နောင်၏  
 နန်းဆောင်နှင့်ပတ်သက်၍ သမိုင်းကိုလေ့လာထားဖူးခြင်းမရှိ။

မြောက်ဘက်အစွန်ဆုံးကုန်းမှ ဘုရားဆင်းတုတော်တွေလည်း များစွာပေါ်လာသည်။

အရပ်ထဲမှာတော့ ဘုရင့်ရွှေတွေ၊ ငွေတွေထားတဲ့ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်တွေ ပေါ်လာသတဲ့။ ဆင်တင်းကုပ်၊ မြင်းတင်းကုပ်က ဆင်ချည်တိုင်၊ မြင်းချည်တိုင်ကြီးတွေ ပေါ်လာသတဲ့' ဟု ပြောဆို ဝေဖန်သံတွေသာ ထွက်နေသည်။

ဘုရင့်နောင်နှင့် သူ၏မင်းနေပြည်တော်ကို တူးဆွကြည့်ဖို့ စိတ်ကူးလုံးဝမရှိခဲ့သော ကျွန်တော် အရပ်ထဲမှ အသံ၊ တူးဖော်ရေး တာဝန်ခံများ၏ ဝေဖန်ဆွေးနွေးသံ၊ ဟံသာဝတီသမိုင်းကို ထိုစဉ်က စူးစူးစိုက်စိုက်လေ့လာတတ်သော ကိုအောင်သန်း၊ မောင်စေတနာ၏ ထင်မြင်ချက်တွေကို နားထောင်ရင်း နားရည်ဝလာသလိုရှိလာသည်။ ဘုရင့်နောင်၏နန်းတော်ကို စိတ်ကူးအာရုံထဲ ပုံဖော်ကြည့်သည်။ မထင်။

တစ်ခုတော့ ခံစားမှုဖြစ်ခဲ့သည်။ ကုန်း-၅ ကုန်းရှိသော အရှေ့ဘက်ဆုံးကုန်းတန်းသည် ဘုရားကုန်းများ ဖြစ်နေမည်လော။ ဘုရင့်နောင်က ဘုရားကြီး ၄ ဆူသာ သွန်းလုပ်ပူဇော်ခဲ့သည်။ ယခုကုန်းက- ၅ ကုန်းဖြစ်နေသည်။ ကျွန်းတိုင်ငုတ်တိုများပေါ်လာသည့်အနေအထား၊ ဘဲဥပုံအုတ်ပလ္လင်များ တွေ့ရသည့်ပုံပန္နက်ကို မှန်းကြည့်ပြီး ဤနေရာသည် ဘုရားကြီး ၄ ဆူ တည်ထားကိုးကွယ်ရာ ကုန်းများဖြစ်လိမ့်မည်။ ဘုရားတစ်ဆူနှင့်တစ်ဆူကို တန်ဆောင်းများ ဆက်ထားလိမ့်မည်။ တစ်ဆူပြီးတစ်ဆူ ဆင်းလိုက် တက်လိုက်ဖြင့် ဖူးမြော်နိုင်မည်။ နေပူပူ မိုးရွာရွာ အကြောင်း မဟုတ်၊ အမိုးတန်ဆောင်များ ဆက်ထားသည်ဖြစ်မည်။

ဘုရားဖူးရန်အတွက် အရှေ့ဘက်မှလည်း လှေကားတစ်စင်းစီဖြင့် တက်နိုင်ဆင်းနိုင်မည်။ မြောက်ဘက်နှင့် တောင်ဘက်မှလည်း လှေကားတစ်စင်းစီဖြင့် ဝင်ရောက်ဖူးမြော်နိုင်မည်။ မင်းတရားကြီးနှင့် မိဖုရားခေါင်ကြီးများ နန်းတွင်းသူ၊ နန်းတွင်းသားများ ဖူးမြော်နိုင်ရန်လည်း ဘုရားကြီးများ၏အနောက်ဘက် နန်းအုတ်ရိုး၏ အရှေ့ဘက် တံခါးပေါက်မှထွက်ပြီး ဖူးမြော်နိုင်မည်။ ဤကဲ့သို့ စီမံပြီး ဘုရင့်နောင် စီစဉ်ပူဇော်ခဲ့ပုံရသည်။

ဘုရားခြေရင်းရောက်အောင်ကြွပြီး မဖူးမြော်နိုင်လျှင်ပင် နန်းတော် လေသာပြတင်းကိုဖွင့်ပြီး ဖူးမြော်နိုင်ပေလိမ့်မည်။

ဆီဇာဖရက်ဒရစ်သည် ဟံသာဝတီနေပြည်တော်ကို ရောက်ခိုက်သာမန်ပြည်သူများက အရှေ့ဘက်၊ တောင်ဘက်၊ မြောက်ဘက် လှေကားတစ်စင်းစင်းမှ လွတ်လပ်စွာတက်ရောက်ပြီး ဘုရားကြီး စုံအောင် ဖူးမြော်နိုင်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ဤကဲ့သို့ ခံစားမိသည်။

အရပ်ထဲကပြောနေကြသလို ဆင်တင်းကုပ်၊ မြင်းတင်းကုပ် မဖြစ်နိုင်။ ပေါ်လာသော ကျွန်းတိုင်များကို ဆင်ချည်တိုင်ဟု ပြောနေကြခြင်းမှာ တောသူတောင်သား အမြင်မျိုးဖြင့် ပြောဆို ဝေဖန်ကြခြင်းသာ ဖြစ်မည်။ ရွှေတိုက်၊ ငွေတိုက်ဟု ပြောနေကြသည်ကိုလည်း သံသယဝင်မိသည်။ သာမန်လူတစ်ရပ်ကျော်ကျော် မြင့်သော ကုန်းများပေါ်တွင် ရှင်ဘုရင်က ရွှေတိုက်ငွေတိုက် တည်လုပ်ပါ့မလား။ ကျန်သော နန်းဆောင်တွေက အနိမ့်၊ ဘုရင်တစ်ပါးတည်း ဤကုန်းများပေါ်၌ လာနေသည်ဆိုလျှင်လည်း စဉ်းစားဆင်ခြင်ရန်ရှိသည်။

ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက မည်သို့အစီရင်ခံစာရေး၍ ကောက်ချက်ချမည်မသိ။



ထိုကုန်းလေးကုန်းအနက် ကုန်းတစ်ကုန်းပေါ်၌ ဘမရာသန  
နန်းဆောင်ကြီးကို ဆောက်လုပ်ထားရှိသည်။



### အခန်း-၁၃ ဘုရင့်နောင်နှင့် ကျိုက်ကိုစေတီ

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ဟံသာဝတီမင်းနေပြည်တော်  
ကြီး၌ စိုးစံစဉ်အခါက ဟံသာဝတီမင်းနေပြည်တော်ကြီးတွင်  
ရွှေမော်ခေ၊ မဟာစေတီ၊ မဟာဝိဇယ၊ ကျိုက်ကို၊ ကျိုက်ပွန်၊  
ကျိုက်ပေါ၊ ရွှေကူကြီး၊ ရွှေကူလေး၊ ကျိုက်ကလွန်ပွန်း၊ စူဠာမဏိ  
(မော်ခေငယ်)၊ ရွှေသာလျောင်း (နိဗ္ဗာန်ဆင်းတု)၊ စိန်သာလျောင်း  
(မဟာဗုဒ္ဓရူပ) စသည့် ဘုရားပုထိုးစေတီများအပြင် ဟံသာဝတီ  
မြို့တော်နှင့် မလှမ်းမကမ်း၌ ရွှေတိဂုံ၊ ကျိုက်ခေါက်၊ ကျိုက်မတ်ကော်  
စသော ဘုရားစေတီတော်များလည်း ထင်ရှားစွာရှိနေသည်။ ထိုဘုရား  
စေတီများ၏ ဘုရားပွဲတော်များကိုလည်း အခါရာသီအလိုက်  
စည်ကားစွာ ဆင်ယင်ကျင်းပမြဲ ဖြစ်သည်။

ဤအကြောင်းနှင့်စပ်၍ နဝဒေးကြီး၏ ဟံသာဝတီမြို့ဖွဲ့၌ -  
“ကာလသဘင်၊ လတိုင်းပင်တည့်၊ မမြင်စဖူး၊ အံ့ကာမူးမျှ၊  
တန်ခူးကဆုန်၊ နယုန်နွယ်တာ၊ နံကာပန်းလှ၊ ရတုသစ်ဆင်း၊  
တော်သလင်းဟု၊ သီတင်းကျွတ်ခါ၊ လွှတ်တော်မှာ၌၊ ပွဲတော်ကြိုက်  
လျက်၊ ရောင်မြိုက်ပြကာ၊ ကြတ္တိကာနှင့်၊ မဟာပိန္နဲ၊ ပြုမြဲကော်ရော်၊

---

ကျမ်းကိုး  
၁။ ဒေါက်တာခင်မောင်ညွန့်၏ “ရာဇဌာနီ ကမ္ဘောဇသောဒီ” ၅၊  
၁၉. ၈. ၉၃ နေ့ထုတ် မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာ။

နတ်တော်ကျတ်ကို၊ ပြာသိုလကျော်၊ နွယ်ပန်းပေါ်က၊ မော်ကစနု၊ ရှုတုံသဘင်၊ ရထားလျှင်နှင့်၊ မြင်းဆင်ခင်းမြ၊ တပို့တွဲဝယ်၊ လှည်းပွဲ မကော်၊ တပေါင်းသော်ကား၊ ဆံတော်ဒဂုန်၊ တက်ကြတုံ၏၊ ပည်းပုံ များဖြင့်၊ သဘင်နှစ်ကြောင်း၊ လှေပေါင်းလှည်းက၊ တပဆင်ယင်၊ မမြင်စဖူး၊ တင့်လွန်ကျူးမျှ” ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ထားသည်။

ဤဟံသာဝတီမြို့ဖွဲ့အလိုအရ ကျိုက်ကိုဘုရားပွဲတော်ကို နတ်တော်လမှာ ကျင်းပကြောင်းသိနိုင်သည်။ “ကျိုက်ကို” ကို “ကျတ်ကို” ဟူ၍ သုံးနှုန်းခေါ်ဝေါ်သည်ကို သတိပြုမိနိုင်သည်။

ကျတ်ကို ခေါ် ကျိုက်ကိုစေတီသည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လက်ထက် အကြိမ်ကြိမ် ပြုပြင်ပေးခဲ့ရကြောင်း သမိုင်းစာမျက်နှာ များတွင် တွေ့ရသည်။ အေဒီ ၁၅၇၀ ခုနှစ် မတိုင်မီက ကျိုက်ကို စေတီသည် ပြိုပျက်ခဲ့ဟန်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရား ကြီးသည် ၁၅၇၀ ပြည့်နှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၁၅ ရက်တွင် ကျိုက်ကို ဘုရား ပြိုပျက်သည်ကို ဌာပနာတော်မူကြောင်း သမိုင်းစာမျက်နှာ များက ဖော်ပြကြသည်။ ထို့ပြင် သက္ကရာဇ် ၉၃၃ ခုနှစ်၊ ပြာသို လဆန်း ၁၂ ရက်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် ကျိုက်ကိုဘုရား သပိတ်မောက်တွင် မွေတော်၊ ဓာတ်တော်၊ ရုပ်တုတော်၊ ဆင်းတုတော်တို့ကို ဌာပနာတော် မူကြောင်းလည်း တွေ့ရသည်။ (ကုလား၊ ဒု၊ ၃၃၈)

တစ်ဖန် ၁၅၇၃ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၀ ရက်တွင် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် ကျိုက်ကိုဘုရားပြိုပျက်သည်ကို ပြုပြင်ရန် အတွက် အုတ်ဖိုးငွေ ၃၀၅ ပိဿာလျှတော်မူခဲ့သည်။ ကျိုက်ကိုစေတီ ကလည်း မင်းတရားကြီး ကြည်ညိုအောင် အံ့ဖွယ်သူရဲ ထူးကဲသော ပြာဋိဟာများ ပြတော်မူကြောင်း သမိုင်းဆရာများက မှတ်တမ်းတင် ခဲ့ကြသည်။ သာဓကအားဖြင့် ၁၅၈၀ ပြည့်နှစ်၊ ဧပြီလ ၁၇ ရက်က ကောင်းမှုတော်

မဟာမုနိဘုရားရှင်ကို ဌာပနာသည့်နေ့ ကျိုက်ကိုဘုရားသည် အံ့ဖွယ်သူရဲ ပြာဋိဟာ ပြတော်မူခဲ့သည်။ ထိုနေ့က ကျိုက်ကိုဘုရား သာမဟုတ် မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော် မဟာဝိဇယစေတီလည်း ပြာဋိဟာပြကြောင်း မှတ်သားရသည်။

၁၅၈၀ ပြည့်နှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၂၇ ရက်၌ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးသည် ကောင်းမှုတော်မဟာဝိဇယစေတီကို ထီးတင် တော်မူသည်။ ထိုနေ့မှာပင် ကျိုက်ကိုဘုရားကိုလည်း ထီးတင်တော် မူခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီး ဝတ်တော်မူသော ရွှေလက်ကောက် တစ်ရန်၊ ရှင်မိဖုရားကြီးစားတော်ခေါ်သော ကွမ်းခွက်တို့ကို ရွှေမျက်ပါးခတ်ပြီး ကျိုက်ကိုဘုရားကို ထီးချရားသီးကသည် မြေတိုင် အောင် ၁၅၈၀ ပြည့်နှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၂၂ ရက်တွင် ရွှေထည့်တော်မူ ခဲ့သည်။

မင်းတရားကြီးလက်ထက်တော်၊ ဟံသာဝတီနေပြည်တော်မှာ ရောက်နေသော စာဆိုတော်ကြီးနဝဒေးသည် ကျိုက်ကိုဘုရားတိုင် ရတုတစ်ပုဒ် ရေးခဲ့ဖူးသည်။

**ကျိုက်ကိုဘုရားတိုင်ရတု**

၁။ ရွှေပြည်ရွာပြန်၊ နေတဲ့ချန်၍၊ စုန်ဆန်ဖျားသက်၊ ဆိပ်ကမ်း ဘက်သော်၊ စိမ်းရွက်မြနယ်၊ ငုံရင့်ချယ်လျက်၊ ညွန့်သွယ် မြရိုး၊ ကုန်း၍ မိုးသို့၊ မထိုးနေရောင်၊ ပူရှိန်ရှောင်လျက်၊ သာခေါင် လွတ်တု၊ ထွတ်ထွတ်နုသား၊ ရတုအလျောက်၊ ကပ်ပေါက် ညွန့်လန်း၊ ထွေထွေပန်းကို၊ ရည်ညွှန်းသာရွှင်၊ ဖူးခဲ့တင်သည်၊ ရှင်ပင်ကျတ်ကို၊ ကျတ်ကိုကို။

၂။ လေရှည်သာလွန်၊ တောင်ရိပ်စွန်က၊ ညာပြန်ပြည့်လျောက်၊ ရွက်မှည့်ခြောက်ကို၊ လွင့်ပျောက်စေရ၊ ချမ်းရိပ်မြလျက်၊ လမ်းမနှစ်မြောက်၊ ပွင့်ဝတ်ရောင်တည်း၊ ထွန်းပြောင်ရဲရဲ၊ ရွှေလှံစွဲသို့၊ ပျံနွဲတော်နောက်၊ ရွှေတိရောက်လျက်၊ ဥဩ တွန်မြူ၊ ငှက်တော်ကျူးက၊ တထူးတလည်၊ သာသည့် ဝန်းကျင်၊ ခရီးတွင်နှိုက်၊ တောင်လျင်ရံဆိုက်၊ ရှင်တော်နှိုက် ဝယ်၊ နှစ်ခြိုက်ပျံ့ဆွတ်၊ ကြာရေလွတ်သို့၊ ပျောင်းညွတ် တူပင်၊ လွန်၍ကြင်သည်၊ ပြာစင်မွတ်ညို မွတ်ညိုညို။

၃။ ဘွေနည်ရှာရန်၊ ရှေးကျိုးမှန်၍၊ နတ်ဟန်နွဲ့ရှင်း၊ ပျိုထွတ် ဝန်းကျင်၊ ပြစ်ကင်းနှိုင်းရာ၊ လဲ့လဲ့ဖြာသား၊ သူဇာ တရည့်၊ မျိုးဘုန်းပြည့်ကို၊ လွမ်းသည်အပ၊ နွေညနံနက်၊ တစ်တွက် လက်ဖျစ်၊ မေ့ရစ်မဲ့လျင်း၊ ကြင်သောခြင်းဖြင့်၊ သနင်းဘုန်း ခေါင်၊ ဉာဏ်တော်ရောင်လျင်၊ လေငှက်သွင်သို့၊ ကောင်း ကင်တူရူ၊ ပျံချေယူ၍၊ အတူပျံ့ပျူ၊ သည်မှာဖူးအံ့၊ အကျူး အလွန်၊ သာမောဟန်ကို၊ ပြည့်နံသောထွေ၊ ပျော်ပါးစေရှင့်၊ မကွေ့တူပင်၊ တောင်းကြကြင်သည်၊ အရှင်မြတ်ဖိုလ်၊ မြတ် ဖိုလ်ဖိုလ်။

သမိုင်းဆရာများက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နတ်ရွာ စံတော်မူသည့်အခါ ကျိုက်ကိုဘုရားရောင်တော် ပြသည်ဟူ၍ပင် ဖော်ပြကြသည်။

ကျိုက်ကိုဘုရားရောင်တော်ပြခြင်း၊ အံ့ဖွယ်သရဲ ပြာဋိဟာပြခြင်း ဌ မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ဆံတော်စစ် ဌာပနာတည်ထားကိုးကွယ် ထား၍ ဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်ကြသည်။ ဆံတော်စစ် ဌာပနာထားကြောင်း သမိုင်းနောက်ခံလည်းရှိသည်။

မဟာသက္ကရာဇ် ၁၀၃ ခု မြတ်စွာဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူပြီး လင်းလွန်းပင်ရင်း၌ စံပယ်တော်မူနေစဉ် မြန်မာနိုင်ငံမှ တဖုဿနှင့် ဘလ္လိက ညီနောင်တို့သည် မြတ်စွာဘုရားရှင်အား သွားရောက် ဖူးမြော်ပူဇော်ခဲ့ကြသည်။ မြတ်စွာဘုရားရှင်က ရာမညတိုင်း၌ နောင်အရှည်သဖြင့် သာသနာတော် တည်တံ့ပြန့်ပွားမည်ကို မြင်တော်မူသဖြင့် ဆံတော်ဓာတ်လေးဆူစီကို ချီးမြှင့်သနားတော် မူခဲ့သည်။

တဖုဿနှင့် ဘလ္လိကညီနောင်တို့လည်း မိမိတို့နေရင်းဌာန ပေါက္ကရဝတီမြို့သို့ပြန်လည်ရောက်ရှိသည့်အခါ ဥက္ကလာပမင်းကြီး နှင့် ပြည်သူတို့၏ ပူဇော်မှုဖြင့် ဆံတော်ဓာတ်မြတ် လေးဆူစီအား စေတီနှစ်ဆူတည်၍ ကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ တစ်ဆူမှာ ရွှေတိဂုံစေတီ တော်ဖြစ်သည်။

ညီတော်ဘလ္လိကတည်သော စေတီကို ဒွတ္တပေါင်မင်းကြီးက တူးဖော်၍ ဆံတော်ဓာတ်လေးဆူကို သရေခေတ္တရာသို့ ပင့်ဆောင် ကာ ကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ သရေခေတ္တရာပျက်သည့်အခါ ဒွတ္တပေါင် မင်းကြီးပင့်ဆောင်သွားသော ဆံတော်ဓာတ်လေးဆူကို မွန်မင်း တို့က ဥဿာပဲကူးသို့ ပြန်လည်ပင့်ဆောင်ကာ ကိုးကွယ်ခဲ့ကြသည်။

အဆိုပါဆံတော်ဓာတ်လေးဆူအနက် ရွှေမော်ဓောစေတီ၌ ဆံတော်နှစ်ဆူ၊ ကျိုက်ကို၌ ဆံတော်တစ်ဆူ ဌာပနာခဲ့သည်။ ကျန်ဆံတော်တစ်ဆူကို မွန်မင်းအဆက်ဆက်တို့ ရွှေကြုတ်ဖြင့် နန်းတွင်း၌ထားပြီး ကိုးကွယ်ခဲ့ကြသည်ဟု မဟာရာဇဝင်ကြီးနှင့် မုံရွေးဆရာတော်၏စေတီယကထာ၌ ပြဆိုထားသည်။

မွန်မင်းအဆက်ဆက်တို့ နန်းတွင်း၌ ကိုးကွယ်ခဲ့သော ဆံတော် မှာ နောင်သော် ဂျမ်းစစ်သည်များ ကူညီနိမ့်နင်းပေးသည့်အတွက်

ပုဂံအနော်ရထာမင်းစော ကိုးကွယ်ရန် လက်ဆောင်တော်အဖြစ် ဥဿာပဲကူးမင်းက ဆက်သခဲ့သည်။ အနော်ရထာမင်းလည်း ထိုဆံတော်ကို ဌာပနာ၍ စေတီတစ်ဆူတည်ခဲ့သည်။ ထိုစေတီကို “မဟာပိန္နဲ” ဟု သမုတ်တော်မူခဲ့သည်။ နောင်အခါ ဆံတော်ဓာတ် မြတ်ပူဇော်ထားရာ စေတီဖြစ်သည့်အတွက် “ရွှေဆံတော်” ဟု အမည်တွင်ခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ဆံတော်မြတ်လေးဆူ ဌာပနာခဲ့သော တဖုဿ၏ လေးဆူဓာတ်ပုံ ရွှေတိဂုံစေတီ၊ ပဲခူးမြို့မှ ရွှေမော်ခောစေတီ၊ ကျိုက်ကိုစေတီ၊ ပုဂံရှိ မဟာပိန္နဲ (နောင်ရွှေဆံတော်စေတီ) တို့သည် နောင်တော်ညီတော် ဆံတော်ရှင်စေတီတော်များ ဖြစ်ကြသည်။

“ကျိုက်ကို” သည် ဟံသာဝတီ ပထမခေတ် မွန်မင်းများ လက်ထက်၌ ဆံတော်ဓာတ်စေတီဟူ၍ ထင်ရှားခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီ ပထမခေတ် သမလမင်းဆက်မှ တစ်ဆယ့်နှစ်ဆက်မြောက် အနုရာဇမင်း (အေဒီ ၉၈၂- ၉၉၄) လက်ထက် တည်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုမင်း လက်ထက် စေတီ ၇- ဆူ တည်ရာ “ဆံတော်ဓာတ်” စေတီလည်း တစ်ဆူအဖြစ် ပါဝင်ခဲ့သည်။

ဗညားဦး (အေဒီ ၁၃၆၉-၁၃၈၃) မှ အစပြုသော ဟံသာဝတီ ဒုတိယခေတ်တွင် ဆံတော်ဓာတ်စေတီ ဟူသောအမည် ပျောက် ကွယ်ပြီး “ကျိုက်ကို” “ကျတ်ကို” ဟူ၍ ထင်ရှားလာသည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ ကလျာဏီမွန်ကျောက်စာတွင် ကျိုက်ကို ဟူသောအမည် ထင်ရှားစွာ ပါဝင်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုအမည်သည် ကျိုက်ကိုသည် ဟံသာဝတီတတိယခေတ်ဟု ဆိုနိုင် သော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လက်ထက်တွင်လည်း ထင်ရှားစွာ

ရှိနေသည်။ ထိုမှ ညောင်ရမ်းခေတ်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ် တိုင်အောင် လည်း ကျိုက်ကိုဟူ၍ ထင်ရှားသည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးဦးအောင်ဇေယျ (အေဒီ ၁၇၅၂- ၁၇၆၀) လက်ထက်တွင် မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ ဆံတော်ဓာတ်တစ်ဆူ ဟံသာဝတီ အနောက်ကျိုက်ကိုဘုရား၌ ပူဇော်ထားသည်ဟု ကြားသိပြီး၊ ရတနာသိင်္ဃံသို့ ပင့်ဆောင်ပူဇော်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ဖူး သည်။ အောင်မြင်သည်ဟူ၍ မှတ်တမ်းမတွေ့ရပေ။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် သက္ကရာဇ် ၉၂၆ ခုနှစ် (အေဒီ ၁၅၆၄) တွင် ခုနစ်ရက်တိုင်တိုင်လှုပ်သော ငလျင်ကြောင့် ဟံသာဝတီရှိ ဘုရားစေတီများစွာ ပြိုပျက်ခဲ့ရသကဲ့သို့ မသမာ သူများ၏ မီးတိုက်ဖျက်ဆီးမှုကြောင့် ပြာပုံဘဝသို့ ရောက်ခဲ့ရသည့် ကျောင်းဇရပ်တန်ဆောင်းများလည်း များစွာရှိခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၀၂ ခုနှစ် ပဲခူးငလျင်တွင်လည်း ဘုရားစေတီ များစွာ ပြိုပျက်ခဲ့ရသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြိုပျက်ခဲ့ရသော ဘုရားစေတီ များတွင် ကျိုက်ကိုစေတီသည်လည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၀၅ ခုနှစ် (အေဒီ ၁၈၄၃) တွင် သာယာဝတီမင်း (အေဒီ ၁၈၃၇-၁၈၄၆) သည် ဒဂုန်မှ ပဲခူး ရွှေမော်ခောဘုရားကို ဖောင်တော်ဖြင့် လာရောက်ဖူးမြော်ရာတွင် ဖောင်တော်ဆိုက်ရာ အရပ်၌ ယိုယွင်းပျက်စီးနေသော ဆံတော်ရှင်ကျိုက်ကို စေတီတော် ကို ဖူးတွေ့ရသဖြင့် ဇိုင်းကဦင်းလှေသူကြီး မုတ္တဒ်အား ပြုပြင်မွမ်းမံ စေခဲ့သည်။ စေတီတော်၏ဘွဲ့တော်ကိုလည်း ဖောင်တော်ဦးစေတီဟု သမုတ်ခဲ့ကြောင်း ကျောက်စာဝန် ဦးလူဖေဝင်း၏ မှတ်တမ်းအရ သိရသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ယခုတိုင်အောင် ဖောင်တော်ဦးစေတီဟု တွင်နေခြင်းဖြစ်သည်။

ကျိုက်ကိုဖောင်တော်ဦးစေတီသည် ပဲခူးမြို့အနောက် ဇိုင်းကနိုင်း  
တောင်ရပ်ကွက် မဇင်းချောင်းတောင်ဘက် ကပ်လျက်တွင်ရှိသည်။  
ပဲခူးမြစ်ကူးတံတားကြီး၏ အနောက်ဘက်ထိပ်၊ လက်ဝဲဘက်၊  
ကမ်းနားလမ်းအတိုင်းသွားလျှင် ငါးဖာလုံခန့်အကွာ ရောက်ရှိမည်  
ဖြစ်သည်။

ယခုဖူးတွေ့နေရသည့် စေတီတော်မှာ မျက်မှောက်ခေတ်  
ကုသိုလ်ရှင်များ ဆင့်ကဲထိန်းသိမ်းပြုပြင် တည်လုပ်ထားသည့်  
ဗိသုကာလက်ရာတော်ဖြစ်သည်။



**အခန်း-၁၄**

**ဘုရင့်နောင်၏ကုသိုလ်တော်ရွှေသာလျောင်းဘုရား**

ပဲခူးမြို့၊ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နေပြည်တော် ဟံသာဝတီ  
မြို့ဟောင်းမှ အနောက်ဘက် တစ်မိုင်ခွဲခန့်အကွာတွင် လျောင်းတော်မူ  
ရုပ်ပွားတော်ကြီးနှစ်ဆူ ရှိသည်။ မြသာလျောင်းနှင့် ရွှေသာလျောင်း  
ဟူ၍ သိမှတ်ခေါ်ဝေါ်နေကြသည်။ ပဲခူးမြို့ထဲမှ ရွှေသာလျောင်းဘုရား  
လမ်းခွဲအတိုင်းသွားလျှင် ရောက်သည်။

ထိုရုပ်ပွားတော်ကြီးနှစ်ဆူအနက် မြသာလျောင်းဘုရားကြီး  
သည် ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင်မှ မူလကုန်းတော်ဟောင်းကို အလုံးစုံဖျက်၍  
အသစ်ပြန်လည်တည်လုပ်ထားသော ဘုရားကြီးဖြစ်သည်။ ယခင်ကမူ  
လျောင်းတော်မူဟန်ပုံ ကုန်းဟောင်းကြီးသည် နှစ်ပေါင်းများစွာ  
ကြာအောင် ချဲ့နွယ်ပိတ်ပေါင်းများ ဖုံးအုပ်လျက် ညှိုးငယ်စွာ  
ကိန်းအောင်းစံပယ်နေရသည်။ ဦးခေါင်းတော်၊ လက်တော်၊  
ခြေထောက်တော်အရာများကို မှန်းပြီး လျောင်းတော်မူ ရုပ်ပွားဟောင်း  
ဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

၁၉၈၈ ခုနှစ်ကာလအထိ ဘုရားတံတိုင်းဝင်းဟောင်းရာများ၊  
တံတိုင်းအပျက်အစီးများနှင့် အဝင်မုခ်ဦးတံခါးတိုင်များကို လေ့လာ

တွေ့ရှိနိုင်သေးသည်။ အဝင်မုခ်ဦးတိုင်းများမှာ ဂဝံကျောက်တုံးများ ခံ၍၊ ဆင့်၍စီထားသော မုခ်ဦးဖြစ်သည်။ တံတိုင်းအုတ်ရိုးဟောင်းမှ အုတ်များကလည်း အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၆ လက်မ၊ ထူ ၂ လက်မ အရွယ် အုတ်ဟောင်းများ ဖြစ်သည်။

ထိုဘုရားကုန်းဟောင်းမှ မာရ်စစ်သည် ရုပ်ကြွများပါ ရွံ့မီးဖုတ် အုတ်ချပ်ပြားများလည်း တွေ့ရသည်။ ပဲခူးမြို့ အနောက်ဘက် ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ကုသိုလ်တော် ရွှေဂူကြီးဘုရား တံတိုင်းမှာ မြှုပ်ထားသော အုတ်ချပ်ကြီးမျိုး ဖြစ်သည်။ စဉ့်ရည်သုတ် ရုပ်ကြွ အုတ်ချပ်အချို့ကို ယခု မြသာလျောင်းဘုရား၏ပြတိုက်တွင် လေ့လာနိုင်သည်။

မြသာလျောင်းဘုရားကြီး၏ မျက်နှာတော်ရှေ့တွင် နွေရာသီ တွင်ပင် ရေခန်းလေ့မရှိသော ရေကန်ကြီးတစ်ကန် ရှိသည်။ အလျား ပေ ၃၀၀၊ အနံ ပေ ၃၀၀ စတုရန်းပုံ ရှိသည်။ ယခင်က လေးဖက်လေးတန် ဆင်ခြေလျောများကို အုတ်စီခွဲဟန် ရှိသည်။ ယခုတိုင်အောင် အနောက်ဘက်၊ တောင်ဘက်၊ မြောက်ဘက်တို့၌ ရှေးဟောင်းအုတ်များစီထားသော အုတ်ရိုးလွှာများကို တွေ့မြင် လေ့လာနိုင်သေးသည်။ ထိုအုတ်ဟောင်းကြီးများမှာလည်း အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၆ လက်မ၊ ထူ ၂ လက်မ၊ အလျား ၁၁ လက်မ၊ အနံ ၅၅ လက်မ၊ ထူ ၁၄ လက်မအရွယ်များ ဖြစ်သည်။ မြသာ လျောင်း ဘုရားကုန်းဟောင်း တံတိုင်းမှာ တွေ့ရသော အုတ်များနှင့် အရွယ်တူ ဖြစ်သည်။ ဤအုတ်ချပ် အရွယ်အစားမျိုးကို ရွှေဂူကြီး ဘုရားနှင့် သတ္တဌာနဘုရားများ၊ ကျိုက်ပွန်ဘုရားစသည့် ဓမ္မစေတီမင်း၏ ကုသိုလ်တော်များတွင် တွေ့ရသဖြင့် မြသာလျောင်းဘုရားကို ဓမ္မစေတီမင်းကြီး ကုသိုလ်တော်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။

ဦးကုလား၊ မဟာရာဇဝင်ကြီးကလည်း “ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ ကောင်းမှုတော်ဘုရား” ဟူ၍ပင် ဆိုထားသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက်၌ ယခု မြသာလျောင်း ဘုရားရှိရာ ကုန်းတော်မှ လျောင်းတော်မူဘုရားကြီးသည် အမိုး တန်ဆောင်းတော်နှင့် တင့်တယ်သပ်ပယ်စွာ ရှိနေမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဇင်းမယ်မင်း ခြားနား၍ ကိုယ်တော်တိုင် ဇင်းမယ်သို့ ချီတော်မူခဲ့ရသည်။ မင်းတရားကြီး နေပြည်တော်မှာမရှိခိုက် အရပ်ရပ်မှယူပြီး အကွက်အရပ်ချမှတ် နေစေခဲ့သော သွံပန်းတို့ သောင်းကျန်းပုန်ကန်မှု တစ်ခုဖြစ်ပွားခဲ့ သည်။ သူပုန်တို့ မီးတိုက်ဖျက်ဆီးမှုကြောင့် တန်ဆောင်း၊ ဇရပ်၊ ကျောင်းများ၊ ဘုရားပျက်စီးခဲ့ရသည်။

ပျက်စီးခဲ့ရသော ဘုရားပုထိုးစေတီများတွင် လျောင်းတော်မူ ဘုရားကြီးလည်း ပါဝင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ဦးကုလား၏ မဟာ ရာဇဝင်ကြီး ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၂၈၂ ၌ သူပုန်တို့မီးတိုက်သော ဘုရားပုထိုး ကျောင်းဇရပ် တန်ဆောင်းစာရင်းကို ဖော်ပြထားသည်။ ထိုစာရင်းတွင် ဓမ္မစေတီမင်း ကောင်းမှုတော်ဘုရားတန်ဆောင်း တို့လည်း မီးတိုက်ခံရသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးက သူပုန်တို့လက်ချက်ဖြင့် ပြိုပျက် ခဲ့ရသော ဘုရားပုထိုးစေတီ ကျောင်းကန်ဇရပ်များကို အသစ် ပြန်လည်ပြုလုပ်ပေးခဲ့ရသည်။ မီးလောင်ခံရသော ရုပ်ပွားတော်ကို အကုန်ဖျက်၍ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီးက ရုပ်ပွားတော်အသစ် ပြန်လည်တည်လုပ်ပေးခဲ့ကြောင်း ပဲခူးမြို့ ၅၈ ဆူ ဘုရားသမိုင်း ပေါင်းချုပ် ရွှေသာလျောင်းဘုရားသမိုင်း၌ ဖော်ပြထားသည်။



ဤဘုရားသမိုင်းဖော်ပြချက်နှင့်ပတ်သက်၍ စဉ်းစားဆင်ခြင် စရာများ ရှိနေသည်။ ဘုရားတန်ဆောင်းသာလျှင် မီးတိုက်ခံရ၍ ပျက်စီးမည်။ ရုပ်ပွားတော်ကြီးကမူ မပျက်စီးတန်ရာဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။

ယခု ရွှေသာလျောင်းဘုရားရှိရာနှင့် ဓမ္မစေတီ၏ရုပ်ပွားတော် ဟောင်းရှိရာနေရာသည် ထပ်တူကျမနေခြင်းလည်း တစ်ချက် ဖြစ်သည်။ မြသာလျောင်းဘုရားကြီးကို အသစ်ပြန်လည် တည်လုပ် ရန် ကုန်းတော်ဟောင်းကြီးတစ်ခုလုံးကို စက်ယန္တရားကြီးများဖြင့် တူးဖွိုရာမှရရှိသော ဘုရားဆင်းတုတော်များ၊ မာရ်စစ်သည် ရုပ်ကြွပါ အုတ်ချပ်များကို မြသာလျောင်းဘုရားပြတိုက်တွင် လေ့လာတွေ့မြင်နိုင်ခြင်းကလည်း စဉ်းစားရမည့်အချက်တစ်ချက် ဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီကို တည်လုပ်သည့်အခါ ကောင်းမှုတော်ဘုရားကြီးတွင် ဌာပနာရန် ဓာတ်တော်များကို နန်းတော်မှ မဟာစေတီသို့ အခမ်းအနားကြီး စွာဖြင့် ပို့ဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ ဓာတ်တော်ပို့သည်ကို မင်းတရား ကြီးက တဲတော်ဆောက်ပြီး မိဖုရား၊ ကိုယ်လုပ်မောင်းမတို့နှင့်အတူ ကြည့်ရှုတော်မူခဲ့သည်။ သမိုင်းစာမျက်နှာများ၌ တဲတော်ဆောက်ရာ နေရာကို “ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီအရှေ့” ဟူ၍ ပြထားသည်။ (ယခု ရွှေသာလျောင်းဘုရားကြီးရှိရာ နေရာသည် မဟာစေတီမှ အရှေ့ဘက်တွင် ရှိနေသည်။)

“ဓာတ်တော်ပို့စဉ်က နေတော်မူသည့် တဲတော်ရာတွင် ဘုရား ရုပ်တုတော်အပေါင်းထားစရာ ရွှေဇရပ်ဆောက်ပြီး ဘုရားရုပ်တုတော်

သုံးထောင်လုပ်၍ပြီးလျှင် ထားတော်မူသည်။ ရေကန်လည်း တူးရ သည်” ဟူ၍ ဦးကုလား၊ မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၂၆၀ ၌ ဖော်ပြထားသည်။ ထိုကာလသည် သက္ကရာဇ် ၉၂၃ ခုနှစ် (အေဒီ ၁၅၆၁) ဖြစ်သည်။ (ဘုရားရုပ်တုတော် အရေအတွက်ကို ပြရာ၌ တွင်းသင်းရာဇဝင်က “ကိုးသောင်း” ဟုပြပြီး၊ မှန်နန်း မဟာရာဇဝင်က “သုံးသောင်း” ဟုပြဆိုထားသည်။) ထိုဘုရား ရုပ်တုတော်များထားစရာ ရွှေဇရပ်တော်သည် ၁၅၆၁ ခုနှစ် ဧပြီလ တွင်ပင် လောင်မီးသင့်၍ မီးလောင်ခဲ့ရသည်။

ထိုရွှေဇရပ်နေရာတွင် နောက်ပိုင်း၌ လျောင်းတော်မူ ရုပ်ပွား တော်ကြီး တည်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေမည်။

ဤရွှေသာလျောင်းဘုရားကြီးကို ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တည်လုပ်ကြောင်း၊ ထိုစဉ်က ဟံသာဝတီမင်း နေပြည်တော်တွင် ရှိနေသော စာဆိုတော်ကြီး နဝဒေးက မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ ဖြစ်သည် နှင့်အညီ -

“မြိုက်ရာချူလည်း၊ အလျူသီလ၊ ပဓာနကြောင့်၊ မွေးဘခေါ်ရာ၊ လိုက်တုံပါလည်း၊ ဘယ်မှာနိဗ္ဗာန်၊ အရောက် မှန်အံ့၊ သဏ္ဍာန်သနစ်၊ သာသည့်ဖြစ်ကို၊ ကျွမ်းချစ်မယ့်မောင်၊ ရွှေနားထောင်လေ့၊ မာရ်အောင်စင်စစ်၊ ခုနစ်ဌာန၊ တွင်ထလျှမ်းညီ၊ ကလျာဏီနှင့်၊ သာပြီစဟန်၊ နံ့သာကန်လည်း၊ ပန်းမာန်မရူး၊ ကြာမျိုးများ၏ ဘုရားကိုးသောင်း၊ မွေဓာတ်ပေါင်းနှင့်၊ လျောင်းတုံနိဗ္ဗာန်၊ ရုပ် သဏ္ဍာန်ကား၊ မင်းမွန်ကောင်းမှု၊ ယခုတည်စ၊ သာမောလှ၏၊ မွေး ဘပြီးရုံ၊ ငုံပါတုံလော့၊ တူစုံလို၍၊ ဆိုသည်မဟုတ်၊ အားထုတ် ကြည်ညို နောက်ကိုနောင်လာ၊ မိတည်းလျာဝယ်၊ မကွာတူပင်၊ ကြည်လင်

စိတ်သန်၊ တောင်းဆုပန်သည်၊ နိဗ္ဗာန်အနော်မာတကား” ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။

လျောင်းတော်မူပုံသည် မြတ်စွာဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုဟန်ပုံ ဖြစ်သည်။ ဘွဲ့တော်ကို “နိဗ္ဗာန်ဆင်းတု” ဟု သမုတ်တော်မူခဲ့ သည်ဟု မှတ် သားရသည်။ ထို ကြောင့် လည်း နဝဒေးကြီး၏ ရတု၌ “လျောင်းတုံနိဗ္ဗာန်၊ ရုပ်သဏ္ဍာန်ကား” ဟူ၍ ရေးဖွဲ့ထားခြင်း ဖြစ်မည်။

“မင်းမွန်ကောင်းမှု၊ ယခုတည်စ၊ သာမောလှ၏” ဟူသော ကဗျာရေးဖွဲ့ထားချက်အရလည်း ယခုမှစ၍ တည်လုပ်သော မင်းတရားကြီး၏ ကောင်းမှုတော် ကုသိုလ်တော်ဟု နားလည်ရသည်။

ရွှေသာလျောင်းဘုရားကြီး၏ ကျောဘက် (အနောက်ဘက်) ၌ ရှေးဟောင်းရေကန်ကြီးတစ်ကန်ရှိသည်။ အရှေ့အနောက် အလျား ပေ ၅၀၀ ခန့်၊ တောင်မြောက် အနံပေ ၃၀၀ ခန့် စတုဂံပုံတွင် အနောက်ဘက်ကန်ပေါင်ရိုးသည် တစ်ဆစ်ပြန်ချိုးထားသည်။ တစ်ဆစ်ချိုးထားရာ ကန်လယ်၌ ကုန်းတစ်ကုန်း ရှိသည်။ ရှေးက ရေလယ်ဘုရား တည်လုပ်ခဲ့ဟန်ရှိ သည်။ ထိုရေကန်ကြီးကို လွန်ခဲ့သော ၃ နှစ်ခန့်ကမှ ပြန်လည်တူးဖော်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ရုပ်ပွားတော်များ ထားစရာ ရွှေရုပ်ဆောက်ရင်း တူးဖော်ခဲ့သော ကန်တော်ဖြစ်သည်။



**အခန်း- ၁၅**  
**ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး**  
**ကိုးကွယ်တော်မူခဲ့ရသော ဗုဒ္ဓမြတ်စွယ်တော်**

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကိုးကွယ်ပူဇော်ရန်အလို့ငှာ သိန်းယို ကျွန်းကိုအစိုးရသည့် ဓမ္မပါလမင်းက ဘုရားရှင်၏ စွယ်တော်မြတ် ကို ဆက်သခဲ့ဖူးသည်။ ဇမ္ဗူဒိတ်ကျွန်း၊ ကလိန္ဒတိုင်း၊ ကုသိဝမင်း၏ သမီးတော် ဟေမမာလာ၊ သမက်တော် ဒန္တမင်းသားတို့ဆောင်ယူ၍ သိန်းယိုကျွန်းသို့ ရောက်လာသည့် စွယ်တော်ဖြစ်သည်။

ဇမ္ဗူဒိပ်ဝယ် အပြည်ပြည်ထောင်သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတို့ကို သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖြစ်အောင် ဆုံးမတော်မူသော သာသနာဒါယကာမင်းဖြစ်၍ စွယ်တော်မြတ်ကို ကိုးကွယ်စေလိုသဖြင့် ဆက်သခြင်းဖြစ်ကြောင်း ရာဇသံမှာ ဆိုသည်။

၁၅၅၆ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၁၃ ရက် (သက္ကရာဇ် ၉၃၈ ခု ဒုတိယ ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၃ ရက် တနင်္လာနေ့) က ဆက်သရောက်ရှိလာ ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစွယ်တော်မြတ်ကို ရွှေစေတီမှာ ဌာပနာပြီး သင်္ဘော တစ်စင်းနှင့်အခြားလက်ဆောင်တော်များကို သင်္ဘောတစ်စင်းနှင့်

စုစုပေါင်း သင်္ဘောနှစ်စင်းတွင် အမတ်လေးယောက် ကြပ်မတ်စေပြီး ဆက်သလာခြင်းဖြစ်သည်။

စွယ်တော်မြတ်တင်သင်္ဘောနှစ်စင်း ပုသိမ်သင်္ဘောဆိပ်သို့ ရောက်ရှိလာသည့်အခါ ပုသိမ်မှ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးထံ ကြားလျှောက်၍ သိတော်မူသည်နှင့် ပုသိမ်သင်္ဘောဆိပ်တွင် စွယ်တော်မြတ်ကို ထားစရာ မဏ္ဍပ်ကနား ဆောက်ရသည်။

စွယ်တော်မြတ်တည်ထားရန်အတွက် ရှေးဦးစွာ ပတ္တမြား ကြုတ်ကို စီရင်တော်မူသည်။ ထို့နောက် အဖိုးအတိုင်းမသိသော ကျောက်လေးလုံးကို ရွှေကြုတ်လေးမျက်နှာတွင် စီသည်။

ထိုကျောက် လေးလုံးမှာ -

- (၁) လေးကျွန်းဆီမီးဟူသော အတိုင်းမသိသောကျောက် (ဗညားပရံဝတ်သောကျောက်)၊
- (၂) မိုးမိတ်စော်ဘွားကဆက်သောကျောက်၊
- (၃) ဓမ္မစေတီမင်းဝတ်သောကျောက်၊
- (၄) ယိုးဒယားမင်းကဆက်သောစိန်ကျောက်

တို့ဖြစ်သည်။ ထိုကြုတ်ကို ပတ္တမြားအပြည့်သွတ်သည်။

ထိုပတ္တမြားကြုတ်ကို မင်းတရားကြီး စားတော်ခေါ်သော ပတ္တမြားလက်ဖက်အိုးတွင် သွတ်သည်။ ပတ္တမြားလက်ဖက်အိုးကို စားတော်ခေါ်သော ပတ္တမြားကွမ်းခွက်တွင် သွတ်သည်။ ပတ္တမြားကွမ်းခွက်ကို နဝရတ်ကိုးပါးဖြင့် ပြီးသော ရတနာစေတီတွင် တည်တော်မူပြန်သည်။ ထိုရတနာစေတီကို ရတနာအတိပြီးသော ပြာသာဒ်တွင်တင်ပြီးမှ စီးတော်မူသော ရွှေလှော်ကားတွင်တင်ပြီး ရွှေတက်ညီမျှလှော်သွားရသည်။

လှော်သောသူများက ရွှေဦးထုပ်ဆောင်းကြရသည်။ ဘယက်လည်မာ၊ ဒွါဒရာလက်ကောက် ဆင်ယင်ကြရပြီး ဖောင်တော်ရှေ့ခင်း၍ လှော်လာရသည်။ သည့်နောက် ရွှေလှော်ကားလေးစင်း၊ နတ်သမီးလေးများကဲ့သို့ဆင်ယင်ပြီး ပုတီး၊ နားတောင်း၊ ဘယက်၊ တန်ဆာများ ဝတ်စားလျက် ရွှေတက်နှင့်လှော်၍ လိုက်ရသည်။

သည့်နောက် ဟင်္သာရုပ်၊ ပတ္တမြားငုံ၍ ပျံဟန်၊ ရတနာရွှေဖောင်တော်ကို စီးတော်မူပြီး ရှေ့တော်က ရွှေလှော်ကားရှစ်စင်း၊ နောက်တော်က ရွှေလှော်ကားရှစ်စင်း ငင်ရသည်။

ရွှေစက်ကွင်းလှော်ကားသုံးရာ တို့ကိုလည်း ပဉ္စင်တူရိယာ၊ စည်၊ စောင်း၊ ငြင်း တင်၍ မြစ်လုံးပဲ့တင်ထပ်မျှ တီးမှုတ်ကာ ဖောင်တော်ဝန်းကျင် ရွှေတက်နှင့်ချည်းလှော်၍ လိုက်ရသည်။

ထို့ပြင် ရဲမက်တော်တို့ကလည်း တိုးရုပ်၊ ဇာမရီရုပ်၊ ကျွဲရုပ်၊ ကျားရုပ်၊ မိကျောင်းရုပ်၊ မကန်းရုပ်၊ ကရဝိတ်ရုပ်၊ ကြိုးကြာရုပ်၊ ဟင်္သာရုပ်၊ ကိန္နရာရုပ်၊ လှေစသော သားကျေးငှက်လှေများတွင် ရွှေခိုင်း၊ ရွှေလွှား၊ ရွှေကာ၊ ရွှေလှံ စီရင်ကျင်းပစေပြီး တိုက်လှေ ငါးရာ၊ ဖောင်တော် လက်ဝဲလက်ယာ ရှေ့နောက်လိုက်ရသည်။

ထို့ပြင် စစ်သည်တော်အပေါင်းတို့ကလည်း ဇလာကပင်၊ ကူရွှပ်၊ သမ္ဗန်၊ ကတ္တူ၊ လွန်းကြင် စသော ရဲလှေတစ်ထောင်တွင် စိန်ပြောင်း မြတပူတင်၍ လိုက်ရသည်။

ညီတော်၊ သားတော်၊ များတော်မတ်တော် အပေါင်းတို့ကလည်း မိမိတို့ရသည့် လှော်ကားလှေမှတ်နှင့် နရည်းစရာပတ်သာ၊ စောင်းညင်းတီးမှုတ်ပြီး အဆောင်အယောင်များ ကျင်းပလျက် နောက်တော်က လိုက်ကြရသည်။

ဤသို့ဖြင့် မြစ်လုံးပဲ့တင်တပ်များခင်းကျင်းစီရင်ပြီး ဟံသာဝတီရွှေမြို့တော်မှ ပုသိမ်သင်္ဘောဆိပ်တိုင်အောင် ကြိုတော်မူသည်။ သိန်းယိုမင်း၏ ရာဇသံစာအရ စွယ်တော်မြတ်မှာ ရှင်တော်မြတ်ဘုရား၏ စွယ်တော်အစစ် ဖြစ်ကြောင်းသိရသည့်အတွက် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း အားရကျေနပ်ခြင်းကြီးစွာ ဖြစ်ရသည်။

ပုဂံခေတ် အနော်ရထာမင်းလက်ထက် မြတ်ဘုရားရှင်၏ စွယ်တော်မြတ်ကို ကိုးကွယ်ပူဇော်တော်မူလိုသဖြင့် လက်ဆောင်တော်ပြုပြီး တောင်းခံခဲ့ဖူးသည်။ သို့သော် စွယ်တော်စစ်ကို မရခဲ့ဘဲ စွယ်တော်ပွားကိုသာရခဲ့သည်။ အလောင်းစည်သူမင်းလက်ထက် တရုတ်ပြည်ကိုချီပြီး စွယ်တော်ကိုတောင်းရာ၌လည်း စွယ်တော်စစ်ကိုမဆိုထားနှင့် စွယ်တော်ပွားကိုပင် မရခဲ့ချေ။ ယခုမူ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးမှာ တောင်းတော်မမူရဘဲ ကိုးကွယ်ခွင့်ရခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

“ကေတုမတီပြည်ကြီးကို အလိုတော်ရှိ၍ ဘိသိက်ခံသည့် ကာလ၊ သဗ္ဗညုဘုရားရှင် သာသနာတော်ကို ချီးမြှောက်နိုင်သည်ဖြစ်စေ သောဟု အဓိဋ္ဌာန်တော်မူသည်နှင့်အညီ အပြည်ပြည်ထောင်သောမင်းတို့ကို လုပ်ကြံတော်မူ၍ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအယူမှသည် သမ္မာဒိဋ္ဌိချည်း ဖြစ်စေ၍ ပရိယတ္တိ၊ ပဋိပတ္တိသာသနာတော်ကို တည်စေသည်။ ထိုသို့သောကုသိုလ်၊ စေတနာအကျိုးအားဖြင့် မင်းတကာတို့ မကိုးကွယ်ရဘူးသော စွယ်တော်စစ် ရောက်တော်မူ၍ ကိုးကွယ်တော်မူရပေသည်” ဟူ၍ အမိန့်တော်ရှိကာ အဖန်တလဲလဲ ဖူးမြော်တော်မူခဲ့သည်။

စွယ်တော်ကို သင်္ဘောဆိပ်မဏ္ဍပ်မှ ရတနာဆင်ဖြူထက်တင်ပြီး သားတော်၊ မှူးတော်၊ မတ်တော်အပေါင်း ခြံရံလျက် စွယ်တော်တင်ရွှေလှော်ကားပြာသာဒ်သို့ ပင့်ဆောင်တော်မူခဲ့သည်။

ထိုကမှ စွယ်တော်မြတ်တင်သည့် လှော်ကားကို ရှေ့ဖျားလှော်ရသည်။ ယင်းလှော်ကားတို့နောက်မှာမှ သားတော်၊ ညီတော်၊ မှူးတော်၊ မတ်တော်တို့စီးသော လှော်ကားများက စွယ်တော်တင်လှော်ကားဝန်းကျင် လိုက်ကြရသည်။

သည့်နောက် ကတ္တူ၊ လွန်းကြင် စသော တိုက်လှေကြီးများက တပိုး၊ စည်၊ ပတ်သာ၊ ခရာ၊ စောင်း၊ ငြင်း တီးမှုတ်လျက် လှော်ကားဝန်းကျင် လိုက်ကြရသည်။

သည့်နောက် ကတ္တူ၊ လွန်းကြင် စသောတိုက်လှေကြီးများတွင် စိန်ပြောင်းမြတပူတင်၍ ဝန်းရံလိုက်ကြရသည်။

သည့်နောက်မှာမှ မင်းတရားကြီးက ရတနာရွှေဖောင်တော်နှင့်လိုက်ရသည်။

ဟံသာဝတီသို့ရောက်သည့်အခါ ကြီးစွာသော သဘင်ခံတော်မူသည်။ ခပ်သိမ်းသော ပြည်သူ၊ လူ၊ ရဟန်းများကလည်း ဘုရားရှင်ကြွလာတော်မူသည့်အလား သဒ္ဓါကြည်ညိုစွာဖြင့် ရွှေငွေတန်ဆာ တို့ ချွတ်၍လှူကြသည်။ ထီးတံခွန်၊ ကုက္ကား၊ မုလေးဖွား တို့ဖြင့် လည်း ပူဇော်ကြသည်။

ထိုစွယ်တော်မြတ် ကိန်းဝပ်ရာ ရတနာစေတီမြတ်ကို မင်းတရားကြီးသည် ခေါင်းရင်းတော်မှာထားပြီး ကိုးကွယ်တော်မူသည်။ သည့်နောက် စွယ်တော်မြတ်ထားရန်အတွက် မင်းတကာတို့ မလုပ်ဖူးသော ထူးဆန်းကောင်းမွန်လှသည့် ပြာသာဒ်တော်ကိုလည်း တည်လုပ်တော်မူသည်။ ပြာသာဒ်ပြုလုပ်ရန် ပြာသာဒ်သစ်၊ သစ် ပြောက်တို့ကို

ထုလုပ်ထားနှင့်ပြီး (၁၅၇၈ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၂၃ ရက်နေ့) တွင် စွယ်တော် ထားစရာ ပြာသာဒ်တော်ကို ဆောက်လုပ်တော်မူသည်။ (၁၅၇၈ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ ၁၉ ရက်နေ့) တွင် စွယ်တော်မြတ်ကို ပြာသာဒ် ပေါ်သို့ တင်တော်မူသည်။ (ကုလား၊ စာ၊ ၆၄)

ပြာသာဒ်တော်နှင့် ထား၍ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တစ်သက် ကိုးကွယ်ခဲ့သော စွယ်တော်မြတ်သည် သားတော် နန္ဒ ဘုရင် (ခေါ်) တောင်ငူရောက် မင်းလက်ထက် သက္ကရာဇ် ၉၆၁ ခုနှစ် ဟံသာဝတီပျက်သည့်အခါ တောင်ငူသို့ရောက်ခဲ့ရသည်။

တောင်ငူဘုရင်က ဟံသာဝတီကို သိမ်းပိုက်တော်မူပြီးနောက် စွယ်တော်မြတ်ကိုပါ ပင့်ဆောင်သွားပုံနှင့်ပတ်သက်၍ “ဟံသာဝတီ တွင်ရှိသော ရုပ်တု၊ ဆင်းတု၊ သပိတ်တော်၊ စွယ်တော်၊ ပိဋကတ်ကျမ်း၊ အရိယာ၊ သံဃာတော်အပေါင်းတို့ကို ရှေ့ဆောင်တော်မူ၍ ဟံသာဝတီ က ကေတုမတီသို့ပြန်တော်မူကြောင်း” မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ စာ-၁၀၃ ဌာနဖော်ပြထားသည်။

အနောက်ဘက်လွန်မင်း (အေဒီ ၁၆၀၆-၁၆၂၈) တောင်ငူကို သိမ်းပြီးနောက် သက္ကရာဇ် ၉၇၂ ခုနှစ်၊ ပြာသိုလဆန်း ၄ ရက်၊ သောကြာနေ့၊ တောင်ငူက အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ပြန်တော်မူ သည်။ ထိုအခါ တောင်ငူဘုရင် ဟံသာဝတီမှ ပင့်ဆောင်လာခဲ့သော ဘိုးတော် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကိုးကွယ်တော်မူသည့် စွယ်တော်မြတ်ကိုပါ အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ပင့်ဆောင်တော်မူ ခဲ့သည်။

တောင်ငူဘုရင်က ဟံသာဝတီမှ ပင့်ဆောင်လာခဲ့ပြီး တောင်ငူ ဘုရင်လွှတ်တော်ရှေ့တွင် ပြာသာဒ်နှင့်ထားပြီး ပူဇော်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

အနောက်ဘက်လွန်မင်း တောင်ငူမှ ပင့်ဆောင်လာခဲ့သော စွယ်တော်သည် သာလွန်မင်းလက်ထက် သက္ကရာဇ် ၉၉၈ ခုနှစ်တွင် ရာဇမဏိစူဠာစေတီတော် တည်လုပ်ရာ၌ ဌာပနာတော်မူခဲ့သည်။ ဤအကြောင်းကို စူဠာမဏိစေတီကျောက်စာ၌ အသေးစိတ်ပါ ရှိသည်။

ဤတွင် မေးခွန်းထုတ်စရာတစ်ခု ရှိလာသည်။ ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး ကိုးကွယ်တော်မူသော စွယ်တော်မြတ် တည်ထား ကိုးကွယ်ရာနေရာနှင့်ပတ်သက်၍ ဖြစ်သည်။

သီဟိုဠ်မှ ဆက်ပို့လာသော စွယ်တော်မြတ်ကို မင်းတရားကြီး သည် ရှေးဦးစွာ ခေါင်းရင်းတော်မှာထား၍ ကိုးကွယ်တော်မူကြောင်း၊ နောက်ပိုင်း၌ စွယ်တော်မြတ်ထားရှိရန် ပြာသာဒ်တော် ဆောက်လုပ်ပြီး ပြာသာဒ်ပေါ် တင်လှူပူဇော်ထားကြောင်း ရာဇဝင် စာမျက်နှာများတွင် ဖော်ပြကြသည်။ မည်သည့်နေရာဟူ၍ ဖော်ပြထားကြပေ။

ခေတ်ပြိုင် စာပေအထောက်အထားများတွင် ရှာဖွေသည့်အခါ သခင်ကြီး ဧချင်း “ရှေးမင်းတကာ” ချီအပိုဒ်တွင် သဲလွန်စတွေ့ရသည်။

“သိန်းယိုသည် ပိုင်သအပ်နှင်း၊ စွယ်တော်ရင်းကို၊ နန်းဦး ရှေ့ပြင်၊ ဧသန်ခွင်၌၊ နတ်ရှင်ရှုမျှော်၊ ကိုယ်တိုင်သော်မူ၊ ပူဇော်နေ့တိုင်း အာရုံလှိုင်းလျက်၊ စံနှိုင်းမရှိ၊ ဘိုးမသိတည့်၊ မျက်တိလုံးညီ၊ ကိုးပါး စီသည်၊ စေတီမလပ်၊ ခုနစ်ထပ်နှင့် နဝရတ်မိမာန်၊ ဝေဇယန်သို့၊ သည်သွန်သည်ရံ၊ ပုစွန်ခွံနှင့် မွမ်းမံရွှေချည်း၊ တက်လည်းငွေပြား၊ ဖြူထွားဝင်းဝင်း၊ ခိုးသန်ရှင်းသည်၊ စလင်းတည့်၊ မွေးမြူညစ်ကြေး ဧလည်း ယဉ်ယဉ်စ ” ဟူ၍စပ်ဆိုထားသည်။ ဤဧချင်းအရ “နန်းဦး ရှေ့ပြင်၊ ဧသန်ခွင်” ဟုဆိုထားရာ နန်းဦးအရှေ့၊ အရှေ့မြောက်

အရပ်၌ စွယ်တော်မြတ်ထားရာ ပြာသာဒ်ဆောက်လုပ်ထားကြောင်း သိနိုင်သည်။

မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ စွယ်တော်မြတ်အစစ်ကို ပူဇော်ထားရှိ ရန်မှာ မြေနိမ့်ချိုင့်ဝှမ်းများတွင် မဖြစ်နိုင်၊ အမြင့်အမြတ်ထား၍ ပူဇော်သည်ဖြစ်သည့်အတွက် ကုန်းမြင့်နေရာများတွင်သာ ပူဇော်မြဲ ဖြစ်သည့်အတိုင်း ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကိုးကွယ်တော်မူသည့် စွယ်တော်ဖြစ်သည်နှင့်အညီ ကမ္ဘောဇသာဒီ နန်းဦးအရှေ့ပြင်ရှိ ယခု စွယ်တော်သျှောင် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းနေရာတွင် ပူဇော်ခဲ့လိမ့် မည်ဟု ယုံကြည်ရသည်။ အမျိုးသားတက္ကသိုလ် ရာဇဝင်ကထိက ဆရာဦးသက်တင်ကလည်း ဤစွယ်တော်သျှောင် ဘုန်းကြီးကျောင်း ရှိရာ ကုန်းတော်မြတ်မဟာကိုပင် ညွှန်းခဲ့သည်။

စွယ်တော်သျှောင်ကျောင်းကို သွားရောက်လေ့လာသည့်အခါ ဆရာတော် ဦးနန္ဒာစရိယနှင့်တွေ့၍ ဒေသန္တရ ဗဟုသုတများစွာ ရခဲ့သည်။ ဆရာတော်၏အဆိုအရ ယခုဆရာတော် သီတင်းသုံးရာ ကျောင်းသည် ကျောင်းရှေ့ကုန်းမြင့်ကြီးကို ဖြို၍ဖို့ထားသော မြေ ပေါ်တွင် ဆောက်လုပ်ထားခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ အရှေ့အနောက် ပေ ၇၀ ခန့်၊ တောင်မြောက် ၁၂ ပေခန့် ကျယ်ပြီး ဟင်္သာကုန်း၊ ရွှေမော်ဓောဘုရားကုန်းနီးနီး မြင့်ကြောင်း သိရသည်။ ဤစွယ်တော် သျှောင်ကျောင်းဝင်းအတွင်း၌ ရှေးဟောင်းကုန်း နှစ်ခုရှိရာ မြောက်ဘက်မှ ကပ်လျက်ရှိသည့်ကုန်းမှာ အဝိုင်းပုံဖြစ်ပြီး အချင်း ပေ ၁၂၀ ခန့် ရှိသည်။ ထိုကုန်းထိပ်တွင် လက်ရှိ သိမ်တစ်လုံး တည်ဆောက်ထားသည်။ သိမ်ရှေ့ကွက်လပ်မြေညီ၌ ပေ ၂၀ ပတ်လည် အုတ်ပန္နက်ရာကို တွေ့ရှိရသည်။ မြေပြင်နှင့် တညီတည်း

ဖြစ်နေသော အုတ်ချပ်ဟောင်းများ၏ထုကို တိုင်းတာမှတ်သား၍ မရသော်လည်း အလျားနှင့်အနံကိုမူ တိုင်းတာမှတ်သား၍ ရခဲ့သည်။ အလျား ၁၂ လက်မ၊ အနံ ၆ လက်မရှိ အုတ်ဟောင်းကြီးများ ဖြစ်သည်။ အုတ်နံရံထုက မညီပါ။ အုတ်ရိုးတစ်ဖက်၌ တစ်လျား တစ်နံ စီထားသော်လည်း အုတ်ရိုးတစ်ဖက်၌မူ တစ်လျားနှစ်နံ စီထားသည် ကိုတွေ့ရသည်။

စွယ်တော်မြတ် တင်လှူပူဇော်ထားရာ ပြာသာဒ်တော်၏ အောက်ခြေပန္နက်အုတ်ခုံဖြစ်မည်ဟု မှန်းဆရသည်။ ကျောက် ပန်းတောင်း ဆရာတော်ကြီးရှိစဉ်က ဤစွယ်တော်သျှောင် ကျောင်း ကုန်းကို “နက္ခတ်ကြည့်ကုန်း” ဟု မိန့်ကြားခဲ့ဖူးကြောင်း ဆရာတော် ဦးနန္ဒာစရိယက မိန့်ကြားသည်။ နက္ခတ်ကြည့်ကုန်းမှာ ရှင်ဘုရင်နှင့် မင်းမိဖုရား သားတော်သမီးတော်များအတွက် မင်္ဂလာအခါရွေးရန် နက္ခတ်ကြည့်ကုန်းဟု ဆိုလိုသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင် စွယ်တော်သျှောင် ကျောင်းဝင်းရှိ အဝိုင်းပုံ ကုန်းကြီးမှာ စွယ်တော်ထားရှိရာကုန်း ဖြစ်ပြီး ယှဉ်လျက် ကပ် လျက် ယခုဖြိုဖျက် ခံ ထားရသောကုန်း မှာ နက္ခတ်ကြည့်ကုန်း ဖြစ်မည်လော။ အတွေးပွားစရာ ဖြစ်သည်။

ထိုသို့မဟုတ်လျှင်လည်း ဘုရင့်နောင်မတိုင်မီ ရှေးမွန်မင်းများ လက်ထက် ရှင်ဘုရင့်ပုဏ္ဏားဖြူ၊ ပုဏ္ဏားညိုတို့ နက္ခတ်ကြည့်ရာကုန်း ဖြစ်ပြီး ထိုကုန်းပေါ်၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးက စွယ်တော်တင် ရွှေပြာသာဒ်ကို တည်ဆောက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ကုန်းထိပ် မှာတွေ့ရသည့် အုတ်ချပ်အရွယ်အစားတွေက ဓမ္မစေတီမင်း (အေဒီ ၁၄၇၁-၁၄၉၂) လက်ထက်သုံး အုတ်များဖြစ်နေခြင်းက အတွေးပွား စရာ ဖြစ်သည်။



စွယ်တော်သျှောင်ကျောင်း၏ တောင်ဘက် ထမ်းပိုးထမ်းနှစ်ဖာလုံခန့်အကွာ၌ မြသပိတ်ကုန်းရှိသည်။ (ယခု အင်းဝင်ရပ်ကွက် မြသပိတ်ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းရှိရာနေရာ) ယင်း မြသပိတ်ကုန်းသည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးအား သိန်းယိုမင်းက ဆက်သလိုက်သော သပိတ်တော် တည်ထားကိုးကွယ်ရာ ကုန်းတော်မဟာ ဖြစ်သည်။ ထိုသပိတ်တော်သည် မြတ်စွာဘုရားရှင်အား စတုမဟာရာဇ်နတ်မင်းကြီးလေးပါးလှူသော အနားလေးရစ်ရှိသည့် ကျောက်သပိတ်ဟုဆိုသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးက ထိုမြသပိတ်ကို ရွှေချိုင့်အဖုံးနှင့်တကွလုပ်တော်မူပြီး နဝရတ်ကိုးပါး ခြယ်လှယ်စီမံပြီး ကိုးကွယ်ခြင်းဖြစ်သည်။

မြသပိတ်ကို ကိုးကွယ်ထားကြောင်း မင်းရဲကျော်စွာ စုန်ဇေချင်း “ဇမ္ဗူတလွှား” ချီအပိုဒ်တွင် “စောနတ်သျှင်လျှင်၊ လွှဲတင်ကြိုင်မွန်း၊ အောင်မြေကျွန်း၌ ရွှေနန်းတက်ကာ များမကြာဝယ် ရတနာရောင်ဘိတ်၊ မြသပိတ်ကို၊ ညွတ်စိတ်ထွေငေါ်၊ သိကြားဆော်၍၊ ကော်ရော်မြတ်ခြင်း၊ သိန်းခိုမင်းက၊ အပြင်းလျင်စွာရှိခဲ့ပါ၏” ဟူ၍ ရာဇဗာဟုဆိုထားခဲ့ဖူးသည်။

ဟံသာဝတီ မှတ်တမ်းကြီးရေးသော ဆရာဦးသက်တင် သွားရောက်လေ့လာစဉ်က ကုန်းပေါ်၌ ရှေးဟောင်း အုတ်ကျိုး အုတ်ပွဲ၊ စဉ့်အုတ်ကြွပ်အကျိုးအပွဲများ များပြားစွာတွေ့ရကြောင်း၊ ကုန်းထိပ်တဝိုက်တွင်လည်း ကျောက်ညိုဆင်းတုအကျိုးအပွဲများ များစွာတွေ့ခဲ့ရကြောင်း သိရသည်။ ယခုတော့မူ မည်သည့်သဲလွန်စမျှ မရနိုင်တော့ပေ။ ကုန်းတော်ကြီးပင် စေတီသစ်တည်လုပ်ရန် ဖြိုဖျက်ထားသဖြင့် ကုန်းယောင်ယောင်သာ မြင်နိုင်တော့သည်။



အင်းဝရပ်ကွက် အင်းဝင် (၁၁) လမ်း မြသပိတ်ကုန်း



ဘုရင့်နောင်၏ စွယ်တော်စစ်ရှိရာ စွယ်တော်သျှောင်ကျောင်း

အခန်း-၁၆

မြို့ထောင့်စေတီလေးဆူ

ရှေးမြန်မာမင်းအဆက်ဆက်တို့သည် မြို့တော်သစ်များ တည်လုပ်သည့်အခါ မြို့ထောင့်စေတီများ တည်လုပ်မြဲဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည်လည်း ဟံသာဝတီမြို့တော်ကြီးကို တည်လုပ်ပြီးနောက် မြို့ထောင့်စေတီလေးဆူကို တည်လုပ်တော် မူခဲ့သည်။

မြို့ထောင့်စေတီလေးဆူကို မြို့တော်တည်လုပ်ပြီး ၁၅ နှစ်ခန့် အကြာ ၁၅၈၁ ခုနှစ်၊ မေလ ၃၁ ရက် (သက္ကရာဇ် ၉၄၃ ခုနှစ်၊ ဝါဆိုလဆန်း ၁ ရက် ဗုဒ္ဓဟူးနေ့) တွင် တည်လုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။

၁၅၈၁ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၉ ရက် (ဝါဆိုလဆန်း ၁၀ ရက်၊ သောကြာနေ့တွင် မြို့ထောင့်စေတီများ၌ ဓာတ်တော်အိမ်၊ ပတ္တမြားစေတီ၊ ရွှေစေတီ၊ ငွေစေတီ၊ ပတ္တမြားဆင်းတု၊ မြဆင်းတု၊ ပယင်းဆင်းတု၊ ရွှေဆင်းတု၊ ငွေဆင်းတု၊ ပဉ္စလောဟာ ဆင်းတုတို့ကို ဌာပနာသည်။

မြို့ထောင့်စေတီလေးဆူတွင် ဌာပနာသည့် ဓာတ်တော်များမှာ သိန်းယိုကျွန်းကို အစိုးရသော ကွပ်တည်မင်း၊ ခန်းတည်မင်း၊

သီတာဝက်မင်း၊ ဓမ္မပါလမင်းတို့က လက်ဆောင်တော်အဖြစ် ပို့လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းဓာတ်တော်များသည် မြတ်စွာဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူရာ မဟာဗောဓိပင်ရင်းတွင်ရံသော တံတိုင်းခုနစ်ထပ် တို့မှရဟန္တာများ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုရာ ကြွင်းကျန်သော ဓာတ်တော်များ ဖြစ်သည်။ တံတိုင်း တစ်ထပ်၊ တစ်ထပ်အတွင်းမှာ များစွာရှိသည်။ ထိုဓာတ်တော်တို့ကို ပင့်ဆောင်ယူပြီး ရွှေအိုးငွေအိုးတို့တွင် ထည့်၍ သိန်းယိုကျွန်းတွင်ဖြစ်သော အတုမရှိသော ပုဆိုးမျိုးများနှင့် လက်ဆောင်တော်ပါးလျက် ပို့ဆောင်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုဓာတ်တော်များကို စားတော်ကွမ်းခွက်တော်တွင် အပြည့်အပြည့်ထည့်၍ ဌာပနာသွင်းခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၅၈၁ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၃၀ ရက် (ဝါခေါင်လဆန်း ၁ရက်၊ သောကြာနေ့)တွင် ထိုစေတီလေးဆူကို ရွှေစလောင်း တင်တော် မူသည်။

ထိုစေတီလေးဆူ၏အမည်ကိုလည်း “မြင်တင်” “မြင်မိ” “မြင်ဗာဟု” “မြင်သိတင်” ဟူ၍ သမုတ်တော်မူခဲ့သည်။

အရှေ့မြောက်ထောင့်စေတီမှာ “မြင်တင်” ဖြစ်သည်။ ယခု စေတီရာပင် မရှိတော့။ ကျုံးထောင့်ဝိပဿနာ ကျောင်းအဆောက်အအုံများ လွှမ်းမိုးထားသည်။ ဤ မြင်တင်စေတီတော်ရှိရာ ကုန်းကို “ဆီမီးကုန်း” ဟုရှေးက ခေါ်ကြသည်။ ဟံသာဝတီမြို့တော်ကြီး ပျက်စီးသွားပြီးနောက် မြို့ရိုးထောင့်နေရာများကို နှောင်းလူတို့ သတ်မှတ်ခေါ်လာခဲ့ကြသည့် အမည်များ ဖြစ်သည်။ မြို့ရိုး၏ အရှေ့တောင်ထောင့်ကုန်းကို “ကပ္ပန်ပေါဒနကုန်း”၊ မြို့ရိုးအနောက် တောင်ထောင့်ကုန်းကို “သီဟိုဠ်ကုန်း”၊ မြို့ရိုး၏ အနောက်မြောက် ထောင့်ကုန်းကို “ဒေးမကုန်း”ဟု ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ကပ္ပန်ပေါဒနကုန်းရှိရာ မြင်မိစေတီတော်နေရာ၌ မျက်မှောက်  
 ခေတ် စေတီတော်တစ်ဆူ ပေါက်ထားသည်။ ကုန်းတော်ကြီးက  
 မြို့ထောင့်ဖြစ်သည်နှင့်အညီ မြင့်လည်းမြင့် ကျယ်လည်းကျယ်သည်။  
 စက်ဘီးနှင့်နင်းတက်ပါက မောဟိုက်အောင် နင်းတက်ရသည်။  
 ထိုမြို့ထောင့်စေတီနှင့်အတူ ရတနာသီရိပရိယတ္တိ စာသင်တိုက်ကြီး  
 ရှိသည်။

သီဟိုဠ်ကုန်းဟုခေါ်သော အနောက်တောင်ထောင့်နေရာတွင်  
 ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ “မြင်ဗာဟု” စေတီရှိခဲ့သည်။ ယခု  
 ထိုနေရာတွင် “ဇေယျသိင်္ခ” ဘွဲ့တော်ချီထားသော စေတီကြီး  
 ရှိနေပြီဖြစ်သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် ဗိသုကာလက်ရာဖြစ်သည့်  
 ဘုရားရင်ပြင်တော်အနီး၌ အလျား ၁၄ လက်မ၊ အနံ ၇ လက်မ၊  
 ထူ ၂ လက်မအရွယ် ဘုရင့်နောင်ခေတ် အုတ်ချပ်ဟောင်းကြီးများ  
 ကို လေ့လာတွေ့ရှိနိုင်သေးသည်။ စေတီတော်ကြီးအား အနောက်  
 မြို့ထောင့်ကျောင်း (စာသင်တိုက်)မှ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်  
 ထားသည်။

အနောက်မြောက်ထောင့် “ဒေးမကုန်း” ရှိရာ “မြင်သိတင်”  
 စေတီကိုမူ မုန့်စိမ်းပေါင်းပုံ ဘုရားကုန်းဟောင်း ငုံးတိတိအဖြစ်  
 ကျန်ရှိနေသေးသည်။ အစိုးရမူလတန်းကျောင်း (ဗဟို)က ကပ်လျက်  
 ရှိနေသည်။



မြို့ရိုးအနောက်တောင်ထောင့်စေတီ



အနောက်တောင်မြို့ထောင့်စေတီရှိရာ အနောက်မြို့ထောင့်  
 ပရိယတ္တိစာသင်တိုက်



ဟံသာဝတီ (ပဲခူး)မြို့ရိုး၏ အရှေ့တောင်ထောင့် စေတီရှိရာ ရတနာသီရိကျောင်းတိုက်



အရှေ့တောင်ထောင့် မြို့ရိုးထောင့်အား ကျုံးရှိရာဘက်မှ မြင်ရပုံ

### အခန်း-၁၇

### ဘုရင့်နောင်နှင့်ရွှေမော်ခေမာစေတီ

ပဲခူးမြို့လယ်ရှိ ဆုတောင်းပြည့်ရွှေမော်ခေမာစေတီသည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ကုသိုလ်တော်ကား မဟုတ်ပေ။ ရှေးမဆွကတည်းက ဟံသာဝတီ (ပဲခူး) ကိုစိုးပိုင်သော မင်းအဆက်ဆက်တို့ တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သော စေတီဖြစ်သည်။

ဟံသာဝတီ ဒုတိယခေတ် (အေဒီ ၁၃၆၉-၁၃၈၃) မှအစပြုသော မွန်မင်းများလက်ထက်၌ ရွှေမော်ခေမာစေတီသည် ဟံသာဝတီမြို့ (မူလဟံသာဝတီမြို့ဟောင်း) ၏ အပြင်ဘက်တွင် ရှိနေသဖြင့် မြို့ပြင်ဘုရားအဖြစ် တည်ရှိနေခဲ့သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လက်ထက် ဟံသာဝတီမြို့တော်သစ်ကို တည်လုပ်သည့်အခါ ရွှေမော်ခေမာစေတီကို မြို့တော်အတွင်းသွင်း၍ တည်လုပ်ခဲ့သဖြင့် မြို့တွင်း ဘုရားဖြစ်လာသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၂၆ ခုနှစ် ပဲခူးတွင် လှုပ်သောမြေငလျင်တွင် ရွှေမော်ခေမာစေတီသည် ပြိုပျက်ခဲ့ရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၂၇ ခုနှစ် ဒုတိယဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၅ ရက် (၁၅၆၅ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၁၇ ရက်) တွင် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ပြန်လည်တည်လုပ်ခဲ့သည်။



မဟာစေတီအရှေ့ မနောရမ္မာချောင်းနားက အုတ်ဖိုများတွင် အုတ်ကို ရွှေမော်ခောဘုရားတိုင်အောင် လမ်းနှစ်ဖက်၊ တစ်ဖက် တစ်မြောင်းစီ လူများကိုနေစေပြီး လက်ဆင့်ကမ်းရသည်။ ပန်းတရော်တွင် အုတ်များ ကိုလည်း လမ်းနှစ်ဖက်၊ တစ်ဖက်တစ်မြောင်းနေစေ၍ ရွှေမော်ခော ဘုရားတိုင်အောင် လက်ဆင့်ကမ်းရသည်။ သားတော် သယ်ဒတ္တ ကိုယ်တော်လေး ရွှေနှစ်ဆယ် ရွှေမော်ခောဘုရားမှာ ရွှေထည့်စရာ လှူတော်မူသည်။

၁၅၆၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၇ ရက်၊ စနေနေ့တွင် ရွှေမော်ခောဘုရားကို ဌာပနာတော်မူသည်။ ကျည်းမင်းကြီးက ဆက်လာသော ပတ္တမြားဝိပယင်း၊ နားတောင်းတစ်ရန်၊ အဖိုးငွေ တစ်ဆယ်၊ မိဖုရားကြီးအတုလသီရိ မဟာရာဇဒေဝီ ဆင်ယင်တော်



ဂူဌာမဏိစေတီ (ရွှေအောင်ရွေး)

မူသော ပတ္တမြား၊ စိန်၊ မြ စီသော နဂါးရုပ် နားတောင်းတစ်ရံ၊ အဖိုးငွေ တစ်ဆယ့်ငါး၊ ပတ္တမြားစီသော ဆံကျင်တော်အဖိုးငွေ တစ်ဆယ့်ငါး များကို ရွှေချိန်တစ်ဆယ်ခုတွင်ထည့်ပြီး နောင်အခါများတွင် စေတီ ပြုသည့်အခါ ဤပစ္စည်းများကို ကံကျွေးပြုပြီးနောက် ဆက်ခံမည့် မင်းများ ပြုလုပ်ပြင်ဆင်နိုင်ရန် ရွှေပေတွင်စာရေးပြီး ဌာပနာတော် မူခဲ့သည်။

၁၅၆၆ ခုနှစ်၊ သြဂုတ်လ ၂၄ ရက်တွင် ရွှေမော်ခောဘုရား၌ သက်တော်စေ့စေတီရံ ငါးဆယ့်နှစ်ဆူကို တည်လုပ်ခဲ့သည်။

၁၅၆၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၆ ရက်တွင် စတုရန်းအတာ သုံးထောင့်လေးရာရှိသော ဟံသာဝတီ မဟာရာဇဌာနီရွှေမြို့တော်၊ ရွှေမော်ခောမဟာရံ၊ ပိဋကတ်တိုက် ဤသုံးဌာနကို တစ်ချိန်တည်း တစ်ခါတည်း တည်လုပ်ခဲ့သည်။

၁၅၆၇ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၄ ရက်တွင် ရွှေမော်ခောဘုရားကို စေတီရံ ၅၂ ဆူနှင့် တကွ ထီးတင်တော်မူသည်။ ဆင်တော်မူသော မကိုဋ်တော်ကိုလည်း လှူတော်မူသည်။ အရညဝါသီပုဂ္ဂိုလ်၊ ဂါမဝါသီ ပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ရာပင့်တော်မူပြီး ရက်လည်အောင် ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော် မူသည်။ ပရိက္ခရာရှစ်ပါးနှင့်တကွ လှူဖွယ်လှူခင်းလည်း များစွာလှူ တော်မူသည်။

၁၅၇၀ ပြည့်နှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၁၅ ရက် ရွှေမော်ခောဘုရား ပြိုပြန်သည်ကို ပြန်လည်ပြုပြင်ပေးရပြန်သည်။



ရှေးခေတ်တောင်ကုန်းဟောင်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ “ခမ္မန်ဘောကုန်း” ဟု အမည်တွင်ခဲ့သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် နိုင်ငံတော်အလုံးကို သိမ်းရုံး ပြီးနောက် ဟံသာဝတီရာဇဌာနီ မင်းနေပြည်တော်ကြီးကို အင်္ဂါ ခုနစ်ပါးနှင့်အညီ တည်တော်မူမည်ဟု သက္ကရာဇ် ၉၂၈ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁၀ ရက်၊ ကြာသပတေးနေ့မှစ၍ ရွှေမော်မော ဘုရား အနောက်ဘက်ချိုင့်ဝှမ်းနေရာများကို မြေဖို့ရသည်။

ထိုအခါသက္ကရာဇ် ၉၂၆ ခုနှစ် ငလျင်ကြောင့် ခမ္မန်ဘောကုန်း ထိပ်မှ ရှေးဟောင်းစေတီတစ်ဆူသည် ဖိနပ်တော်အထိ အက်ကွဲ ပျက်စီးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုစေတီပျက်ကို ဖယ်ရှား ရှင်းလင်းသည့်အခါ ဌာပနာတိုက်ခန်းထဲမှ ဆံတော်ဓာတ်မြတ် တစ်ဆူကို ဖူးတွေ့ကြရသည်။

ထိုစေတီမှာ ဟံသာဝတီဒုတိယခေတ်၊ ဓမ္မစေတီမင်း (အေဒီ ၁၄၇၁-၁၄၉၂) ၏ ကုသိုလ်တော်စေတီဖြစ်သည်။ တစ်ခါသော် သိန်းယိုကျွန်းသံဃရာဇာသည် ဓမ္မစေတီမင်းအား တိဂုဗ္ဗစေတီ သမိုင်းကို သိလိုသဖြင့် တမန်စေလွှတ်ပြီး မေးစေသည်။

ဓမ္မစေတီမင်းကြီးက တိဂုဗ္ဗဝိနိစ္ဆယကျမ်းကို ပါဠိလိုစီရင်ပြီး ဗရမ်းအမတ်နှင့်အတူ ဟံသာဝတီတွင် အိမ်ထောင်ပြုကာ ကုန်သည် ပြုနေသော သီဟိုဠ်သား မွေဒရာအပါတို့ကို သံပြုပြီး၊ သိန်းယိုမင်းနှင့် သံဃရာဇာသို့ လက်ဆောင်လှူဖွယ်များနှင့် လွှတ်လိုက်သည်။

သံတို့လည်း သက္ကရာဇ် ၈၄၅ ခုနှစ်၊ သီတင်းကျွတ်လပြည့် ကျော် ၃ ရက်တွင် ဟံသာဝတီမှထွက်ခွာကာ သန်လျင်မှတစ်ဆင့် သိန်းယိုကျွန်းသို့ထွက်ခွာသွားကြသည်။ သိန်းယိုကျွန်းသို့ ရောက် သည့်အခါ သိန်းယိုမင်းနှင့် သံဃရာဇာသို့ တိဂုဗ္ဗသမိုင်းကို ဆက်ကြ

**အခန်း-၁၈**

**ဘုရင့်နောင်နှင့် စူဠာမဏိစေတီ**

ပဲခူးမြို့အရှေ့ဘက် မြို့ရိုးကြီးပေါ်တွင် “ရွှေအောင်ရွှေ” ဟူ၍ လူသိများသော စေတီတစ်ဆူရှိသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဟံသာဝတီမြို့တော်၊ တောင်ငူတံခါးအနီးတွင် တည်ရှိခြင်းဖြစ်သည်။

ပဲခူးမြို့ထဲမှ သွားလိုပါက ပဲခူးသနပ်ပင် လမ်းအတိုင်းသွားပြီး ရွှေမော်မောဘုရားကြီး၏ တောင်ဘက်မုခ်အလွန် ဘုရားဈေးကို ကျော်ပြီး လက်ယာဘက်သို့ချိုးသော လမ်းအတိုင်းလိုက်ပါက တစ်မိုင်ခွဲခန့်အကွာတွင် ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ အတန်ငယ်မြင့်သော ကုန်းမြင့်ပေါ်တွင် တည်လုပ်ထားသော်လည်း မကြာသေးခင် နှစ်များက ဘက်စုံပြုပြင်တည်လုပ်ပြီး ကုန်းတော်ပေါ်အရောက် မော်တော်ယာဉ်အဆင်းအတက် ပြုနိုင်သည်။

ဘုရင့်နောင်၏မြို့ရိုးကြီးက ဦးတိုက်ထားသည်။ ရုတ်တရက် ကြည့်လျှင် မြို့ရိုးကြီးထိပ်ပေါ်တွင် တည်ထားသည်ဟု မှတ်ထင် ရသည်။ အမှန်မှာ စေတီကြီးတည်ထားသော ကုန်းတော်မှာ



သည်။ သိန်းယိုမင်းနှင့် သံဃရာဇာတို့က ဟံသာဝတီမင်းသည် ပိဋကတ်စာပေ အမှန်တတ်ပေသည်။ ဓမ္မစေတီဟူသောဘွဲ့ကို ခံထိုက်ပေသည်ဟု ချီးကျူးကြသည်။

သည့်နောက် သိန်းယိုမင်းသည် အမတ်ဗရမ်းနှင့် မေးမြန်းပြောဆိုသင့်သည်ကို မေးမြန်းပြောဆိုပြီး ဓမ္မစေတီ မင်းကိုးကွယ်ရန် အလို့ငှာ မြတ်စွာဘုရားရှင်၏ ဆံတော်တစ်ဆူနှင့် စွယ်တော်ပွားနှစ်ဆူကို အမတ်ဗရမ်းလက်သို့ ပေးအပ်လိုက်သည်။ အမတ်ဗရမ်းနှင့် မွေဒရာအပါသံတို့လည်း သိန်းယိုကျွန်းမှ ပြန်လည်ထွက်ခွာလာခဲ့ရာ သက္ကရာဇ် ၈၄၅ ခုနှစ်၊ နတ်တော်လပြည့်ကျော် ၁၂ ရက်တွင် ဟံသာဝတီနေပြည်တော်သို့ ပြန်ရောက်ကြသည်။

သံတို့က သိန်းယိုကျွန်းကို အစိုးရသောမင်းမှ ပေးလိုက်သည့် ဆံတော်နှင့် စွယ်တော်ပွားနှစ်ဆူကို ဓမ္မစေတီမင်းထံ ဆက်သကြသည်။ ဓမ္မစေတီမင်းလည်း အတုလပါလ သာသနာပိုင်ဆရာတော်အားပင့်ပြီး လေလုံဖန်ဘူးထဲတွင် ထည့်ထားသော ဆံတော်နှင့်စွယ်တော်ပွားနှစ်ဆူကို ပြတော်မူသည်။

ဆရာတော်လည်း ဆံတော်ကို ဖူးမြင်ရသည့်အခါ မြတ်စွာဘုရား၏ ဆံတော်မှန်ပေသည်ဟု ရိုသေစွာရှိခိုး ပူဇော်တော်မူ သည်။ ထိုဆံတော်ကို ရွှေမော်ဓောစေတီ အရှေ့တောင်အရပ်တွင် ရှိသော “ခမ္မန်ဘောကုန်း” ပေါ်တွင် စေတီတည်ပြီး ဆံတော်ကို ဌာပနာတော်မူခဲ့သည်။ ထိုစေတီကို “မော်ဓောငယ်” ဟု သက္ကရာဇ် ၈၄၅ ခုနှစ်၊ နှောင်းတန်ခူးလပြည့်တွင် ထီးတင်ပွဲကျင်းပကာ သမုတ်တော်မူခဲ့သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ခမ္မန်ဘောကုန်းထိပ်မှ စေတီပျက်ကို ဖယ်ရှားရှင်းလင်းသည့်အခါ ဌာပနာတိုက်ခန်းထဲမှ

ရသော ဆံတော်သည် ဓမ္မစေတီမင်းအား သိန်းယိုမင်းမှ ပေးလိုက်သော ဆံတော်ဖြစ်သည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလည်း သက္ကရာဇ် ၉၂၈ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၈ ရက်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် စေတီတော်အသစ်ပြန်တည်တော်မူရန် မင်းကြီးကိုယ်တိုင် သဘင်အခမ်း အနားနှင့် အုတ်မြစ်ချတော်မူသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၂၈ ခုနှစ်၊ တပေါင်းလပြည့်ကျော် ၅ ရက်၊ စနေနေ့တွင် ပွဲလမ်းသဘင် အခမ်းအနားအစုံနှင့် ဌာပနာတော်မူခဲ့သည်။ “မော်ဓောငယ်” ဟူသောဘွဲ့ကို ပြန်သမုတ်တော် မမူဘဲ “စူဠာမဏိဆံတော်ရှင်” ဟူသော ဘွဲ့သစ်တပ်တော်မူသည်။

စေတီတော်ကြီးပြီးသည့်အခါ ဝတ်တော်မူသော ဝတ်လဲတော်များကိုရောင်းပြီး ထီးချရာသီးကသည် မြေတိုင်အောင် ရွှေထည့်တော်မူသည်။

သက္ကရာဇ် ၉၂၉ ခုနှစ်၊ တန်ခူးလဆန်း ၁၃ ရက် ဆံတော်ရှင်ကို ထီးတင်သည်။ ဆံတော်ရှင်ကျောင်းကို စေတီ၏မြောက်ဘက်တွင် ဆောက်ပေးသည်။ အစည်မင်းက ပြာသာဒ်တော် ဆောက်တော်မူပါဟု ဖုန်းမသိန်သစ်ကိုသင်္ဘောဖြင့်တင်ကာ လက်ဆောင်တော်အဖြစ် ပေးလာသည်။ ထိုသစ်ကိုလည်း ထူးဆန်းလှစွာသောဇရပ်ဆောက်တော်မူပြီး ဇရပ်တွင်ထည့်ဖို့ ရွှေနှစ်ပိဿာသုံးဆယ့်ခြောက်ကျပ် လှူတော်မူသည်။

ဤစေတီနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဟံသာဝတီခေတ် နန်းတွင်းစာဆိုဖြစ်သူ နဝဒေးကြီးက ဘုရားတိုင်ရတုတစ်ပုဒ် ရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။

“စူဠာမွေရှင်၊ ကျော်စောထင်သာ၊ သုံးခွင်ရပ်သူ၊ နတ်နှင့်လူကို၊ ဆုယူချီးပင့် ဉာဏ်တော်ချင့်၍၊ ရွှေဖြင့်ညီးညီး၊ ရွှေရည်စီးမျှ၊ ဘုန်းမီး

ရောင်ထွန်း၊ မောင်မျိုးကျွန်းသား၊ ဦးစွန်းဓာတ်စု၊ ဆင်ဖြူသခင်၊  
ဘဝရှင်၏၊ ဥကင်နန်းမြင့်၊ ပြာသာဒ်နှင့်သော်၊ မတင့်စရာ၊  
ရှေ့မျက်နှာက၊ နေဝါထွန်းသီ၊ ရွှေစေတီသည်၊ လုံးညီမြဆံရှင်  
တကား” ဟူ၍ တွေ့ရသည်။



**အခန်း- ၁၉**

**ဘုရင့်နောင်၏ဥယျာဉ်နှင့်ရေကန်**

ဘုရင့်နောင် (အေဒီ ၁၅၅၁-၁၅၈၁) လက်ထက် မြို့ရိုးနှင့် ကျုံးနှင့် ဟံသာဝတီနေပြည်တော်ကြီးကို တည်လုပ်ခဲ့သလို စုလစ် မွမ်းချွန်တွေနှင့် ခမ်းနားထည်ဝါလှသော ကမ္ဘောဇသားဒီနန်းတော် ကြီးကိုလည်း တည်လုပ်ခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီး တည်လုပ်ခဲ့သော လောကီရေးဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများတွင် ဥယျာဉ်နှင့်ရေကန် များကိုလည်း ထည့်သွင်းရပေလိမ့်မည်။

ဟံသာဝတီခေတ်စာဆိုတော်ကြီး နဝဒေး၏ ဟံသာဝတီမြို့ ဖွဲ့၌ -

“ဌာနခန်းဝါ ရှစ်မျက်နှာလည်း၊ ချိန်ခါသီးမှည့်၊ ပင်တိုင်း ပြည့်မျှ၊  
ရှုကြည့်မဆုံး၊ ဆင်ကျုံးသာလွန်၊ နန္ဒဝန်က” ဟူသော အပိုဒ်တစ်ပိုဒ် ပါရှိသည်။ ထိုအပိုဒ်ပါ “နန္ဒဝန်” ဆိုရာ၌ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်ကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တည်လုပ်ခဲ့သည့် ဥယျာဉ်တော် ဖြစ်သည်။ ဦးကုလား၊ မဟာရာဇဝင်၊ ဒု-စာမျက်နှာ (၈၅) ၌ “နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်လည်း တည်တော်မူသည်” ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။ ဥယျာဉ်တော်တည်သည့် သက္ကရာဇ်တော့မပါ။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ဟံသာဝတီနေပြည်တော်မှခွာ၍ စစ်ချီထွက်တော်မူစဉ် နေပြည်တော်တွင်ရှိသော ရှမ်းသို့ပန်းပုနံ့ကန်ထကြွကာ ဘုရားတန်ဆောင်း၊ ကျောင်းကန်များကို မီးတိုက်ဖျက်ဆီးခဲ့သည့် အရေးတော်ပုံတစ်ခု ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၆၄ ခုနှစ်ခန့်အတွင်းက ဖြစ်သည်။ မင်းတရားကြီးလည်း ထိုအရေးကိုရှင်းရန် (၁၅၆၅ ခုနှစ်၊ မေလ ၈ ရက်) ဟံသာဝတီနေပြည်တော်ကို ပြန်လာခဲ့ရသည်။ ပုန်ကန်ထကြွသူများကို ရှင်းလင်းပြီးနောက် ရှမ်းသူပုန်တို့ မီးထင်းတိုက်၍ ဖျက်ဆီးခဲ့သော ဘုရား၊ ကျောင်း၊ တန်ဆောင်း၊ ဇရပ် စသည်များကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ချိန်တွင်မှ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်တော်ကို တည်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်မည်ဟု ယူဆရသည်။

၁၅၆၈ ခုနှစ်၊ မေလနှင့် ဇွန်လအတွင်း၌ သိန်းယိုမင်းက စတုမဟာရာဇ်နတ်မင်းကြီးလေးပါးလျှာသော အနားလေးရစ်ရှိသော ကျောက်သပိတ်ကို ဆရာဘုန်းကြီးနှင့်တကွ အမှူးအမတ်တို့ကို သင်္ဘောဖြင့်တင်၍ ဆက်လာသည်။ ထိုသပိတ်ကို ရွှေချိုင့်အဖုံးနှင့် တကွလုပ်ပြီး နဝရတ်ကိုးပါးခြယ်လှယ်စီမံကာ နန်းတော်တွင် ကိုးကွယ်တော်မူသည်။ သိန်းယိုမင်း ဆရာမဟာထေရ်ကိုလည်း နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်၌ သာယာလှစွာသော ကျောင်းဆောက်တော်မူပြီး သီတင်းသုံးနေစေသည်။ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာကျနတော်မူခဲ့သော မြန်မာဆရာတော်၊ မွန်ဆရာတော်တို့နှင့်လည်း မပြတ်ပြောဟောတော်မူကြသည်။ ပစ္စည်းလေးပါးလည်း ထောက်ပံ့တော်မူသည်ဟူ၍ ဦးကုလား၏ မဟာရာဇဝင်ကြီး ဒုတိယအုပ်၊ စာမျက်နှာ ၃၀၅ ၌ ဖော်ပြပါရှိသည်။

နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်မတည်လုပ်မီ ဥယျာဉ်တော်တစ်ခု တည်လုပ်ခဲ့သေးသည်။

ကာလကား ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီကို ထီးတော်တင်သည့် ကာလဖြစ်သည်။ မင်းတရားကြီးသည် ကုသိုလ်တော် မဟာစေတီကို ၁၅၆၁ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂ ရက်တွင် ထီးတော်တင်ခဲ့သည်။ ဆောင်းတော်မူသော မကိုဋ်တော်ကိုလည်း လှူတော်မူခဲ့သည်။ ကြေးစင်တစ်သောင်းကိုလည်း ကြေးမိုးရွာသည့် သဏ္ဍာန်ကြ၍ လှူတော်မူသည်။ ထို ထီးတင်ပွဲသဘင်ပြီးသည့်အခါ ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီအရှေ့တွင် ဥယျာဉ်တော် တည်လုပ်ခဲ့သည်။ ဥယျာဉ်တော်၏အမည်ကို “တာဝတိံသာ” ဟူ၍ သမုတ်ခဲ့သည်။

ကောင်းမှုတော်မဟာစေတီ တည်သည့်အခါက ဌာပနာရန် အတွက် ဓာတ်တော်များကို ဟံသာဝတီရွှေနန်းတော်မှသည် မဟာစေတီသို့ အခမ်းအနားဖြင့် ဓာတ်တော်ပို့ကြရသည်။ ထိုသို့ ဓာတ်တော်ပို့ဆောင်သည်ကို မင်းတရားကြီးက မဟာစေတီအရှေ့ တွင် မင်းတဲကြီးစွာဆောက်ပြီး မင်းမိဖုရား၊ ကိုယ်လုပ်မောင်းမ အပေါင်းနှင့် ကြည့်တော်မူသည်။

နောင်တွင် ထိုတဲတော်ရာနေရာ၌ ဘုရားရုပ်တုတော်အပေါင်း ထားစရာ ရွှေဇရပ်ဆောက်တော်မူပြီး ဘုရားရုပ်တုတော် သုံးထောင် လုပ်ပြီး ထားတော်မူသည်။ ရေကန်လည်းတူးရသည်ဟု ရာဇဝင် မှတ်တမ်းများတွင် တွေ့ရသည်။

မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီပြည့်ရှင် သမိန်ထောရာမနှင့် စီးချင်းတိုက်တော်မူသည့် အခါက “ငါ မင်းဖြစ်တော်မူလျှင် သည်အရပ်၌ ဘုရားတည်တော်မူမည်” ဟု အဓိဋ္ဌာန်ရှိခဲ့သည့်အတိုင်း စေတီတော်ကြီးတစ်ဆူ တည်လုပ်တော်မူခဲ့သေးသည်။ ထိုစေတီမှာ

မဟာဝိဇယစေတီဖြစ်သည်။ ယခုပဲခူးမြို့မြောက်ဘက် ၁၀ မိုင်ခန့်အကွာ ဘုရားကြီးမြို့တွင်ရှိသည်။ ရန်ကုန်-မန္တလေး မော်တော်ကားလမ်းမှ မော်လမြိုင်သို့ ခွဲထွက်ရာလမ်းဆုံမှ လက်ဝဲဘက် တစ်မိုင်ခန့်အကွာ ကုန်းမြင့်ပေါ်တွင် တည်ရှိသည်။

မဟာဝိဇယစေတီတော်ကို ၁၅၇၇ ခုနှစ်၊ ဧပြီ ၂၇ ရက်က ထီးတော်တင်မင်္ဂလာ ကျင်းပနိုင်ခဲ့သည်။ မင်းတရားကြီးသည် မဟာဝိဇယစေတီ၏အရှေ့၌ ဥယျာဉ်တစ်ခု၊ တောင်ဘက်၌ ဥယျာဉ် တစ်ခု၊ အနောက်ဘက်၌ ဥယျာဉ်တစ်ခု၊ မြောက်ဘက်၌ ဥယျာဉ်တစ်ခု ပြုလုပ်ပြီး စေတီတော်ကြီးအား လှူတော်မူခဲ့သည်။

ထိုဥယျာဉ်တို့၌ လိမ္မော်၊ ခရမ်း၊ ပိန်း စသော သစ်သီးပင်များ၊ စပယ်၊ ကြက်ရုန်းစသော ပန်းပင်များ စိုက်ပျိုးစေခဲ့သည်။ မင်းကြီးက ဥယျာဉ်တော်များမှထွက်သော လိမ္မော်၊ ခရမ်း၊ ပိန်းစသော သစ်သီး တို့ကိုလည်းကောင်း၊ စပယ်၊ ကြက်ရုန်းစသော ပန်းတို့ကို လည်းကောင်း သင်ပုတ်ဆွမ်းဖြစ်စေပြီး ရွှေသပိတ်၊ ငွေသပိတ်၊ ရွှေဟင်းခွက်၊ ငွေဟင်းခွက်တို့ဖြင့် နေ့တိုင်းလှူတော်မူခဲ့သည်။

၁၅၇၇ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၆ ရက်တွင် ဟံသာဝတီမြို့တော် ဝန်းကျင် ဥယျာဉ်တော်တွင် သီးပွင့်သော သစ်သီးဖိုး၊ ပန်းဖိုးတို့ကို ရုံးစုတော်မူပြီး ထိုရသမျှကြေးငွေဖြင့် လူငှားပြီး ကောင်းမှုတော် မဟာဝိဇယစေတီတွင် ရေကန်တစ်ကန် တူးတော်မူသည်။ ထိုနေ့ မှာပင် မင်းဆက်တကာတို့ မလုပ်ဖူးသော ဥယျာဉ်ကြီးတစ်ခုကိုလည်း တည်လုပ်တော်မူသည်။ ထိုဥယျာဉ်တော်ကို စိတ္တာလ ဥယျာဉ်ဟူ၍ မှည့်ခေါ်တော်မူသည်။ ထိုဥယျာဉ်ရေကန်တွင် စံတော်မူစရာ ဟင်္သာရုပ်လုပ်ပြီး ရွှေအပြည့်ချတော်မူလေသည်။

ဤသည်တို့မှာ ရာဇဝင်၊ သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် ပါရှိသမျှကို ကောက်နုတ်ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ မြို့ပြလူဦးရေ ထူထပ်လာပြီး၊ အိုးအိမ်၊ မြို့ရွာများ ကျယ်ပြန့်စွာ ဖြန့်ကားနေရာယူထားသဖြင့် ထိုထိုသော ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဥယျာဉ်တော်များသည် ခြေရာကောက်၍ မရနိုင်အောင်ပင် ပျောက်ကွယ်လျက်ရှိသည်။ ပဲခူး၊ သနပ်ပင်လမ်း၊ ဟင်္သာကုန်းရိုးတန်းပေါ်မှအဆင်း၊ လက်ဝဲဘက်တွင် “သော်ကမြိုင်” ဟူသော ကျောင်းဝင်းတစ်ခုရှိသည်။ ထိုနေရာကို သောကမင်းသမီး ဥယျာဉ်တော်ဟု ရှေးမှီနောက်မှီ လူကြီးသူမများ ပြောဆိုသံ ကြားရဖူးသည်။ မှတ်တမ်းတစ်စောင်၌လည်း ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး (အေဒီ ၁၅၅၁-၁၅၈၁) က သက္ကရာဇ် ၉၂၉ ခုနှစ် ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းတော်နှင့် ဟံသာဝတီမြို့တော်ကို အသစ် ပြန်လည်တည်ဆောက်ပြီးသည့်အခါ မူလ ဟံသာဝတီမြို့ဟောင်းကို သော်ကဥယျာဉ်ဟု သမုတ်ပြီး ဥယျာဉ်တော်အဖြစ် ပြုပြင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိ မှတ်သားရသည်။

မင်းတရားကြီး၏ ဥယျာဉ်တော်များအနက် ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီရှေ့ တည်လုပ်ခဲ့သော တာဝတိံသာဥယျာဉ်တော် နေရာကိုမူ ခြေရာကောက်၍ရခဲ့သည်။ ထိုဥယျာဉ်နေရာသည် ယခု သုခကာရီ မွန်ပရိယတ္တိစာသင်တိုက် ပရဂုဏ် အနောက်တောင်ဘက် အခြမ်း ဖြစ်သည်။ မူလမဟာစေတီ မဟာရမ်တံတိုင်းဟောင်းနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသည်။ ယခင်က မဟာစေတီ (၄) လမ်းနှင့် (၅)လမ်း ဧရိယာဖြစ်သည်။ မြေစာရင်းဌာန၏ မြေကြီးမြေပုံ၌ “တာဝတိံသာ ဥယျာဉ်နန်းနေရာ”ဟု ပေါ်နေကြောင်းလည်း သိရသည်။ မဟာစေတီ (၄) လမ်းနှင့် ရှမ်းပိုင်းလမ်းထိပ်တို့ဆုံရာ ဘုန်းကြီးကျောင်းဝင်း

အရှေ့တောင်ဘက်နေရာ၌ အုတ်ပန္နက်ခုံ ကုန်းကြီးရှိပြီး ရှေးဟောင်း အုတ်အကျိုးအပွဲများ၊ အမိုးအုတ်ကြွပ်ပြား အကျိုးအပွဲများ တွေ့မြင် လေ့လာနိုင်သေးသည်။ “ဥယျာဉ်နန်း” တည်လုပ်ထားရာနေရာ ဖြစ်မည်။

ယခုအချိန်ထိ ကန်ရေရှိနေသေးသော ရေကန်ဟောင်းတစ်ခု လည်းရှိသည်။ တောင်မြောက်ပေ ၂၀၀၊ အရှေ့အနောက် ပေ ၁၀၀ ခန့် ကျယ်ပြီး ကန်အနက်မှာ ၉ ပေ မှ ၁၀ ပေ အတွင်းရှိသည်။



**အခန်း- ၂၀**  
**ဘုရင့်နောင်၏လှေသင်္ဘောကျင်း**

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီပြည်ကြီးကို တစည်းတလုံးတည်းဖြစ်အောင် သိမ်းရုံးလုပ်ကြံရာ၌ ကြည်းတပ်၊ ရေတပ် နှစ်ခုစလုံးကို အားပြုခဲ့သည်။ သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် ဘုရင့်နောင် စစ်ချီသည့်အခါ ဆင်လုံးမြင်းရင်း၊ တပ်ခိုင်တပ်လုံဖြင့် ထွက်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ရေကြောင်းချီတော်မူရာ၌လည်း လှေတပ် အင်အား ကြီးမားစွာချီကြောင်း ဖော်ပြကြသည်။

သာဓကအားဖြင့် သက္ကရာဇ် ၉၁၈ ခုနှစ်၊ ရှမ်းကိုးပြည်ထောင် သို့ ချီတော်မူရာ၌ တပ်တစ်တပ်လျှင် တိုက်ဆင် သုံးရာ၊ မြင်း ခြောက်ထောင်၊ ဗိုလ် တစ်သိန်းနှစ်သောင်းပါ တပ်ကြီးနှစ်တပ် ပါသလို ရေကြောင်းကလည်း အလျား သုံးဆယ့်ခုနစ်လံ၊ ဘုံ တစ်ဆယ့် တစ်ဆင့်ရှိ ပြာသာဒ်ပါ ဟင်္သာရုပ် ရွှေဖောင်တော်တွင် ဘုရင့်နောင်က စီးနင်းလိုက်ပါသည်။ ထိုဖောင်တော်ကို လှော်ကား ရှစ်စင်း ဆွဲရသည်။ မင်းဆောင်မင်းယောင် မင်းခမ်းမင်းနားများ တင်သော လှော်ကား ၁၂ စင်းက ဖောင်တော်အနီးက လိုက်ရသည်။

ဝင်းတော်လေးမျက်နှာသားတို့က ဆင်ရုပ်၊ တိုးရုပ်၊ စာမရီရုပ်၊ ကျွဲရုပ်၊ မိကျောင်းရုပ်၊ ငမန်းရုပ်၊ မကန်းရုပ် လှေနှင့် တိုက်လှေကြီး များတွင် ရွှေဒိုင်း၊ ရွှေလွှား၊ ရွှေကာ၊ ရွှေလှံအပြည့်အစုံဆောင်ကာ အမြောက်စိန်ပြောင်းများတင်၍ စည်၊ မောင်း၊ ခရာ၊ ပြေ၊ နဲ့ တီးမှုတ်ပြီး လက်ဝဲလက်ယာက လိုက်ကြရသည်။ နောက်တပ်တွင် ရေတပ် နှစ်ဆယ့်နှစ်တပ်၌ ဆင်ရုပ်အစရှိသော ကူရွတ်၊ ကတ်တူ၊ လွန်းကြင်၊ သံပန်း၊ ထက်ရပ်ရဲလှေပေါင်း တစ်ထောင့်ငါးရာ၊ လှော်ကားသံလှေ သုံးရာ၊ ရိက္ခာတင်ကုန်တင်လှေ တစ်သောင်း၊ စစ်သည်တစ်သိန်း ရှစ်သောင်း မွန်၊ မြန်မာ၊ ရှမ်း၊ အမတ်ကတော် စိုးမင်းတို့နှင့် လှေနှင့် ပတ်သာစည်မောင်း၊ စောင်းညှင်းကခြေပဲ့စုံနှင့် လိုက်ရကြောင်း တွင်းသင်းရာဇဝင်သစ်၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ- ၉၅ တွင် တွေ့ရသည်။

ရေကြောင်းချိတ်တပ်တွင် လှေတပ်အင်အား များပြားလှသည်ကို သတိထားရာသည်။ မေးခွန်းထုတ်စရာရှိသည်မှာ ထိုမျှလောက် များပြားသော လှေတွေ၊ လှော်ကားတွေကို ဘယ်ကရသနည်းဟူသော အချက်။

ကြည်းတပ်မတော်ကြီးအတွက် တိုက်ဆင်ကြီးတွေရဖို့ ဘုရင့် ဆင်ဖမ်းသမားများက တောတောင်အနှံ့ ဆင်ရိုင်းများကို ရှာဖွေ ကြရသည်။ ပြီးတော့ အောက်မားတော် ဆင်မများနှင့်များခေါ်ပြီး ကျုံးသွင်းကြရသည်။ ဆင်ရိုင်းမှသည် ဆင်ယဉ်ဖြစ်အောင် ကျုံး သွင်းရာ ဆင်ကျုံးတစ်ခုလည်း ပြုလုပ်ထားသည်။ ဘုရင့်ကြည်း တပ်မတော်အတွက် လိုအပ်သောဆင်များကို ဆင်ကျုံးမှဖြည့်ပေး နေသည်ဟု နားလည်ရသည်။

လှေတပ်မတော်ကြီးအတွက် တိုက်လှေ၊ လှော်ကား၊ မောင် စသည်တို့ကို ဘယ်ကထုတ်လုပ်ပေးနေသနည်း။ ဖြစ်နိုင်ခြေတစ်ခုမှာ

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၌ လှေတော်လုပ် အမှုထမ်းများရှိမည်။ လှေတော်များထုတ်လုပ်ရာ အလုပ်ရုံလည်း ဧကန်ရှိနိုင်သည်။ လှေ၊ သင်္ဘောများ ထုတ်လုပ်ပေးရာ အလုပ်ရုံစခန်းတစ်ခု ကောင်းစွာ ရှိမည်ဟု မှန်းဆရသည်။ လှေသင်္ဘောကျင်းဟု ခေါ်မည်လား၊ လှေကျုံးဟု ခေါ်မည်လား၊ မဝေခွဲနိုင်ပေမယ့် လှေအို လှေဟောင်းများ ပြင်ဆင်၊ လှေသင်္ဘော၊ မောင်အသစ်များ ပြုလုပ်သော အလုပ်ရုံစခန်း တစ်ခုကိုတော့ အခိုင်အမာ ဆောက်လုပ်ထားရှိပေမည်။

သမိုင်းစာမျက်နှာများမှာ လှေတော်အလုပ်ရုံစခန်းများရှိ သည်ဟုတော့ မတွေ့ရ။ သို့သော် လှေအိုလှေဟောင်းများ ပြင်ရ ကြောင်း၊ လှေတော်သစ်များလုပ်စေကြောင်းတော့ တွေ့ရသည်။

တွင်းသစ်ရာဇဝင်သစ်၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ- ၈၅ ၌ -  
 “ဟင်္သာရုပ်ရွှေ၊ ဖောင်တော်သုံးဆယ့်ခုနစ်လံလုပ်သည်။ ဟောင်းနွမ်းသော လှေကြီးများကို ပြင်သည်။ တိုး၊ ကျွဲ၊ စာမရီ၊ ဆင်၊ မြင်း၊ မိကျောင်း၊ မကန်း၊ ငမန်းရုပ်လှေသုံးရာကျော်လုပ်သည်။ လှော်ကားကြော့လှေ နှစ်ရာကျော်လုပ်သည်။ အချို့ရွှေပိန်း၊ အချို့စက်ကွင်း၊ အချို့လှေနီဟင်္သာသံပဒါးသုတ်သည်”ဟူ၍ ပါရှိ သည်။ သက္ကရာဇ် ၉၁၅ ခုနှစ် (ခရစ်-၁၅၅၃)က ဖြစ်သည်။

မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ (၁) ၌လည်း သက္ကရာဇ် ၉၃၄ ခုနှစ်၌ -

“ဟံသာဝတီမြို့တော်မှာ အလျားတစ်ဆယ့်ငါးလံ သုံးတောင်၊ အဝ လေးလံရှိသော သင်္ဘောခုနစ်စင်း တည်တော်မူသည်။ ပြီးလျှင် အရင်းအနှီးနှင့် ကုန်တော်ဝယ်မဲလပုတ်သို့ လွှတ်ရသည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။



မည်သည့်နေရာ၌ လုပ်ရသည်ဟူ၍တော့မပါ။ ဘုရင့်နောင်၏ ခြေရာလက်ရာများကို ပဲခူးတစ်ခွင်ပြုစင်အောင် ရှာဖွေတူးဆွ ကြည့်သည့်အခါလည်းမတွေ့၊ ရှေးဟောင်းနှောင်းဖြစ် ပြောတတ် သူတို့ထံမှလည်း မကြားရ။ လက်လှမ်းမှီရာ သမိုင်းသုတေသီများထံ ချဉ်းကပ်မေးမြန်းကြည့်သည့်အခါလည်း ထိုလှေတော်အလုပ်ရုံကိစ္စ စဉ်းစားမိပုံပင် မပေါ်။

ဖြစ်နိုင်ခြေတစ်ခုက လှေတော်အလုပ်ရုံစခန်းရှိမည်ဆိုလျှင် လှေတော်များ အသွင်းအထုတ်လွယ်ကူစွာ လုပ်နိုင်ရန်အတွက် ပဲခူးမြစ်ကမ်းဘေး သို့မဟုတ် ပဲခူးမြစ်ကြောင်းနှင့်မဝေးဘဲ မလှမ်း မကမ်းတွင် ရှိနိုင်သည်ဟုတွက်ဆပြီး ပဲခူးဝန်းကျင်၊ ပဲခူးမြစ်ကြောင်း တစ်လျှောက် ရှာဖွေစုံစမ်းသည့်အခါလည်း သဲလွန်စ မရ။

၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ နှောင်းပိုင်းလောက်က ဖြစ်သည်။ ပဲခူးမြို့ အရှေ့ဘက် ကမာနတ်ကျေးရွာမြောက်ပိုင်း သိမ်ဟောင်းတစ်လုံးကို အသစ်ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် ဖောင်ဒေးရှင်းတူးရာမှ ရှေးဟောင်း သိမ်တိုင်များ ပေါ်လာကြောင်း သတင်းရသဖြင့် သွားရောက် လေ့လာဖြစ်ခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီ ဒုတိယခေတ် ဓမ္မစေတီမင်း (အေဒီ ၁၄၇၁-၁၄၉၂) လက်ထက် ကလျာဏီသိမ်ကို သမုတ်ပြီး နောက် ပဲခူးဝန်းကျင်သိမ်ကြီး (၉) သိမ်အပါအဝင် သိမ်ငယ်များ တစ်ရာကျော် သမုတ်ခဲ့ရာ၌ ဤကမာနတ်သိမ်လည်းပါဝင်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်း မင်းများလက်ထက် ထိုသိမ်တော်ကို အဆင့်ဆင့် ထပ်မံတည်လုပ်ခဲ့ ကြခြင်း ရှိပေလိမ့်မည်။ ရှေးကျသော သိမ်တိုင်ငုတ် အဟောင်းများ သည် မြေအောက်တွင် ငုပ်လျှိုး၍နေခဲ့ကြပေလိမ့်မည်။ လိပ်သဲကျောက် ကို စနစ်တကျဆစ်ပြီး ပြုလုပ်ထားသည့် သိမ်တိုင်များ ဖြစ်သည်။

လိုက်ပါကူညီပို့ဆောင်ပေးသူက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင် ကိုကိုနိုင် ဖြစ်သည်။ သူ့မှာကိုယ်ပိုင် Lap Top တစ်လုံးလည်းပါသည်။ Lap Top ကိုဖွင့်ပြီး ကောင်းကင်မြေပုံကို ရွှေ့ကာရွှေ့ကာလုပ်ရင်း တစ်နေရာအရောက်တွင် ပုံကြီးဖြစ်အောင် ချဲ့လိုက်သည်။

ကမာနတ်ရွာမှဆိုလျှင် အရှေ့မြောက်ဘက် သုံးမိုင်ခန့်အကွာ တွင် ရှိမည်။ ထိုနေရာ၌ လေးထောင့်ကွက်ကြီး နှစ်ကွက်သည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်လျက်ရှိနေသည်။ လေးထောင့်ကွက်ကြီးတစ်ခု၊ တစ်ခုအတွင်း၌လည်း လေးထောင့်ကွက်ငယ်တစ်ခုစီ ရှိနေသည်။ အတွင်းဘက်လေးထောင့်ကွက်ငယ်တွင် အရှေ့အနောက် ဖြတ်လမ်း တစ်ခု၊ တောင်မြောက် ဖြတ်လမ်းတစ်ခုစီလည်း ပါသည်။ ထောင့်ဖြတ် လမ်းများလည်း အကွက်ကြီး၏အနားသတ်ထောင့်စွန်းမှ ထွက်ကာ အတွင်းအကွက်ငယ်သို့ ဖြတ်ဝင်နေသည်။

ပဲခူးဝန်းကျင်ရှေးမြို့ဟောင်းများကို ရှာဖွေစူးစမ်းနေချိန် ဖြစ်သဖြင့် ရှေးမြို့ဟောင်းရာတစ်ခုဟုပင် စွပ်စွဲလိုက်မိသည်။ အလယ်က အကွက်ငယ်မှာ နန်းတော်ရာဖြစ်မည်။ ရှေးမြို့ဟောင်း များကို ကောင်းကင်မြေပုံများ၊ တစ်လက်မတစ်မိုင်စကေး မြေပုံ များတွင် တွေ့မြင်နေကျဖြစ်၍လည်း ဤကဲ့သို့စွပ်စွဲမိခြင်း ဖြစ်သည်။

စဉ်းစားရန်တစ်ချက်က လေးထောင့်ကွက်ကြီးနှစ်ခု ပူးကပ် နေခြင်းဖြစ်သည်။ မြို့ဟောင်းနှစ်ခုဆက်ပြီး တည်လုပ်ထားခြင်း လော။ မြင်တွေ့ရချက်က ထူးခြားနေသည်။ မြို့ဟောင်းဖြစ်မည် ဆိုလျှင် အဘယ်မြို့ ဖြစ်နိုင်မည်နည်း။ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) မှာ အုပ်စိုးခဲ့ကြသည့် မွန်မင်းများ တည်လုပ်ခဲ့သော ဟံသာဝတီ ၃၂ မြို့ထဲအဝင် အပါတော့မဟုတ်နိုင်။ ဒဂုန်၊ ပဲခူးရေကြောင်းလမ်းလည်းမကျ။

စစ်တောင်း၊ ပဲခူးရေကြောင်းလမ်းနှင့်လည်းမသင့်ဘဲ သီးခြားရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

“ပန်းကျော်” ဟူသော မြို့ဟောင်းတစ်မြို့တော့ရှိခဲ့ဖူးသည်။ ရာဇာဓိရာဇ်အရေးတော်ပုံကာလက ထင်ရှားခဲ့သော မြို့တစ်မြို့ ဖြစ်သည်။ ရာဇာဓိရာဇ်ခေတ်လွန်သွားပြီးနောက် ထို “ပန်းကျော်” သည် သိပ်ပြီး အရေးပါတော့ဟန်မရှိ။ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး အနေအထားအရ စောစီးစွာပင် မြို့ပျက်သွားခဲ့သလောလည်း မသိရ။ ပဲခူးဝန်းကျင်တွင် ဤမြို့တစ်မြို့ရှိခဲ့ဖူးသဖြင့် ဤမြို့ဟောင်းရာ နှစ်ခုသည် “ပန်းကျော်” ပင် ဖြစ်လေမလား။

“စိတ်ဝင်စားတာနဲ့ ကျွန်တော်ရောက်အောင်သွားခဲ့သေးတယ်၊ လမ်းကတော့ မကောင်းဘူး၊ ဆိုင်ကယ်နဲ့တောင် ရောက်အောင် မသွားနိုင်ဘူး၊ လမ်းတစ်ဝက်မှာထားခဲ့ရတယ်” ကိုကိုနိုင်က ပြောသည်။

“မြို့ရိုးရာ တွေမိလား”

“ယောင်ယောင်တော့ ရှိတယ်”

“ရှေးမြို့ဟောင်းအကွက်ကြီးလို့ မထင်ရဘူးလား”

“ကျွန်တော်က ဘာမှန်းမခွဲခြားတတ်ဘူးဆရာ၊ ဆရာတို့ ဆိုလျှင်သိမှာပဲဆိုပြီး ပြကြည့်ချင်တာ၊ အဲဒီနားမှာ ဘုန်းကြီးကျောင်းတစ်ကျောင်း၊ စေတီတစ်ဆူတော့ ရှိတယ်၊ လယ်ကွင်းကြီးထဲ အဖော်လဲမပါ တစ်ယောက်ထဲဆိုတော့ ဟိုဟိုဒီဒီလည်း လျှောက်မကြည့်ရဲဘူး ဆရာ”

ဘာပဲဖြစ်ဖြစ် ထိုအကွက်ကြီးနှစ်ကွက်ကို ကျွန်တော့်စိတ်ထဲမှာတော့ မြို့ဟောင်းရာဟုသာ စွဲနေမိသည်။ ကျွန်တော်တို့ နှစ်ယောက်

ဆွေးနွေးနေသည်ကို အာရုံစိုက်နေသော ရွာသားကြီးတစ်ဦးက “အဲဒါဘုရင့်လှေတော်တွေ ဝှက်ထားတဲ့နေရာလို့ ပြောသံကြားဖူးတယ် ဆရာ၊ အဲဒီနေရာက မိုးတွင်းဆိုရင် ရေပြည့်နေတာ၊ အင်းကြီးလို့ပဲ” ဟု ဝင်ပြောလိုက်သည်။

ကျွန်တော်မျက်မှောင်ကြုတ်မိလိုက်သည်။ ဘယ်လိုလုပ် ဘုရင့်လှေတော်များ ဝှက်သည့်နေရာ ဖြစ်မည်နည်း။

“ဆရာတို့ သွားကြည့်ချင်တယ်ဆိုရင် ကျွန်တော်လိုက်ပို့ပေးချင်ပါတယ်ဆရာ၊ ကားတို့ ဆိုင်ကယ်တို့နဲ့တော့ သွားလို့မရောက်ဘူး၊ လှည်းနဲ့လိုက်ပို့ပေးမယ်၊ ထမင်းထုပ်ပါထည့်သွားမှ အဆင်ပြေမှာ” ဟု ရွာသားကြီးက စိတ်ပါလက်ပါ ဝင်ပြောသည်။

“သွားရင်လဲ မနက်စောစော သွားတာကောင်းတယ်ဆရာ၊ နွားတွေနေမပူခင်သွားမှ ဖြစ်မှာ”

ဘာပဲဖြစ်ဖြစ် ကျွန်တော် စိတ်ဝင်စားသွားသည်။ ဘုရင့်လှေတော် ဝှက်သည့်နေရာဖြစ်လျှင်ပင် တစ်မျိုးအသိသစ်၊ အမြင်သစ် တိုးမည်။ သွားခြင်းရောက်ခြင်းဖြင့် အကျိုးမဲ့ မဖြစ်နိုင်။

သို့သော်သွားမည်ဆိုလျှင် ထိုရွာသားကြီးကို လှမ်းပြီးဆက်သွယ်ရမည်။ သို့မှသာ သူက နွားနှင့်လှည်းကို အဆင်သင့်ပြင်ထားနိုင်မည်။ စားရေးသောက်ရေးအတွက်လည်း သူစီစဉ်ပေးရဦးမည်။ မိမိအတွက် သူတစ်ပါး အလုပ်ပျက်အကိုင်ပျက် ဖြစ်ပေတော့မည်။ အားနာဖို့ကောင်းသည်။ သူ့ဆီသွားပြီး ချိန်းဆိုဖို့ပင် သွားရေးလာရေး မလွယ်။

သူငယ်ချင်းတစ်ယောက်ကိုပြောပြတော့ သူလည်းထိုနေရာကို ရောက်ဖူးသည်။ “ဝေးတယ်၊ ကုန်းကြောင်း လျှောက်သွားမှ အဆင်

ပြောတာ၊ မင်းလျှောက်နိုင်မှ ရောက်မှာ” ဟုပြောသည်။ သူ့ရောက်ဖူး သလောက် “ဘာမှမရှိ” ဟုဆိုသည်။ “မိုးရာသီဆိုရင် အင်းကြီးကွာ၊ မိုးကုန်တော့မှ စပါးစိုက်ကြတာ၊ ဒါလည်း လယ်ရိုင်းလိုပါပဲ” ဟုလည်း ပြောသည်။

“ပင်ပန်းပါတယ်ကွာ၊ မင်းအသက်အရွယ်နဲ့ သိပ်အပင်ပန်း မခံနဲ့ကွာ” ဟုလည်းဖျက်သည်။

ကျွန်တော်က စိတ်တော့ပျက်မသွား။

သို့သော်လည်း တစ်နှစ်ကျော် ကြာသွားသည့်တိုင် ထိုနေရာကို မရောက်ဖြစ်။

တစ်ရက်တွင်တော့ တူ၊ တူမတွေလို ရင်းနှီးနေသည့် ရှေးဟောင်း သုတေသနဦးစီးဌာန၊ ပဲခူးဌာနခွဲမှ ကိုထွန်းထွန်းအေး၊ ယဉ်ယဉ်မွန် တို့ လင်မယားနှင့် စကားစမြည်ပြောရင်း ထိုလေးထောင့်ကွက်ကြီး အကြောင်း ရောက်သွားသည်။ ကိုထွန်းထွန်းအေးက စိတ်ဝင်စား သွားသည်။ “တစ်ရက်ရက်သွားမည်” ဟု အားတက်သရော ပြောသည်။

ပြောသည့်အတိုင်းပင် သူတစ်ရက် ရောက်လာသည်။ သူ တပည့်နှစ်ယောက် ပါသည်။ ဆိုင်ကယ်နှစ်စီးနှင့် သွားမည်ဟုဆို သည်။ သူ့လက်ထဲမှာလည်း ကောင်းကင်မြေပုံမှထုတ်သည့် မြေပုံ တစ်ခုပါလာသည်။ အားရစရာတော့ ကောင်းသည်။ သူတို့နှင့်အတူ ကင်မရာကောင်းကောင်းတွေပါသည်။ လက်ပံတော့၊ GPS ပေကြီးဘူး စသည်ဖြင့် တိုင်းတာရေးကိရိယာတွေ ပါပါသည်။

လမ်းပြမည့်သူမရှာတော့။ မြေပုံအားကိုးပြီး သွားကြမည်ဖြစ် သည်။ ဆိုင်ကယ်ကို နှစ်ယောက်တစ်စီး စီးပြီး သွားကြခြင်းဖြစ်

သည်။ ပဲခူးမှ ကမာနတ်ထိ နှစ်မိုင်ခန့်မောင်းရသည်။ ကမာနတ်ရွာ မြောက်ပိုင်း သင်္ချိုင်းထိ ရွာလယ်လမ်းအတိုင်း ဟိုဝင်သည်ထွက် မောင်းရင်းသွား၊ သင်္ချိုင်းဘေးမှကပ်လျက် လူသွားလမ်းဖုန်ဖုန် ရှိသည်။ လယ်ကန်သင်းရိုးလမ်းဖြစ်သည်။ တစ်အားမောင်း၍မရ၊ ဖြည်းဖြည်းချင်း မောင်းသွားရသည်။ ဆိုင်ကယ်စီးရင်းနှင့် ကွင်းအနေ အထားကိုလည်းကြည့်။

အတော်သွားမိကြတော့ လမ်းသွားလမ်းလာ လူငယ်လေး တစ်ယောက်ကို တွေ့ရသည်။ လယ်သမားလူငယ်လေး ဖြစ်မည်။ မြေပုံဖြန့်ပြပြီး သူ့ကို မေးမြန်းစူးစမ်းကြည့်သည့်အခါ ထိုလေးထောင့် ကွက်ကို သူသိသည်။ လမ်းညွှန်ပေးသည်။ ကျွန်တော်တို့ နောက် ကြောင်းပြန်လှည့်ရဦးမည်။ နောက်ဘက်မှာ တာရိုးဟောင်းကြီး တစ်ခု ကျန်ခဲ့သည်။ ပဲခူး-တညင် ဖောက်လုပ်ထားသည့် မီးရထား လမ်းဟောင်း ဖြစ်သည်။ တာရိုးပျက်ကြီးပမာသာ ရှိနေတော့သည်။ ထိုတာရိုးပေါ်မှ မြောက်ဘက်ကို ပြန်မောင်းသွားရမည်။ ပဲခူး- မော်လမြိုင်မီးရထားလမ်းရှိရာဘက်ကို မောင်းသွားကြရမည်။ တာလမ်း ဟောင်းအဆုံး ခွဆုံနေရာ၌ ထိုလေးထောင့်ကွက်ကြီး ရှိနေမည် ဟုဆိုသည်။

တကယ်တော့ တာရိုးလမ်းက မော်တော်ဆိုင်ကယ်ပင် စီး၍ မကောင်း၊ မြေက မညီမညာဖြစ်သည့်အပြင် အချို့နေရာ၌ ချုံပင် နွယ်ပင် မြက်ရိုင်းပင်တွေ ပိတ်နေသည်။ တံတားဟောင်းရှိသည့် နေရာဆိုလျှင် အောက်ဘက် ချုံနွယ်တွေကြားထဲမှ ဆင်းသွားကြရ သည်။ ကျွန်တော်အလိုသာဆိုလျှင် “ဆိုင်ကယ်နာသည်” ဆိုပြီး လက်လျှော့ကာ ပြန်လာခဲ့မည်ဖြစ်သည်။

ကိုထွန်းထွန်းအေးက တော်ရုံနှင့် အလျော့ပေးချင်ပုံမရ။ “ရအောင်ဖြစ်မည်၊ ရောက်အောင်သွားမည်” ဟု ဇွဲတင်းပြီး ရနိုင်သလောက် ရောက်နိုင်သလောက် ဆိုင်ကယ်အနာခံကာ စီးသည်။ စီး၍မရသည့်နေရာ ဆင်းတွန်းသည်။ မ၊ ရွှေ့မှရမည့်နေရာတွင် မ၊ ရွှေ့ကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ကောင်းကင်မြေပုံပါ အကွက်ကြီးရှိရာကို ကျွန်တော်တို့ ရောက်သွားကြသည်။

တကယ်ရောက်ဖြစ်တော့မှပဲ မြို့ဟောင်းရာဟု စွဲယူထားသော အစွဲလည်းပျောက်တော့သည်။ လေးထောင့်ကွက်ကြီး ပတ်ပတ်လည် အနားရေးကို ယခင်က မြေသားမြို့ရိုးဟောင်းရာဟု ထင်မှတ်မိခဲ့ သည်။ မြို့ရိုးရာမဟုတ်ဘဲ မြောင်းရာ ဖြစ်နေသည်။ အကျယ် ပေ ၅၀ မှ ပေ ၇၀ အထိကျယ်ပြီး အနက် ၂ ပေခန့် ထင်ပေါ်နေသေးသည်။

နန်းမြို့ရိုးဟုထင်မှတ်ထားသော အလယ်ကွက်သည်လည်း အလားတူ မြို့ရိုးအဖြစ်ရှိမနေဘဲ ရေမြောင်းရာ ပတ်လည်ရံထားသည့် ကုန်းမြေကွက် ဖြစ်သည်။ အလျားအနံပေ ၂၀၀ ခန့်စီ ရှိသည်။ အလယ်တွင် အလျားလိုက် ဒေါင်လိုက်မြောင်းက ဖြတ်သွားသည်။ ထိုမြောင်းများသည်လည်း ပေ ၅၀ မှ ပေ ၇၀ ခန့်ထိ ကျယ်သည်။ ကျန်နေသော ကုန်းမြေကွက်များ၌မူ ရှေးဟောင်း အုတ်ခဲ အကျိုးအပိုင်းများနှင့် အုတ်ရိုးအလွှာအစများ တွေ့ရသည်။ အုတ်ခဲကျိုးများသည် ဗျက် ၇ လက်မ၊ ထု ၂ လက်မ အရွယ်တွေ ဖြစ်သည်။ အုတ်သားပွသည်။ အဝါရောင်ဖျော့ဖျော့ ရှိသည်။ အုတ်ပိုင်းကျိုးတစ်ခုတွင် ထူးထူးခြားခြားဆိုသလို လက်ရေးစင်းများပင် ပါသည်။ ဒိုက်ဦး ကောလိယမြို့ဟောင်းတွင် တွေ့ရသည့် ထောင့်ဖြတ် လက်စင်းရာမျိုး ဖြစ်သည်။

လေးထောင့်ကွက်ကြီး ၂ ကွက်စပ်အကျယ်မှာ အနံ ၄ ဖာလုံခန့်၊ အလျား ၈ ဖာလုံခန့်ရှိသည်။ မြို့ဟောင်းရာမဟုတ်မှန်း သေချာသည်။ ကမာနတ်ရွာသားကြီးပြောသည့် “ဘုရင့်လှေတော်များ ဝှက်ထားသည့်နေရာ” ဟူသောစကားကို လက်ခံချင်သလိုလိုဖြစ်လာသည်။

ဘုရင့်နောင်လက်ထက်က ပဲခူးမြစ်ရေလမ်းကြောင်းသည် ယနေ့ မျက်မှောက်ခေတ် မြင်တွေ့နေရသည့်အတိုင်း မြို့အနောက်မှာ ရှိနေသည်မဟုတ်။ မြို့အရှေ့ဘက်တွင် ရှိနေသည်။ ပဲခူး (ဟံသာဝတီ) သည် ထိုစဉ်က ရေပတ်လည်ဝိုင်းသည့် ကျွန်းသဖွယ် ရှိခဲ့သည်။ ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောသွား ရေလမ်းကြောင်းသည် ပဲခူးမြို့အရှေ့ဘက်မှာရှိသည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းတွင်လည်း အတိအလင်းပါသည်။ ယခု ပဲခူးအရှေ့တောင်ဘက် စိန်သာလျောင်းတွင် သင်္ဘောဆိပ်တစ်ခု (မဟာဗုဒ္ဓရူပဆိပ်)၊ ကမာနတ်တွင် သင်္ဘောဆိပ်တစ်ခု၊ သင်္ဘောဘုရားခေါ် ကျိုက်ကလွန်ပွန်း ဘုရားအနီးတွင် သင်္ဘောဆိပ်တစ်ခုရှိပြီး ရေကြောင်းလမ်းသည် တောင်မှ မြောက် ကွေ့ဝိုက်ကာ ရှိနေခဲ့သည်။

ထိုရေကြောင်းလမ်းမှဆိုလျှင် ယခုဘုရင့်လှေတော်များ ဝှက်ထားရာနေရာသည် များစွာ မဝေးကွာလှ။ အများဆုံး ၂ မိုင်ခန့်သာရှိမည်။ ပဲခူးမြစ်ကြောင်းလမ်းသို့ စီးဝင်သည့်ချောင်းရိုး၊ မြောင်းရိုးတစ်ခုခုနှင့် ဆက်သွယ်နေပေလိမ့်မည်။ ထိုမြောင်းရိုး၊ ချောင်းရိုးမှတစ်ဆင့် ဘုရင့်လှေတော်များ ကောင်းစွာဝင်ထွက်နိုင်ကြလိမ့်မည်။

လေးထောင့်ကွက်ကြီး ၂ ခု၏ အလယ်တွင်ရှိသော လေးထောင့်ကွက်ငယ် ၂ ခုမှ အုတ်ကျိုးဟောင်းများ၊ အုတ်ရိုးလွှာများ တွေ့ရသော ကုန်းမြေကွက်များသည် ရှေးက အုတ်ခံအဆောက်

အအုံများရှိရာနေရာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အုတ်အဆောက်အအုံဖြစ်၍ အဆင့်မြင့်အရာရှိများ အဆောက်အအုံဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ အကယ်၍ ဤလေးထောင့်ကွက်ကြီးသည် ဘုရင့်လှေတော်လုပ် အလုပ်ရုံစခန်း ဖြစ်မည်ဆိုပါက ထိုအဆောက်အအုံများသည် အလုပ်ရုံစခန်းမှူး ဗိုလ်မှူး ဗိုလ်ချုပ်တို့နေစရာ အိမ်တော်၊ တဲတော်များ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

မြောင်းရာ၊ ရိုးရာခြားသည့် ကုန်းမြေများပေါ်၌ လှေတော်လုပ် အမှုထမ်းများ တဲတော်၊ လှေတော်အလုပ်ရုံ၊ ပစ္စည်းသိုလှောင်ရာရုံ စသည်တို့ရှိကြဦးမည်။ လှေတော်လုပ်အမှုထမ်းများ၊ ဗိသုကာများ တို့ကို ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရသူများ စသည်ဖြင့် လူနေစည်ကားခဲ့ရာ နေရာ ဖြစ်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့မဟုတ်ဘဲ မှန်းဆချက် မျှသာဖြစ်၍ ဖြစ်မည်၊ မဖြစ်မည် အတတ်မပြောသာ။

ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ ဒုတိယအုပ်၊ စာမျက်နှာ ၁၄၅ ၌ တပင်ရွှေထီးလက်ထက် ပြည်သို့ ရေကြောင်းချီရာ၌ “ကျော်ထင် နော်ရထာ လျှောက်သည့်အရေးကို ကြိုက်တော်မူ၍ သည်အတိုင်း စီရင်အမိန့်တော်ရှိ၍ ကျော်ထင်နော်ရထာ စီရင်ရသည်။ ဟံသာ ဝတီတွင် ဝှက်ကဲ့၍ထားသော တိုက်လှေများကို ဝင်လာသော သူတို့ကို ဆုလာဘ်ပေး၍ယူစေပြီးလျှင်” ဟုပါရှိသည်။

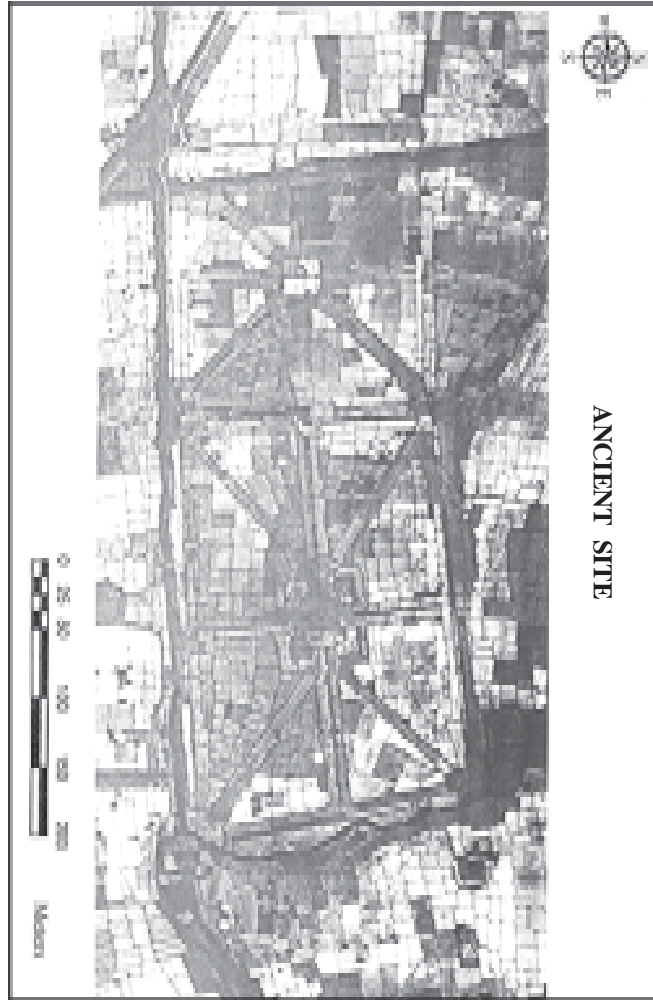
ထို့အတူ စာမျက်နှာ ၁၄၉ ၌လည်း -

“ရဲတော်မူ၍ တစ်လခန့်ရှိလျှင် တိုက်လှေမပါသောကြောင့် ဟံသာဝတီမှာရှိလေသော တိုက်လှေကြီး သုံးရာကျော်ကိုသွား၍ ယူလေသည်” ဟူ၍ ပါရှိသည်။ ထိုအချက်များကို ထောက်ချင့်ပြီး ဤကောင်းကင်မြေပုံမှတစ်ဆင့် ရှာဖွေတွေ့ရှိနေရသော လေးထောင့် ကွက်ကြီးသည် ရန်သူတို့အလွယ်တကူ မမြင်မတွေ့သာအောင်

ဝှက်ထားသော ဘုရင့်လှေတော်များ ဝှက်ကဲ့ထားရာနေရာဖြစ်မည် လောဟု ဆင်ခြင်မိသည်။ လှေတော်များအပြင်သို့ မထုတ်သေးဘဲ ဝှက်ထား၊ သိမ်းထားရာစခန်းအဖြစ် အသုံးပြုခဲ့မည်လော ဆင်ခြင် သုံးသပ်ချက်များက လက်စမသတ်နိုင်အောင်ရှိရသည်။

ခိုင်လုံသောမှတ်တမ်းမှတ်ရာ မတွေ့မချင်း ဤသုံးသပ် ထင်မြင်ချက်ကို အတည်ပြုထားရပေဦးမည်။





**အခန်း- ၂၁**  
**ဘုရင့်နောင်မင်းကြီး၏ ဆင်ကျုံးကို**  
**ရှာဖွေလေ့လာခြင်း**

ခရစ်နှစ် ၁၅၆၉ ခုနှစ်က အီတလီနိုင်ငံ၊ ဗင်းနစ်မြို့သား၊ ဆီဇာ ဖရက်ဒရစ်ဆိုသူသည် ဟံသာဝတီနေပြည်တော်သို့ ရောက်လာခဲ့ဖူး သည်။ ထိုစဉ်က ဟံသာဝတီသည် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ မင်းနေပြည်တော်ဖြစ်သည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်က ဟံသာဝတီ နေပြည်တော်တွင် သူတွေ့မြင်လေ့လာခဲ့သမျှကို မှတ်တမ်းရေး သွားသည်။

သူ၏မှတ်တမ်း၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးအကြောင်း၊ ဟံသာဝတီမင်းနေပြည်တော်အကြောင်း စသည့် အကြောင်းအရာ စုံလင်ပါသည်။ ထိုအကြောင်းအရာများတွင် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး၏ ဆင်ကျုံးအကြောင်းလည်းပါသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဆင်ကျုံးမှာ ဟံသာဝတီ မြို့တော်နှင့် နှစ်မိုင်ခန့်အကွာတွင်ရှိကြောင်း၊ ခွဲညားထည်ဝါစွာ တည်ဆောက်ထားပြီး ရွှေပိန်းချထားကြောင်း၊ ကျုံးအတွင်း ပြန်ပြူး



ညီညာသည့် ဆင်ဖမ်းတလင်းရှိကြောင်း၊ ဆင်ဖမ်းသည်ကိုကြည့်ရှုနိုင်ရန် ပွဲကြည့်စင်များကို ကျုံးပတ်လည်တွင် ဆောက်လုပ်ပေးထားကြောင်း၊ ဆင်ကျုံးအနီးတွင် တောနက်ထူထူကြီးရှိကြောင်း ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။

ထိုမှတ်တမ်းကိုဖတ်ရှုပြီးကတည်းက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးတည်လုပ်သည့် ထိုဆင်ကျုံးကို သွားရောက်လေ့လာချင်ခဲ့သည်။ ရာဇဝင်စာမျက်နှာများတွင် ရှာဖွေလေ့လာသည့်အခါ တွင်းသင်းတိုက်ဝန် မဟာစည်သူ ဦးထွန်းညို၏ “မဟာရာဇဝင်သစ်” တွင် နန်းတော်မြောက် တာတစ်ရာတွင် ရေအိမ်နှင့် ဆင်ကျုံးလုပ်သည်” ဟုသာ ပါသည်။ မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ-၃၃၈ ၌မူ “ရွှေနန်းတော်မြောက် တာတစ်ရာတွင် ဆန်းကြယ်လှစွာသော ရွှေအိမ်တော်နှင့်တကွ ဆင်ကျုံးတည်တော်မူသည်” ဟုဖော်ပြထားသည်။

ထိုကာလကို သက္ကရာဇ် ၉၂၃ ခု ပြထားသည်။ “ထိုနေ့မှာပင် ရာဇာဒေဝီတွင် သားဖွားကြောင်း၊ သံဃာတော် စည်းဝေးစဉ်ဖွား၍ သယံဒတ္တမှည့်ခေါ်ကြောင်း၊ ထိုနေ့မှပင် ရွှေငါးဆယ့်သုံးပိဿာ အကျပ်လေးဆယ်၊ မဟာစေတီကို မျက်ပါးပို့လှူကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကိုသာ တွေ့ရသည်။ ဆင်ကျုံးနှင့် ပတ်သက်၍ အကျယ်မဖော်ပြ။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ဇင်းမယ်ကို စစ်ချီထွက်နေစဉ် ဟံသာဝတီ မင်းနေပြည်၌ ပုန်ကန်ထကြွမှုတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ ရှမ်း၊ ယွန်းအရပ်ရပ်က ယူခဲ့သည့်လူတို့ကို ဟံသာဝတီ (ပဲခူး) တွင် အကွက်အစုချ၍ နေစေခဲ့ရာ ထိုလူတို့က ရှမ်းတစ်ယောက်ကို ဗညားကျန်းအမည်မှည့်၍ ပုန်ကန်ထကြွကြခြင်းဖြစ်သည်။ ပုန်ကန်

သူတို့က ပြည်ရွာကို ဖျက်ဆီးမီးထင်းတိုက်သဖြင့် မင်းတရားကြီး၏ ကောင်းမှုတော်များဖြစ်သည့် သိမ်၊ ကျောင်းဇရပ်၊ တန်ဆောင်းပြာသာဒ်၊ ရေသဘင် နန်းတော်နှင့် ဆင်ကျုံးတို့ ပျက်စီးခဲ့ရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၂၇ ခုနှစ် နှစ်ဦးပိုင်းက ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သက္ကရာဇ် ၉၂၇ ခုနှစ် ဒုတိယဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၅ ရက် (၁၅၆၅ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၁၇ရက်) တွင် ရေသဘင် နန်းပြသာဒ်နှင့် ဆင်ကျုံးကို အသစ်ပြန်လည်ပြုလုပ်ခဲ့ရသည်။

မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ-၃၇၀ ၌ “သူပုန်တို့ မီးတိုက်လေသော် ရေသဘင်၊ ရွှေပြာသာဒ်နှင့်တကွ ဆင်ကျုံးကိုလည်း လုပ်တော်မူသည်” ဟု တွေ့ရသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် အမှုတော်ထမ်းရွက်ခဲ့သော ထောင်သင်းမှူး မင်းလက်ယာက “ရာဇဌာနီ” ချီ ဟံသာဝတီမြို့၊ ဘွဲ့ရတုကိုရေးသားပြီး မင်းတရားကြီးထံ ဆက်သွင်းခဲ့ရာ မင်းတရားကြီးက အားရတော်မူသဖြင့် ထောင်သင်းမှူး မင်းလက်ယာအား နဝဒေးဘွဲ့ ပေးခဲ့ကြောင်း မှတ်သားရသည်။ ဤနဝဒေးကြီး၏ ဟံသာဝတီမြို့ဘွဲ့ရတု၌ “ဌာနခန်းဝါ၊ ရှစ်မျက်နှာလည်း၊ ချိန်ခါသီးမှည့်၊ ပင်တိုင်းပြည့်မှ၊ ရှုကြည့်မဆုံး၊ ဆင်ကျုံးသာလွန်၊ နန္ဒဝန်က” ဟူသောအပိုဒ် ပါရှိသည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး တည်လုပ်သည့် နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်နှင့် ဆင်ကျုံးကိုပါ ပါဝင်အောင် “ဆင်ကျုံး သာလွန်၊ နန္ဒဝန်က” ဟူ၍ ရေးသားစပ်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

သမိုင်းစာမျက်နှာများတွင် ထင်ရှားစွာပါရှိနေပါလျက် ယခင်က မသိရှိ၊ မလေ့လာမိခဲ့သည်ကို ရှက်နေမိသည်။ မိမိတို့လို ပဲခူးမှာ အခြေချနေထိုင်သူ အတော်များများလည်း မသိကြဟုထင်သည်။ ပြောသံဆိုသံ သိပ်မကြားရ။

သမိုင်းသုတေသီ စာရေးဆရာ မောင်စေတနာကတော့ သိသည်။ ပဲခူးမြို့မြောက်ဘက် နှစ်မိုင်အကွာမှာ ရှိသည်ဟုပြော သည်။ သွားရောက်ဖူးခြင်း၊ လေ့လာခဲ့ဖူးခြင်းတော့ ရှိပုံမရ။ “သွားရအောင်” ဟု သူ့အဖော်ညှိသည်။

တိုက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင်ပင် ရှေးဟောင်းစာပေများကို ပြုစု ရေးသားနေသူ ရှေးဟောင်းစာပေသုတေသီတစ်ဦး အမည်ခံ ဦးထွန်းရည်ကလည်း ရောက်လာသည်။ သို့ဖြင့် ကျွန်တော်တို့သုံးဦး သွားရောက်ဖြစ်ကြသည်။

သွားရမည့်နေရာက ပဲခူးမြို့မြောက်ဘက် ကွင်းပြင်ထဲ ဖြစ်သည်။ ပဲခူးမြို့မှ မန္တလေးဘက်အထွက် ရှမ်းတန်းရပ်ကွက်ကို ဖြတ်ရသည်။ ရန်ကုန်-မော်လမြိုင်မီးရထားလမ်းကို ကျော်ရသည်။ ထိုမှ လယ်ကွင်းထဲ ဖြတ်ပြီး တစ်မိုင်ခန့် သွားရသေးသည်။ ဆင်ကျုံးမရောက်မီ ဆင်ကျုံး ဘုရားကျောင်းဝင်းကို ရောက်သည်။ ကျောင်းဝင်းကိုကျော်ပြီးမှ ဆင်ကျုံးကိုရောက်သည်။

ကျွန်တော်တို့ သွားရောက်ချိန်က မိုးရာသီ ရေကြီးနေချိန် ဖြစ်သည်။ ရာသီဥတုက ကြည်ကြည်လင်လင် မရှိ၊ တစ်ကွင်းလုံး မှောင်ပြီး မိုးကလည်းတဖွဲဖွဲ တစ်မိမိရွာနေသည်။ ရေကျော်ရေလျှံ နေသော ကန်သင်းရိုးများကို ဖြတ်ပြီးသွားကြရသည်။ လူသွားလူလာ အဆက်ပြတ်သည်။ ရာသီဥတုအခြေအနေ သိပ်မပေးသော်လည်း လာမိမှတော့ ရောက်အောင်သွားမည်ဟူသော ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် ဇွတ်ပေပြီး သွားမိကြခြင်းဖြစ်သည်။

ရုတ်တရက်ကြည့်လျှင် ခင်တန်းတောအုပ်တစ်ခုဟုသာ ထင်စရာရှိသည်။ ဆင်ကျုံးမှန်းမသိနိုင်ပေ။ “အဲဒါပဲဗျ ဆင်ကျုံး”

ဟုဆို၍သာ ဆင်ကျုံးမှန်း လက်ခံလိုက်ရခြင်းဖြစ်သည်။ ချုံနွယ် ပိတ်ပေါင်းတွေက ထူထပ်စွာ ပေါက်ရောက်နေသည်။ မြောက်ဘက် မလှမ်းမကမ်းတွင်လည်း သစ်ပင်ကြီးတွေ အုပ်အုပ်ဆိုင်းဆိုင်း ရှိနေသည်။ ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်မည်။ ထိုရွာနှင့် ဆင်ကျုံးတောတန်း သည် ဆက်နေသယောင်ထင်ရသည်။ ဆင်ကျုံးအရှေ့ဘက်တွင်လည်း ခင်တန်းတောရိုးသည် တန်း၍ရှည်လျားစွာ သွားနေသည်။ ဆင်ကျုံးတာရိုးအခြေမှာလည်း မြက်ပင်ရှည်၊ ကိုင်းပင်ရှည်တွေနှင့် ခြေခင်းလက်ခင်းမသာ။

မြေဆိုးမြေဟောက်များ တွေ့လျှင်အခက်ဟု ခြေထောက်ကို ရဲရဲမချခုံ၊ မနင်းခုံ၊ မြက်တောထဲပြူးပြဲအောင် ကြည့်ပြီးမှ ရင် တထိတ်ထိတ်ဖြစ်ရင်း ခြေလှမ်းကိုချရဲ ရွေ့ရဲရသည်။ ဦးထွန်းရည် ကမူ မြေမကြောက်၊ ကင်းမကြောက် ရဲတင်းစွာပင် မြက်ပင်တွေ၊ ချုံပင်တွေကို ထိုးဖြုတ်ပြီး ချော်ချော်ချွတ်ချွတ်နှင့်ပင် ကျုံးတာရိုးပေါ် ကုတ်တက်သွားသည်။ သူ့ခြေရာအတိုင်းနင်းပြီး သစ်ကိုင်းသစ်ခက် တွေကို ဆွဲကာဖယ်ကာဖြင့် မောင်စေတနာလည်း နောက်မှလိုက် တက်သွားသည်။ ကျုံးရိုးထိပ်တွင်လည်း ချုံနွယ်တွေ ပိတ်နေသဖြင့် သူတို့နှစ်ယောက်စလုံး နေရာများစွာမရွေ့နိုင်ကြ။ ရောက်ရာနေရာ မှသာ ကုန်းကြည့်လိုက်၊ ကွကြည့်လိုက် လုပ်နေကြသည်။

ကျွန်တော်လည်း ဆင်ကျုံးကို ရောက်ပြီးခါမှ အတွင်းဘက် ကိုမကြည့်မမြင်ခဲ့ရဘူးဆိုလျှင် လူရယ်စရာဖြစ်တော့မည်ဟု တွေးမိ ကာ သူတို့ခြေရာများကိုသာ တစ်ထပ်တည်းနင်းပြီး ခက်ခက်ခဲခဲ ကုတ်တွယ်တက်ခဲ့သည်။ ကျုံးရိုးတာထိပ်ပေါ်သို့ ရောက်သွားပြီ၊ သို့သော် သစ်ပင်ချုံနွယ်တွေ ပိတ်နေသဖြင့် ခြေတစ်လှမ်းပင် မရွေ့

နိုင်။ ရှေ့မှ သစ်ခက်သစ်ကိုင်းများကို ဆွဲကာဖယ်ကာလုပ်ရင်းသာ ကျုံးအတွင်းဘက်ကို လှမ်းကြည့်ရသည်။ ကျုံးအတွင်း ပြန်ပြူး ညီညာသော မြက်ခင်းစိမ်းစိမ်းသာ လှမ်းမြင်ရသည်။

မလှုပ်သာ၊ မလှည့်သာအနေအထားမို့ ဤမျှနှင့်သာ ကျေနပ် လိုက်ကြရသည်။

ဆင်ကိုစမ်းရင်း ဆင်ဆိုသည်မှာဟု တကွဲတပြား မှတ်ချက်ချ ခဲ့ကြသော မျက်မမြင်ပုဏ္ဏားခြောက်ယောက် ပုံပြင်ကို သတိရမိ သည်။ ခြေထောက်ကို စမ်းမိသည့် ပုဏ္ဏားက ဆင် ဆို သည် မှာ သစ်ပင်နှင့်တူသည်ဟုဆိုသလို၊ အစွယ်ကိုစမ်းမိသူက ဆင်ဆိုသည်မှာ လှံနှင့်တူသည်ဟု ဆိုသလိုမျိုး ပြောရတော့မည်။ ဆင်ကျုံး ဆိုသည်မှာ လေးဖက်လေးတန် မြေသားတမံ ပတ်ထားသည့် ညီညာပြန်ပြူးသော တလင်းကြမ်းပြင်ရှိ ရေမရှိသောကန်ကြီး ပါလားဟု ဆိုရပေတော့မည်။

ဘဝင်တော့မကျခဲ့။ ရင်ထဲအီလည်လည်ဖြစ်ပြီး ပြန်လာခဲ့ရ ပေမယ့် စိတ်ထဲတော့ မကျေနပ်။

မိုးအကုန်ဆောင်းရာသီ ရာသီဥတုသာယာသောရက် တစ်ရက် တွင် ကျွန်တော်တစ်ကိုယ်တော် သွားဖြစ်လိုက်သေးသည်။ ခြေခင်း လက်ခင်း မသာချိန် သွားရောက်ခဲ့သည့် ပထမဦးဆုံးအကြိမ်ကို မကျေနပ်၍ အဖော်မရှာတော့ဘဲ တစ်ယောက်တည်း ထပ်မံ သွားရောက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ မိုးကုန်ပြီဆိုပေမယ့် ဆင်ကျုံးနဖူး တာရိုးတစ်လျှောက်မှာ ချုံနွယ်ပိတ်ပေါင်းများက ထူထပ်ပိတ်ဆို့နိုင်ဆဲ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ကုန်းမြေ ခြောက်ခြောက်သွေ့သွေ့ရှိပြီး မိုးတွင်း ကထက်စာလျှင် အနည်းငယ် ခြေလက်လှုပ်ခွင့်သာခဲ့သဖြင့် ကျုံးအတွင်း ထဲပင် ရောက်အောင်ဝင်ခဲ့သည်။

ကျုံးအတွင်း တလင်းကြမ်းပြင်သည် ပြန်ပြူးညီညာလှသည်။ ပေါက်ရောက်နေသော မြက်ပင်များက ပျိုးခင်းထဲမှ စပါးပင်ပေါက် ကလေးများကဲ့သို့ စိစိညီညီရှိနေသည်။ ကျုံးအတွင်းအကျယ်သည် ခန့်မှန်းပေ ၁၅၀ ခန့် ရှိမည်။ လေးဖက်လေးတန် တာရိုးကုန်းတန်း ပိတ်ရှိပြီး ချုံနွယ်သစ်ပင်တွေ ဖုံးပိတ်နေသည်။ အရှေ့ဘက်တွင် ဆင်ကျုံးဝင်ပေါက်ရှိသည်ဟု မောင်စေတနာက ပြောဖူးသည်။ ထို့ကြောင့် အရှေ့ဘက်ကျုံးရိုးတစ်လျှောက် ရှာကြည့်သည့်အခါ သစ်ပင်ချုံနွယ်တွေ ပိတ်ဆို့နေသော ဝင်ပေါက်တစ်ခုကို တွေ့ရသည်။ အောက်ခြေအကျယ် ၁၅ ပေခန့်ရှိမည်။ ဘေးနှစ်ဖက် တာရိုး ကုန်းတန်းရှိပြီး သစ်ပင်တွေ ပေါက်ရောက်နေသည်။

ကျုံးအပြင်ဘက်ပြန်ထွက်၍ ဝင်ပေါက်ရှိသည့် နေရာကို ကြည့်သည့်အခါ ကျုံးရိုးဝင်ပေါက်ရှိရာ၌ လက်တံတာရိုးကြီးနှစ်ခု သည် ပြိုင်လျက် အရှေ့ဘက်သို့ ဦးတည်သွားနေသည်။ အရှည်ပေ ၁၀၀ ခန့် ရှိမည်။ လက်တံနှစ်ခု၏ တာရိုးတာပေါင်သည် အနိမ့်ဆုံး နေရာ၌ပင် ၁၀ ပေခန့် မြင့်သည်။ အချို့နေရာ၌ ၁၃ ပေ ၁၄ ပေ ခန့်ပင်ရှိသည်။

ကျုံးပတ်လည် တာရိုးတာပေါင်မှာလည်း အတော်များများ ပွန်းတီးလျက်ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။ အချို့ တာပေါင်အမြင့်သည် ၁၀ ပေ ခန့်ပင် ရှိသေးသည်ကို တွေ့ရသည်။ လူသံသူသံ ကင်းဆိတ် ပြီး တောကြီးမျက်မည်းထဲ ရောက်နေသလိုရှိသဖြင့် အရဲစွန့်ပြီး ကြာကြာ မနေရဲသလို ဟိုဟိုဒီဒီလည်းနဲ့စပ်အောင် မလေ့လာဝံ့ခဲ့။ ဤမျှနှင့်ပင် ကျေနပ်လိုက်ပြီး ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဆင်ကျုံး လေ့လာရေး ခရီးကို အဆုံးသတ်ခဲ့ရသည်။

ရှေးမြန်မာဘုရင်များလက်ထက်က ဆင်၊ မြင်း၊ ရထား၊ ခြေသည်ဟူ၍ စစ်အင်္ဂါလေးပါးရှိသည့်အနက် ဆင်တပ်သည်

အဓိကကျပြီး အရေးပါလှသည်။ ဆင်တပ်ကို ရှေးမြန်မာရှင်ဘုရင်များသည် အားကိုးအားထားပြုကြသည်။ ဆင်တပ်ကို မြန်မာဘုရင်များ၏ လက်နက်တော်ကြီးဟုပင် သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ရန်သူ့တပ်၊ မြို့များကို ဝိုင်းရံလုပ်ကြံသည့်အခါ မြို့တံတိုင်း အရံအတားများအား ဖြိုဖျက်ရာ၌ ဆင်များက အလွန်အားထားစရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။

စစ်ရေးစစ်ရာ၌ ဆင်ကို အားထားပြီး အသုံးပြုရသဖြင့် ရှေးမြန်မာရှင်ဘုရင်များသည် ဆင်များစွာရအောင် စုဆောင်းသိမ်းမွေးကြသည်။ ဆင်ဖမ်းသမားများကို တောတောင်အနှံ့ စေလွှတ်ပြီး ဆင်ကျော့ဖမ်းစေသည်။ ရှေးအခါက မြန်မာနိုင်ငံသည် ထူထပ်နက်ရှိုင်းသောသစ်တောကြီးများ ပေါများခြင်းကြောင့် တောဆင်ရိုင်းများကျက်စားရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။

ဆင်ရိုင်းများကို ကျော့ဖမ်းပြီး ဆင်ယဉ်ဖြစ်အောင် မွေးမြူသိမ်းသွင်းကာ ဆင်တပ်ကြီးဖွဲ့၍ စစ်ရေးစစ်ရာ၌ အသုံးပြုခဲ့ သည်မှာ ပုဂံခေတ်ကတည်းက ဖြစ်သည်။ မြန်မာရာဇဝင် စာမျက်နှာ များ၌ ရဲမက်ဗိုလ်ပါ ဆင်လုံးမြင်းရင်းနှင့် ချီတော်မူသည်ဟူ၍ ဖော်ပြလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ၁၃ ရာစု ခရီးသည်ကြီး မာကိုပိုလို၏ မှတ်တမ်း၌ ပုဂံနရသီဟပတေ့မင်း၏ ဆင်တပ်ကြီး အကြောင်းပင် ပါသေးသည်။

ခန်းမင်းကြီး၏တာတာတပ်များ ပုဂံမင်းပိုင်နယ်၏ နယ်စွန်နယ်ဖျား၌ တပ်စွဲထားသည်ကို ခုခံကာကွယ်ရန် စေလွှတ်သော မြန်မာတပ်တွင် “များစွာသော တိုက်ဆင်များပါသော ဆင်တပ်ကြီးလည်း ပါကြောင်း၊ သူ့နိုင်ငံတွင် ဆင်များစွာရှိကြောင်း၊ ဆင်ကျော့ပေါ်တွင် သစ်နှင့်ဆောက်ထားသော ရဲတိုက် သို့မဟုတ် ခံတပ်ငယ်

များပါကြောင်း ရဲတိုက်တစ်ခုတွင် စစ်သား ၁၂ ဦးမှ ၁၆ ဦးထိ ပါကြောင်း” မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

၁၅ ရာစုတွင် ဗင်းနစ်မြို့သား ကုန်သည် နီကိုလိုဒီကွန်တီသည် အဝမြို့တော်သို့ ရောက်ခဲ့ဖူးသည်။ အလားတူ ၁၄၉၆ ခုနှစ်က ဂျနိုဝါမြို့သားကုန်သည် ဆန်စတီဖန်နိုဝါသေးမ၊ ၁၆ ရာစုတွင် ဆီဇာဖရက်ဒရစ်နှင့် ရပ်ဖစ်ချ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာရောက်ဖူးကြရာ သူတို့ရေးသော မှတ်တမ်းများ၌ မြန်မာဘုရင်များ၏ ဆင်တပ်အကြောင်းကိုပါ ထည့်သွင်းရေးသားခဲ့ကြသည်။

ဒီကွန်တီ၏ ခရီးသွားမှတ်တမ်း၌ တနင်္သာရီ၊ မုတ္တမနှင့် ပဲခူးတို့တွင် သူတွေ့မြင်ကြားသိခဲ့ရသည့် မြန်မာ့ဆင်များအကြောင်းကို “ဤဒေသတွင် ဆင်အလွန်ပေါကြောင်း၊ ဘုရင်သည် တိုက်ဆင်ပေါင်း တစ်သောင်း ပိုင်ဆိုင်ပြီး စစ်တိုက်လျှင် ဆင်တပ်ဖွဲ့သုံးကြောင်း၊ ဆင်ကျော့ပေါ်တွင် ရဲတိုက်ငယ်များပါကြောင်း၊ ရဲတိုက်တစ်ခုအတွင်း၌ လှံတပ်သား ၈ ဦးမှ ၁၀ ဦးပါကြောင်း၊ သူတို့သည် လေးနှင့်မြားနှင့်လည်း ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်နိုင်ကြောင်း”

“ဤနိုင်ငံ၏ ဘုရင်သည် ဆင်ဖြူတော်ကိုစီးကြောင်း၊ ဆင်ဖြူတော်၏လည်တွင် အဖိုးတန်ကျောက်မျက်ရွဲများနှင့် စီခြယ်ထားသော ရွှေဆွဲကြိုးကြီးကို ဆွဲပေးထားကြောင်း” လည်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။

စတီဖန်နို၏ မှတ်တမ်းတွင်လည်း -

“၂၁ ရက်ကြာသောအခါ ကျွန်ုပ်တို့သည် ပဲခူးမြို့တော်ကို ရောက်ကြသည်။ ဤအပိုင်းကို မြန်မာပြည်အောက်ပိုင်းဟုခေါ်သည်။ ဤနိုင်ငံတွင် ဘုန်းကြီးသော ဘုရင်အုပ်ချုပ်သည်။ တိုက်ဆင်ပေါင်း

တစ်သောင်းကျော် ပိုင်ပြီး၊ နှစ်စဉ်တိုက်ဆင် ငါးရာကို မွေးထားသည်” ဟူ၍ တွေ့ရသည်။

၁၅၀၅၊ ၁၅၀၆ ခုနှစ်ခန့်က မြန်မာနိုင်ငံသို့ရောက်လာသော အီတာလျံသား ဝါသေးမကလည်း တနင်္သာရီနှင့် ပဲခူးအကြောင်းကို အသေးစိတ် ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ သူတွေ့မြင်ခဲ့သော တနင်္သာရီနှင့်ပတ်သက်၍ပင် -

“တနင်္သာရီသည် ပင်လယ်အနီးတွင်ရှိသည်။ မြေပြန့်ညီသော နေရာဖြစ်ပြီး ရေမြေအခံ ကောင်းသည်။ ဆိပ်ကမ်းကောင်းရှိပြီး မြောက်ဘက်ဆီသို့ ဦးတည်သော မြစ်လည်းရှိသည်။ မြို့စားကြီး သည် ရုပ်တုကိုးကွယ်သူ ဖြစ်သည်။ အလွန်တန်ခိုးအင်အားနှင့် ပြည့်စုံသူ ဖြစ်သည်။ သူ့တွင် လက်နက်များတပ်ဆင်ထားသော စစ်ဆင်ပေါင်း တစ်ရာရှိသည်။ ဤမျှကြီးမားသောဆင်ကို မမြင် ဖူးသေးပါ။ တနင်္သာရီမြို့စားကြီးသည် မြင်းတပ်နှင့် ခြေလျင်တပ်သား များအပါအဝင် စစ်အင်အား တစ်သိန်းကို အမြဲတမ်းဖွဲ့ထားသည်” ဟူ၍ ရေးသားခဲ့သည်။

စစ်ရေးစစ်ရာတွင် ဆင်သည် အလွန်အရေးပါသဖြင့် ရှေးမြန်မာ ဘုရင်များသည် မိမိတို့၏ စစ်အင်အားကောင်းရန် ဆင်တပ်ကို အထူးအားဖြည့်ရန် ကြိုးပမ်းတတ်ကြသည်။ ဆင်ရိုင်းများကို မပြတ် ကျော့ဖမ်းစေပြီး ဆင်တပ်အင်အားကို ဖြည့်တတ်ကြသည်။

တစ်နှစ်တွင် တစ်ဆယ့်နှစ်လရှိသည့်အနက် နတ်တော်လ သည် ရှေးအခါက ဆင်ဖမ်းသဘင်ကာလဖြစ်သည်။ ဆင်ဖမ်း အမှုထမ်း များကို “ရရည်း” “ဆင်ရံ” ဟူ၍ ရှေးကခေါ်ကြသည်။ ဆင်ဖမ်းရန် အတွက် ဘုရင်ဆင်ဖမ်းသမားများ (ရရည်း၊ ဆင်ရံ) တို့သည် လှံရှည်၊

ခားမ၊ ရေဘူး၊ လွယ်အိတ် စသော အဖွယ်အရာများနှင့် ဆင်ရိုင်း များကိုတည်၍ ဖမ်းမည့် အောက်မားတော်များကို စီးနင်းပြီး တောဆင် အုပ်များရှိရာ တောတောင်စိမ့်စမ်းများသို့ လှည့်လည်သွားလာကာ ဆင်ရိုင်းများကို အောက်ငင်မြူဆွယ်ခြင်းများ မပြတ်လုပ်ဆောင် ကြရသည်။

အောက်မားတော်ဆင်မများ၏ အနံ့ကိုရသည့်အခါ ဆင်ရိုင်း များသည် အဖိုနှင့်အမ တပ်မက်တတ်သည့် သဘာဝအရ အောက်မား တော်ဆင်မများနောက် တကောက်ကောက် လိုက်နေတတ်သည်။ ထိုအခါ ရရည်း၊ ဆင်ရံတို့က အောက်မားတော်ဆင်များကို တစ်တောမှတစ်တော ဆင်ကျိုးရောက်သည်အထိ များခေါ် ရသည်။

ဆင်ကျိုးအနီးသို့ရောက်သည့်အခါ ဆင်အရာရှိများ စုံလင်စွာ ရောက်လာကြပြီး ခွန်အားဗလနှင့် ပြည့်စုံသည့် စွယ်ရောင်ပြ ဆင်ပေါက်ကြီးများကို ဦးစီးနောက်ထိုင်၊ လှံရှည်ကိုင် အပြည့် အစုံတင်ကာ ဆင်ရိုင်းထွက်မသွားစေရန် ခပ်လှမ်းလှမ်းက ဝိုင်းရံ ပေးရသည်။ ဆင်ရိုင်းများထွက်ပြေးလျှင်လည်း ဝန်းရံလျက်ရှိသည့် ဆင်ပေါက်ကြီးများက ဆီး၍ထိုးရသည်။ လှံရှည်ကိုင်၊ မှိုန်းကိုင် လူများကလည်း ဆင်ပေါက်ကြီးများဘက်က ဝိုင်းကူကြရသည်။

သည့်နောက်ဆင်တစ်ကောင်သာလျှင်ဝင်သော ဝင်မောင်းမှ အောက်မားတော်ဆင်မကို ဝင်စေပြီး တောဆင်ရိုင်းများကို များခေါ်ကာ ကျိုးတွင်းသို့ သွင်းရသည်။ ကျိုးတွင်းရောက်လျှင် ကျိုးရဲသားတို့က တောဆင်ရိုင်းများကို အမျိုးမျိုးကစားကြရသည်။ ဆင်က ရန်မူသည့်အခါ ဘေးလွတ်ရာ တုတ်၊ တိုင်တွင်းသို့ ပြေးဝင် ရသည်။

ဤသို့ အကြိမ်ကြိမ်ကစား၍ တောဆင်ရိုင်း မောပန်းလောက် သည့်အခါမှ အောက်မားတော်ဆင်မကို ထွက်မောင်းမှ ပေးထွက်ရသည်။ ထိုအခါ ဆင်ရိုင်းက နောက်ကလိုက်မည်။ ဤတွင် အမြောင်တွင်းသို့ ရောက်သည်နှင့် အပေါ်မှဆွဲတင်ထားသော ကံ့ကူဆံထုံးခေါ် သစ်တုံးကြီးများကို ရှေ့နောက်ပိတ်မိအောင် ချလိုက်ရသည်။ တောဆင်ရိုင်းလည်း မဆုတ်သာ၊ မတက်သာဖြင့် ပိတ်မိနေတော့သည်။

ဤအခြေအနေမျိုးရောက်မှ ဆင်ရိုင်းကိုကြိုးများဖြင့် တုပ်နှောင်ပြီး အစာရေစာငတ်ပြတ်အောင်ထားကာ ယဉ်ပါးအောင် လေ့ကျင့်ယူရသည်။

ဤသို့ကျုံးသွင်း၍ ဆင်ဖမ်းခြင်းလုပ်ငန်းကို မြန်မာရှင်ဘုရင်များလက်ထက်က လုပ်ငန်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် အလေးထားလုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းကြောင့်လည်း ရှေးခေတ် မြန်မာ့ဘုရင့်စစ်တပ်တွင် ဆင်တပ်သည် အင်အားကြီးတစ်ရပ်အနေဖြင့် ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

နိုင်ငံခြားသားများ၏ မှတ်တမ်းအရ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးတွင် တိုက်ဆင်ကြီးပေါင်း တစ်သောင်းခန့်ရှိသည်ဟု ဆိုထားရာ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက်တွင် ဤပဲခူးမြို့ မြောက်ဘက်ရှိ ဆင်ကျုံးသည်များစွာ အားထားစရာဖြစ်ခဲ့ပေမည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးအတွက် ဤဆင်ကျုံးသည် များစွာအလုပ်လုပ်ခဲ့ရပေမည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဆင်ကျုံးသွင်းဖမ်းပုံကို ဆရာဒေါက်တာမျိုးသန့်တင်က ၁၉၈၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလထုတ်၊ အတွဲ ၃၈၊ အမှတ် ၄၄၉၊ ရှုမဝ ရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်းတွင် “နှစ်ပေါင်း ၄၀၀ ကျော်က မြန်မာ့ဆင်ဖမ်းနည်း” ဟူ၍ ဆောင်းပါးရေးခဲ့သည်။

ဆရာက ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဆင်ဖမ်းနည်းကို RICHARD HAKLUYT ၏ The Principal Navigations Voyages စာအုပ်အတွဲ-၃ မှ လေ့လာတွေ့ရှိရကြောင်း၊ “ရစ်ချတ်ဟက်ကလွတ်” မှာ ကမ္ဘာအနှံ့ခြေဆန့်ကာ ခရီးသွားခဲ့သူများ၏ အတွေ့အကြုံခရီးသွားမှတ်တမ်းများကို စုပေါင်း၍ ထုတ်ဝေထားခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုစာအုပ်တွင် မြန်မာပြည်ရောက် ခရီးသွားမှတ်တမ်းနှစ်စောင်ကို တွေ့ရကြောင်း၊ တစ်စောင်မှာ ၁၅၆၉ ခုနှစ်တွင် ရောက်ခဲ့သူ ဗင်းနစ်မြို့သား ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းဖြစ်ပြီး အခြားတစ်စောင်မှာ ၁၅၈၆ ခုနှစ်တွင် ရောက်ခဲ့သူ လန်ဒန်မြို့သား ရပ်ဖစ်ချ်၏ မှတ်တမ်းဖြစ်ကြောင်း၊ နှစ်ဦးစလုံး တောင်ငူခေတ် မြန်မာမင်းမြို့တော် ဟံသာဝတီသို့ရောက်ကြပြီး မှတ်တမ်းနှစ်ခုစလုံးတွင် မြန်မာဆင်ဖမ်းနည်းကို ဖော်ပြထားကြောင်း ရပ်ဖစ်ချ်၏ မှတ်တမ်းအများစုမှာ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းမှ ပြန်လည်ကူးယူဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ကြောင်းလည်း ဝေဖန်ရေးသားထားသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဆင်ဖမ်းပုံကို ဆရာဒေါက်တာမျိုးသန့်တင်၏ ဆောင်းပါးပါအတိုင်း ဖော်ပြလိုက် ပါသည်။

“ဟံသာဝတီမြို့တော်နှင့် နှစ်မိုင်ခန့်အကွာတွင် ဆင်များကို စွမ်းစွမ်းတမံ လိုသလို ဖမ်းယူနိုင်သည့် ဘုရင့် ဆင်ကျုံးတစ်ခုရှိ၏။ ဤကျုံးကို ရွှေပိန်းချ၍ ခုံညားထည်ဝါစွာ တည်ဆောက်ထား၏။ ကျုံးအတွင်း၌ ပြန့်ပြူးညီညာသည့် ဆင်ဖမ်းတလင်းရှိ၏။ ဆင်ဖမ်းသည်ကို လူအများကြည့်ရှုနိုင်ရန် နေရာအမြောက်အမြား ဤတလင်းပတ်လည်တွင် ပြုလုပ်ထား၏။ ဤဆင်ကျုံးအနီးတွင် အလွန်နက်ရှိုင်းထူထပ်သော တောအုပ်ကြီးများတည်ရှိလေသည်။



ဘုရင့်ဆင်ဖမ်းသမားများ (အောက်မားအမှုထမ်း ရရည်းဆင်ရံများ) သည် ဆင်ရိုင်းများကိုတည်၍ဖမ်းမည့် ယဉ်ပါးသော ဆင်မများ (အောက်မားတော်များ) အား စီးနင်းလျက် ၎င်းတောနက်ကြီးအတွင်း လှည့်လည်သွားလာကာ ဆင်ရိုင်းများကို အောက်ငင် မြူဆွယ်သည့်အလုပ်အား မပြတ်လေ့ကျင့်လုပ်ဆောင်ရ၏။ ဆင်ဖမ်းသမားတစ်ဦးတွင် အောက်မားတော်မှန်း ဆင်မငါးစီးမှ ခြောက်စီးအထိပါ၏။ ဆင်မများ၏ကိုယ်တွင် ဆင်ရိုင်းများ မုန်ယိုစေသည့် ရနံ့ပါသောဆီများ သုတ်လိမ်းပေးထား၏။”

“ဆင်ရိုင်းတို့သည် ၎င်းအနံ့ရသည်နှင့် ဆင်မများရှိရာသို့ တန်းတန်းမတ်မတ်ချဉ်းကပ်လာကြ၏။ ဤတွင် ဆင်ဖမ်းသမား များက ဆင်မများကို မသိမသာဆင်ကျုံးရှိရာသို့ မောင်းနှင်လေရာ ဆင်ရိုင်းများသည်လည်း မုန်ယိုလျက် ဆင်မများနောက်က ထက်ကြပ်မကွာ လိုက်တော့သည်။ ကျုံးသို့လာရာလမ်းဘေး တစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် ထူထပ်စွာပေါက်ရောက်လျက်ရှိသော သစ်ကြီးဝါးကြီးများကို သဘာဝအတိုင်း စိမ့်ကြီးမြိုင်ကြီးသဏ္ဍာန်ရှိ နေစေရန် စီမံဖန်တီးထားသဖြင့် ဆင်ရိုင်းများသည် ကျုံးအနီးသို့ ရောက်သည့်တိုင်အောင် တောနက်ကြီးအတွင်း၌ပင် ရှိနေသေးသည်ဟု ထင်မှတ်စေ၏။”

“ဤလမ်းအဆုံး ကျုံးသို့မရောက်မီ ကွင်းပြင်ကြီးအနေ ပြုလုပ်ပေးထား၏။ ဆင်ဖမ်းအဖွဲ့ ၎င်းကွင်းပြင်သို့ ရောက်သည်နှင့် အသင့်စောင့်နေသော မြင်းစီးသမား ငါးဆယ်ကျော်၊ ခြောက်ဆယ်ခန့်က ကွင်းပတ်လည်မှ ဝိုင်းဝန်း၍ ဆူညံစွာအော်ဟစ်ကာ ဆင်အုပ်နောက်မှ ခြောက်လှန့်၍ လိုက်ကြ၏။ ဆင်မများသည် သင်ကြား

ထားသည့်အတိုင်း ကျုံးတံခါးမကြီးရှိရာသို့ အပြေးဝင်၏။ ဆင်အုပ်များဝင်လာသောအခါ စက်ယန္တရားများ တပ်ဆင်ထားသော ကျုံးတံခါးမကြီးသည် အသံမကြားဘဲ ညင်သာစွာပွင့်၏။ ဆင်များကျုံးအတွင်းသို့ ရောက်ပြီးသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် ကျုံးတံခါးလည်း ညင်သာစွာပြန်၍ ပိတ်လေသည်။”

“များမကြာမီ ဆင်ရိုင်းမှအပ ကျန်ဆင်မများနှင့် မြင်းစီးသမားအားလုံး ဆင်ကျုံးအပြင်သို့ အလျှိုအလျှိုပြန်ထွက်ကုန်ကြ၏။ တစ်ကောင်တည်း ကျုံးအတွင်းကျန်ရစ်သော ဆင်ရိုင်းသည် ထိုအခါတွင်မှ အဖမ်းဆီးခံရမှန်း သိသဖြင့် ဆောက်တည်ရာမရဘဲ အော်ဟစ်ပြေးလွှားတော့သည်။ ပတ်လည်ရှိပွဲကြည့်စင်များပေါ်မှ ပရိသတ်များကိုလည်း သတ်ပုတ်ရန်ကြိုးစား၏။ ကျုံးပတ်လည်ကာရံထားသော သစ်သားတိုင်လုံးကြီးများကို အစွယ်ဖြင့်ထိုးနှက်မိပြီး တစ်ခါတစ်ရံ အစွယ်များပင် ကျိုးတတ်၏။ သို့ဖြင့် အချိန်ကြာလတ်သော် ဆင်ရိုင်းလည်း ချွေးဒီးဒီးကျကာ လွန်စွာ မောပန်းနွမ်းနယ်လာသဖြင့် နှာမောင်းကို ပါးစပ်ထဲသွင်း၍ ကိုယ်ထဲမှ ရေများစုပ်ယူပြီး အပြင်သို့ မှုတ်ထုတ်၏။ ဆင်နှာမောင်းမှ ရေပန်းတို့သည် အရှိန်ပြင်းလွန်းသဖြင့် လူသုံးလေးရပ်ခန့်အမြင့်ရှိ ပွဲကြည့်စင်ပေါ်မှ ပရိသတ်တို့ခေါင်းပေါ်သို့ပင် တဖွဲဖွဲကျလေသည်။ ဤသို့ ဆင်ရိုင်း၏ စိတ်ဆိုးမာန်ဆိုးပြုမှုပုံများမှာ ဆင်ကျုံးသွင်းပွဲလာ ပရိသတ်တို့အတွက် လွန်စွာရှုမငြီးသော ပြကွင်းပြကွက်များ ဖြစ်ချေ၏။ ဆင်ရိုင်းအဖို့မူ လှုပ်ရှားပြေးလွှားရဖန်များသဖြင့် လွန်စွာ ပင်ပန်းနွမ်းနယ်နေ၏။ ထိုအခါ ကျုံးရဲသား ဝန်ထမ်းအချို့သည် ကျုံးတလင်းပြင်သို့ထွက်ကာ ယုံယုံသာလှုပ်နိုင်တော့သော ဆင်ရိုင်းအား ချွန်းများဖြင့် ပုတ်ခတ်မောင်းနှင်ပြီး ဆင်ကျင့်သည့် တင်းကုပ်ကြီးအတွင်းသို့ သွင်း၏။

ဆင်တင်းကုပ်ကြီး၌ ဆင်တစ်ကောင်ဝင်သာရုံအကျယ်ရှိ ခိုင်ခန့်စွာ ပြုလုပ်ထားသော ရှည်လျားသည့် အခန်းများရှိ၏။”

“အခန်းတွင်းသို့ ဆင်ရိုင်းရောက်သည်နှင့် ရှေ့နောက် ထွက်ပေါက်များကို ကံ့ကူဆံထုံး သစ်လုံးကြီးများဖြင့် ပိတ်လိုက် ကြသည်။ ထိုအခါ မလှုပ်နိုင်၊ မလှည့်နိုင်ဖြစ်နေသည့် ဆင်ရိုင်းကို ကကြိုးတန်ဆာများ တပ်ပေးပြီး အစာရေစာမကျွေးဘဲ လေးငါး ရက်ခန့် ထား၏။ ထို့နောက်မှ ဆင်မတစ်ကောင်ကို ဆင်ရိုင်းအနီးတွင် ထားပေးပြီး အစာရေစာများကို အတူတကွစားသုံးစေကာ ဆင်ရိုင်း အား ယဉ်ပါးလာအောင် ရရည်းမှူးနှင့်အဖွဲ့တို့က သင်ကြားပေး၏”

“အားအင်ကုန်ခန်းလျက် အစာရေစာပြတ်ပြီး မာန်ကျနေသော ဆင်ရိုင်းသည် ယဉ်ပါးသည့်ဆင်မနှင့် အစာအတူစားရင်း ရရည်းမှူး၏ သင်ကြားမှုကြောင့် ရှစ်ရက်ခန့်ကြာလတ်သော် ယဉ်ပါးလာလေသည်။ ဆင်ရိုင်းများ ယဉ်ပါးလာသောအခါ ကမ္ဘာတွင် အခြားမည်သည့် တိရစ္ဆာန်များနှင့်မှမတူ ရှာမှရှားလောက်အောင် သင်ကြားတတ်သိ လွယ်သောသတ္တဝါဖြစ်၍လာသည်ဟု ကျွန်တော် (ဆီဇာဖရက်ဒရစ်) ထင်မိ၏။ သင်ကြားပြသသော ရရည်းမှူး၏ အဆိုအမိန့်အတိုင်း တစ်သဝေမတိမ်း လိုက်နာဆောင် ရွက်နိုင်စွမ်း ရှိလေသည်။”

ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းကို ဆရာဒေါက်တာမျိုးသန့်တင် က ဘာသာပြန်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်း ကို ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ပိုင် ဖတ်ရှုလေ့လာနိုင်စွမ်းမရှိသဖြင့် ဆရာ၏ ဘာသာပြန်ဆိုချက်ကိုသာ တခုတ်တရ သိမ်းဆည်းထားပြီး ယခုကဲ့သို့ ကူးယူဖော်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဆင်ကျုံးကို စိတ်ဝင်စားသည့်အလျောက် ဆရာဆောင်းပါးကိုလည်း မကြာခဏ ပြန်ဖတ်ကြည့်ဖြစ်သည်။ သို့နှင့်အမျှ ထိုဆင်ကျုံးရှိရာသို့

နောက်တစ်ကြိမ်၊ နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံ၍ သွားရောက်လိုစိတ်လည်း အကြိမ်ကြိမ်ဖြစ်ရသည်။ သို့သော် တော်တော်နှင့် မရောက်ဖြစ်။

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ နှစ်ဦးပိုင်းတွင်တော့ ဆန္ဒပြည့် ရသည်။ တိတိကျကျဆိုရပါက ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက် ဖြစ်သည်။ တူ၊ တူမများလို ရင်းနှီးခင်မင်နေသည့် ပဲခူးရှေးဟောင်း သုတေသန ဌာနခွဲမှ ဦးစီးအရာရှိများဖြစ်ကြသော ကိုထွန်းထွန်းအေး၊ မယဉ်ယဉ်မွန် တို့နှင့် စကားစပ်ပြောကြရာမှ ဆင်ကျုံးကို သွားရောက်ဖြစ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ကိုထွန်းထွန်းအေးနှင့်အတူ ဒု-ဦးစီး ကိုဇော်လင်း၊ သုတေသနလက်ထောက် ကိုအောင်မြင်ဦး တို့ပါသည်။ ဆိုင်ကယ် တစ်စီးလျှင် နှစ်ယောက်၊ ဆိုင်ကယ်နှစ်စီးနှင့် သွားဖြစ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ကွင်းထီးထီးမို့ လူသွားလူလာ၊ လူဆက်ပြတ်လှပေမယ့် ကိစ္စမရှိ။ အဖော်သုံးယောက်၊ နောက်ပြီး စိတ်တူကိုယ်တူ ဝါသနာတူသူတွေ ဖြစ်သဖြင့် လွတ်လပ်ပေါ့ပါးစွာပင် ဝင်ထွက်သွားလာကာ သန်ရာ သန်ရာ လေ့လာမိကြသည်။ ကျုံးအတွင်း တလင်းပြင်သည် စတုရန်းပုံ ရှိသည်။ ပေကြိုးဆွဲ၍ တိုင်းကြည့်သောအခါ အလျား ပေ ၂၀၀၊ အနံ ပေ ၂၀၀ ကွက်တိရှိသည်။ ဆင်ကျုံးများတွင် ဥတိန္နနတ်ကွန်းရှိစမြဲ ဖြစ်သည်။ ဆင်တစ်ကောင်ဝင်သာရုံ ဆင်ရိုင်းကျင့်သည့် ဆင် တင်းကုပ် ရှိမည်။ ယခု မည်သည့်အဆောက်အအုံရာမျှ မရှိတော့။ ပြောင်တလင်း ဖြစ်သည်။

ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းအရဆိုပါက ကျုံးအတွင်း ပတ်လည်၌ သစ်သားတိုင်လုံးများစိုက်ကာ ကာရံထားသည်။ ယခု ပတ်ပတ်လည် မြေသားတာပေါင်တာရိုးသာ ကျန်သည်။ အရှေ့ ဘက်သို့ ထွက်နေသောခင်တန်းတောရိုးကို ဖြတ်ဖောက်ဝင်ကြည့် ကြသည်။ တာပေါင်တာရိုးလက်တံနှစ်သွယ်သည် အပြိုင်တန်းလျက်

အရှေ့ဘက်သို့ ထွက်နေသည်။ လက်တံနှစ်သွယ်ကြား၌ ညီညာ ပြန့်ပြူးသော မြေကွက်လပ်သည် အရှေ့ဘက်အဆုံးတိုင်အောင် ရှိနေသည်။ ထိုတာပေါင်လက်တံနှစ်သွယ်သည် အလျား ပေ ၁၀၀၀ ရှိသည်။ တစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြား ကွက်လပ်သည် ၃၅ ပေ အကျယ် ရှိသည်။

လက်တံနှစ်သွယ်သည် အရှေ့ဘက်ကိုင်းတောကြီးကို ဦးတိုက် နေသည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်၏ မှတ်တမ်းအရ ဤကိုင်းတောနေရာ သည် ကျုံးမရောက်မီ ကွင်းပြင်ကြီးအနေ ပြုလုပ်ထားသောနေရာ ဖြစ်မည်။ ထိုနေရာရောက်အောင် ဆင်ရိုင်းကို ဆင်မနှင့်များပြီး ခေါ်ခဲ့ကြလိမ့်မည်။ ရောက်သည်နှင့်အသင့်စောင့်နေသည့် မြင်းစီး သမားများက ပတ်လည်မှိုင်းဝန်းအော်ဟစ်ကာ ဆင်အုပ်ကို ခြောက်လှန့်ကြမည်။ ထိုအခါ ဆင်ရိုင်းကို များခေါ်လာသည့် ဆင်မက သင်ကြားထားသည့်အတိုင်း ကျုံးဝင်ပေါက်ရှိရာသို့ ပြေးဝင်မည်။ ဆင်မနှင့်အတူ ဆင်ရိုင်းကလည်း ကပ်ပါလာလိမ့်မည်။

ဆင်များဝင်ရာလမ်းသည် အလျား ပေ ၁၀၀၀၊ အကျယ် ၃၅ ပေရှိသည်။ နှစ်ဖက်လက်တံနှစ်သွယ်သည် ယခင်က ဆင်အရပ်ကျော် အောင် မြင့်မည်ဖြစ်သော်လည်း ယခုမူ အတော်ပွန်းတီးလျက် ရှိပြီး ၃ ပေ ၄ ပေ အမြင့်ခန့်သာ ကျန်တော့သည်။ ဝင်လမ်း တလင်းပြင်မှာလည်း မြေပဲများ၊ ပဲတီစိမ်းများ စိုက်ထားကြသည်။ တောင်သူများ ဝင်ရောက်ထွန်ယက်ရာမှ ကျုံးရိုးတာပေါင်များ ပွန်းတီးပျက်စီးသွားခြင်းဖြစ်မည်။

ဆင်ကျုံးအဝင်လမ်းသည် နှစ်ဆင့်ဖြစ်သည်။ ကျုံးကို မရောက်မီ ပေ ၁၀၀ အကွာ၌ အဝင်လမ်းက ကျဉ်းသွားသည်။ ၁၅ ပေခန့်သာ

ကျယ်တော့သည်။ ဆင်ကျုံး၏မြောက်ဘက်၌ လမ်းမြောင်နှစ်ခု ရှိသည်။ တာပေါင်တာရိုးလည်း ရှိသည်။ ဆင်ရိုင်းကို ကျုံးအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်နိုင်အောင် တွန်းထိုးခြံရံ ပို့ဆောင်ပေးသော နောက်ပါ ဆင်အုပ်များ အပြင်ဘက်ပြန်ထွက်ရာ လမ်းမြောင်များဖြစ်မည်။

ဆင်ရိုင်းနှင့်အတူပါလာသောဆင်အုပ်သည် ဆင်ကျုံးအဝင် လမ်းကျယ်အတိုင်း လိုက်ပါလာကြပြီး ဆင်ရိုင်းကို ဆင်ကျုံးအဝင် လမ်းကျဉ်းအတိုင်းဝင်အောင် တွန်းပို့ကြလိမ့်မည်။ သည့်နောက် အချို့ဆင်များက လက်ယာဘက် ထွက်ပေါက်လမ်းမြောင်အတိုင်း အပြင်သို့ပြန်ထွက်သွားကြလိမ့်မည်။ ဆင်ရိုင်းကျုံးအတွင်းသို့ ရောက်သွားသည်နှင့် ဆင်ရိုင်းကို များခေါ်လာခဲ့သောဆင်မများသည် လက်ယာဘက်ထွက်ပေါက်လမ်းမြောင်မှ ထွက်သွားကြပေလိမ့်မည်။ လမ်းမြောင်နှစ်ခုမှ ထွက်ရာတံခါးပေါက်များလည်း ရှိသည်။ ဆီဇာ ဖရက်ဒရစ်၏မှတ်တမ်းပါ စက်ယန္တရားများ တပ်ဆင်ထားသော တံခါးများဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

ဆင်ဖမ်းသည်ကို ကြည့်ရှုနိုင်ရန် နေရာအမြောက်အမြား ဆင်ဖမ်းတလင်းပတ်လည်တွင် ပွဲကြည့်စင်များ ဆောက်ထားကြောင်း၊ လူ ၃-၄ရပ်စာမြင့်သော ပွဲကြည့်စင်များဖြစ်ကြောင်း၊ ဆီဇာဖရက် ဒရစ်က လေ့လာမိသမျှ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ ချုံနွယ် ပိတ်ပေါင်းများ ထူထပ်ပိတ်ဆို့စွာရှိနေသဖြင့် တာပေါင်တာရိုး ကျုံးရိုးထိပ်များကို လေ့လာခွင့်မသာခဲ့။ ကျုံးရိုးအခြေကမူ တစ်ဆင့်ခံအနေဖြင့် ကျုံးပတ်လည်ကုန်းမြင့်အဖြစ် ရှိနေသည်။ အကျယ် ပေ ၅၀၊ အမြင့် ၂ ပေခန့် ပတ်လည်ရှိနေသည်။ ထိုနေရာကား ပွဲကြည့်စင်များ ဆောက်လုပ်ထားရှိရာနေရာများ ဖြစ်ပေမည်။ အချို့နေရာတွင်

အုတ်ရိုးအစအနများ ယခုတိုင် တွေ့မြင် လေ့လာနိုင်သေးသည်။ အလားတူ ကျုံးရိုးထိပ်တစ်နေရာ တွင်လည်း အုတ်ရိုးစီအလွှာတစ်ခု တွေ့ရသည်။ အုတ်များက အလျား ၁၄ လက်မ၊ အနံ ၇ လက်မ၊ ထူ ၂ လက်မ ရှေးအုတ်ချပ်ကြီးများ ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရား ကြီး၏ မြို့ရိုးဟောင်း တံခါးပေါက်ဟောင်းနေရာများတွင် တွေ့ရ သော အုတ်အရွယ်အစားမျိုးဖြစ်သည်။

ကျုံးရိုးအခြေ၊ ကျုံးရိုးထိပ်များ၌ အုတ်ရိုးအလွှာ အစအနများ တွေ့ရသဖြင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးလက်ထက် ဆင်ကျုံး တည်ဆောက်ရာ၌ အုတ်နံရံနှစ်ဖက်ညှပ်၊ အလယ်မြေသားဖြည့် ကျုံးရိုးတံ ဖြစ်မည်။ အတွင်းဘက် တလင်းပြင်ပတ်လည်၌ သစ်သား တိုင်လုံးများ စီစီညီညီ စိုက်ကပ်ထားရှိမည်။ အုတ်ညှပ် မြေပြည့် ကျုံးရိုးနောက်မှကပ်လျက် ပွဲကြည့်စင်များ ဆောက်ခြင်းဖြစ်မည်ဟု မှန်းဆကြည့်မိသည်။

ပွဲကြည့်စင်ဆိုရာ၌ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး ကိုယ်တော်တိုင် ကြည့်ရှုရာ မြေနန်းပြာသာဒ်လည်းပါမည် ဖြစ်သည်။ မှန်နန်း မဟာရာဇဝင်တော်ကြီးပါ “ဆန်းကြယ်လှစွာသော ရွှေအိမ်တော် နှင့်တကွ ဆင်ကျုံးတည်တော်မူသည်” ဟုဆိုထားသည်ကို သတိပြု မိသည်။

အလားတူ တွင်းသင်းတိုက်ဝန် မဟာစည်သူ ဦးထွန်းညို၏ မဟာရာဇဝင်သစ်၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၁၉-၂၀ ပါ တောင်ငူဘုရင် မင်းကြီးညိုအကြောင်းဖော်ပြရာ၌ “ဆင်ကျုံးလုပ်သည်ကို မသင့်ဟု သိန်းခိုရောက်ဆရာတော် မြစ်သော်လည်းမနေ၊ ဆင်ကျုံးတွင် အိမ်ဆောက်၍နေ၏” ဟူသော စကားကိုလည်း ထောက်ချင့်မိသည်။

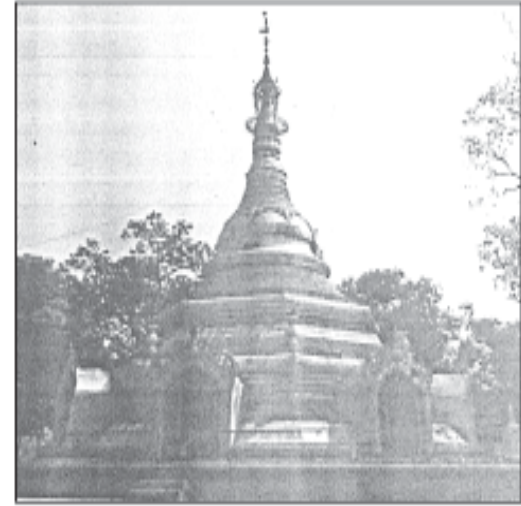
တစ်ကြောင်းလည်း ဦးကုလား၊ မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၁၀၅-၁၀၆ ပါ တောင်ငူဘုရင် မင်းရဲသီဟသူ (တောင်ငူ ဒုတိယနန်းတည်မင်း ၉၄၆-၉၇၁)၌ “ပေါင်းလောင်းမြစ် အနောက်ဘက် ၌ ဆင်ကျုံးတည်၍ မြစ်နားက ဆင်သွင်းစရာ၊ ကရနို့တံခါး၊ အရှေ့က ထားသည်။ ဆင်ကျုံး အနောက်တံတိုင်းနားတွင် ဆင်ကြည့်နန်းပြာသာဒ် ဆောက်၍ လက်ဝဲမြေနန်း၊ လက်ယာမြေနန်း၊ စမုတ်လုပ်၍လည်း ထားတော်မူသည်။ ပေါင်းလောင်း မြစ်အနောက် ဘက်၌လည်း ဆင်ခင်း မြင်းခင်းထား၍ နှစ်တိုင်းမပြတ် ဆင်မြင်း စမ်းကြရသည်” ဟူသော ဖော်ပြချက်ကိုလည်းယူမိသည်။ ဆင်သွင်း သောအခါ သားတော် အိမ်ရှေ့မင်း အစရှိသော မင်းညီမင်းသား မင်းမျိုးမင်းမတ်အပေါင်းခြံရံလျက် သိကြားမင်း၏ အသရေကဲ့သို့ လွန်ကဲတင့်တယ်စွာ ရှုတော်မူသည်” ဟူသော စကားကိုလည်း လက်ခံလျက် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဆင်ကြည့်နန်းပြာသာဒ် သည် အနောက်ဘက်ကျုံးရိုးတံတိုင်းအနီးတွင် ရှိမည်ဟု မှန်းဆ ဆင်ခြင်မိသည်။

ထိုဆင်ကြည့်နန်းပြာသာဒ်၌ လက်ဝဲမြေနန်း၊ လက်ယာ မြေနန်း ရှိမည်။ စမုတ်လုပ်မည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ် မှတ်တမ်းရေးထား သကဲ့သို့ ရွှေပိန်းချပေလိမ့်မည်။ အခြား အခြားမင်းမျိုး မင်းမတ် များကြည့်ရှုရာ ပွဲကြည့်စင်များသည်လည်း တိုက်သက်ရာ အပြောက် အမွမ်းများဖြင့် တင့်တယ်စွာရှိပေလိမ့်မည်။

ဆင်ကျုံး၏မြောက်ဘက်ကပ်လျက် ကလီချောင်းရှိသည်။ အကျယ် ပေ ၅၀ ခန့်၊ အနက် ဝါးနှစ်ပြန်ခန့်ရှိသေးသည့် ချောင်း ဖြစ်သည်။ အရှေ့ဘက်၊ အနောက်ဘက်တို့၌ သစ်ပင်ကြီး ဝါးပင်

ကြီးများ အုပ်ဆိုင်းမှုန်မှိုင်းနေသော ရွာကြီးများရှိနေသည်။ ရှေးအခါက တောဆင်ရိုင်းများ ကိန်းအောင်းကျက်စားရာ တောအုပ်နက်ကြီးများ ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ထိုနေရာများအထိသို့မူ သွားရောက်မလေ့လာနိုင်တော့။

ရေလည်းငတ်၊ ထမင်းလည်းဆာ၊ ပင်လည်း ပင်ပန်းသွားပြီ ဖြစ်သဖြင့် လေ့လာတွေ့ရှိမိသမျှနှင့်ကျေနပ်ကာ ဆင်ကျုံးမှ ပြန်လည်ထွက်ခွာလာခဲ့ကြသည်။ “ကျုံးရိုးပေါ်က ချုံတွေကို မီးရှို့ပြီး မြင်ကွင်းရှင်းရှင်းလင်းလင်း ကြည့်ခွင့်ရရင် သိပ်ကောင်းမှာ” ကိုထွန်းထွန်းအေးက ဆိုင်ကယ်ကို သတိထားမောင်းရင်း မှတ်ချက် ချလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။



ဆင်ကျုံးဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းဝင်းအတွင်းရှိ ဆင်ကျုံးဘုရား







- ၆။ ကျော်သက် (ပါမောက္ခ) “ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း” ပြည်သူ့သမိုင်းဌာန၊ ဝိဇ္ဇာနှင့်သိပ္ပံပစ္စည်းကော်ပိုရေးရှင်းစာအုပ်နှင့် စာရေးတက္ကသိုလ်၊ ဝိဇ္ဇာဂုဏ်ထူး၊ ကိရိယာ၊ ဆူးလေဘုရားလမ်း၊ ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန်နှင့်လန်ဒန် တက္ကသိုလ်၊ ရာဇဝင်ပါရဂူဘွဲ့၊ လန်ဒန်တက္ကသိုလ်ဒေါက်တာ)
- ၇။ ခင်မောင်ညွန့် ဒေါက်တာ “ရာဇဌာနီကမ္ဘောဇသောဒီ” ဆောင်းပါးများ ၁ မှ ၆ ထိ၊ ၁၅-၈-၉၃ မှ ၂၀-၈-၉၃ ရက်ထုတ် မြန်မာ့အလင်း သတင်းစာ၊
- ၈။ ခင်မောင်အေး သုတေသီ “ဘုရားကြီး စံပြကျေးရွာ သမိုင်း” နဝရတ်ရတုမဂ္ဂဇင်း၊ ဒက္ခိဏာ ရာမတိုက်ကျောင်း ဘုရားကြီးမြို့၊ ခရစ် ၂၀၁၃၊ ကောဇာ ၁၃၇၄
- ၉။ စေတနာ၊ မောင် “ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင် အရေးတော်ပုံကျမ်း” ယဉ်ကျေးမှုမဂ္ဂဇင်း ၁၉၉၈ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ၊
- ၁၀။ စေတနာ၊ မောင် “ဟံသာဝတီနိဒါန်း” ဥဿာမဂ္ဂဇင်း၊ ပဲခူးမြို့နယ်စာပေနှင့်စာနယ်ဇင်းအဖွဲ့ ၁၃၅၉ ခုနှစ်၊
- ၁၁။ စန္ဒာလင်္ကာ၊ ရှင် “မဏိရတနာပုံကျမ်း” ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ ပဉ္စမအကြိမ်၊

- ၁၂။ စန်း(ရှေးဟောင်း သုတေသန)ဦး “ယဉ်ကျေးမှုရေးရာ ဆယ်နှစ်တာ” စာပေဗိမာန်၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊
- ၁၃။ စိန်လွင်လေး (ဝိဇ္ဇာဂုဏ်ထူး၊ ဒီဂျော့ကထိက)ဦး “မင်းတရားရွှေထီးနှင့် ဘုရင့်နောင်၊ ကေတုမတီ တောင်ငူရာဇဝင် အစအဆုံး၊ ရန်အောင်စာပေ ၂၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ၊ ဒုတိယအကြိမ်၊
- ၁၄။ ဇေယသင်္ခယာ “ရွှေဘုံနိဒါန်း” ဟံသာဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၆၃ ခုနှစ်၊
- ၁၅။ တိုးလှ (မြန်မာသမိုင်း အဖွဲ့ဝင်) ဦး တည်းဖြတ် “ဥဿရောအမတ်ကြီး၏ ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင် အရေးတော်ပုံမော်ကွန်းဥဒါန်း” ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များသမိုင်းသုတေသန ဦးစီးဌာန၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊
- ၁၆။ တိုးလှ၊ (ဒုက္ကဋ္ဌ၊ မြန်မာသမိုင်းအဖွဲ့ ဒေါက်တာ) “ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးဘဝ၊ အတွေးအခေါ်၊ ယုံကြည်ချက်နှင့်ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ သမိုင်းသုတေသနဦးစီးဌာန၊ နေပြည်တော် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးကော်မတီ၊ ၂၀၁၀ ပြည့်နှစ်၊ ပထမကြိမ်၊ မြန်မာမင်း အုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းနှင့် ဘိုးတော်ဘုရားကြီး၏ ရာဇသတ်ခေါ်သော အမိန့်တော်ထမ်းကြီး (၅ တွဲ ပေါင်းချုပ်)

- ၁၈။ တင်အောင်  
ဖန်းမော်  
၁၉။ ထွန်းညို  
(တွင်းသင်းမင်းကြီး  
မဟာစည်သူ)ဦး
  - ၂၀။ နိုင်ပန်းလှ
  - ၂၁။ နန်းလှိုင်(ရန်ကုန်  
တက္ကသိုလ်) မောင်
  - ၂၂။ -
  - ၂၃။ ဝိုလ်လေး၊ ဒေါက်တာ
  - ၂၄။ ဝိုလ်လေး၊ ဒေါက်တာ
- စိတ်ကူးချိုချို၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ၊ တတိယအကြိမ်ထုတ်၊  
 “မြန်မာနိုင်ငံတော်သမိုင်း” ရှုမဝစာအုပ်၊  
 ၁၃၉၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၆၁ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊  
 “တွင်းသင်းရာဇဝင်သစ်” ဒုတိယတွဲ၊  
 (တောင်ငူဆက်) ဦးကျော်ဝင်း၊ ပါမောက္ခ  
 (သမိုင်းဌာန) ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊  
 တည်းဖြတ်၊ အားမာန်သစ်စာပေ၊ ရန်ကုန်၊  
 ၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ၊ ဒုတိယအကြိမ်၊  
 “ရာဇဓိရာဇ်အရေးတော်ပုံကျမ်း” မြဝတီ  
 ပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၇ ခုနှစ်၊ မတ်လ၊  
 ဒုတိယအကြိမ်၊  
 “ကမ္ဘောဇသာဒီနန်းအိမ်တော်” နက္ခပေဒင်  
 မဂ္ဂဇင်း၊ အတွဲ-၁၊ အမှတ် ၃၊ ၂၀၀၁  
 ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ၊  
 ပဲခူး ရွှေမော်စောရာဇဝင်သမိုင်းချုပ်  
 (မူဟောင်း) ပုံနှိပ်မှတ်တမ်းမပါ၊  
 “အလုပ်အကိုင် လက်တွေ့သုတေသန  
 ကျမ်း” ဒေါက်တာဗိုလ်လေး စာပေ၊  
 ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၁ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ၊  
 “ဘာဝဗလပေဒင်ကျမ်း” ပညာအလင်းပြ  
 စာပေ၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၈၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊

- ၂၅။ ဝိုလ်လေး၊ဒေါက်တာ
  - ၂၆။ ဝိုလ်လေး၊ဒေါက်တာ
  - ၂၇။ ဝိုလ်လေး၊ဒေါက်တာ
  - ၂၈။ ဘသန်း၊ ဘီအေ ဦး
  - ၂၉။ မျိုးသန့်တင်၊  
ဒေါက်တာ
  - ၃၀။ -
  - ၃၁။ -
  - ၃၂။ မြန်မာ့ရက်စွဲသမိုင်း
- “ဗလဒီပိကာ ပေဒင်ကျမ်း” ပထမတွဲ၊  
 ဒေါက်တာ ဝိုလ်လေးစာပေ၊ ရန်ကုန်၊  
 ၁၉၈၇ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ၊  
 “ဟိန္ဒူနက္ခတ်ပေဒင်အဟောကျမ်း”  
 ဒေါက်တာဗိုလ်လေးစာပေ၊ ရန်ကုန်၊  
 ၁၉၈၆ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ၊  
 “သာရာဝလိပေဒင်ကျမ်း” ပထမတွဲ၊  
 ဒေါက်တာဗိုလ်လေးစာပေ၊ ရန်ကုန်၊  
 ၁၉၈၇ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ၊  
 “မြန်မာရာဇဝင်” သတင်းနှင့်စာနယ်ဇင်း  
 လုပ်ငန်း၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၁ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ၊  
 “နှစ်ပေါင်းလေးရာကျော်က မြန်မာ့  
 ဆင်ဖမ်းနည်း” ရှုမဝရုပ်စုံမဂ္ဂဇင်း၊ အမှတ်  
 ၄၄၀၊ အတွဲ ၃၈၊ ၁၉၈၄ ခုနှစ်၊ အောက်တို  
 ဘာလထုတ်၊  
 မြန်မာမင်းများ၏ အရေးတော်ပုံ ၆ စောင်  
 တွဲ၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၅  
 ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊  
 မြန်မာအဘိဓာန်၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊  
 မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၁ ခုနှစ်၊  
 စက်တင်ဘာလ၊ ပထမအကြိမ်၊  
 (အကြိုသမိုင်းကာလမှ ၁၉၄၅ အထိ)  
 ပထမတွဲ၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်

- ၃၃။ - အစိုးရ၊ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ သမိုင်း သုတေသနဦးစီးဌာန၊ နေပြည်တော် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးကော်မတီ၊ ၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး ဒုတိယတွဲ၊ သတင်းနှင့်စာနယ်ဇင်းလုပ်ငန်း၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ။
- ၃၄။ - မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး တတိယတွဲ၊ သတင်းနှင့်စာနယ်ဇင်းလုပ်ငန်း၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ။
- ၃၅။ **ယဉ်လှိုင်း (ပျဉ်းမမြိုင်) မောင်** “ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ဟံသာဝတီ ခေတ် ယဉ်ကျေးမှု” စာပေဗိမာန်၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ ပထမအကြိမ်။
- ၃၆။ **ရွှေကိုင်းသား** “၁၂၂၁-၁၃၂၁ နှစ် ၁၀၀ပြည့် မန္တလေး” လူထုကြီးပွားရေး စာအုပ်တိုက်၊ မန္တလေး မြို့၊ ၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ။
- ၃၇။ **လက်ဝဲနော်ရထာနှင့် တွင်းသင်းတိုက်ဝန်** “အလောင်းဘုရား အရေးတော်ပုံ ၂ စောင် တွဲ (ဦးလှတင် တည်း) ရန်ကုန် ပြည်ထောင်စု ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ရှေးဟောင်း သုတေသန ညွှန်ကြားရေးဝန်ရုံး၊ ရှေးဟောင်း စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဌာနစိတ်၊ ၁၉၆၁ ခုနှစ်။
- ၃၈။ **ဝင်းမောင် (တမ္ပတီ) ကို** “ကမ္ဘောဇသာဒီ နန်းတော်ဆိုင်ရာမှတ်တမ်း များ၊ ၁ မှ ၁၃” ဆောင်းပါးများ၊ ၂၂-၈-

- ၉၃ မှ ၉-၉၃ ထိ မြန်မာ့ အလင်း သတင်းစာ၊
- ၃၉။ **ဝင်းမောင် (တမ္ပတီ) ကို** “ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ ပဲခူးနန်းတော် ပုံစံများ” ၂၁-၈-၉၃ မြန်မာ့အလင်း သတင်းစာ၊
- ၄၀။ **သုလှိုင်း တက္ကသိုလ် မောင်** “ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နော်ရထာ (ရာဇဝင် ဝတ္ထုတော်ကြီး)” ရွှေမြန်မာစာပေ၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ၊ စတုတ္ထအကြိမ်။
- ၄၁။ **သက်တင်၊ ဦး** (ရွှေမော်ခေတ်ပြန်တည်ရေး အစိုးရ ကိုယ်စားလှယ်လက်ထောက်) ပြင်ဆင် ဖြည့်စွက်သည့် “ရွှေမော်ခေတ်သမိုင်း” မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု စာစဉ် (၁)၊ စာပေဗိမာန်၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၉၅ ခုနှစ်။
- ၄၂။ **သက်တင်၊ ဦး** (သမိုင်းကထိကဟောင်း) “ပဲခူးမြို့ စေတီ ပေါင်း (၅၈) ဆူ သမိုင်း” ရန်ကုန်မြို့၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ စာပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့် အမှတ် (၇၈၉၁) ၁၉၇၆ ခုနှစ်၊ ပထမ အကြိမ်။
- ၄၃။ **သက်တင်၊ အမျိုးသား တက္ကသိုလ်ရာဇဝင် ကထိက ဆရာ ဦး** “ဟံသာဝတီမှတ်တမ်းကြီး” သူရိယမဂ္ဂဇင်း အတွဲ ၂၃၊ အမှတ် ၁၂၊ ပြာသိုလ်၊ “ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး၏ နေပြည်တော် ပန္နက်” ဆောင်းပါး။

- ၄၄။ သက်တင်၊ အမျိုးသား “ဟံသာဝတီမှတ်တမ်းကြီး” အတွဲ ၂၄၊ တက္ကသိုလ်ရာဇဝင် အမှတ် ၁၃၊ တပို့တွဲလ “ဘုရင့်နောင် ကထိက ဆရာ ဦး နန်းကုန်းအဖြစ်အပျက်” ဆောင်းပါး။
- ၄၅။ သက်တင်၊ အမျိုးသား “ဟံသာဝတီမှတ်တမ်းကြီး” အတွဲ ၂၄၊ တက္ကသိုလ်ရာဇဝင် အမှတ် ၁၄၊ တပေါင်းလ “လက်ဝဲအောက် ကထိက ဆရာ ဦး စွယ်တော် ဘုရင့်နောင်အောင်မြေ” ဆောင်းပါး။
- ၄၆။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ “ကမ္ဘောဇသာဒီ” ဆောင်းပါး၊ ကလျာ မဂ္ဂဇင်း၊ အမှတ် ၁၈၅၊ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ ဇူလိုင်လ။
- ၄၇။ သိန်းလှိုင် ဦး “ခေတ်ဟောင်း မြန်မာ့သုတေသန အဘိဓာန်” တက္ကသိုလ်များသမိုင်း သုတေသနဦးစီးဌာန၊ ရန်ကုန်၊ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်၊ ပထမအကြိမ်။
- ၄၈။ - ဟံသာဝတီမော်ကွန်းတင်စာတမ်းများ၊ မြန်မာနိုင်ငံစာပေပြန့်ပွားရေးအသင်း၊ စာစဉ် (၁၃) နှလုံးလှစာပေ၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၇၆ ခုနှစ်။
- ၄၉။ သြဘာသာဘိဝံသ၊ ရှင် “သုတေသန သရုပ်ပြအဘိဓာန်” သုဓမ္မဝတီ စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ရန်ကုန်၊ ၁၉၇၅ ခုနှစ်၊ ဒုတိယအကြိမ်။

- ၅၀။ A.J Page I.C.S SETTLEMENT OFFICER RANGON, 1917 BURMA GAZETTER PEGU DISTRICT VOLUME A, B,
- ၅၁။ HARVEY, G:E HISTORY OF BURMA (MYANMAR) FROM THE EARLIEST TIMES TO 10 MARCH 1824, THE BEGINNING OF THE ENGLISH CONQUEST, LONDON, FRANK CASS & Co. LTD.] 1967.



၂၀၁၃ ခုနှစ် စာပေဗိမာန်စာမူဆု စာပဒေသာ ဒုတိယဆုရ

# ဘုရင့်နောင်မင်းကြီးနှင့်

# တံသာဝတီမြို့တော်ဟောင်းကိုတူးဆွကြည့်ခြင်း



မောင်ယဉ်လှိုင်း (ပျဉ်းမမြိုင်)

အဖ ဦးချစ်တိုး၊ အမိ ဒေါ်တင်ညွန့်တို့မှ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၃၀၉ ခုနှစ် ဝါဆိုလဆန်း ၆ ရက်တွင် ညောင်လေးပင်မြို့နယ်၊ ဝါးရုံကုန်းကျေးရွာ၌ မွေးဖွား ခဲ့သည်။

၁၉၆၅ ခုနှစ်တွင် ညောင်လေးပင်မြို့၊ အထက်တန်းကျောင်းမှ တက္ကသိုလ် ဝင်တန်း အောင်မြင်ခဲ့ပြီး ၁၉၆၈ ခုနှစ်တွင် စက်မှုလက်မှုသိပ္ပံ (အင်းစိန်) မှ အေဂျီတီအိုင် ဒီပလိုမာရရှိသည်။ ၁၉၇၅ ခုနှစ်တွင် ဝိဇ္ဇာဘွဲ့ (မြန်မာစာ) ရရှိပြီး အထက်တန်းရှေ့နေ စာမေးပွဲကိုလည်း အောင်မြင်ခဲ့သည်။

၁၉၆၈ ခုနှစ်တွင် ဆည်မြောင်းဦးစီးဌာန၌ ဒုတိယ မြို့နယ်အင်ဂျင်နီယာ အဖြစ် စတင်အမှုထမ်းခဲ့ပြီး ၁၉၉၈ ခုနှစ်တွင် ဦးစီးအရာရှိ (မြို့ပြ) ရာထူးဖြင့် အငြိမ်းစားယူခဲ့သည်။

၁၉၆၈ ခုနှစ်တွင် ဖလင်စတားစာစောင်၌ ကဗျာစတင်ရေးသားခဲ့ပြီး အဟိ၊ သောင်းပြောင်းတွေလာရယ်စရာ၊ ဟာသ၊ ရုပ်ရှင်အောင်လံ၊ မြဝတီ၊ ငွေတာရီ စာပေလုပ်သား မဂ္ဂဇင်းများနှင့် စာစောင်များတွင် ရေးသားခဲ့သည်။ စာပေ ဗိမာန် စာမူဆုပြိုင်ပွဲတွင် ဆု ၁၃ ခု၊ ပခုက္ကူဦးအုံးဖေစာပေဆုပြိုင်ပွဲတွင် ဆုခုနှစ်ခုနှင့် ထွန်းဖောင်ဒေးရှင်းစာပေဆုပြိုင်ပွဲတွင် ဆုသုံးခုရရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

အမည်ရင်းမှာ ဦးကျော် ဖြစ်သည်။

နေရပ်လိပ်စာ - အမှတ် ၁၅၂၉၊ ဆိုရှယ်လစ် (၁၅) လမ်း၊ ပဲခူးမြို့။